

Diskurssi- ja tekstianalyysi
J. V. Snellmanin kirjoituksista
Maamiehen Ystävä -sanomalehdessä

Marta López de Mäkinen

Pro gradu -tutkielma

Suomen ja sen sukukielten maisteriohjelma

Kieli- ja käännöstieteiden laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Marraskuu 2017

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Kieli- ja käännöstieteiden laitos / Humanistinen tiedekunta

LÓPEZ DE MÄKINEN, MARTA: Diskurssi- ja tekstianalyysi J. V. Snellmanin kirjoituksista Maamiehen Ystävä -sanomalehdessä

Pro gradu -tutkielma, 123 s., 11 liites.

Suomen ja sen sukukielten maisteriohjelma

Marraskuu 2017

Viime vuosien ihmisten muuttoliike ja sen ristiriidat herättävät kysymyksiä integraatiosta. Opiskellessani Suomen historiaa opin, että 1800-luvulla oli kansaa johtavia miehiä, jotka loivat perusteet yhtenäiselle kansalle ja valtiolle. J. V. Snellman oli yksi heistä. Hän kehitti kansallisohjelman yhdistääkseen suomalaiset. Ohjelma sisältää ja vastaa yhteiskunnan vaatimuksiin. Tässä tutkimuksessani ihmisten elämä toimii järjestelmänä. Järjestelmän osat vaikuttavat toisiinsa ja tapahtumat (muutokset) ovat tuloksia jatkuvasti vaikuttavasta prosessista. Snellman ymmärsi, että saadakseen aikaan muutoksia Suomessa, täytyy kehittää vaikuttavia osatekijöitä, kuten äidinkielen omaksumista ja kansan sivistystä. Ihmiset tuntevat kuuluvansa yhteen, kun heillä on samoja ominaisuuksia. Kieli on yksi yhdistävä tekijä. Snellman oli ahkera kirjoittaja ja kannusti käyttämään suomen kieltä. Toivoen, että löytäisin Snellmanin työstä ratkaisun nykypäivän integrointiongelmaan, päätin tutkia hänen kirjoituksiaan Maamiehen Ystävä -sanomalehdessä (1844).

Tämän tutkielman tarkoituksena on selvittää, minkälaisia kielen rakenteita Snellman käyttää Maamiehen Ystävä -sanomalehdessä ja kenelle sanomalehti oli suunnattu. Tutkin myös, minkälaista teemaa ja sanastoa Snellman käyttää kirjoituksissaan sosiaalisessa ja ajallisessa kontekstissa.

Tässä tutkimuksessa käytän Hallidayn systeemis-funktionaalista teoriaa analysoidessani Snellmanin suomen kielellä kirjoittamaa tekstiä. Ryhmittelen tekstit neljään aiheeseen: tieteeseen, kristinoppiin ja uskontoon, kirjallisuuteen ja kansallisidentiteettiin. Koska Hallidayn teoria perustuu kielen tutkintaan kontekstissa, analysoin myös, mitkä olivat vaikuttavat sosiaaliset tapahtumat, kun Snellman kirjoitti artikkelit. Tekstit muuttuvat diskurssiksi, joten käytän myös Faircloughin kriittistä diskurssianalyysiä tutkiessani Snellmanin kirjoituksia.

Työssäni käytän Hallidayn neljää metafunktiota: eksperientiaalista, loogista, intersubjektuaalista ja tekstuaalista. Eksperientiaalisesta metafunktiosta analysoin leksikaaliset valinnat, prosessien tyypit, subjektit, aktorit ja teemat. Loogisesta metafunktiosta tarkastelen pää- ja adverbiaalilauseiden suhteita, intersubjektuaalisesta modaalisuuksia ja tekstuaalisesta teeman- ja informaationkulkua.

Snellmanin kirjoitukset Maamiehen Ystävä -sanomalehdessä oli suunnattu talonpojille ja maalaiskansalle, mutta niitä luki myös sivistyneistö. Hänen leksikaaliset valintansa kuvailevat helposti ja ymmärrettävästi prosesseja. Kirjoitukset määrittelevät konkreettisia tapahtumia ja ne ovat hyvin perusteltuja, ja historialliset tapahtumat on kuvailtu kronologisesti. Snellmanin työ vaikutti suomalaiseen yhteiskuntaan, mutta yksi hänen merkittävistä saavutuksista on suomen kielen aseman vahvistaminen, joka puolestaan vahvisti kansallisidentiteettiä.

Asiasanat: J. V. Snellman, Maamiehen Ystävä -sanomalehti, systeemis-funktionaalinen teoria, kriittinen diskurssianalyysi

Sisällys

1	Johdanto	4
1.1	Alkusanat	4
1.2	Tutkimusaihe, -kysymykset ja hypoteesi	5
1.3	Aineisto ja menetelmä.....	6
1.4	Tutkielman rakenne	7
2	Kontekstuaalinen tausta	8
2.1	J. V. Snellman osana historiaa	8
2.2	Johan (Juhana) Vilhelm Snellmanin maailma.....	10
2.3	Suomen sanomalehdistön historia 1600–1850.....	14
3	Diskurssin tutkimus	22
3.1	Kielen sosiaalinen funktio.....	22
3.2	Diskurssi	24
3.3	Tutkimushistorian näkökulmia	26
3.4	Diskurssianalyysin tavoitteet ja tutkimusmenetelmät	29
3.5	Diskurssin kolme tapaa: genret, diskurssit ja tyylit	32
4	Systemis-funktionaalinen tekstianalyysi	38
4.1	Semanttinen järjestelmä	38
4.2	Systemis-funktionaalisen teorian metafunktiot	42
4.3	Funktionaalinen kielioppi diskurssissa	46
4.3.1	Loogisen metafunktion kohteet.....	46
4.3.2	Eksperientiaalisen metafunktion kohteet	49
4.3.3	Interpersoonaisen metafunktion kohteet	55
4.3.4	Tekstuaalisen metafunktion kohteet.....	56
5	Diskurssianalyysi Snellmanin kirjoituksista	58
5.1	Tiedettä käsittelevät tekstit.....	59
5.1.1	Tieteelliset kirjoitukset ennen Snellmania	59
5.1.2	SF- analyysi Snellmanin kirjoittamista tieteellisistä artikkeleista.....	60
5.1.3	Eksperientiaalinen metafunktio.....	61
5.1.4	Looginen metafunktio	67
5.1.5	Interpersoonainen metafunktio	72
5.1.6	Tekstuaalinen metafunktio.....	74
5.2	Kirjallisuutta käsittelevät tekstit.....	76
5.2.1	Suomalaisen kansallisaatteen kehitys ja sen merkitys 1800-luvulla.....	76
5.2.2	Eksperientiaalinen metafunktio.....	77
5.2.3	Looginen metafunktio	83

5.2.4	Interpersoonainen metafunktio	85
5.2.5	Tekstuaalinen metafunktio	87
5.3	Kristinoppia ja uskontoa käsittelevät tekstit.....	90
5.3.1	Eksperientiaalinen metafunktio	90
5.3.2	Loogisen metafunktio.....	96
5.3.3	Interpersoonainen metafunktio.....	97
5.3.4	Tekstuaalinen metafunktio	98
5.4	Kansallisidentiteettiä käsittelevät tekstit	102
5.4.1	Eksperientiaalinen metafunktio	102
5.4.2	Looginen metafunktio	105
5.4.3	Interpersoonainen metafunktio.....	106
5.4.4	Tekstuaalinen metafunktio	107
6	Päätelmät	110
7	Lopuksi.....	116
	Lähteet.....	118
	Liitteet	124

Merkintätapoja

<i>kursiivi</i>	1. kieliaines muualla kuin numeroidussa esimerkkiteksteissä tai tekstinosissa 2. käsite, termi 3. korostuskeinona numeroiduissa esimerkkiteksteissä ja tekstinosissa
lihavointi	1. kappaleiden otsikko 2. korostuskeinona
<i>alleviivaus</i>	korostuskeinona kursivoidussa kielenaineksessa
– –	poisto esimerkkitekstiä tai sitaatista (sanoja poistettu välistä)
predikaatti	vihreä väri <i>Snellman kirjoitti artikkelin.</i>
subjekti	sininen väri <i>Snellman kirjoitti artikkelin.</i>
objekti	punainen väri <i>Snellman kirjoitti artikkelin.</i>
predikaatiivi	pinkki väri <i>Snellman oli toimittaja.</i>
adverbiaali	ruskea väri <i>Kuopiossa Snellman kirjoitti artikkelin.</i>
adverbiaalikonjunktio	vaikka
TEMPORAALINEN	adverbiaalikonjunktin suhde
MY	Maamiehen Ystävä
(MY2)	Maamiehen Ystävä numerointi lehdittäin kronologisessa järjestyksessä (ks. lähteet)
SF	Systeemis-funktionaalinen
	MY tekstin kappaleen aloitus
(1), (2), (3)...	Katkelma, MY tekstin osa.
1, 2, 3.	rivin numero

1 Johdanto

1.1 Alkusanat

Kieli kuuluu ainoastaan ihmiselle. Kieli ei ole vaistonvaraista toimintaa, vaan se omaksutaan yksilöllisesti yhteisössä. Biologisesti ihmisellä on kyky oppia kieliä, mikä on ainutlaatuinen ominaisuus. Voidaksemme välittää ideoita, tunteita ja toiveita käytämme opittua symbolien järjestelmää. (Mesthrie, Swann, Deumert, Leap, 2013: 1; Halliday 1978: 17.) Kielen tarkoitus ei ole vain kommunikointi vaan se on myös tapa tutustua yhteisöön ja sen historiaan (Hakulinen 2001: 270).

Historiasta tiedetään, että alussa ihmiset olivat nomadeja. He liikkuivat ja metsästivät yhdessä. Maanviljely toi uuden sosiaalisen järjestyksen. Ihmiset kiinnittyivät ja juurtuivat yhteen paikkaan. Tämä ilmiö ei ole vain fyysinen, vaan se on sosiaalinen ja abstrakti. Kieli auttoi muodostamaan kiinteän identiteetin. Metaforisesti voidaan sanoa, että olemme osa maata. Monissa kielissä kehittyivät maahan viittaavat sanat *isänmaa*, *kodumaa*, *motherland*, *madre tierra*, *fädernesland*, *fosterland*, *madre patria*, *πατρίδα*, 母なる大地¹. Kristillinen kirja Raamattu mainitsee ”Maasta sinä olet tullut, maaksi sinun pitää jälleen tuleman” (1 Moos 3.1).

Ajan myötä erot kansojen välillä kasvoivat. Uskomukset, kielet ja kulttuurit muodostuivat erilaisiksi. Kansat löysivät oman paikkansa maailmassa ja alkoivat tuntea kuuluvansa omaan maahansa. Kieli on vahva linkki tässä prosessissa. Se yhdistää ja erottaa ihmisiä. Yhteisöllä oli yhtenäinen maa, kieli, kulttuuri ja historia. Kielet ja sen variaatiot seuraavat biologisia vaistoja. Ihmiset merkitsevät paikkansa puhumalla samalla tavalla kuin paikalliset. (Malkki 2012: 25–50; Mesthrie, Swann, Deumert ja Leap 2013: 310.)

Viime vuosina ihmisten muuttoliike on kasvanut. Tämä ei ole kuitenkaan vain nykypäivän ilmiö. Muuttoliikkeet ovat olleet osa ihmiskunnan historiaa. Syitä muut-

¹ Japanin 母なる大地 vastaa sanoja motherland tai isänmaa. Se luetaan ”haha naru daichi”. 母 on kanji, joka tarkoittaa äitiä (haha). Sanaa 母なる käytetään, kun puhutaan esimerkiksi äitimaasta tai luonnosta. 大地 tarkoittaa maata, maanpintaa, maata tai muuta sellaista. Siinä oleva kanjit 大(dai) merkitsee isoa, ja 地(chi) maata. (Japanin kielen opettaja Akiko Helle 2017 Kielikeskus, Turun yliopisto.)

tolliikkeelle on monia; sota, taloudelliset ongelmat, rakkaus tai työn etsiminen. Tuotannon muodot ovat muuttuneet Fordin liukuhihnatyöstä joustaviin pätkätöihin ja palveluihin. Yhtiöt ovat muuttaneet kansainväliselle areenalle, ja niiden omistajat ovat tuntemattomia osakkeiden omistajia (Chouliaraki ja Fairclough 1999: 3). Muuttavat ihmiset eivät ole vain kaukaisista maista, vaan muuttoliikettä tapahtuu myös maan sisällä maaseudulta kaupunkiin. Asuessaan uudessa paikassa ihmiset menettävät osan identiteetistään. Kun muutamme uuteen paikkaan, kieli, uskonto, sosiaalinen järjestys tai sukulaisuussuhteet saattavat olla erilaisia. Tämä aiheuttaa ihmisille epäselviä tilanteita ja jopa nöyryytystä. Nykyään monissa Euroopan maissa etsitään parempia keinoja integroida uudet asukkaat yhteiskuntaan.

Monista historiallisista tapahtumista johtuen Suomi on itsenäinen. Suomen kansalliskielet ovat suomi ja ruotsi (Suomen perustuslaki 17§ 11.6.1999/731), joista suomi on enemmistön kielenä. Näiden lisäksi Suomessa puhutaan saamea ja yli 150:tä maahanmuuttajien omaa eri äidinkieltä. Vuonna 2016 väestöstä 6,2 % (364 787 asukasta) oli ulkomaalaistaustaisia². Suomen historiassa suomen kielellä on ollut merkittävä yhdistävä asema, joten tutkin, miten kieli on toiminut prosessissa. J. V. Snellman oli yksi suomen kielen kannustajista, ja tässä työssä pyrin selvittämään, miten hänen kirjoituksensa Maamiehen Ystävä -sanomalehdessä loivat pohjaa suomen kielen asemalle kansakuntaa yhdistävänä tekijänä.

1.2 Tutkimusaihe, -kysymykset ja hypoteesi

Muuttoliike on tuonut uusia ongelmia yhteisöihin. Saapuvat ihmiset tulevat eri kulttuureista ja puhuvat eri kieliä. George Santayna (1863-1952) kirjoitti teoksessaan: ”Ne, jotka eivät muista historiaa, ovat tuomittuja toistamaan sitä.” Tarkoitukseni tässä tutkimuksessa on etsiä menneisyydestä vastauksia tulevaisuuteen. Suomessa eivät sen enempää Ruotsin kuin Venäjänkään vallan ajat olleet yksiselitteisesti omia kokonaisuuksiaan edes hallinnollisesti, sillä Suomessa asui kuusi heimoa: varsinnaissuomalaiset, hämäläiset, kainuulaiset, karjalaiset, savolaiset ja lappalaiset (Tairvalsaari 2014: 11–14, 53–55; Klinge 2012: 283; Maamiehen Ystävä (MY) 5.1.1844.)

² Tilastokeskus, Väestö 2016. http://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html [Viittauspäivä 23.9.2017]

Nationalismin ihanteet Euroopassa saivat Suomessa seuraajia, kuten A. I. Arwidsson, E. Lönnrot, J. L. Runeberg, U. Cygnaeus, Z. Topelius ja J. V. Snellman. Heidän ajatuksensa oli herättää ja vahvistaa kansakuntaa, jolla on ihanteita, yhtenäinen historia, kieli, talouselämä ja kulttuuriyhteisö ja joka kehittyisi itsenäiseksi maaksi. J. V. Snellman perusti Saima-sanomalehden ja lupasi toimia myös toimittajana J. A. Karstenin perustamassa Maamiehen Ystävä (1844–1849) -sanomalehdessä. Maamiehen Ystävä -sanomalehti oli suunnattu maaseudulle, mutta sitä luki myös sivistyneistö. Luon silmäyksen siihen, millaisia piirteitä Snellmanin diskurssissa oli Maamiehen Ystävä -sanomalehden numeroissa 1–14 (1.1.–12.5.1844). Haluan tietää, mikä voima ja valta oli Snellmanin kirjoituksilla Maamiehen Ystävä -lehdessä. Tarkastelen tutkimuksessani, miten Snellman pyrki vaikuttamaan siihen, että suomen kansasta tulisi yhtenäisempi. Tutkin kirjoituksia suomen kielen näkökulmasta.

Maamiehen Ystävä -sanomalehteä julkaistiin 1.5.1844–1855. Tutkielmassani lajitelen sanomalehden aiheet. Sen jälkeen valitsen merkittävistä artikkeleista osiot, joiden sisältö vaikutti merkittävästi suomen kielen käyttöön ja identiteetin muodotumiseen. Pyrin tutkimaan sanomalehtiä tekstinä ja diskurssina. Keskeiset tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- Minkälaisia kielen rakenteita Snellman käyttää Maamiehen Ystävä -sanomalehdessä?
- Kenelle sanomalehti oli suunnattu, ja minkälaista teemaa ja sanastoa Snellman käyttää kirjoituksissaan sosiaalisessa ja ajallisessa kontekstissa?

Tässä tutkimuksessa vastaan kysymyksiin sekä kvantitatiivisin että kvalitatiivisin metodein. Hypoteesini on että, J. V. Snellmanin kirjoitukset Maamiehen Ystävä -lehdessä vaikuttivat suomen kielen asemaan ja käyttöön.

1.3 Aineisto ja menetelmä

Tutkimuksessani käytän aineistolähteenä Maamiehen Ystävä -lehtiä vuodelta 1844 (numerot 1–14). Suomen senaatin talousosaston myöntämän luvan mukaan lehti sai sisältää sellaisia aiheita kuin maatalous, historia ja maantiede. Tekstit olivat teknisiä kirjoituksia, poliittisia uutisia, tietoja kotimaan tapahtumista sekä viranomaisten kuulutuksia ja ilmoituksia. Lehden kohderyhmä oli talonpoikaisväestö, ja käytetty kieli oli suomi. Maamiehen Ystävä -lehti sai hyvän vastaanoton, sillä tilaajia oli

ensimmäisenä vuonna noin 900. Seuraavana vuonna tilaajien määrä nousi 1048:aan.

Kansalliskirjasto on digitoinut kaikki Suomessa vuosina 1771–1910 ilmestyneet sanomalehdet, ja ne ovat vapaasti käytettävissä. Käytän digitoituja Maamiehen Ystävä -lehtiä.

Tutkimukseni keskeisenä teoreettisena viitekehyksenä käytän seuraavia lähteitä: Halliday, M. A. K. (2004, 2014) *Halliday's Introduction to Functional Grammar*; Savolainen, R. (2006) *Sivistyksen voimalla J. V. Snellmanin elämä*; Shore, S. (1992) *Aspects of a Systemic-Functional Grammar of Finnish* (väitöskirja); Shore, S. (2012) *Kieli, kielikäyttö ja kielenkäytön lajit systeemis-funktionaalissa teoriassa ja Systeemis-funktionaalinen teoria tekstien tutkimisessa*; Fairclough, N. (1995) *Critical discourse analysis*. Tutkielmassani käytän systeemis-funktionaalista teoriaa analysoidakseni niitä valitsemiani aiheita, joilla näyttää olevan vaikutusta Suomen kansan identiteettiin.

1.4 Tutkielman rakenne

Tässä tutkimuksessa tutkin asiaa makrotasolta mikrotasolle ja lopuksi vien kaikki tulokset takaisin makrotasolle. Toisessa luvussa esittelen aluksi Johan Vilhelm Snellmanin (J. V. Snellman) elämän vaiheita ja hänen toimintansa merkittävimmät vaikutukset koskien suomen kieltä. Sen jälkeen on vuorossa Suomen sanomalehden historia 1840-luvulle asti. Tutkimuksen teoriaosuus luvussa 3 valaisee diskurssin tutkimusta ja luvussa 4 on systeemis-funktionaalinen tekstianalyysi.

Luvussa 5 aineiston analyysi jakaantuu neljään pääalueeseen: Aluksi tutkin tiedettä käsittelevät tekstit. Tämän jälkeen ovat vuorossa kirjallisuutta, kristinoppia ja uskontoa ja kansallisidentiteettiä käsittelevät tekstit.

2 Kontekstuaalinen tausta

2.1 J. V. Snellman osana historiaa

Ilkka Herlin (2004) esittää uuden näkökulman Snellmanin roolista suomalaisen ”tiedejärjestelmän” rakentamisessa ja Suomen ja suomalaisuuden rakentumisessa. Esitän osan hänen näkökulmistaan, jotka pohjautuvat toisiinsa yhteiskunnan merkittäviin henkilöihin. Amerikkalainen Thomas Alva Edison (1847–1931) keksi järjestelmiä, mukaan lukien hehkulamppujärjestelmän. Tänä päivänä Edisonin keksintö näyttää vaatimattomalta, koska sähkövalaistus valaisee joka paikassa, mutta 1800-luvun alussa ainoa järjestelmä valaisemiseen oli kaasun käyttö. Toimiva hehkulamppu tarvitsee lampunpitimen, joka täytyy olla yhdistetty sähkölinjaan seinäkytkimen kautta. Huoneen ja talon ulkopuolella täytyy olla sähkösystemi, joka on yhdistetty generaattoriasemaan ja jakeluverkkoon. Kadulla täytyy olla pylväitä, jotka kannattavat sähkölinjoja ja kuljettavat sähköä, ja vielä lopuksi täytyy olla energiaa tuottava generaattori. Kuukauden lopussa kuluttajan täytyy maksaa sähkön kuluksensa ja todennäköisesti hallitus tai kaupungin hallinto verottaa tästä liiketoiminnasta. Sähköjärjestelmä vaatii lainsäädäntöä, joka säätelee tuottajan oikeudet ja kuluttajan velvollisuudet. Koko järjestelmän rakentaminen tarvitsee myös sijoittajia. Ennen kaikkea Edisonin hehkulamppusysteemin täytyi voittaa ja tulla kaasusysteemiä edullisemmaksi. Edison kohdisti huomionsa yhteen teknologiseen muutosprosessiin – keksintöön – mutta jotta kaikki yhdistyisivät yhteen keskeiseen visioon, hän joutui ylittämään erikoisosaamisensa, tutkimaan, kehittämään, rahoittamaan ja hoitamaan keksintöään. Edison oli holistinen käsitteellistäjä ja kasvavista järjestelmistä syntyneiden ongelmien päättäväinen ratkaisija. Edisonin käsitteet kasvoivat tarpeista löytää organisoinnin toimintaperiaatteita, jotka olivat riittävän voimakkaita integroidakseen ja antaakseen määrätietoisen ja tarkoituksellisen ohjauksen monipuolisille tekijöille ja komponenteille. Historiassa miehet, kuten Dante, Platon, Pascal, Hegel, Dostojevski, Nietzsche ja Edison, johtivat muutosprosessia ongelmien tunnistamisesta innovaatioon ja teknologiaan siirtymiseen. (Herlin 2004: 259–285; Hughes 1988: 18.)

Elämä ja kaikki, mitä sen ympärillä tapahtuu, kuten tutkimukset, voidaan nähdä järjestelmänä. Hallidayn systeemis-funktionaalisisessa teoriassa kieli toimii järjestel-

mänä. Järjestelmät ovat sekä luonnollisia että keinotekoisia. Luonnollisen järjestelmän esimerkki on elämän sykli; syntyä, kasvaa, lisääntyä ja kuolla. Sähkösystemi on hyvä esimerkki keinotekoisesta systeemistä. Järjestelmän tekijät voidaan nimetä järjestelmänrakentajiksi, mutta järjestelmä ei toimi autonomisesti, vaan se tarvitsee myös innovaattoria. Saadakseen tuotteensa käyttöön innovaattorit joutuvat sovittamaan niitä verkkoihin, joissa on muita osallistujia, kuten koneisto, ihmisiä, instituutioita ja organisaatioita. Järjestelmässä on myös liittoja ja käännöksiä. Jotta järjestelmän elementit toimisivat yhdessä, tarvitaan käännöksiä, jotka ovat sosiaalisia ja luonnon muovaamia mekanismeja. Yksikertaisesti voidaan sanoa, että erilaiset elementit toimivat sopivasti yhdessä ja muodostavat toimivan järjestelmän. Käännöksiin tarvitaan liittoja, joissa kokonaisuuden osat kytkeytyvät toisiinsa. (Herlin 2004: 264–265.)

Snellman oli järjestelmän rakentaja ja innovaattori. Hän rakensi elementeistä toimivan kokonaisuuden suomalaisessa yhteiskunnassa. Snellmanin filosofinen työ pohjautui 1800-luvun alkupuolen teoreettisiin filosofisiin suuntauksiin, jotka nivoutuivat yhteen. Filosofiset teoriat muuttivat käytännössä monenlaisia yhteiskunnan ”osajärjestelmiä”, kuten rahajärjestelmän ja suomenkielisen kaunokirjallisuuden luomisen. Mutta Snellmanin filosofiset ja yhteiskuntaa koskevat käytännölliset muutosajatukset eivät toimineet toisistaan erotettuina, kuten ei toiminut Edisonin hehkulamppukaan, vaan tarvittiin toimivia verkkoja. Snellman oli myös järjestelmän rakentaja, koska hän loi toimivan verkoston, jossa hänen ideansa lisääntyivät. Snellman rekrytoi erinäisiä voimia, ja hänellä oli empiirisiä ja toisaalta idealistisia filosofisia perusteita. Rakentaessaan uutta yhteiskuntaa ja myöhemmin valtiota Snellman tarvitsi kiteytyviä elementtejä. Ensimmäinen oli suunnitelma, sen jälkeen kieli ja yhteinen historia. Lisäksi tarvittiin oma rahayksikkö ja taloudellinen järjestelmä. Yksin Snellman ei pystynyt yhdistämään kansaa eikä rakentamaan yhteiskuntaa tai valtiota, vaan hän tarvitsi ihmisten tukea. (Herlin 2004: 259–284.) Yksi Snellmanin käyttämä merkittävä kanava oli sanomalehden kirjoitukset.

Oma työni perustuu järjestelmien käsitteeseen ja näen ihmiset ja tapahtumat osana järjestelmää. Seuraavaksi esitän kolme järjestelmän komponenttia: 1) Snellmanin vaikutus Suomen historiaan 2) sanomalehden historia ja 1800-luvun tilanne ja 3) analyysi Snellmanin kirjoittamista artikkeleista. Suurien historiallisten tapahtumien takana on vain ihmisiä. Yleensä virallisissa kertomuksissa historiasta ja elämästä

jätetään huomiotta tavallisia elämän tapahtumia, kuten väsymys tai junan myöhästyminen, koska ajatellaan, että niillä ei ole merkitystä historian tapahtumiin. Tosi- asia on, että niillä hetkillä on joskus mullistava vaikutus historian kulkuun.

2.2 Johan (Juhana) Vilhelm Snellmanin maailma

Vuonna 1807 Napoleon Bonaparte (1769–1821) ja Venäjän tsaari Aleksanteri I (1777–1825) allekirjoittivat Tilsitissä sopimuksen. Sen ajan maailma oli jakautunut kahteen. Suomen historian kannalta Tilsitin sopimuksella oli valtava merkitys, koska sitä seuranneiden tapahtumien jälkeen Suomi liitettiin osaksi Venäjää. Aleksanteri I halusi säilyttää rauhan Napoleonin kanssa, eikä hän ollut kiinnostunut avaamaan uutta sotarintamaa Suomessa. Aleksanteri I teki päätöksiä, jotka vahvistivat Suomen erillisasemaa, ja hän suostui hallintomuutoksiin, jotka edistivät kansakunnan asemaa. Suomeen nimitettiin kenraalikuvernööri ja Suomi muutettiin suuriruhtinaskunnaksi suoraan tsaarin vallan alle. Porvoon valtiopäivillä (1809) Aleksanteri I takasi Suomen autonomian. (Savolainen 2006: 33–38.)

Noin vuosi ennen Tilsitin sopimusta Tukholman satamassa *Patience*-fregatilla 12.5.1806 syntyi Johan Vilhelm Snellman. Snellman merkittiin suomalaiseksi, koska *Patience* oli rekisteröity Suomessa. Myös Snellmanin sukujuuret olivat suomalaiset. (Savolainen 2006: 14.) Snellmanin äidinkieli oli ruotsi ja hänen maailmassaan oli kirjoja, koulutusta ja tietoa merten takaa – tietoa, joka oli vain tietyn yhteiskuntaluokan saatavilla tuona aikana. Hän edusti kolmatta akateemista polvea. Napoleonin sotien jälkeisenä rauhan aikana akateemisissa piireissä tapahtui muutoksia, ja Euroopan yliopistoissa opiskelijoiden määrä kasvoi. Snellmanin nimi kirjoitettiin Turun Akatemian matrikkeliin 5.10.1822. (Savolainen 2006:100.) Snellmanin muuttaessa Turkuun tunnelmat olivat ristiriitaisia, koska osa väestöstä suosi Ruotsin kuningasta, osa Venäjän tsaaria ja osa alkoi muodostaa ajatuksia suomalaisuudesta. (Savolainen 2006: 100–109.)

Tulipalo tuhosi traagisesti Turun, (4.9.1827) ja siksi yliopisto sekä Snellman muuttivat Helsinkiin. Keisari Aleksanterin yliopiston avajaiset pidettiin 2.10.1828. Näihin aikoihin Snellman sinetöi ystävyiden J. L. Runebergin, J. J. Nervanderin A. G. Borgin, F. G. Hedbergin ja H. Heikelin kanssa. (Vuonna 1831 Snellman valmistui yliopistosta filosofian maisteriksi. Hän ajatteli rationaalisesti ja oli taitava väittelijä.

Snellman seurasi vahvasti Hegelin filosofiaa³ (Savolainen 2006: 123, 125, 130–135, 136).

Talvella 1837–1838 Snellman oli eri mieltä yliopiston kanssa. Hänelle ei sopinut yliopistopoliitikon rooli. Snellmanin mielestä tieteellinen ura sai jäädä, jos edessä oli tärkeämmät päämäärät. Snellman sai virkavapauden ja matkusti ensin Pohjanmaalle, missä hän tutustui uskonnollisiin herätysliikkeisiin. Snellman suosi herätysliikkeitä, koska niissä puhuttiin suomen kieltä. Vuonna 1839 Snellman toteutti matkan Ruotsiin, Tanskaan ja Saksaan, missä hän tutustui vaikutusvaltaisiin ihmisiin, keskusteli heidän kanssaan ja perehtyi sivistyneiden ajatuksiin. Tämän matkan aikana Snellman muovasi filosofiset ja poliittiset ajatuksensa, ja hänelle muodostui selvä kuva filosofiasta ja uskonnosta. Kesällä 1840 Snellman (1840/1931: 131–139) kirjoitti Cygnaeukselle ja Lillelle ”Suomi ei voi mitään väkivalloin; sivistyksen voima on sen ainoa pelastus”. (Savolainen 2006: 191–305.) Vuonna 1842 Snellmanin *Lärän om staten* (Valtio-oppi) ilmestyi Tukholmassa. Kokemuksia sanomalehden tekemisestä hän sai tultuaan Frejan toimittajaksi (Ruotsissa 1839 ja 1841) ja julkaistuaan *Spanska Fluganin* (Suomessa 1839, 1840, 1841). (Savolainen 2006: 201.)

Snellmanin oltua pois kotimaastaan kolme vuotta ja palattuaan takaisin talvella 1842, Suomi oli jäänyt niin ilmastollisesti kuin poliittisestikin. Suomen johto ja sivistyneistö olivat mukautuneet tiukan tsaari Nikolai I:n järjestelmään, ja Snellmanin uusi aatemaailma ei sopinut yhteen virallisen näkemyksen kanssa Suomen asemasta Venäjän turvallisuuspolitiikassa. (Savolainen 2006:314.) Ruotsi, jossa Snellman asui kaksi vuotta, loi uusia liberaaleja aatteita ja ne olivat vaarallisia Nikolai I:lle. Poliittiset suuntaukset Ruotsista vastaanotettiin helposti, koska Suomessa si-

³ Georg Wilhelm Friedrich Hegel

Georg Wilhelm Friedrich Hegel (27. elokuuta 1770 Stuttgart – 14. marraskuuta 1831 Berliini) oli saksalainen filosofi, jonka vaikutus on luultavasti ollut vahvimmillaan metafysiikassa, historianfilosofiassa sekä poliittisessä filosofiassa. Häntä pidetään saksalaisen idealismin tärkeimpänä edustajana. Hänen ajatuksillaan oli suuri vaikutus marxismiin.

Hegel näki valtion historiallisen kehityksen päämääränä. Absoluuttinen henki toteutti itseään luonnossa ja ihmisissä ja valtio edusti henkeä, ihmiskunnan rationaalisen ja eettisen kehityksen päämäärää. Tätä näkemystä on pidetty usein Hegelin edustaman kristinuskon filosofisena esityksenä, joskin hänen kuolemansa jälkeen useat kristityt syyttivät hänen ajatteluaan panteistiseksi. Hegeliläisessä filosofiassa valtio oli absoluuttisen hengen tuotos ja siten itseisarvo. Tätä voidaan pitää vastakohtana kantilaiselle ajattelulle, jossa ihmisillä on itseisarvo ja valtio palvelee heidän asiaansa. Hegelin mukaan olemassaolo on pohjimmiltaan filosofista ajattelua. Näin ollen hän on ontologinen idealisti.

vistyneistön kieli oli ruotsi. Venäjällä tehtiin uusia päätöksiä suojautumisesta ruotsalaisvaaraa vastaan. Nikolai I suosi suomen kieltä toivoen, että suomalaiset etäännyisivät Ruotsista, mikä hyödyttäisi Venäjää. (Savolainen 2006: 313-314.)

Snellmanille kaikki ei ollut helppoa yliopistossa. Hän törmäsi jatkuvasti vanhaan ja kivettyneeseen koulukuntaan, jossa hän ei löytänyt omaa paikkaansa. Pettyneenä hän lähti Kuopioon lukion rehtoriksi 1843. (Savolainen 2006: 313–328.) Snellmanilla oli kyky ohjata prosessia. Hän pystyi tunnistamaan ongelmat ja ratkaisemaan ne. Hän tutki, kehitti ja otti käyttöön uusia ratkaisuja. Lukemisvuodet ja koulutus antoivat Snellmanille ajatuksia. Hän kirjoitti muistiinpanoja ja yhteenvetoja, jotka muuttuivat myöhemmin selväksi suunnitelmaksi. Runsaat asiakirjat ja Savolaisen tyhjentävä työ Snellmanin elämästä valaisevat Snellmanin Kuopioon muuton syitä. Kuopiossa, kaukana suljetusta yliopiston ympäristöstä ja mukavuudenhaluisesta yhteiskunnasta, Snellman muovasi ajatuksiaan filosofiasta ja valtio-opista. Hän vei terävän kynänsä puolustamaan ajatuksiaan sanomalehden kirjoituksissa. Snellman toteutti toiveensa ja sovelsi tieteellistä tietoa yhteiskuntaan ja kansalaisten elämään. Kirjoituksillaan Snellman haastoi vakiintuneet sanomalehdet ja selitti sivistyksen tarkoituksen. Hän oli valmis taistelemaan oman kansansa eduksi. (Hughes1993: 19– 21; Savolainen 2006: 348–366.)

Saima-sanomalehden perustaminen ei ollut sattumaa. Snellman muutti Kuopioon toimiakseen rehtorina, mutta jo tuolloin hänellä oli idea perustaa sanomalehti, koska Kuopiossa oli ensimmäinen sisämaan kirjapaino, jota hän pystyi hyödyntämään. Kirjapainon omistaja oli J. A. Karsten. Snellman sai senaatilta luvan perustaa Saima-sanomalehden (7.11.1843), ja opettaja Johan von Becker nimettiin sensoriksi. Myös Karsten sai luvan perustaa sanomalehden nimeltä Maamiehen Ystävä (12.12.1843). Snellmanin Saima-lehden päätavoite oli kansallisen tietoisuuden herättäminen. Snellman lupasi J. A. Karstenille hoitaa palkkioperiaatteella 14 numeroa Maamiehen Ystävää, koska se sopi erinomaisesti hänen kansallisuusohjelmansa tavoitteisiin. Lehti oli suunnattu koko maan maaseudun asukkaille. (KT6 2002: 12–14, 21–22; Savolainen 2006: 350–354.)

Kansallisuusohjelmassa Snellman toi esille suomen kielen aseman, joka hänen mielestään toimi pohjana muulle yhteiskunnan kehitykselle. Saima-lehdessä Snellman

kirjoitti suomalaisen kaunokirjallisuuden luomisesta, mikä taas aiheutti vahvaa polemiikkaa sekä ruotsinkielisissä sanomalehdissä että hänen ystäväpiirissään. Snellman käsitteli Saima-sanomalehden ensimmäisessä numerossa sivistystä ja kieliä. Hänen tavoitteenaan oli, että ruotsinkieliset oli kansallistettava ja suomenkieliset sivistettävä. Snellman omisti ison osan kirjoituksistaan vaatimukselle, että tiedemiehet herättäisivät suomalaisen identiteetin. Hän kritisoi ankarasti Topeliusta sekä Runebergin teosta Kuningas Fjalar. Kritiikin syy oli, että heidän teoksensa eivät täyttäneet kirjallisuuden tarkoitusta kansan identiteetin luomisesta. (Savolainen 2006: 368–375.) Myöhemmin molemmat ymmärsivät Snellmanin ajatukset, he osallistuivat aktiivisesti identiteetti-prosessiin ja sen myötä julkaistiin kirjat, kuten Maamme ja Vänrikki Stoolin tarinat. Toinen tärkeä osa Snellmanin kansallisuusohjelmaa oli koulutus.

Huhtikuussa 1844 Snellman oli väsynyt. Hän oli kirjoittanut 39 artikkelia Maamiehen Ystävä -sanomalehteen ja paljon enemmän Saima-lehteen, ja tietenkin hän oli hoitanut samaan aikaan koulussa tehtävänsä. Hän luopui Maamiehen Ystävä -sanomalehdestä, sillä Karsten oli huono palkanmaksaja ja lisäksi Snellman ujosteli suomen kielen taitoaan, vaikka Lönnrot väitti hänen osaavan suomea ihan hyvin: ”Epäilemisesi siinä asiassa on aivan tyhjää pelkoa.” (Savolainen 2006: 387.)

Läheisien mukaan Snellman ei ollut helppo ihminen. Fabian Collan kirjoitti kirjeisensä Adolf Edvard Arppelle, ”miten tyytyväinen Snellman on itseensä, hän ei luota muihin kuin itseensä, eikä kunnioita muita kuin itseään” (Savolainen 2006: 433). Snellmanilla oli kyky suututtaa ihmiset, jotka eivät saaneet hänen sympatiaansa (Savolainen 2006: 433). Mutta Snellmanin kirjoituksilla oli kaksi vaikutusta; suomalaiset alkoivat kiinnostua hänen kirjoituksistaan ja niitä seurattiin entistä innokkaammin. Toisaalta Snellman synnytti polemiikkaa sanomalehtikirjoituksillaan monilla tahoilla. Ruotsin lehdistön kokemuksista oppineena hän oivalsi, että kirjoituksen täytyi aiheuttaa polemiikkaa saadakseen ihmiset osallistumaan. Hän käytti provosoivaa kirjoitustyyliä, jota muut lehdet kritisoivat ja kommentoivat. Tämä oli Snellmanin tapa päästä haluttuun päämäärään.

Sensuurihallitus ja kenraalikuvernööri sietivät Snellmanin kriittisiä kirjoituksia kirjallisuudesta ja sanomalehden roolista, mutta kun Snellman alkoi kritisoida kiellet-

tyjä ulkomaan asioita, Johan von Becker sai varoituksen (25.3. 1845). Kenraalikuvernööri Menšikov suuttui, kun Snellman käsitteli lainsäädännön epäkohtia. Von Becker erotettiin ja tilalle tuli Bygdén. Snellmanin toimia alettiin seurata ja sensuroida ja lopulta Saima lakkautettiin. (Savolainen 2006: 419–420.)

Köyhyyden syitä arvioidessaan Snellman kritisoi yhteiskunnan rakenteita, talouspolitiikkaa ja kaupan alan järjestöä. Savolaisen (2006: 388) mukaan Snellmanin talousajattelu on lähtöisin englantilaisen Adam Smithin ja saksalainen Fredrich Listin talousdiskurssista. Taustoittaessani tutkimustani esitin analogian, että Snellman pystyi selkeästi näkemään, kuinka sivistys ja hyvinvointi edellyttävät toisiaan. Snellman oli perusteellisesti tunnistanut yhteiskunnan ongelmat ja hän oli hahmotellut ongelmien ratkaisua. Hän suunnitteli järjestelmän, joka auttaisi suomalaista yhteiskuntaa nostamaan omaa elintasoansa ja rakentamaan omaa identiteettiänsä. Snellman ymmärsi äidinkielen roolin ja vaikutukset sekä lain säädännön muutostarpeen muodostettaessa uutta yhteiskuntaa ja lisäksi hän ymmärsi, että ihmiset tarvitsevat sivistystä. Ennen kaikkea tarvittiin talousohjelmaa kansan eduksi. Hänen suunnitelmassaan asiat tulisivat etenemään siten, että järjestelmän viimeiset kohteet saisivat saman panostuksen kuin järjestelmän alussa olevat. (Ks. esim. Hughes 1993: 79–83; Herlin 2004: 272–274.)

2.3 Suomen sanomalehdistön historia 1600–1850

Tässä luvussa esitän merkittävimmät tapahtumat Suomen sanomalehden historiassa. Suomen historia on yleensä jaettu Ruotsin ja Venäjän vallan aikaan ja itsenäisyyden kauteen. Seuraan samaa mallia selvittäessäni sanomalehden vaihteita.

Suullisen ja kirjallisen viestinnän välimuoto oli arkkiveisu, joka on noin yhden arkin pituinen. Alussa arkkiveisut muistuttivat virsiä ja niiden sisältökin oli uskonnollinen, mutta 1600-luvun jälkipuoliskolta lähtien veisujen aiheena oli maalaisten tapahtumia. Arkkiveisujen aiheeksi, joka toimi uutisen kaltaisesti, kelpasi kaikki arkipäiväisestä poikkeava ja ennenkuulumaton, kuten luonnonmullistukset, onnettomuudet, perhetragediat, rikokset, politiikka ja sodat. Jymy uutisista ja sisällöstä johtuen arkkiveisut tulivat suosituiksi ja tehokkaammin tunnetuiksi vielä sanomalehtien rinnallakin. (Niinimäki 1988: 37; Tommila ym. 1988: 28.) Sekä Ruotsin, että Venäjän vallan aikana sensuuri rajoitti kaikkea kirjoittamista, poikkeuksena

arkkiveisut. Vaikka kirkko oli ottanut kansanopetuksen tehtäväkseen jo 1600-luvulla, kansan lukutaidon erot olivat suuria vielä 1700-luvulla, erityisesti lännen ja idän välillä. (Niinimäki 1988: 47.) Arkkiveisun ymmärtämiseen ei välttämättä tarvittu lukutaitoa vaan riitti, että joku luki tai lauloi ääneen ja muut kuuntelivat. (Niinimäki 1998: 48). Toisaalta sanomalehden yleistymisen kannalta lukutaidon kehittäminen oli välttämätöntä. Snellmanin perustaman sanomalehden onnistuminen perustui muun muassa lukutaidon kehittymiseen.

Aurora-seuran perustaman **Tidningar Utgifne Af et Sällska i Åbo** -lehden ensimmäinen numero ilmestyi 15.1.1771. Se oli ensimmäinen Suomen sanomalehti. Myöhemmin pitkä nimi lyhentyi **Åbo Tidningariksi**. Aurora-seuran ensimmäisenä sihteerinä oli Turun Akatemian professori Henrik Gabriel Porthan (1739-1804). Ahkera opettaja ja luennoitsija Porthan perehtyi saksalaisen ja pohjoismaisen Johan Gottfried von Herderin (1744-1803) luomaan romantiikan aatteeseen. Aate perustui teoriaan, että kansakunnat muodostavat ihmiskunnan historian perustan. Kansallinen ajattelu yhdistettynä romantiikkaan alkoi tuottaa uusia akateemisia tutkimuksia. Turun romantiikka syntyi poliittis-kirjallisesta liikkeestä, johon yhtyivät eurooppalaisen romantiikan vaikutteet ja Porthanin aateperintö. **Tidningar Utgifne Af et Sällskap i Åbo** -lehti lakkautettiin vuoden 1778 lopussa. (Tommila ym. 1988: 48–49; Majamaa ja Tiirakari 2006: 19.)

Syyskuussa 1775 painettiin **Suomenkielisten Tieto-Sanomien** näyttenumero, ja lehti ilmestyi seuraavan vuoden alusta säännöllisesti joka toinen viikko. Perustaja oli äidinkielenään suomea puhuva Mynämäen rovasti Anders Lizelius (1708–1795). **Suomenkielisten Tieto-Sanomien** kohderyhmiä olivat suomenkielisten alueitten papit ja valistuneet maalaiskansalaiset. Lizeliuksen sanomalehti sisälsi maataloustilan hoidon ohjeita, opetusta ja valistusaiheita, maataloudellisen ja maataloushistoriallisen sarjan, kotitalouden- ja eläinten terveydenhoito-ohjeet. **Suomenkielisten Tieto-Sanomat** poikkesi **Åbo Tidningar** -lehdestä siinä, että se sisälsi ulkomaalaisia uutisia, kuten Yhdysvaltojen vapaussota, jota Porthanin johtama sanomalehti ei maininnut ollenkaan. ”Uusiin Sanomiin” kuului myös tietoja maanjärjestyksistä, tulipaloista sekä monista oudoista sattumista sinä aikana. Lizelius ilmoitti lopettavansa lehtensä vuonna 1776. Hän perusteli, että ”ulottuvaisia ostajia” ei ollut ilmaantunut tarpeeksi. (Tommila ym. 1988: 54–58.) Aika ei liene vielä ollut

kypsä niin edistyneelle sanomalehdelle (Niinimäki 1998: 49). Lizeliuksen kieli sanomalehdessä oli selkeää ja luistavampaa kuin monissa suomenkielisissä julkaisuissa vielä vuosia myöhemmin. Aikaa meni lähes puoli vuosisataa ennen kuin suomenkielisiä sanomalehtiä julkaistiin uudestaan (Tommila 1988: 58).

Åbo Tidningarin toinen jakso alkoi 1782, jolloin sanomalehteä julkaistiin kerran viikossa. Lehden sisältö jakaantui neljään ryhmään: ensimmäiseen kuuluivat virkakuntien tiedotukset ja sääkatsaukset, toiseen asiakirjajulkaisut, kolmanteen maantieteelliset ja paikalliset kuvaukset ja neljäs käsitteli kaunokirjallisuutta ja viihdettä. Kuninkaallisen määräyksen takia vuonna 1785 **Åbo Tidningarin** toinen jakso lopui. (Tommila 1988: 60.)

Kesällä 1785 Turun kirjapainon yksinomistaja J. C. Franckell anoi lupaa jatkaa **Åbo Tidningaria**, mutta hanke epäonnistui. **Åbo Nya Tidningar** perustettiin 1789 ja toimittajaksi tuli maisteri Johan Lindeback. Toimitusvaikeuden takia sanomalehti eli vain vuoden. Tässäkin sanomalehdessä Porthanin vaikutus oli vahva. Vuoden tauon jälkeen lehti aloitti uudestaan, jälleen nimellä **Åbo Tidningar**. Lehti ilmestyi yhtäjaksoisesti 1791–1861. Vuoteen 1810 saakka se oli ainoa sanomalehti ja autonomian ajan ensimmäinen sanomalehti. Porthan, Tengström ja Franzén toimivat toimittajina alussa. **Åbo Tidningar** oli neljännesvuosisadan ajan voimakkaasti historiallis-maantieteellis-kaunokirjallinen lehti. Porthanin mukaan lehden tuli tehdä Suomea tunnetuksi ja ajaa maan ”etua ja kasvua”. (Tommila ym. 1988: 62–69.) Ilman epäilyä voidaan sanoa, että **Åbo Tidningar** ja Lizeliuksen **Suomenkieliset Tieto-Sanommat** olivat pohjana nykyiselle Suomen sanomalehdistölle. (ks. Tommila ym. 1988: 68–69.)

Vuosina 1819–1827 Turku oli merkittävä lehdistökaupunki. Vuonna 1819 perustettiin **Mnemosyne**-lehti sekä **Turun Wiikko-Sanommat**. Turkulainen Reinhold von Becker jätti anomuksen suomenkielisestä **Turun Wiikko-Sanomista**. Lehteä perustettaessa kansan kielen viljely oli nousut arvokkaasti aatteeksi. Beckerin perusteet sisälsivät suomen kielen oikeinkirjoituksen vakiinnuttamisen, johon sanomalehti oli mitä sopivin väline. Becker esitti kolme syytä:

- (1) ”Ensimmäinen on, että Suomen Nuori Väki oppisi kirja tarkasti ja selvästi lukemaan, toinen että suomalaiset kirjat tulisivat kielen murteista ja muista virheistä

puhistetuksi; kolmas että Suomen kansa tottuisi ottamaan kirjoista niitä tarpeellisia tietoja, joita se vielä on vajeella.” (Tommila ym. 1988: 87.)

Maan ensimmäinen valtiollinen lehti **Åbo Morgonblad** ilmestyi vuonna 1824. **Mnemosyne** sai 1821 seuraajakseen **Åbo Underrättelserin**. Tämä kukkiva sanomalehdistökausi päättyi 1827 Turun paloon. **Mnemosynessa** ja Aurora-seuran lehdessä oli samat ohjelmat: kirjoituksissa käsiteltiin suomen kieltä, historiaa, runoutta, maantiedettä, luontoa ja taloutta, isänmaallisia aiheita, tiedettä ja taidetta, sekä kirjallisuutta. (Tommila ym. 1988: 84–90.) Suomen kielen kannalta tätä historiallista jaksoa on myöhemmin kutsuttu Turun romantiikaksi. (ks. Maijamaa ja Tiirakari 2006: 19.)

A. I. Arwidsson, joka oli kirjoittanut **Mnemosyne**-lehdessä kirjallisuudesta, tarttui kynään ja aloitti kirjoittamaan valtiollisista ja yhteiskunnallisista kysymyksistä. Arwidsson esitti kritiikkiä **Mnemosynessä** ja hän jatkoi omassa lehdessä – **Åbo Morgonbladissa** (1820). Hänen kritiikkinsä kohteena oli Porvoon valtiopäivien saamatomuus. Hän tuomitsi Suomen sotaväen hajottamisen, analysoi senaatin toimintaa ja moitti hallitusmiehiä kelvottomiksi, esitti näytteitä Suomen rahaolojen sekavuudesta ja puuttui kauppasuhteisiin Ruotsin ja Suomen välillä. Arwidssonin tarkoituksena oli herättää keskustelua, kansallishenkeä sekä saada suomalaiset avoimin mielin rakentamaan perustuslaillisen aseman saanutta Suomea. Venäjän suomalaiselle edustajistolle ei riittänyt sanomalehden lakkauttaminen, Arwidsson erotettiin yliopistosta ja häntä estettiin saamasta virkaa Suomesta. (Tommilan ym. 1988: 91–94.) Vuonna 1823 Arwidsson lähti Ruotsiin, ja kuten aikaisemmin mainitsin, Snellman tuli yliopiston opiskelijaksi 1822.

Keisarin Aleksanteri I:n kuoltua 1825 hänen veljensä Nikolai I astui valtaan. Ensimmäinen sensuuriasetus astui voimaan 1829. 1830-luvulla, 14 ruotsinkielistä sanomalehtiä oli sensuroitu ja niiden tuonti kiellettiin. Kenraalikuvernööriksi nimettiin Pietarissa asuva meriministeri, ruhtinas Aleksander Menšikov, joka myöhemmin vainosi **Saima**-lehteä. (Tommila ym. 1988: 100–107.)

Turun palon jälkeen yliopisto siirrettiin Helsinkiin, mikä merkitsi muutoksia sanomalehden rakenteisiin, kun akateeminen yhteistyö loppui. Vuonna 1821 Helsin-

gissä perustettiin välittömästi kaksi uutta sanomalehteä: **Tidningar ifrån Helsingfors** ja **Helsingfors Tidningar**. Oulussa ilmestyi suomenkielinen sanomalehti, ja Viipurissa saksankielinen sanomalehti muuttui suomenkieliseksi. Snellmanin **Spanska Flugan** ilmestyi 1839–41. (Tommila ym. 1988: 113–115.)

Franckell joutui lopettamaan **Tidningar ifrån Helsingforsin** kannattamattomana 1831 ja hän perusti välittömästi uuden lehden **Helsingfors Morgonbladin**. Toimitaja oli nuori runoilija J. L. Runeberg, joka kuului Lauantaiseuraan. Seura oli muodostunut Turussa, mutta vasta Helsingissä se vakinaistui. Lauantaiseuran vaikutus suomalaiseen kulttuuriin ja lehdistöön oli merkittävä niin kuin Aurora-seurankin. Suomen historiasta nähdään, että monet tapahtumat olivat yhdistyneet yhteen mieheen, Porthaniin. (Tommilan ym. 1988: 115; Majamaa ja Tiirakari 2006: 73.)

G. O. Wasenius perusti kaupallisen **Helsingfors Tidningarin** (1829–1841). Kasvaessaan pääkaupunki tarvitsi ilmoituslehden. Lehden levikki nousi jatkuvasti ja vuonna 1839 lehdellä oli tuhannen tilaajaa. **Helsingfors Tidningar** oli ensimmäinen sanomalehti, joka julkaisi kuvia. (Tommila 1988:119.)

Åbo underrättelser ja **Turun Wiikko-Sanommat** aloittivat uudestaan 1829. Professori J. F. Wallenius hoiti **Åbo Tidningaria** kuolemaansa 1836 saakka. Toisessa periodissa sanomalehti sai vakaan otteen ilmoituksista. Tilaa peitti pääasiassa ulkomailta lainattu materiaali ja siinä oli tavallista enemmän Venäjää ja Ruotsia koskeva uutista. Nils Henrik Pinello tuli toimittajaksi 1847 ja uudelleen 1853–1856. (Tommila ym. 1988: 121.) 1832 **Åbo Underrättelserin** toimittajaksi tuli Lars Arnell. Hän tunsu myös eurooppalaista lehdistöä. Muun muassa Scott, Moore ja Cooper olivat lehtiä, joissa hän oli työskennellyt. Sanomalehti käsitteli isänmaallisia asioita, uusia saavutuksia, uutta kirjallisuutta, uutta muotia, ja se oli tarkoitettu kaikille yhteiskuntaluokille. Pinellon johtama sanomalehti otti esille taloudellisia asioita, mutta keskittyi enemmän maataloudellisiin teemoihin. Turun sanomalehtien välillä oli todellista kilpailua vuodesta 1837 lähtien. (Tommila ym. 1988: 122– 124.)

Vuonna 1829 aloittanut kolmas suomenkielinen lehti, **Oulun Wiikko-Sanommat** ei ilmestynyt säännöllisesti, ja se lopetettiin vuonna 1841. Oulussa ja sen ympäristössä oli joukko suomen harrastajia ja he olivat perustaneet yhdistyksen harrastamaan äidinkieltä. **Oulun Wiikko-Sanomien** sisällöt käsitelivät käytännön valistusta ja

opetuksen antamista, lukijan tietopiirin laajentamista, suomen kielen huoltoa ja lukijan viihdyttämistä. Toimittaja Cederwalter anoi vuonna 1832 Viipurissa perustetun saksankielisen lehden korvaamista suomenkielisellä lehdellä. **Sanan Saattaja Wiipurista** tulisi julkaisemaan isänmaalista sisältöä, historiaa, maantietoa, taloutta ja luonnonhistoriaa, moraalisia ja esteettisiä aiheita, poliittisia uutisia sekä tiedotuksia ja ilmoituksia. (Tommila ym.: 124–127.) Ensimmäisille suomenkielisille sanomalehdille oli yhteistä, että toimittajat ja avustajat olivat opiskelleet 1810-luvulla ja heillä oli ollut yhteys Aurora-seuraan.

Vuonna 1841 **Helsingfors Tidningarin** toimittajaksi tuli 23-vuotias maisteri Zacharias Topelius (1818–1898). Konsuli Wasenius asetti Topeliukselle selkeät ohjeet: uutisosasto on tärkein ja oleellisia olivat myös ilmoitukset. Myös ulkomaisista lehdistä otettiin palaisia. **Helsingfors Tidningarin** tilaukset olivat vähentyneet ja sanomalehden omistajan tavoite oli yrityksen talouden parantaminen. Topeliuksen palkkio sidottiin tilaajien määrään. (Tommila ym. 1988: 145–146.) Topelius keskittyi ajankohtaisuuteen sekä uutistoimitukseen ja satoi novellitkin ajan näkemyksiin. Topelius aloitti 1842 Henrik-serkun kirjeillä ja seuraavana vuonna hän laati kirjeitä kuvitellulle luutnantille ja lopulta everstiluutnantti Leopoldille Gruusiaan. Kirjeet ilmestyivät kerran kuukaudessa vuoteen 1853 saakka. Topelius käytti kirje-muotoa, jota oli käytetty 1700-luvulla englantilaisessa ja ranskaisessa lehdistössä. Topelius toi artikkeleihin uuden ulottuvuuden, vaikka hän käsitteli Helsingissä jo tunnettuja asioita. Hän toi esiin Leopoldin kirjeiden kautta sosiaalisia epäkohtia, ja lehdessä käytiin keskustelua niistä. Hän, kuten monet helsinkiläiset, oli huolissaan köyhien olojen parantamisesta, mutta selvästikään yhteiskunnallinen uudistaja hän ei ollut. Topelius oli pikemminkin piilovaikuttaja ja muistutusten tekijä. Topelius, samoin kuin Snellman, oli hegeliaani, mutta hän oli monissa asioissa eri mieltä Snellmanin kanssa. Topelius ajatteli, että kansallista kirjallisuutta ei voinut olla vain suomenkielinen painettu sana, vaikka hänkin käsitteli kielikysymyksiä. Topelius korosti, että ruotsiksi kirjoittavat suomalaiset, kuten Porthan, Franzén ja Runeberg, tulevat häviämään. 1840-luvun mittaan Topeliuksen johdolla **Helsingfors Tidningar** parani, ja jopa Snellman, joka ankarasti kritisoi Topeliuksen aiheita sanomalehdessä, myönsi parannukset. Topelius myönsi mielipiteiden tärkeyden, mutta oli täysin eri mieltä Snellmanin totaalisisestä ohjelmallisesta julistuksesta, mikä tarkoitti, että kansallista kehitystä johtaisi sivistyneistö, mutta yhteiskuntaluokkien välistä

eroa pitäisi kaventaa ja tavallista kansaa sivistää ja kuunnella enemmän sen mielihoidettua. (Tommila ym. 1998: 34.) **Helsingfors Tidningar** oli hyvin toimitettu uutis- ja perhelehti, jolla oli isänmaallisuus-kansallinen henki. Topeliuksen kirjoitukset olivat myös sensuurin kohteita. Hän kirjoitti: ”Sensuurin periaatteettomuus on mielivaltaa eniten kuohuttava väkivallanteko yksilön ilmaisuvapaudelle”. (Tommilan ym. 1998: 146–149.)

Vuonna 1837 kirjanpainaja Peter Widerholm sai oikeuden julkaista **Borgå Tidning** -sanomalehteä. Sanomalehden pääsisällöt olivat kirkolliset ja kirjalliset asiat. Päätoimittaja oli J. E. Öhman ja taustaryhmänä toimi kolme miestä, joista yksi oli Runeberg. Alussa Öhman ryhtyi esittämään uutisia, joissa Venäjän asiat saivat laajemman huomion kuin muissa lehdissä, mutta myöhemmin lehti muuttui hiippakunnan tiedottajaksi. Kahtena viimeisenä vuotenaan sanomalehden rooli oli kirkkopoliittinen mielipiteen esittäjä, joka taisteli Wiborgin uskonnollista vapaamielisyyttä vastaan. Tilaajat ja lukijat olivat pappeja ja opettajia. Vuonna 1838 keväällä C. G. Wolff sai oikeuden kirjapainon perustamiseen ja tulevan toimittajan Carl Johan Boyn innostamana julkaisi myös sanomalehden: **Wasa Tidningin**. Lehden tarkoitus oli olla lääninhallituksen ja hovioikeuden tiedonantaja. Vuonna 1846 toimittajaksi tuli T. T. Renvallin. Hän oli ollut M. A. Castrénin asuintoverina ja hän oli jo omaksunut suomalaiskansallisen näkemyksen ja perehtynyt Hegelin filosofiaan. Renvallin oli kiinnostunut koulutuksen uudistamisesta ja oli selvästi snellmanilainen. Toimittajana hän herätti laajasti isänmaallista mieltä. Tilausten kasvaessa sanomalehti otti kantaa yhteiskunnallisiin kysymyksiin samalla tavalla kuin **Saima** ja **Morgonbladet**. (Tommila ym. 1988: 154.)

Suomen sanomalehden historiassa nähdään innovaattoreita, liittoja ja käännöksiä, jotka ovat osia järjestelmästä. Porthan dosenttina ja opettajana oli innovaattori. Aikanaan hän johti tiedonsiirtoa, joka vaikutti muihin osallistujiin järjestelmässä. Arwidsson oli merkittävässä roolissa, kun puhutaan järjestelmän toiminnasta. Hän seisoi omien ajatuksiensa ja periaatteidensa takana, jotka olivat alku uuteen näkökulmaan. Lopuksi korostan myös muita sanomalehden kirjoittajia ja toimittajia, muun muassa Runebergia ja Topeliusta, jotka innovaattoreina ja osallistujina toimivat suoraan Snellmanin kansallisohjelmassa. Maamiehen Ystävä ja Saima eivät ilmenneet vain tiedonsiirtovälineinä, vaan ideologian levittäjinä ja suomen kielen kannustajina.

Liitteeseen 1 olen vielä koonnut edellä esitellyt Suomen sanomalehtien julkaisu-
vuodet, kielet ja kaupungit ennen Maamiehen Ystävä -sanomalehden perustamista.
Maamiehen Ystävä (MY) -lehteä perustettaessa toimi viisi sanomalehteä ja kaikki
olivat ruotsinkielisiä. Ne olivat **Finlands Allmänna Tidning** (suuriruhtinaskunnan
virallinen sanomalehti), Zacharias Topeliuksen toimittama **Helsingfors Tidningar**,
Helsingfors Morgonblad (Lauantaiseuran toimittama ja Runeberg osatoimitta-
jana), **Borgå Tidning** (Runeberg osatoimittajana) ja **Wasa Tidning**.

3 Diskurssin tutkimus

Nuolijärvi (1998: 396) muistuttaa meille, että tutkimme kieltä sen käytön kontekstissa. Tässä luvussa esitän ensin kielen funktion ihmisten yhteisössä. Jatkan esittämällä diskurssin ja tekstin määritelmät. Kielentutkimuksessakin teoriat ovat kehittyneet ja kehittyvät muiden tutkimusten tuloksena. Esitän merkittävät kielen tutkijat, jotka ovat rakentaneet nykypäivän teksti- ja diskurssianalyysin perusteet. Kielen abstraktisesta käytöstä siirryn enemmän konkreettiseen tasoon, tekstiin. Tekstianalyysin tutkimusmenetelmiä on monia, mutta suuntaudun Hallidayn systeemifunktionaaliseen teoriaan ja diskurssissa käytän Faircloughin kriittistä diskurssianalyysia. Tämän luvun idea on perehtyä käyttämiini teorioihin.

3.1 Kielen sosiaalinen funktio

Ihmisten kieli on monifunktionaalinen järjestelmä. Monifunktionaalinen, koska se palvelee eri tarpeita. Kieltä käytetään viestinnän välineenä rakentamaan suhteita, ilmaisemaan tunteita ja kuvailemaan kokemuksia ja ajatuksia. Järjestelmä koostuu monista elementeistä. Äänneitä edustavat kirjaimet yhdistyvät sanoihin, ja sanat rakentavat lausekkeita, jotka muuttuvat tekstiksi ja diskurssiksi. Järjestelmän osilla on myös omia alatoimintajärjestelmiä. Kielen käyttö perustuu yksilölliseen tasoon. Puhuttu tai kirjoitettu teksti on ihmisen tuottamaa, mutta kieli toimii vain yhteisössä, koska se on sosiaalisen prosessin tuote. Sosiaalisuus on kielen perusominaisuus. Kielellä kerrotaan tapahtumista, paikasta ja ajasta, kielellä jäljitellään maailman kuvaa, mutta sen kanssa voidaan myös vaikuttaa siihen. Toisin sanoen kieli heijastaa ja luo ihmisten kuvan maailmasta. (Halliday 1978: 2; 2004: 3–33; Heikkinen 1999: 21–26; Pietikäinen ja Mäntynen 2014: 20; Johnstone 2008: 33–35.) Kieltä tutkitaan eri näkökulmista, yksilöllisestä tai sosiaalisesta. Tässä tutkimuksessani tarkastelen kieltä sosiaalisesta näkökulmasta.

Kielenkäyttö rakentaa maailmaa ja konteksti vaikuttaa siihen, miten kieltä käytetään. Kieli on resurssi, jota käytetään eri tilanteissa ja konteksteissa eri tavalla. Kielimurteet, genret ja tarinat ovat esimerkkejä kielen monipuolisesta käytöstä eri tarkoituksiin. Kielen käyttötapa voi osoittaa, mitä kielenkäyttäjät ajattelee asioista, mutta ajattelutapa ja kieli voivat muuttua, sillä ihmisellä on valtava ja muuttuva

tajunta sekä kyky muodostaa uutta joka kokemuksesta. Kielen käyttäjät eivät huomaa koodatun kielen tarkoituksiperiä, koska sosiaaliset rakenteet ovat jo muovannet niitä. Valittu kielenkäyttö rakentaa todellisuutta, kuten puheena olevaa ilmiötä, puhujan identiteettiä ja suhteita toisten ihmisten kanssa. Kieli, joka on täynnä resursseja ja valintoja, on myös rajattu ympäröivään kulttuurin, yhteisöön ja instituutioiden arvoihin ja normeihin. Jo nuorena ihmiset oppivat, mikä on sopivaa puhetta ja miten ilmaistaan ajatuksia ja tunteita. (Pietikäinen ja Mäntynen 2014: 15–21; Johnstone 2008: 36–41.)

Kulttuuri sosiaalisena järjestelmänä on vaikeasti määriteltävä termi, sillä kulttuurin komponentit ovat monet ja tutkimusnäkökulmiakin on erilaisia. Mutta yhdestä asiasta ollaan samaa mieltä: kieli on järjestelmä, joka muuntaa kulttuurin osia. Kulttuuri, ideologia, politiikka tai kansallisen identiteetin muodostaminen ovat pikemminkin sosiaalisia kuin yksilöllisiä tapahtumia. (Heikkinen 1999: 21, 24; Pietikäinen ja Mäntynen 2014: 15.) Kielen avulla laaditaan, välitetään ja siirretään yhteisiä arvoja ja tietojärjestelmiä (Halliday 1978: 2). Kieli ei muodosta rooleja yhteiskunnassa tai kulttuurissa, vaan rooleja konstruoivat ne tavat, joilla kielen resursseja käytetään (Heikkinen 1998: 50). Tosiasia on, että jokapäiväinen kielenkäyttö vanhempien, sisaruksien, naapurien ja ystävien kanssa puistossa, kadulla, kaupassa, linja-autossa ja niin edelleen, luo ihmisille kuvan yhteiskunnasta ja omasta sosiaalisesta identiteetistä (Halliday 1978: 9).

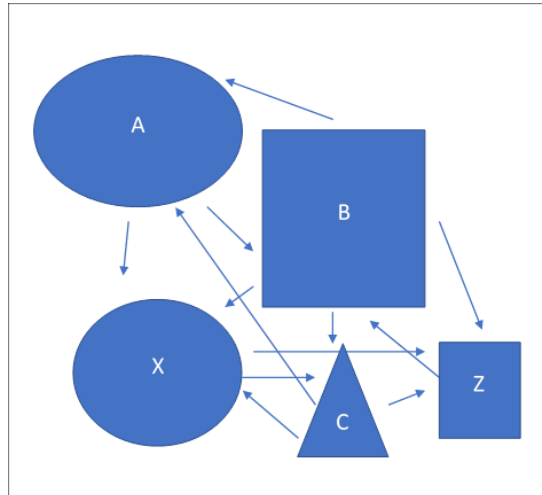
Kieli sisältää monia rinnakkaisia ja osittain päällekkäisiä resursseja, joilla on merkitystä. Ideologia on sijoitettu potentiaaliseen systeemiin, jonka taustalla on kieli, joka toimii koodina, rakenteena, järjestelmänä tai muodostumana. Nämä rakenteet on määritelty eri tyyppisten kielten avulla. Ideologia esitetään prosessina, joka on tapahtumissa ja sallii muodonmuutosta ja sujuvuutta. Ideologia elää tekstissä, mutta sitä ei ole mahdollista lukea tekstistä, koska merkitys on tuotettu tekstin tulkittamisen avulla. Tekstit ovat avoimia monipuolisia tulkintoja ja ideologian prosesseja kuuluen diskurssiin osana sosiaalisia tapahtumia. Prosessit ovat ihmisten välisiä. Ne eivät ole tuotettua, jaettua tai tulkittua tekstiä siinä hetkessä. (Fairclough 2010 [1995]: 57.)

Ideologiat rakentavat kuvan ryhmästä ja sen asemasta yhteisössä sekä suhteista toisiin ryhmiin (Heikkinen 1999: 96). Kieli muuttaa ihmisen ja yhteisön maailmankuvaa tekstien välityksellä ja tekstit muokkaavat kieltä (Heikkinen 1999: 27). Historian näkökulmasta suomalaisuus käsitteenä kehittyi kielestä ja siihen liittyvistä seikoista, kuten uskonnosta ja kansansivistyksestä, jotka yhdistettynä kotimaahan suuntautuvaan isänmaallisuuteen loivat sitä kansallistunnetta, joka Porvoon valtiopäivillä muuttui kansallistietoisuudeksi. Sinä aikana puhuttiin jo Suomen kansasta, sillä sitähan kansanedustajat ilmensivät. Jo 1700-luvulla oli puhuttu Suomen kansasta, joka tarkoitti samaa syntyperää olevaa väestöä tai maan syntyperäisiä asukkaita. (Kemiläinen 1993:44.) Tutkin Snellmanin käyttämää kieltä, joka auttoi luomaan suomalaisuutta, kansallista identiteettiä ja muita ilmiöitä. Seuraavaksi esitän perusmääritelmiä ja tutkimuksen suuntia.

3.2 Diskurssi

Chouliaraki ja Fairclough (1999: 19) määrittelevät, että elämä (biologinen ja sosiaalinen) on ”avoin järjestelmä”, jossa yhtä tapahtumaa on hallittu samanaikaisten voimassa olevien liikkuvien osien yhdistelmällä (mekanismi). Kaikilla elämän alueilla, joita ovat fyysinen, kemiallinen, biologinen, taloudellinen, sosiaalinen, psykologinen ja kielellinen, on omia erottavia rakenteitaan. Ne vaikuttavat mekanismeillaan tapahtumiin olemassa olevilla liikkuvilla osilla. Tämä tarkoittaa, että kaikki tapahtumat elämässä vaikuttavat toisiinsa ja samalla ne saavat vaikutteita muualta. Elämä ja elämän tapahtumat ovat monimutkaisia ja ennustamattomia. Elämä on avoin järjestelmä, joka on mekanismien vaikutuksen alainen monimutkaisella tavalla. Taloustuotannon muodot vaikuttavat ihmisten toimintatapoihin, joita ohjaavat saatavilla oleva teknologia, aineet ja hyödykkeet sekä sosiaaliset suhteet. (Chouliaraki ja Fairclough 1999: 19.)

Tekemäni kuvion 1 mukaisesti A vaikuttaa B:hen, B Z:aan ja niin edelleen. Elämän tapahtumat ja järjestelmät ovat jatkuvan muutoksen alaisia ja tulokset vaihtelevat jatkuvasti. Diskurssi on muiden osien vaikutuksen alainen. Järjestelmän osat saavat vaikutteita omasta ja muista ulkopuolisista järjestelmistä. Vaikutusmenetelmät voivat olla sisäisiä ja ulkopuolisia suhteita.

KUVIO 1. Malli elämän järjestelmistä.

Yhdistän Chouliarakin ja Faircloughin ajatukset tutkimukseeni seuraavalla kuvitteellisella esimerkillä, jossa sulkumerkeissä oleva teksti on lukijoille täydentävää tietoa. (Jättiläispandojen tulo Suomeen varmistui – "Pidämme Kiinan kansallisen aarteen kunniaa" YLE 5.4.2017.) Pikkujouluissa (eläintarhassa ja postissa työskentelevät) henkilöt keskustelevat (molemmat harrastavat metsästystä). Henkilö A sanoo B:lle: ”Saimme ison karhun viikonloppuna”. Henkilö B ajattelee, että henkilö A on ollut metsästysretkellä ystävineen ja karhu on kaadettu. B kysyi yleistietoa eläimestä ja lopetti lauseensa: ”Mitä teitte eläimen lihalle?”. Henkilö A katsoo toista hämmentyneenä. Eläintarhalle saapui iso panda Kiinasta. Tapahtumat, paikat ja ajankohta vaikuttavat kielenkäyttöön. Sanoilla on merkityksiä, jotka on sidottu kontekstiin ja puhetilanteeseen. Huolimatta siitä, että molemmilla henkilöillä on yhteinen kieli, heillä oli eri merkitys samalle *karhu*-sanalle. Yhteinen kieli toimii viestinnän välineenä kahden henkilön välillä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Kielellä molemmat henkilöt kuvailevat ajatuksiaan, kokemuksiaan ja maailmaa ja kielen käytöllä he rakentavat sosiaalisia suhteita ja luovat identiteettiä. (Pietikäinen ja Mäntynen 2014: 11–15.)

Kielellä rakennetaan merkityksellistä järjestelmää, joka toimii eri tilanteissa eri tavoin. Kielen käyttö, joka sisältää muodot, tavat ja keinot, tulee esille sosiaalisissa ja kulttuurisissa tapahtumissa. Tutkittaessa kieltä opitaan myös ympäröivästä yhteiskunnasta ja kulttuurista sekä ajasta ja paikasta (Mäntynen ja Pietikäinen 2009: 13). Johnstone (2008: 2) selittää diskurssianalyysin yksinkertaisesti sanoen, että se on tutkimus kielestä jokapäiväisessä käytössä. Diskurssintutkimuksen tehtävä on

tarkastella, miten kieltä käytetään eri tilanteissa, ja miten merkitysjärjestelmää sovitetaan, ja mitkä ovat seuraukset sen käytöstä. Mäntynen ja Pietikäinen (2009: 23) esittävät, että sana diskurssi tulee ranskan sanasta *discours*, joka tarkoittaa 'puhetta', 'esitelmää', 'juttelua' ja 'jaarittelua' (ranskan *discours*), ja jonka on peräisin latinan sanasta *discursus*, 'ympäriinsä juokseminen'. Diskurssi syntyy ihmisten toiminoista ja on dynaaminen käsite ja samalla diskurssintutkimus on muuttunut ajan myötä. 1960- ja 1970-luvuilla diskurssintutkimus sai uuden käänteen, kun haluttiin tutkia kielen ja yhteiskunnan välistä suhdetta ihmisten elämän äärellä. Chouliarakin ja Faircloughin (1999: 19–20) mukaan diskurssi (*discourse*) on semioottinen elementti sosiaalisista tapahtumista. Diskurssi sisältää kielen (puhuttu ja kirjoitettu ja kaikki semioottiset yhdistelmät, kuten musiikki tai laulaminen), sanattoman viestinnän (kasvojen ilmeet, vartalon liikkeet, eleet) ja näköön liittyvät (visuaalinen) kuvat (valokuvat ja elokuvat). Pietikäinen ja Mäntynen (2014: 25) ovat samaa mieltä edellisestä määritelmästä. Heille diskurssi voi olla kirjoitettua, puhuttua, viitottua, piirrettyä tai vaikkapa valokuvattua ja sisältää sekä kielellisiä että muita semioottisia merkkejä.

Johnstonen (2008: 2) mukaan diskurssi-sanaa käytetään yleensä ainesanan merkityksessä. Diskurssianalysioijat puhuvat diskurssista mieluummin kuin diskursseista. Pietikäisen ja Mäntynen (2014: 24–25) mukaan diskurssintutkimuksen kenttä on laaja, ja määritelmä lähti nopeasti versomaan. Kielenkäytöstä yhteiskunnan ja kulttuurin kontekstissa nähdään sosiaalisia todellisuuksia, joista nousevat todellisuuden representaatiot, ideologiat ja identiteetit. Esimerkiksi sanomalehden artikkelit heijastavat hyvin kirjoittajan ja lukijan kielenkäyttöä ja kulttuurisia arvoja. Ne vaikuttavat toisiinsa määrättyssä ajassa. Diskurssintutkimus on monimerkityksinen ja dynaaminen. Diskurssia tutkiessaan eri aloilta tutkijat käyttävät termejä epämääräisesti. Tutkimuksessani sanalla teksti tarkoitan kirjoitettua ja puhuttua ainestoa, ja täsmennän tarkoitusta tarvittaessa ja diskurssilla tarkoitan kielenkäyttöä kontekstissa osana sosiaalista toimintaa.

3.3 Tutkimushistorian näkökulmia

Ferdinand de Saussure (1857–1913) aloitti nykyaikaisen kielen tutkimuksen. Saussure esitti, että kieltä voi tulkita kahdella tavalla: kieli on merkkien sarja (*langue*) eli kielijärjestelmä ja se on yksittäinen kielenkäytön järjestelmä (*parole*). Saussure

oli strukturalismin perustaja ja hän katsoi kielentutkimuksen osaksi isompaa tietealaa, jota hän kutsui semiologiaksi. Toinen merkittävä asia on, että Saussure erotteli syntagman ja paradigman ulottuvuudet, joita systeemis-funktionaalinen (SF) teoria hyödyntää. Saussure huomioi, että järjestelmässä kielelliset osallistujat ovat merkittäviä toisille kielellisille osallistujille. Saussure määritteli, että kieli on osa isompaa järjestystä, jota hän kutsui semiotiikaksi. (Bloor ja Bloor 1995: 241–242.)

Franz Boas (1858–1942) ja Edward Sapir (1884–1939) tutkivat amerikkalaisten alkuperäisasukkaiden kieltä ja löysivät uuden näkökulman kieliopille eroten muinaisesta kreikkalaisesta kieliopista. Sapir määritteli kielen sosiaalisena järjestelmänä ja viestinnän välineenä. Leonard Bloomfield (1887–1949) oli myös merkittävä kielen tutkija, joka kehitti pohjan strukturaaliselle analyysille, jota on myöhemmin kutsuttu amerikkalaiseksi strukturalismiksi. 1950-luvulta lähtien Noam Chomsky (1928–) on kehittänyt monta kielen näkökulmaa. Yksi hänen merkittävistä saavutuksistaan koskee syntaksia, josta kehittyi generatiivinen kielioppi (Transformational (Generative) Grammar). Chomsky korostaa syntaksin ensisijaisuutta kieliopissa, joka koostuu lausekerakennesäännöistä ja transformaatioista. Lausekerakennesääntöjen avulla spesifoidaan (”generoidaan, tästä termi generatiivinen kielioppi) lauseiden rakenne ja transformaatioiden avulla muutetaan lauseiden roolia ja merkityksiä (Leiwo 2002: 69). Bloorin ja Bloorin (1995: 244) mukaan Chomsky ei ole kiinnostunut kielen sosiaalisesta aspektista, vaan hän katsoo kieltä ihmisten biologisena ilmiönä. Häntä kiinnostaa kieliopin mentaaliset mallit. Systemis-funktionaalisen kielitieteen kehittäjä on Michael Alexander Kirkwood Halliday (1925), joka edustaa kielitutkimuksen toista polkua. Hän on kiinnostunut kielistä ja tiedonvälityksestä. Chomsky ja Halliday ovat eri mieltä monista kielen tutkimuksen kysymyksistä. Hallidaylle lauseoppi ja merkitys ovat kielen sydän, kun taas Chomsky keskittyy kompetenssiin ja performanssiin. Mielenkiintoista on, että sekä Halliday että Chomsky rakensivat omaa teoriaansa Saussuren ajatusten pohjalta, vaikka heidän tuloksensa ja näkökulmansa ovat erialaisia. Benjamin Lee Whorf (1897–1941) kehitti Sapirin kanssa Whorfin–Sapirin hypoteesin. Whorf antaa suuren merkityksen kielille kulttuurissa, jossa yhteisön käsitys todellisuudesta määräytyy sen yhteisön kielestä. Whorfin hypoteesi on yhdistetty Hallidayn kieliopilliseen metaforaan. (Bloor ja Bloor 1995: 244–247; Dufva 2002: 155–177; Halliday 1978: 37–38.)

Vilém Mathesiuksen ja venäläisen Roman Osipovitš Jakobsonin ympärille syntyi niin sanottu Prahan koulukunta (1926–1945). Mathesius (1882–1945) on funktionaalisen lähestymistavan perustaja ja julkaisi artikkelin ”On the potentiality of the phenomena of language”. Kieli on ilmaisukeinojen systeemi, jota käytetään, jotta päästäisiin johonkin päämäärään. Prahan koulukunnan tutkijat korostivat, että kielen fonologiset, kieliopilliset ja semanttiset rakenteet määräytyvät niiden funktioiden perustella. Prahan koulukunta kehitti funktionaalisia selityksiä kieliopillisille rakenteille, kuten *teema-reema*. Tämä tarkoittaa, miten kielenkäytössä liikutaan tunnetusta tiedosta uuteen. Molempia, sekä Prahan koulukuntaa että Hallidayta, on kutsuttu funktionaalisen kieliopin tutkijoiksi, jotka ovat korostaneet paljon *teema-reema* tutkimusta. Karl Ludwig Bühler, joka on vaikuttanut Prahan koulukuntaan, on kehittänyt mallin, jossa kielellä on kolme funktiota: ekspressiivinen (*expressive*), konatiivinen (*conative*) ja viittaava (*referential*). Tämä malli näyttää olevan pohjana Hallidayn systeemimetafunktioille: ideationaalinen, interpersoonainen ja tekstuaalinen. (Heikkinen 1999: 22; Luukka 2002: 92 Bloor ja Bloor 1995: 247–248.) Suomalaisista systemaatioista tunnetuimpia ovat Eija Ventola ja Susanna Shore ja Minna-Riitta Luukka (Luukka 2002: 117).

Merkittäviä vaikuttajia Hallidaylle ovat olleet John Rupert Firth (1890–1960) ja Bronislaw Malinowski (1884–1942). Malinowski teki tutkimuksiaan Trobriandin saarilla Papua Uudessa Guineassa, milloin hän teki päätöksen, että kieli on ensisijaisesti toimintamuoto. Malinowski sepitti termin tilannekonteksti (context of situation). Malinowski esitteli neljä kielen funktiota: pragmaattinen funktio (kielen toiminnan muotona), maaginen funktio (kielen maailman hallinnan muotona), narratiivinen funktio (kielen historiallisten tapahtumien varastona) ja faattinen funktio (kielen sosiaalisten suhteiden ylläpitäjänä). Tilannekontekstilla Malinowski tarkoitti kulttuurista konkreettista tilannetta, jossa teksti tuotetaan. Tilannekonteksti on konkreettinen tai skemaattisen eli abstraktin kaava. Firthin abstraktiin tilannekontekstiin kuuluvat a) osallistujat, sekä heidän kielellinen ja ei kielellinen toimintansa, b) tilanteeseen kuuluvat olennaiset esineet, sekä c) kielellisen toiminnan seuraukset. (Bloor ja Bloor 1995: 248–249; Shore ja Mäntynen 2006: 16.) Firth ei julkaisut paljon, mutta hänellä on ollut suuri vaikutus muun muassa Hallidayn työhön. Firth käytti sanajärjestelmää (system) ja väitti, että kieli on monisysteemi (a system of systems). Firth korosti ihmisen roolia yhteiskunnan osallistujana. (Bloor ja Bloor 1995: 249; Luukka 2002 95.) Tutkimuksessani hahmotetaan, miten sanomalehden

kirjoittaja toimii omassa kontekstissaan, ja miten hän kirjoittajana kielen kautta vaikuttaa lukijaan ja yhteiskuntaan.

Yksi vaikutusvaltaisimmista diskurssiteoreetikoista sosiologian alalla on Michel Foucault, jonka mukaan diskurssi on yhteydessä tietokäsitteeseen eli siihen, miten diskurssit kehittyvät, muokkaavat ja välittävät tietoa. Foucaultin tieteelliset ajatukset ovat olleet pohjana toisille tutkijoille, kuten Teun A. Dijkille ja Norman Faircloughille. Dijk hahmottaa yhteyksiä kielenkäytön rakenteiden, kognition ja laajemman yhteiskunnallisen kontekstin välillä. Faircloughin kolmitasoinen diskurssimalli korostaa kielenkäytön tekstuaalista tasoa ja siihen liittyviä sosiaalisia ja tuottamollisia elementtejä. Uudenlaiset tutkimukset ovat tuoneet uusia käsityksiä makro- ja mikrotason välisistä suhteista ja niiden resursseista ja metaforista. Diskurssitutkimuksessa tarkastellaan kieltä ja yhteiskunnallisia rakenteita ja valtasuhteita, ja usein käytetään Faircloughin kolmen tason mallia: 1) tekstitaso, 2) diskurssiivinen tekstin tuottamisen ja tulkitsemisen taso, 3) sosiaaliset tasot eli kielenkäyttötilanne osana laajempaa sosiaalista kontekstia. (Pietikäinen ja Mäntynen 2014: 19; Heikkinen 2012: 96; Luukka 1995: 45.)

3.4 Diskurssianalyysin tavoitteet ja tutkimusmenetelmät

Puhutun ja kirjoitetun kielen käytön tutkimusta kutsutaan diskurssitutkimukseksi. Johnstonen (2008: 4) mukaan diskurssianalyysin tavoite on selittää eri näkökulmia, kielenkäytön rakenteita ja funktioita sekä kuvailla tekstiä, ja sitä miten teksti toimii. Tämä vaatii järjestelmällisiä kysymyksiä, teoreettisia näkökulmia tai systemaattisesti toimivia monipuolisia kokeiluja. Diskurssianalyysin tuloksia esitetään lineaarisesti. Tutkimuksien tuloksia esitetään yleensä kirjoitettuna tekstinä, mikä vaikeuttaa todellisessa elämässä yhtä aikaa esiintyvien tapahtumien ja elementtien esittämistä. Elämän tapahtumat ja sitä edustava diskurssi ovat kuin pallot biljardipöydällä. Kun musta pallo iskee muihin palloihin, ne lähtevät eri suuntiin. Muiden pallojen liikkuvuus riippuu ensimmäisen pallon voimasta, johon samaan aikaan vaikuttaa pelaajan voima. Painotan, että tapahtumat elämässä vaikuttavat toisiinsa ja ovat samalla toistensa vaikutuksen alaisia. Diskurssi on monitasoinen tapahtuma, johon sosiaaliset tapahtumat ja kielenkäyttö vaikuttavat. Tähän täytyy lisätä myös tutkimuksen konteksti ja tutkijan tausta ja konteksti. Tutkimus ei synny pelkästään aineiston keräämisestä ja analyysistä, vaan tutkimuksessa täytyy tulkita ja tehdä

päätelmiä. Diskurssianalyysiin yhdistetään kielenkäyttö mikrotasosta makrotasoon, lausekkeesta sosiaalisiin tapahtumiin. (Johnstone 2008: 2–7; Pietikäinen ja Mäntynen 2014: 141–155.)

Johnstonen (2008: 27–28) mukaan tekstianalyysin tutkimus jaetaan kahteen ryhmään: deskriptiiviseen ja kriittisen kielentutkimukseen. Pike (1967), Grimes (1975), Halliday ja Hasan (1976) ovat deskriptiivisiä kielentutkijoita. Tämä jako ei ole yhteensopimaton ja deskriptiivinen kielentutkimus on mahdollinen ja toivottu. Filosofinen relativismi ja kriittiset sosiaaliset tieteet, kuten marxismi, ovat nostaneet deskriptiivisen kielentutkimuksen arvoa. Kriittinen sosiaalinen teoria ei kuvaile ihmisten maailmaa ihanteellisena tai tasapainoisena järjestelmänä, vaan enemmän järjestelmänä, jossa on hallitsevuus, hyväksikäyttö, kamppailu, sorronalaisuus ja valta. Tutkijat, jotka seuraavat tätä suuntausta, yrittävät osoittaa, mikä on väärin vallitsevassa tilassa. Arvostelusta on kehittynyt kaksi suuntaa: kriittinen kielentutkimus (Critical Linguistics tai CL), jota muun muassa Fowler, Hodge and Kress edustavat, sekä kriittinen diskurssianalyysi (Critical Discourse Analysis tai CDA), jonka edustajia ovat Fairclough, van Dijk ja Wodak. (Johnstone 2008: 27–29.) Tässä tutkimuksessa käytän deskriptiivistä ja kriittistä näkökulmaa, ja sovellan niitä kieleen, aikaan ja tutkimuksen aiheeseen.

Faircloughin (2010: 230) mukaan diskurssianalyysi koskee vaihtelevia semioottisia modaliteetteja⁴, josta kieli on yksi, ja toiset ovat visuaalisia kuvia ja kehonkieltä. Semiotiikka nähdään sosiaalisten prosessien elementinä, jotka ovat dialektisesti suhteessa toisiinsa. CDA:n tavoite on edistää ymmärrystä nykypäivän sosiaalisista ”vääryyksistä” (epäoikeudenmukaisuus, epätasa-arvo, vapauden puute, jne.), selvittää lähteet, syyt, vastustus ja mahdollisuudet selvittää niistä. CDA:n tavoitteena on selittää dialektisia suhteita semioottisten ja muiden sosiaalisten osallistujien välillä ja selkeyttää semioottisten kuvioiden toimintaa. Sosiaaliset prosessit voidaan nähdä vuorovaikutuksena kolmessa tasossa sosiaalisessa todellisuudessa: sosiaalisissa rakenteissa, käytännöissä ja tapahtumissa. Lopuksi Fairclough selittää, että on kolme

⁴ Sosiosemiotikan modaliteetti ei koske representaation (esimerkiksi tekstin) esittämisen asian totuutta sinänsä, vaan enemmänkin sitä, miten totena tai todellisena asia esitetään. Jos tarkastelen esimerkiksi jonkun tietyn kirjoituksen modaliteetteja sosiosemiotteisestä näkökulmasta, en tällöin ole kiinnostunut kirjoituksen totuudesta sinänsä, vaan pikemminkin siitä, miten tekstin kirjoittaja asiansa totuuden käsittää ja miten hän sitä esittää. (<http://tieteentermipankki.fi/wiki/Semiotiikka:modaliteetti>)

semioottista luokkaa: genre, diskurssi ja tyyli. Genret ovat semioottisia tapoja toimia ja olla vuorovaikutuksessa. Diskurssi on semioottinen tapa rakentaa näkökulmia maailmasta. Tyyli on tapa olla semioottisessa aspeksissa; esimerkiksi olla ”johdaja” nykypäivän muodikkaassa bisnesmaailmassa. (Fairclough 2003: 123–125; Fairclough 2010: 230.)

Chouliaraki ja Fairclough perustelevat puhutun ja kirjoitetun diskurssin välillä esiintyviä merkitseviä eroja. Nykymaailmassa on kaksi ulottuvuutta: aika ja tila. Puheen sijoittaminen tilaan konkretisoituu kirjoitetussa tekstissä. Puhuttaessa ulottuvuus on mitattu vain ajassa, puheen alussa ja lopussa. Tietenkin nykyteknologia mahdollistaa diskurssin nauhoittamisen. Kirjoitettaessa annetaan puheen diskurssille konkreettinen ulottuvuus. Kirjoitetussa diskurssissa voidaan merkitä alku ja loppu tilassa. Kirjoitettaessa ”tekstin” määritelmä astuu diskurssiin. Toinen ero on, että kirjoitettu teksti voidaan dokumentoida, arkistoida ja merkitä. Kolmanneksi kirjoittaminen vaatii taitoja, jotka eivät ole kaikkien saatavilla, mikä aiheuttaa epätasa-arvoa lukutaitoisten ja lukutaidottomien välillä. Kirjoitettu teksti mahdollistaa aika–tila–dimension kasvun, jolloin viestintä voi olla eri tilassa ja eri ajassa. (Chouliaraki ja Fairclough 1999: 42.)

Yhdistääkseni edellisen teoreettisen ajattelun todellisuuteen sovellan sitä kahteen merkittävään tapahtumaan suomalaisessa historiassa seuraavasti. Se hetki, kun Lönnrot kirjoitti paperille hänelle kerrottuja tarinoita, hän laukaisi monta tapahtumaa. Hän teki kuolemattomaksi kansantarinoita, jolloin ajan ja tilan dimensiot kasvoivat, ja oli mahdollista viedä kansantarinoita kauas niiden syntysijoilta. Ihmiset toisessa paikassa tutustuivat tietyn kansanryhmän kulttuuriperintöön. Kirjoitettu teksti käyttää teknillisiä välineitä saavuttaakseen ajan ja tilan määränpään. Samalla tavalla maailmalla ja Suomessa sanomalehden julkaiseminen suurensi aika–tila–dimensiota, ja monet ihmiset eri paikoissa ja eri ajassa saivat saman tiedon. Kirjoitetun diskurssin laajentumisen myötä uudet sosiaaliset tapahtumat tulivat näkyviin, ja siten ihmiset pystyivät muistamaan tapahtumia ja muutoksia. Tuli myös mahdolliseksi tehdä yhteistyötä ajasta ja paikasta riippumatta. Sanomalehdet ovat olleet ja ovat edelleen seurattuja tietolähteitä. Ihmiset odottavat niitä aamulla, lukaisevat sivuja ja pysähtyvät kiinnostavassa artikkelissa. Heidän mielipiteensä muodostuvat sanomalehden tiedoista ja näkökulmista. Sanomalehdissä jaetaan tietoa, mutta lukijan itse pitää päättää ja muodostaa oma mielipiteensä kirjoitetuista artikkeleista.

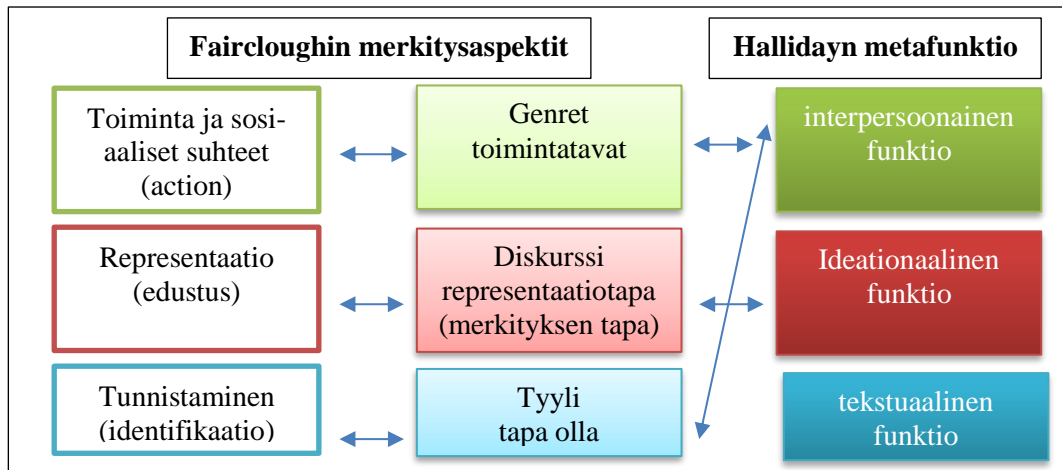
Diskurssintutkimuksessa etsitään suhteita yhteiskunnallisten ja historiallisten kontekstien ja kielenkäyttäjän välillä ja tarkastellaan, kuinka kielellä vahvistetaan yhteiskunnan rakenteita (Pietikäinen ja Mäntynen 2014: 15–21; Johnstone 2008: 36). Diskurssintutkimuksella selvitetään, miten maailmaa ja sen tapahtumia ja toimijoita kuvataan eli representoidaan ja millaisia suhteita ja identiteettejä heille rakentuu sekä miten toiminta järjestyy kielellisesti. Diskurssilla on samankaltaisia funktioita kuin kielellä: sillä kuvataan, miten asiat ovat (representaatio) ja kerrotaan, keitä ollaan (identiteetti) sekä järjestetään kielellisiä ja muita resursseja. (Pietikäinen ja Mäntynen 2014: 52.)

3.5 Diskurssin kolme tapaa: genret, diskurssit ja tyylit

Sosiaaliset tavat ja niiden verkosto määrittelevät toiminnan muodot ja vuorovaikutuksen sosiaalisissa tapahtumissa. Tavat vaihtuvat tilanteen mukaan. Kielenkäyttäjällä on tietynlainen vapaus käyttää kieltä. Sosiaaliset tekijät rakentavat tekstiä, jotka luovat suhteita tekstin elementtien kesken. Sosiaalisilla voimilla on rajoitus, kuten kielioppi ja genre. Kielioppi rajoittaa ja tekee mahdolliseksi kielen käyttämisen jollakin järjestäytyneellä tavalla. Esimerkiksi suomen kieliopin mukaan on väärin kirjoittaa: *Artikkelit kirjoittavat Snellman*. Tietyillä sosiaalisilla tapahtumilla on genren mukaisia sopivuussääntöjä (konventio), jotka määrittelevät, miten toimia. Sosiaaliset rakenteet ja sen järjestelmä ovat abstraktisia entiteettejä. Vielä abstraktimpaa on se, mitä tapahtuu sosiaalisten rakenteiden ja tapahtumien välillä. Tapahtumat eivät ole suoraa vaikutusta sosiaalisista rakenteista. Sosiaaliset suhteet ovat neuvotteluja – on olemassa instituutioita ja yhteiskunnallisia tilanteita, jotka vaikuttavat tapahtumiin, ja niitä kutsutaan ”sosiaalisiksi tavoiksi”. (Fairclough 2003: 23–24.) Voidaan ajatella, että sosiaaliset tavat ovat keinoja kontrolloida tiettyjä rakenteita ja sulkea pois toisia. Kieli on yksi abstraktinen sosiaalinen rakenne. Kieli määrittelee määrätyn potentiaalin, tiettyjä mahdollisuuksia ja jättää pois toisia. Tietyt kielen tavat ovat mahdollisia, mutta toiset eivät, esimerkiksi on mahdollista sanoa *kolme tyttöä* mutta ei *kolme tytöt*. Diskurssilla on valta. Kriittisessä diskurssintutkimuksessa otetaan huomioon, miten kielenkäyttäjät hyödyntävät kielellisiä, semioottisia ja diskursiivisia resursseja rakentaessaan ja kuvatessaan tietoja. (Pietikäinen ja Mäntynen 2014: 52.) Fairclough (2003: 24) määrittelee, että tekstillä on

kolme olennaista merkityksen aspektia: toiminta ja sosiaalisen suhde (action), representaatio (edustus) ja tunnistaminen (identification), joita vastaavat kategoriat sosiaalisessa tasossa ovat genre, diskurssi ja tyyli. Pietikäisen ja Mäntynen (2014: 53) mukaan diskurssien representationaalinen voima rakentaa käsitystä maailmasta, tapahtumista, kulttuurista ja ihmisistä. Sitä voidaan kutsua tietokäsitysten ja – rakennelmien muodostamiseksi. Sosiaaliset tavat muokkaavat kausaalisesti sosiaalisia tapahtumia. Muutos toiminnassa ja vuorovaikutuksessa sisältää muutoksen genressä. Genreillä voi olla ”paikallinen” toiminta tai laajempi toiminta ja hallinto. Genret muuttuvat koko ajan, ihmiset ja yhteiskunta muuttuvat ja myös heidän toimintatapaansa. Kieli – semioottisesta näkökulmasta – on sosiaalinen elementti, elämän joka tasolla ja sen tähden kielellä kuvataan, rajataan ja muutetaan yhteiskuntaa. Toiminta ja vuorovaikutus, sosiaaliset suhteet, ihminen (hänen uskomuksensa, asenteensa, historiansa jne.), materiaallinen maailma ja diskurssi ovat toisiinsa niveltyneitä sosiaalisia tapoja, jotka on yhdistetty tiettyihin alueisiin sosiaalisesta elämästä. Sosiaaliset tapahtumat kytkevät diskursiivisia ja ei-diskursiivisia sosiaalisia elementtejä. Toisin sanoen sosiaalisissa suhteissa on osia diskurssista ja diskurssi on osa sosiaalisia suhteita. (Fairclough 2003: 24–25; Pietikäinen ja Mäntynen 53–62.)

Funktionaalinen lähestymistapa selittää, että tekstillä on ideationaalinen, interpersoonainen ja tekstuaalinen funktio. Faircloughin (2003: 26–27) mukaan genret ovat tapoja toimia, diskurssi on tapa esittää ja tyyli on tapa olla. Teksti samanaikaisesti edustaa maailman näkökulmaa (fyysinen, sosiaalinen ja mentaalinen), rakentaa sosiaalisia suhteita ja yhdistää osia yhtenäisesti ja johdonmukaisesti tekstiin ja tekstin kontekstiin. Faircloughin (2003: 26–27) mukaan edustus (representation) vastaa Hallidayn ideationaalista funktiota; toiminta (action) on lähellä interpersoonaista funktiota. Halliday ei määrittele tunnistusta (identification), joten Fairclough sisällyttää sen interpersoonaiseen funktioon, vaikka hän ei tunnista erikseen tekstuaalista funktiota. Diskurssissa nähdään edustus, toiminta ja tunnistus. Lopuksi Fairclough selittää, että genrejen, diskurssien ja tyylien välillä on dialektinen suhde. (Fairclough 2003: 26–29.) Tekemässäni kuviossa 2 yhdistän Faircloughin merkitysaspektien järjestelmän vastaamaan Hallidayn funktiota.

KUVIO 2. Faircloughin merkitysaspektien linkkejä Hallidayn metafunktioon.

Jalkapallokentällä mies huutaa: ”Anna (pallo) tänne! Anna!”. Osallistuakseen peeliin, joka on sosiaalinen tapahtuma, hän käyttää kieltä, joka on rakenteeltaan käskymuoto. Sosiaalisissa tapahtumissa ihmiset käyttävät puhuttua tai kirjoitettua tekstiä (voi olla muitakin). Jalkapallotapahtumat vaativat vähemmän kieltä ja enemmän ei-kielellistä toimintaa, kun taas sanomalehden lukeminen vaatii enemmän kielellistä toimintaa. Puhuessaan ihmiset tarvitsevat uskottavuutta sanoilleen. Aikaisemmin puhuin ulkoisista ja sisäisistä suhteista tekstissä. Ulkoiset suhteet ovat suhteita toisten tekstien kesken. (Fairclough 2003: 21–39.)

Viittaus toiseen tekstiin lainauksella tai sitaatilla on helppo tunnistaa, sillä kyseessä on intertekstuaalisuus, esimerkiksi *Äiti sanoi, että hän antaa luvan, jos sinä annat...*, tai *Savolaisen mukaan Snellman oli ...* Ihmisillä on myös muita tapoja lisätä elementtejä tekstiin. Tekstiä voi referoida, jolloin sanotaan vain se, mikä on tärkeää tekstissä. Tässä on ero suoran ja epäsuoran tekstin välillä. *Sanomalehti tuli* on esimerkki suorasta tekstistä, kun taas *hän sanoi, että sanomalehti tuli* on esimerkki referoinnista. Ensimmäinen lause on vakuuttava, koska se on suora, toisessa luoteetaan puhujan antamaan tietoon. Referaatissa kirjoitetaan uudella tavalla alkupeleistä tekstiä ja lisätään referoijan sanoja, jolloin syntyy uusia mahdollisuuksia ja olettamuksia siitä, että lähdetekstissä sanotaan niin. Olettamusta käytetään esiteltäessä implisiittisiä olennaisia osia, edellytyksiä ja loogisia ristiriitoja diskurssissa. Tekstissä tehdään olettamuksia. Se mitä tekstissä on sanottu, vastaa sitä, mitä ei ole sanottu, mutta on oletettu. Ero olettamuksen ja intertekstuaalisuuden välillä on, että ensimmäisessä ei viitata konkreettisesti tekstiin, vaan se on sanottu tai kirjoitettu

jossain muualla. (Fairclough 2003: 39–61.) Katkelmassa 2 nähdään, kuinka Maa-
miehen Ystävä -tekstissä Snellman referoi Raamattua (intertekstuaalisuus), joka on
konkreettista tietoa. Hän jatkaa: ”*siinä enemmän viisautta löytyy*”, jossa oletetaan,
että kaikki ihmiset tuntevat Raamattua ja tietävät sen sisällön. Viimeisessä lau-
seessa hän ei referoi, vaan hän vakuuttaa, että on muitakin tietolähteitä kuin Raa-
mattu. Hän käyttää lauseen alussa kontrastiivista konjunktiota *mutta*, ja sen jälkeen
hän lisää väittämän tuoden esiin oman mielipiteensä.

- (2) 28 M. Y. Siinä näen Pyhän Raamatun olevan. Ja kyllä se tosi on,
29 että siinä enemmän viisautta löytyy, kuin mahtaa ihmisen suu selittää.
30 Mutta on sitä semmosta oppiakin, jota ei ole Raamatussa kirjoitettu.
(MY1)

Intertekstuaalisuus ja olettamus ovat tuottajan resursseja; Snellman vakuuttaa, että
jotakin on kirjoitettu tai sanottu jossain. Tieto voi olla kuitenkin virheellinen, tuot-
taja voi olla väärässä tai epärehellinen tai hän ohjaa ja muokkaa tietoa. Fairclough
esittää, että diskurssianalyysia tehtäessä tarvitaan kolme aihetta, joista ensimmäi-
nen on ”eroavuus” – muutoksiin tarvitaan eri näkökulmia. Toinen on ”erityinen ja
yleinen”, mikä tarkoittaa, että on olemassa yksilön näkökulma ja yhteisön näkö-
kulma. Kolmas tarvittava elementti on ideologia. Intertekstuaalisuuden ja oletta-
muksen ero on, että ensimmäisessä esitetään eroja tuomalla toisia ääniä (other voi-
ces) tekstiin, kun taas olettamuksessa eroavaisuuksia vähennetään olettaen, että kai-
killa on yhteinen tausta. Ensimmäisessä on enemmän keskustelun mahdollisuuksia;
siinä esiintyy tekijän ääni ja muita diskurssin ääniä, kun taas olettamuksessa rajoi-
tetaan niitä. (Fairclough 2003: 39–44.)

Ihmiset ja heidän diskurssinsa ovat erilaisia. Onneksi on niin, koska erilaisuus ra-
kentaa vuorovaikutusta toisten ihmisten kanssa, jolloin täytyy neuvotella. Jos ei ole
vuorovaikutusta, kieli on määräävä, kiistaton tai rajaton. Vuorovaikutus tuo uusia
diskursseja, polemiikkaa tai hylkäämistä. Tämä viimeinen sulkee pois kaikki erot.
Politiikka on taistelua johtoasemasta, jonka saamiseksi käytetään valtaa sekä suos-
tumusta. Suostumus on tärkeää, koska yhden ihmisen tai pienen ryhmän ajatukset
tai visiot täytyy levittää ja jakaa kaikille ihmisryhmille siten, että ajatukset toteut-
tavat ja vastaavat ihmisten omia ajatuksia, toiveita ja etuja. Ajatuksena on, että väi-
tetään omien visioiden edustavan ryhmän visioita ja arvojärjestelmää. Diskurssi-
analyysin tarkoitus on etsiä, kenen äänet ovat tekstissä ja mikä on niiden merkitys.

Alussa tämä ei ole helppoa. Fairclough ehdottaa, että voidaan kysyä, mitkä tekstit ja äänet ovat mukana ja mitkä on jätetty ulkopuolelle. (Fairclough 2003: 39–61.)

Bahtin (1979: 127) mukaan ihmiselle mikään ei ole kauheampaa kuin se, että hän ei saa vastausta (reaktiota), koska ihmisen ominaisuus on olla sosiaalinen. Marx sanoi, että ajatukset, jotka laitetaan sanoiksi, tulevat todeksi toiselle ihmiselle ja omille ajatuksille. Maailmassa etsitään vastauksia ja ymmärrystä. Kun meitä kuunnellaan, jo se on vuoropuhelua. Maailma haluaa olla kuunneltu, ymmärretty, vastattu ja tietenkin se haluaa vastata ja uudestaan vastata vastaukseen (response) ja niin edelleen loputtomasti (ad infinitum). Ymmärtämisen syvyys on ihmisten kognitiivinen ominaisuus. Bahtin (mt. 1979: 127) mukaan sanat, jos ne eivät ole väärennetyjä, ovat syvyyksiä. Sanat diskurssissa ovat toistamattomia ja historiallisesti ainutlaatuisia. Puheen genret ovat malleja rakentaa puhetta ja ne voivat luoda rajattomia ilmauksia. (mt. 1979: 127.)

Diskurssianalyysissa aineistoa rajataan ja sen jälkeen se pilkotaan ja puretaan pienempiin osiin analysoimista varten. Teoreettisien taustojen ja valittujen käsitteiden kanssa rakennetaan uusi näkökulma diskurssista. Käyttämäni systeemis-funktionaalinen teoria on yksi tapa tutkia diskurssien mikrotasoa, mutta on myös olemassa muita teorioita ja koulukuntia. Rajatakseni tätä tutkimusta en syvenny enempää muihin tutkimustapoihin. Diskurssianalyysin voi aloittaa monella tavalla: esimerkiksi tekstilajista (genre) ja jatkaa tekstityyppiin ja edetä kielenkäyttöön. Monipuoliset ja syvemmat tutkimukset diskurssianalyysissa kuvaavat paremmin syy-seuraussuhteita ja selvittävät sosiaalisia toimintoja historiallisessa kontekstissa. Diskurssintutkimuksen tavoite on rakentaa tieteellisesti kuva olennaisista kielen osista ja maailmasta siten, että se on uskottava. (Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. 2009: 160–171.)

Diskurssianalyysi sisältää myös interdiskurssianalyysin. Teksteihin osallistuu kolme erottamatonta osaa: tekstin tuottaja, teksti itse ja tekstin saaja. Kaikilla osilla on omia näkökulmia – tuottajan aikomukset, itse teksti ja kuinka saaja tulkitsee sen. Tarkoitus syntyy näistä kolmesta osasta, ja sen tulkinta voi olla mutkikas. Tekstillä on implisiittisiä ja eksplisiittisiä osia. Tekstin tutkimuksessa voi erottaa ulkoiset ja sisäiset tekstin suhteet. Tekstin ulkoisen suhteen analyysi sisältää tekstin suhteita

toisiin sosiaalisiin tapahtumiin. Sisäisen suhteen analyysi sisältää semantiikan, leksikon, kieliopin ja fonologian suhteita. (Fairclough 2003: 3–30.)

4 Systemis-funktionaalinen tekstianalyysi

Tutkimukseni tekstianalyysissa käytän Hallidayn kehittämää systeemis-funktionaalista (SF) teoriaa. SF-teoriassa Halliday käsittää kielen tapahtumana sosiaalisessa kontekstissa, sillä kieli ei ole eristäytynyt tapahtuma. Kielenkäyttö – puhe ja kirjoitus – on suorassa yhteydessä tilanteeseen. Halliday on kehittänyt SF-teoriaansa vuosien kuluessa, teoriaan on lisätty uusia näkökulmia ja termistö on tullut tarkemmaksi. Jaan luvun kolmeen osaan: ensimmäisessä ja toisessa osassa käsittelem perusmääritelmiä SF-teoriasta ja sen jälkeen esitän ja selitän neljästä metafunktiosta kohteet, joita käytän analysoidessani tekstejä. Käytän Shoren käyttämiä suomenkielisiä termejä Hallidayn termistöstä, mutta muuten tutkimukseni pohjautuu Hallidayn teoriaan.

4.1 Semanttinen järjestelmä

Kielenkäyttö sosiokulttuurisessa kontekstissa oli pohja J. R. Firthin (1890–1960) teorialle, jota Halliday kehitti myöhemmin. Firthin lähtökohdat olivat 1) tilannekonteksti, 2) osakieli (tutkijan rajaama), 3) merkityksen hajottaminen eri tasoihin ja 4) merkitysten analysointi systeemeinä ja rakenteina. Tilannekontekstissa kielenkäyttö on dynaaminen tapahtuma. Osallistujat käyttävät kielellisiä ja ei kielellisiä toimintoja, jotka ovat sopivia kyseessä olevaan tilanteeseen, ja jotka tuottavat tiettyjä seurauksia. Tapahtumat, osallistujat ja kielenkäyttö sidotaan tilannekontekstiin ja kulttuuriin. Voidakseen kuvata ja tutkia kieltä se täytyy rajata tutkimusalueisiin. Tätä rajausta Firth kutsui osakieleksi (*restricted language*). Kielen analyysin tarkoitus on merkityksen kuvaaminen, jossa systeemit ja rakenteet voivat olla fonologisia, morfosyntaktisia, leksikaalisia tai tilanteisia. Osallistujat käyttävät paradigmaattisia vaihtoehtoja ja sopivia rakenteita tarkoituksenmukaiseen tilanteeseen ja paikkaan. Esimerkiksi käyttäjä tietää, miten aamuinen tervehdys esimiehelle, ystävälle tai aviopuolisolle eroavat toisistaan. (Shore 2012: 132–134.)

Firthin osakieli muuttui Hallidayn järjestelmässä rekisteriksi. Murre, henkilökohtainen kielenkäyttö ja tilanne (rekisteri) vaikuttavat jatkuvasti systeemiin, josta syntyy variaatiota. Halliday (1978: 35) selittää, että murre (*dialect*) on vaihtelua ”käyttäjän mukaan”, erilaisia tapoja ilmaista samaa merkityssisältöä. Rekisteri (*register*) on vaihtelua ”käytön mukaan”, joka varioi myös merkityksiä. Tilannekontekstissa

Halliday käytti kolmea muuttujaa: alaa (*field*), osallistujarooleja (*tenor*) sekä kielen ilmenemismuotoa (*mode*). Ala tarkoittaa toimintaa, jonka osana kieli on, ja se on kulttuurisesti tunnistettava. Esimerkkinä toiminnan alasta on tiedottaminen sanomalehdessä ja sisällön alasta uutisien aiheet, mainokset ja pääkirjoitukset. Kirjoittaja ja lukija ovat esimerkkejä osallistujarooleista sosiaalisissa tilanteissa. Rooleista voi erottaa kaksi tasoa: sosiaaliset roolit, joissa osallistujat ovat kielestä riippumattomia, kuten myyjä ja asiakas, ja kielelliset roolit, jotka tuotetaan vain kielellisesti (kirjoittaja, lukija, puhuja, kuulija). Ilmenemismuoto tarkoittaa, miten kieli toimii tilanteessa ja minkälaista vuorovaikutuksen muotoa käytetään. Ilmenemismuotojen kanavat ovat puhuttu, kirjoitettu, puhuttavaksi kirjoitettu ja litteroitu puhe. Puheen tai kirjoituksen tilannesidonnaisuuden asteet kuvaavat sitä, miten suuri osa sosiaalisesta toiminnasta toteutuu kielellisesti ja ei-kielellisesti. Ilmenemismuoto viittaa siihen, mihin kielellä pyritään, onko se kertovaa, kuvailevaa vai ohjaavaa. Kieliopin yksiköillä on muodollinen (*formal meaning*) ja kontekstuaalinen merkitys (*contextual meaning*). Ensimmäisessä merkitys riippuu muista paradigmaattisista valinnoista samassa systeemissä. Kontekstuaalinen merkitys viittaa kieliopin yksiköiden ja tekstinulkoisten kielenkäyttötilanteiden suhteeseen. (Halliday 1978: 28, 35, 39; Shore 2012: 135–138; Luukka 2002: 99.)

Hallidaylle kieli on ”merkityksen järjestelmä (systeemi)”, – kun ihmiset käyttävät kieltänsä, kielen toiminnat ovat merkityksen ilmauksia. Halliday (1978: 128–130) olettaa, että kielijärjestelmässä on kolme kerrosta (*strata*): semanttinen (merkitys), leksikkokieliopillinen (sanamuoto esim. syntaksi, morfologia ja sanasto) ja fonologinen (ääne) (katso kuvio 3). Hallidayn (1978: 128) mukaan semanttisessa järjestelmässä on neljä komponenttia (metafunktio): a) looginen (*logical*), b) eksperientiaalinen (*experiential*), c) interpersoonainen (*interpersonal*) ja d) tekstuaalinen (*textual*). Hän selittää, että kaksi ensimmäistä (eksperientiaalinen ja looginen) ovat lähellä toisiaan, joten hän yhdistää ne, ja käyttää niistä nimitystä ideationaalinen funktio. Tässä tutkimuksessani käytän neljän metafunktion jakoa saadakseni paremman kuvan Snellmanin kielenkäytöstä. Tutkimuksessa ja esityksessä järjestys on seuraava: eksperientiaalinen, looginen, interpersoonainen ja tekstuaalinen meta-funktio. Myös Halliday (1980: 30–31) käyttää termiä *meta-functions* (metafunktiot), jotka ovat komponentteja aikuisten kielen järjestelmästä ja vastaavat kielen abstraktiin funktioon. Ne ovat potentiaalisia merkitysalueita, jotka ovat luontaisesti

mukana kielen käytössä. Seuraavassa luvussa käsittelen edellä mainittuja funktionaalaisia komponentteja.

Firth ja Halliday muodostivat teorian, että kieli on valintoja systeemiverkosta (system network), mistä syntyi määrite systeeminen (systemic) SF-teorian nimessä. Kielijärjestelmä tarjoilee käyttäjälle merkityksen keinot ilmaista itseään. Käyttäjä hyödyntää lukemattomia paradigmaattisia valintoja toimia yhteisössä. Kerroksilla ja metafunktiolla on valintamahdollisuuksia, jotka ovat toisiinsa liittyviä. Valintamahdollisuuden muodot ovat seuraavat: 'jos *a*, sitten jompikumpi *b* tai *c*' ja sen muunnemat. Järjestelmä on paradigmaattinen ja se on avoin ja rajaton. Jokaisella metafunktiolla on omia rakenteita ja valintamahdollisuuksia. Sanastokieliopillisella järjestelmällä on tasoja (Halliday käyttää englanninkielistä termiä *rank*), joista esimerkkinä seuraavia vaihtoehtoja tai valintoja a) Tuliko sanomalehti? b) Kerro minulle, jos sanomalehti tuli. c) Sanomalehti tuli. Vaihtoehdot ovat kysymys-, käsky- ja väitelauseita. (Halliday 1978: 128–130; Shore 2012: 136–139; Luukka 2002: 105.) Käyttäjä ei pysähdy ajattelemaan, mitä kielen muotoa hän käyttää, vaan hän valitsee parhaan tavan ilmaista merkityksiään. Ihmiset käyttävät kieltä kuvaamaan tarkoituksiansa ja sitä käytetään tilanteen mukaan. Miten kieltä käytetään, riippuu tietyistä tilanteista. Kyse on sosiaalisesta tapahtumasta, jossa kieli on sosiaalinen ja konkreettinen tapahtuma, prosessien tuote, kulttuurin rakentaja ja toimittaja sosiaalisissa tilanteissa. Halliday selittää, että kieli on siksi, että sillä on tehtävä yhteisössä. Kieli nähdään kokonaissysteeminä, jossa semantiikka, kielioppi ja fonologia ovat vuorovaikutuksessa kontekstiin. (Halliday 1978: 128–130; Luukka 2002: 98–101; Shore 2012: 139–140.)

Kielisysteemillä on sisäisiä kerrostumisjärjestelmiä ja kerrosten välillä on suhteita, joita Halliday kutsuu realisaatioksi (realization). Shore (2012: 141) selittää, että parittaista suhdetta ei ole kahden tason välillä, vaan ne ovat kerrosteisia suhteita. Esi-tän Shoren kuvion (kuvio 3) havainnollistaakseni kerrostumisjärjestelmää, jossa vino nuoli (\searrow) tarkoittaa reaalistumista. Punainen viiva merkitse ”mielivaltaisuu-den” (ja toisaalta motivoituneisuuden) rajaa. Tämä kuvio on verrattavissa perinteiseen hierarkkiseen koostumukseen kielessä: lauseet (syntaksi) koostuvat sanoista ja morfeemeista (leksikko ja morfologia), jotka koostuvat äänneistä (fonologia).

KUVIO 3. Kerrostuminen ja realisaatio (Shore 2012: 141).

Fred Karlsson (1994:15–16) esittää samoja ajatuksia siten, että kieli on monitasoinen (monikerroksinen) kompleksinen ja joustava järjestelmä. Monikerroksisessa järjestelmässä on osajärjestelmiä, jotka ovat keskenään monenlaisissa suhteissa – lauseet (syntaksi) koostuvat sanoista ja morfeemeista (leksikko ja morfologia), jotka koostuvat äänneistä (fonologia). Semantiikkaa (merkitystä) pidetään omana tasona, joka toteutuu sanojen (leksikko) kautta. Hallidayn teoriassa semantiikan ja leksikkokieliopin välillä on suora suhde, joka voi konkretisoitua esimerkiksi tekstissä. Teksti on siten semanttinen käsite, jota ei ole muodostettu lauseista mutta joka toteutuu lauseissa. (Halliday 1978: 135–136; Shore:141–143.)

Merkityksen ja leksikkokieliopin väli ei ole suoraviivainen. Shore (2012: 142) esittää neljä syytä:

- 1) Leksikkokieliopillisten kategorioiden merkitykset ovat abstrakteja, ja ne on määritelty kielisysteemin mukaan.
- 2) Kategoriat saattavat olla piileviä.
- 3) Kielimuodossa realisoituu samanaikaisesti erilaisia merkityksiä.
- 4) Kieltä ei aina käytetä suoraviivaisesti – metafora on keskeinen voimavara merkityksen tuottamisessa.

Shore (2012: 143) selittää, että kielisysteemi merkityspotentiaalina ei ilmene yhtenä kappaleena, vaan osapotentiaalina kielen eri rekistereissä ja tekstilajeissa.

Luukan (2002: 103) mukaan ”systemis-funktionaalinen teoria tarkastelee kieltä sosio-semioottisena systeeminä”. Kielitoimiston sanakirjan mukaan semiotiikka tarkoittaa merkkien ja merkkijärjestelmien tutkimusta ja yleistä merkkioppia. Systemis-funktionaalisen teorian mukaan se on nimenomaan merkkijärjestelmien tutkimusta (Luukka 2002: 103). Merkkejä ymmärretään, kun on tietoa toimivasta systeemistä. Se ei ole vain merkkien ymmärtämistä, vaan se on järjestelmän ymmärtämistä, mikä palvelee merkityksenantoa. Kielen analyysi tehdään tekstistä, sillä irtonaisten sanojen tutkiminen ei antaisi selkeää kuvaa kielestä. Tekstissä voidaan nähdä, mitkä ovat käyttäjän valinnat ja syyt tähän päätökseen. Sanavalinta ja sanajärjestys lauseessa yleensä riippuvat edellisestä lauseesta. Kielessä on sanoja, kuten

pronomineja, jotka edustavat aikaisemmin esitettyjä rakenteita. (Luukka 2002: 108–109.)

4.2 Systemis-funktionaalisen teorian metafunktiot

Halliday (1978: 16) katsoo kielen funktionaalista puolta. Tästä näkökulmasta nähdään, mitä kieli voi tehdä ja siten selittää kielen luonne, sen sisäinen järjestyminen ja kuviot. Selitys perustuu funktioihin, joita kieli on kehittynyt palvelemaan. Hallidayn semanttinen järjestelmä on ajateltu funktionaaliselta kannalta. Käsitteellinen kehikko on ideationaalinen (eksperimentiaalinen ja looginen), interpersoonainen ja tekstuaalinen. Shore (2012: 145) selittää, että ”funktionaalinen lähtökohta merkitsee sitä, että pyritään selittämään kielen olemus funktionaalisin ehdoin – eli yritetään selvittää, onko kieli itsessään muotoutunut käytön pohjalta, ja jos on, niin millä tavalla ja kuinka kielen muotoa ovat säädelleet ne funktiot, joiden palvelemiseksi se on kehittynyt.”. Hallidayn idea on selittää, mitä kielellä tehdään, ja hänen järjestelmänsä käyttää termiä metafunktio, joka perustuu siihen, että tietynlaiset merkitykset ryhmittyvät.

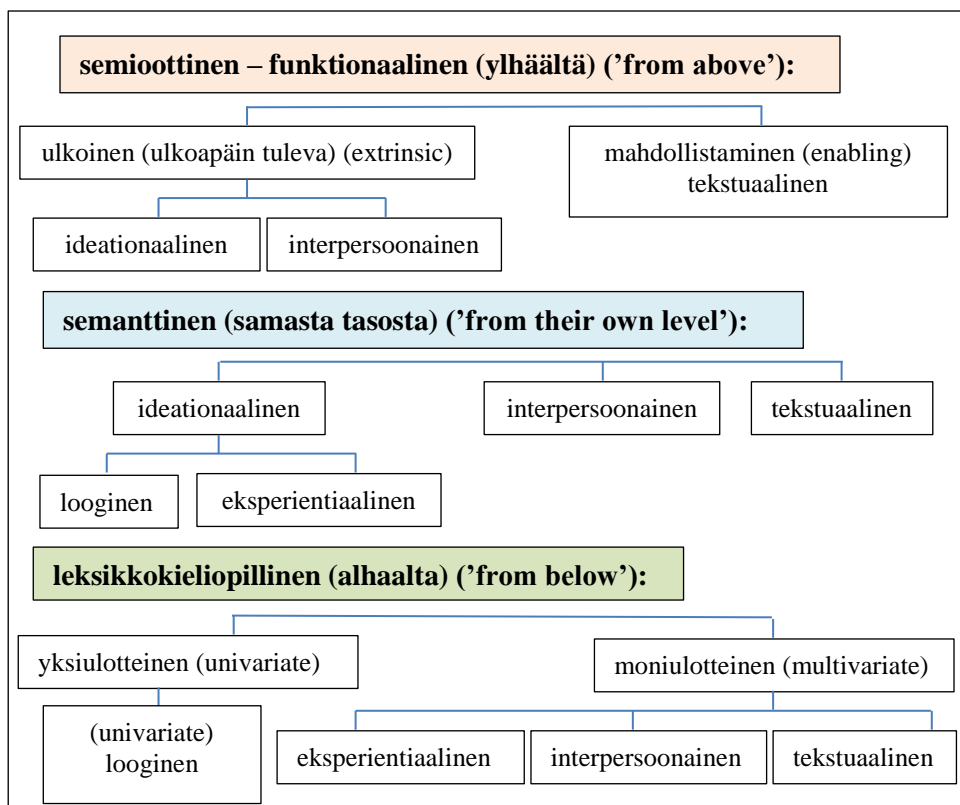
Hallidayn (1978: 112) mukaan merkityksellä on kolme puolta: ideationaalinen, interpersoonainen ja tekstuaalinen. **Ideationaalinen funktio** edustaa kielenkäyttäjän potentiaalista merkitystä havainnoijana. Tämä on kulttuurien kokemusten koodaama komponentti ja kielenkäyttäjän koodaus omasta kokemuksestaan kulttuurin jäsenenä. Ideationaalinen funktio ilmaisee ympäristön ilmiöitä sekä maailman ja ihmisen tajunnat: olennot, esineet, toiminnat, tapahtumat, ominaisuudet, olotilat ja suhteet. Se sisältää myös kielen ilmiöitä. Ideationaalinen metafunktio ilmaisee myös jo koodatut asiat faktoina ja lausuntoina. Se jäsentää ihmisen kokemusta maailmasta, ja sen avulla kielenkäyttäjä hahmottaa todellisuutta ja tulkitse sitä. (Halliday 1978: 112; Luukka 2002: 102.) Halliday jakaa ideationaalisen kahteen komponenttiin: **experientiaaliseen** (experiential) ja **loogiseen** (logical) (ala) metafunktiioon (Halliday 2014: 30; Shore 2012: 147).

Interpersoonainen funktio on kielenkäyttäjän potentiaalinen merkitys ”tunkeilijana”. Se on kielen osallistumisfunktio. Interpersoonaisessa metafunktiossa kielenkäyttäjä esittää omia asenteitaan, käsityksiään ja arviointejaan ja pyrkii vaikutta-

maan toisten asenteisiin ja käyttäytymiseen. Se liittyy vuorovaikutussuhteiden yläläpitoon. Interpersoonainen funktio ilmaisee erilaisia vuorovaikutuksellisia rooleja (esim. kysyjä–vastaaja, ilmiantaja–epäilty), jotka asemoivat kielenkäyttäjän ja kielenkuulijan tai lukijan tietynlaisiin rooleihin. Interpersoonainen funktio antaa kielenkäyttäjälle mahdollisuuden ilmaista, miten hän asennoituu toisten sanomaan. Toisin sanoen interpersoonainen funktio on kielenkäyttäjän sosiaalisessa yhdessäolossa ja itsensä ilmaisussa. (Halliday 1978: 112; Luukka 2002: 102–103.)

Tekstuaalinen funktio esittää kielenkäyttäjän eli tekstin muodostajan potentiaalin, jossa kieli muuttuu merkitykselliseksi. Tämä tarjoaa toimivan kielirakenteen kontekstissa. Funktiota on kuvattu leksikkokieliopillisissa systeemissä mahdollisuuden verkostoksi. Lauseessa ideationaalinen funktio edustaa transitiivisuutta, interpersoonainen modaalisuutta ja tekstuaalinen teemaa. (Halliday 1978: 112–113; Luukka 2002: 103.) Shoren (2002:146) mukaan transitiivisuussysteemillä Halliday viittaa maailmaa konstruoiviin – kuvaaviin ja kuvaa luoviin – valintoihin, jotka reaalistuvat erilaisina lausetyypeinä. Välttääkseni väärinkäsityksiä käytän Shoren termiä eksperientiaalinen (kokemusperäinen) lausetyyppi transitiivisuuden sijaan.

Hallidayn (1978: 130–131) mukaan lauseen tehtävät ovat monifunktionaiset. Hallidayn tekemässä kuviossa 4 nähdään semanttisen systeemin funktionaaliset komponentit eri näkökulmasta (Halliday 1978: 131). Semanttinen ryhmittely viittaa siihen, mistä näkökulmasta katsotaan eri komponentteja, ja jokainen perspektiivi vaikuttaa osaltaan kokonaistulkintaan. Leksikkokieliopillisen toteuttamisen näkökulmasta (alhaalta) looginen funktio toimii yksin. Semioottisesta näkökulmasta (ylhäältä) tekstuaalinen komponentti on erillään, koska tekstuaalisella komponentilla on mahdollinen toiminto muiden komponenttien suhteen. Kieli ilmaisee ideationaalisia ja interpersoonaisia tarkoituksia, koska se voi luoda tekstiä. Teksti on käytössä oleva kieli. Semanttisesta näkökulmasta (samasta tasosta) looginen ja eksperientiaalinen funktio liittyvät yhteen, koska niiden kesken on riippuvuussuhde.

KUVIO 4. Semanttisen systeemin funktionaliset komponentit katsottuna eri tasolta (Halliday 1978:131).

Hallidayn (2014: 30) mukaan kielen perusfunktioita on kaksi: kuvailla ja kertoa omia kokemuksia sekä rakentaa sosiaalisia suhteita. Kielen avulla nimetään tilanteita ja olentoja, joista rakennetaan kategorioita ja sen jälkeen taksonomioita. Yhdessä kaikki edellä mainitut muodostavat kieliopillisia monimutkaisia kuvioita, jotka rakentavat ketjuja ja suhteessa aikaan selittävät syitä ja muotoja. Kaikki ihmisten kokemukset muuttuvat merkityksiksi. Kuviossa 5 esitän Hallidayn tärkeimmät semanttiset systeemit järjestettynä funktioihin ja kerroksiin (rank). Kuvio näyttää funktioiden sijainnin semanttisessa systeemissä ja niiden lähtöpisteen leksikkokieliopissa (Halliday 1978: 132).

IDEATIONAALINEN		INTERPERSONAINEN	TEKSTUAALINEN		
LOGGINEN	EKSPERIENTIAALINEN		(KOHEESIO)		
RAKENTEELLINEN				Ei RAKENTEELLINEN	
Pää- ja sivulause, kaikilla tasoilla (complexes at all ranks) ((kompleksinen eli yhdyslause (clause complex etc.))	laajentaminen (expansion) tunnistaminen (identify) projektiokuva (projectio) hypotaksis ja parataksis (paratactic & hipotactic)	(1) Lauseen rakenne			referoninti (viittaus) (reference) ellipsi/korvaaminen konjunktio leksikollinen koheesio toistaminen kollokaatio
		lause (clause): transitiivisuus, modulatio; polaarisuus	lause: modus (mood), modaalisuus (modality)	lause: teema	
		predikaatti: - prosessien tyypit; lause - tempus ja aikamuoto (tense)	predikaatti (verbal group): - persoona; polaarisuus (polarity)	predikaatti pääluokka (voice); kontrasti (contrast)	
		NP (nominaalinen lauseke): - osallistujien tyypit; - luokka, laatu, määrä jne.	NP (substantiivilauseke): persoona ("rooli")	NP (substantiivilauseke): deiksis	
		AdvP (adverbilauseke) prepositiolauseke (prepositional group) - tilanteen tyypit	AdvP (adverbilauseke) prepositiolauseke (prepositional group): lausunto (comment)	AdvP (adverbilauseke): prepositiolauseke (prepositional group) konjunktio	
2) informaation rakenne (Information structure)					
		informaation (tiedon) yksikkö avain (key) (merkkien selitykset)	informaation (tiedon) yksikkö informaation jakelu (distribution) ja fokus		

KUVIO 5. Funktionaaliset komponentit semanttisessa systeemissä (Halliday 1978: 132).

Hakulinen ja Karlsson (1979: 34–35) soveltavat Hallidayn kolmea päällekkäistä systeemiä siten, että kukin systeemi vastaa yhtä kielenkäytön perusfunktiota. Transitiivisuussysteemi kuvaa kielen ideationaalista eli kielenulkoisesta maailmasta kertovaa funktiota. Modaalisuussysteemi puolestaan vastaa kielen interpersonaalista eli vuorovaikutusfunktiota ja temaattinen systeemi kielen tekstuaalista funktiota.

Seuraavaksi esitän neljästä funktiosta (eksperientiaalinen, looginen, interpersonaalinen ja tekstuaalinen) tärkeitä kieliopin kohteita, jotka ovat merkittäviä tutkimuksessani. Tarkoitukseni ei ole selittää Hallidayn funktionaalista kielioppia eikä suomen kielioppia, vaan sovellan ja hyödynnän molempia esittäessäni Snellmanin kielenkäyttöä kansallisen identiteetin rakentamisessa. Selityksen pohjana käytän kuvion 5 taulukkoa.

4.3 Funktionaalinen kielioppi diskurssissa

Hallidayn tutkimukset ovat suuntautuneet englannin kieleen. Suomessakin on tehty SF-analyyseja (mm. Shore ja Luukka), mutta ohjaavaa materiaalia ei ole, joten sovellan Hallidayn teorioita ja aikaisempia suomalaisten tekemiä tutkimuksia. Seuraan kielen SF-stratifiointin järjestelmää, ja lähtökohtani on leksikkokielioppi ja semantiikka. Tässä tutkimuksessa en käsittele alempia kerroksia, fonologiaa eikä fonetiikkaa. **Eksperientiaalisessa metafunktiossa** jaan tarkastelun ja esittelyn kahteen alueeseen: leksikaalisiin valintoihin ja kielioppiin. Tutkimisen aloitan predikaateista, joista analysoin prosessityyppejä. Subjekteista analysoin niiden toimintoja, joita ovat subjekti, aktori tai teema. Teema kuuluu myös tekstuaaliseen metafunktiioon. **Loogisessa metafunktiossa** tutkin adverbiaaleja, predikatiivisia adverbiaaleja ja lopuksi konjunktiota. Konjunktioiden perusteella hahmottelen projektiota eli referointia, sekä pää- ja adverbiaalilauseiden suhteita. **Interpersoonaisessa metafunktiossa** kohdistan huomion modaalisiin lausetyyppeihin. **Tekstuaalisessa metafunktiossa** käsittelen koheesiokkeinoja sekä teeman- ja informaationkulkua. Seuraavaksi esittelen tiivistettyjä määritelmiä käsiteltävistä kohdista, joita tarkastelen analyysissäni. Jotta asia olisi helpompi ymmärtää, käytän pohjana kuvion 5 järjestystä; looginen, eksperientiaalinen, interspersoonainen ja tekstuaalinen. Analyysissäni tutkin ensin eksperientiaalista ja sitten loogista metafunktiota, koska tämä valittu järjestys kuvailee paremmin Snellmanin kielenkäyttöä.

4.3.1 Loogisen metafunktion kohteet

Loogisella metafunktiolla viitataan siihen, miten kieltä käytetään konstruoimaan olioiden ja tapahtumien laajempia yhdistelmiä. Loogisen metafunktion komponentit ovat **laajentaminen** (expansion), **tunnistaminen** (identify) **projektiokuva** (projectio) ja **hypotaksis** sekä **parataksis**. (Katso kuvio 5 sivu 45). Lausekompleksit ovat keskiössä loogisessa metafunktiossa. Lause voi olla yksinkertainen tai kompleksinen eli yhdyslause. Yhdyslauseet ovat kahden tai useamman rinnasteisen lauseen tai päälauseen ja sitä määrittävän sivulauseen muodostamia.

Keskityn seuraavassa lausekomplekseihin. Loogisen metafunktion merkitystä on luonnehdittu rekursiolla (Shore 1992: 51). Rekursio on matemaattinen keino määrittellä funktioita niin, että funktion arvo tietyssä pisteessä riippuu funktion arvosta

edellisessä pisteessä⁵. (ISK 2004: § 882–884; Shore 2012: 147.) Oma tulkintani on, että kielitieteessä rekursio on lausekkeen laajentamista ja täsmentämistä. Sivulauseen tehtävä on täsmentää päälausetta täydennyksenä tai määritteenä. Sivulause ei toimi itsenäisesti, vaan se esittää päälausetta koskevaa temporaalista, kausaalista, konsessiivista tai konditionaalista taustatietoa. Analysoin pää- ja adverbiaalisivulauseita. Konjunktioilinen adverbiaalilause ilmaisee taustaksi asiantilaa. Suomen kielen adverbiaalikonjunktioit ovat *koska, kun, jos, ellei, jollei, mikäli, vaikka, joskin, jos kohta, jotta, että* (merkityksessä ’jota’) (ISK 2004: § 1111).

Parataksis ja hypotaksis: Parataksis tarkoittaa kahden samanarvoisen osan yhdistelmää, ja hypotaksis on kahden eriarvoisen osan yhdistelmä. Shoren (1992: 139) mukaan hypotaksis ja parataksis vastaavat Blomfieldin ”co-ordinative” ja subordnative” -rakenteiden eroa (Shore 1992: 139). Ison suomen kieliopin mukaan rinnastamista osoitetaan konjunktioilla. Rinnastus voi olla myös asyndeettinen (ISK 2004: § 882 ja 883). Halliday (1985: 195; Shore 1992: 139) käyttää numeroita (1, 2, 3, ...) symbolisoimaan rinnastusta (co-ordinator), joka viittaa parataksiseen kompleksiin. Kreikkalaisia kirjaimia (α , β , γ , δ , ...) symboloimaan alisteista lausetta (subordination) hypotaksisissa kompleksissa. Käytän sama järjestelmää. Halliday (1985: 195) esittää, että parien suhteessa on ensimmäinen ja toinen lause. Ensimmäinen on alkava lause parataksisissa rakenteissa ja hallitseva lause hypotaksissa. Toinen on jatkuva lause parataksisissa rakenteissa ja riippuva lause hypotaksissa. Tauluko 1 antaa käytännöllisen kuvan taksisista suhteista.

TAULUKKO 1. Taksiset suhteet kompleksissa lauseessa (Halliday 1985: 195).

	Ensisijainen lause (päälause)	Toissijainen lause
Parataksis (rinnastuslause) (co-ordination)	1 alkava	2 jatkuva
Hypotaksis (alisteinen lause) (subordination)	α hallitseva (dominant)	β riippuva (dependent)

Semanttiset suhteet tekstissä lauseiden ja lausekkeiden välillä riippuvat genrestä. Sosiaalisen tutkimuksen kysymyksiä voidaan valaista, kun katsotaan semanttisia suhteita, esimerkkinä laillistus ja legitimaatio. Muutoksien tutkimuksessa selvite-

⁵ (<https://fi.wikipedia.org/wiki/Rekursio>)

tään, miten asiat on selitetty ja osoitettu oikeaksi. Toinen tutkimuskohde on samanarvoisuus (ekvivalenssi) ja erilaisuus. Diskurssissa on pyrkimys luoda ja yleistää samankaltaisuutta ja erilaisuutta objektien, olioiden ja esimerkiksi ihmisryhmien välillä. Jaottelu, lajittelu ja luokittelu muotoilevat, miten ihmiset ajattelevat ja toimivat sosiaalisena edustajana (agenttina). Tekstissä nähdään, miten sosiaalisia entiteettejä erotetaan, ja miten ne sotkeutuvat. Tämä tutkimuksen ala on melko abstraktinen, mutta se on jatkuva sosiaalinen prosessi. Kolmas tutkimuksen kohde on ulkomuoto ja todellisuus, jossa nähdään sosiaalisten rakenteiden syitä ja seurauksia, enemmän kuin pinnallisia tapahtumia. (Fairclough 2003: 87–88.)

Ison suomen kieliopin (2004: § 1121) mukaan lauseiden välisen merkityssuhteen tulkintaan vaikuttavat monet tekijät: lauseiden sisältö ja lauseiden keskinäinen järjestyskin ohjaavat merkitystulkintaa. Lauseiden välisen suhteen suuntaa ja rajoja osoittavat konjunktiot, konnektiivit eli konnektiiviset adverbit, partikkelit ja adpositiot. (ISK 2004: § 1121).

Laajentaminen: Lause laajentaa toisen lauseen merkitystä, kun siihen lisätään jotakin uutta. Tätä kutsutaan laajentamiseksi. Ison suomen kieliopin (2004: §439) mukaan sanat muotostavat toisten ilmausten kanssa lausekkeita. Lausekkeen edussanalla voi olla kahdenlaisia laajennuksia: määritteitä ja täydennyksiä. Määriteet ovat valinnaisia laajennuksia. Määriteet luonnehtivat edussanaa tai antavat siitä lisätietoa. Täydennykset ovat sanan luontainen valenssi tai kieliopillinen konstruktio. (Halliday 1985: 202–203; ISK § 439.) Hallidayn (1985: 203) mukaan on olemassa kolme laajennustapaa: a) rakenteiden yksityiskohtaisempi käsittely (*elaborating*), b) rakenteiden laajentaminen lisäämällä tai korvaamalla, c) rakenteiden ympäristön kasvattaminen tai kohentaminen.

Tunnistaminen, identifioiminen (*identifying*): Loogisessa metafunktiossa Halliday kuvaa tunnistamisen tai identifioimisen tapaa. Tarkoitus on, että käytetään yhtä entiteettiä tunnistamaan toinen – ” x on tunnistettu a :lla”, tai ” a :ta käytetään tunnistamaan x ”. Yleensä x -elementtiä kutsutaan tunnistetuksi ja a -elementtiä kutsutaan tunnistajaksi. Seuraavat esimerkit esittävät tunnistamista: *Sinun* _(a) (Tunnistaja) täytyy olla tuo takana oleva _(x) (Tunnistettu). *Ilkka Koivula* _(a) (Tunnistaja) näytteli *Akseli Koskelaa* NP _(x)(Tunnistettu). Halliday (2014: 277) korostaa, että tässä funktiossa ei puhuta lauseen

jäsenen luokasta. Luokkajäsenyys on rakennettu attribuuteista, substantiivin määritteistä, jotka esittävät ominaisuuksia mutta subjektia ei identifioida⁶. (Halliday 2014: 262). Jos sanotaan, *Karoliina on kaunis*, on mahdollista, että voi olla enemmänkin kauniita naisia. *Kaunis* ei tunnista häntä erikseen. Mutta jos sanotaan, *Karoliina on se kaunis*, tunnistetaan hänen kauneimmaksi. Tietenkin on enemmän Karoliinoja, ja enemmän kauniita, mutta lauseessa on tunnistettu, että hän on *se kaunis eli kaunein*. Tunnistamisen ominaisuudet ovat seuraavat: yleensä tunnistettu on NP, predikaatin prosessi on yhdenvertainen (equative), kysymyssana auttaa löytämään tunnistamisen funktion ja lauseet ovat peruutettavissa tai käännettäviä: *Karoliina on se kaunis* (*Karoliina on kaunein*), *Se kaunis on Karoliina* (*Kaunein on Karoliina*). (Halliday 2014: 276–278).

Projektiio eli referointi: Halliday (2014: 361) esittää, että eksperientiaaliset lause-tyypit ilmaisevat kuvauksen tarkoituksen, joka yleensä on prosessi, jossa on osallistujat ja tapahtumat. Halliday (2014: 362) selittää, että lausetta analysoidessa tarkistetaan jokainen lauseenjäsen ja niiden tehtävä sekä suhteet niiden välillä. Shore (2012:172–176) analysoi ja jakaa lausekompleksit: 1) projektiioon (eli referointi), 2) pää- ja adverbiaalilauseiden suhteisiin, 3) selittäviin adverbiaali- ja relatiivilauseisiin, 4) rinnastukseen ja tekstin pienoiskertomuksiin ja 5) lauseita ketjuttaviin relatiivilauseisiin.

4.3.2 Eksperientiaalisen metafunktion kohteet

Tässä luvussa esitän eksperientiaalisen metafunktion kohteet, joita tarkastelen analyysissäni: leksikaaliset valinnat, prosessien tyypit, subjekti, aktori ja tema. Kuviossa 5 experientiaalinen metafunktio sijaitsee ideationaalisessa osassa toisessa lokerossa. Aineiston käsittelyssä käytän samaa järjestystä.

Leksikaaliset valinnat: Kielenkäyttäjä valitsee sopivan sanaston kuvailemaan kokemuksiaan. Leksikaaliset valinnat vaikuttavat monella tasolla, joista merkittävimmät ovat eksperientiaalinen ja tekstuaalinen metafunktio. Leksikaalisilla kohdilla on

⁶ Iso suomen kielioppi ei käytä nimitystä attribuutti; on vain substantiivin, adjektiivin ja adverbien täydennyksiä ja määritteitä, jotka ovat kyseisen lausekkeen osia.

yhtenäisiä semanttisia ominaisuuksia ja kollokaation kuvioita. Semanttiset ominaisuudet, jotka yhdistävät leksikaaliset valinnat, ovat meronymia (osa–kokonaisuussuhde), hyponymia (yläkäsitem–alakäsitem-suhde), (lähi)synonymia ja antonymia (vastakohtaisuussuhde). (Halliday 1978: 132 2014: 61; Shore 2012: 163.) Tekstuaalisessa metafunktiossa valinnat vaikuttavat myös koheesioon, jossa kielenkäyttäjä muodostaa koheesion diskurssissa valitsemalla oikeat sanat aiheeseen. (Halliday 2014: 642.) (Katso kuvio 5, sivu 45.)

Prosessien tyyppi: Ihmisten elämä on valtavia tapahtumien virtoja. Se on ”jatkuvaa menoa”. Tapahtumat muuttuvat lauseiden kieliopin kautta kuvioiksi ja tapahtumien kuvio sisältää tekemisen, tuntemisen, puhumisen, omistamisen ja olemisen. Kokonaisuus on prosessi, johon aika ja osallistujat ovat suoraan liittyviä, ja lisäksi siihen kuuluu tila, syy ja tapa. Viimeksi mainitut eivät ole suoraan osallistujia vaan enemmänkin läsnäolijoita. Kaikki kuviot on eroteltu lauseen kieliopissa. Kuviot ovat toimintojen tapoja tai vuorovaikutuksia, kuten tuotteiden ja palvelujen sekä tietojen antamista tai kysymistä. Lause on myös heijastus kielellisestä järjestyksestä loppumattomissa tapahtumien virroissa. Halliday kutsuu tätä transitiivisuussysteemiksi, joka antaa leksikkokieliopillisia mahdollisuuksia konstruoida muutoksia kuvioiksi tapahtumista elementtien asetelmana, joka keskittyy prosessiin. Prosessien tyypit muodostavat eri kaavion malleja, jotka rakentavat tapahtumia määrätyn elämän alueelta tietyntä kuviona. (Halliday 2014: 213.) Shore (2012: 146) kutsuu näitä prosessien lauseita eksperientiaalisiksi lausetyypeiksi. Prosessit ovat mentaalisia ja materiaalisia. Englannin kielessä materiaallinen, mentaalinen ja relationaalinen ovat prosessien päätyyppejä eksperientiaalisessa systeemissä, mutta on olemassa myös muita tyyppejä. Halliday katsoo, että materiaallisen ja mentaalisen rajalinjan välissä on käyttäytyminen (behaviour), joka edustaa ulkoista ilmaisua sisäisestä prosessista, esimerkkinä *nauraminen*. Relationaalisen ja mentaalisen rajalinjan välissä on verbaalinen prosessi, kuten sanominen ja tarkoitus. Relationaalisen ja materiaallisen rajalinjan välissä on eksistentiaalinen prosessi, mikä tarkoittaa, että jotakin on olemassa tai jotakin tapahtuu jossain. (Halliday 2014: 215.). Seuraava taulukko esittää esimerkein Hallidayn eri prosessien tyyppejä.

TAULUKKO 2. Hallidayn prosessien tyypit (Halliday 2014: 214).

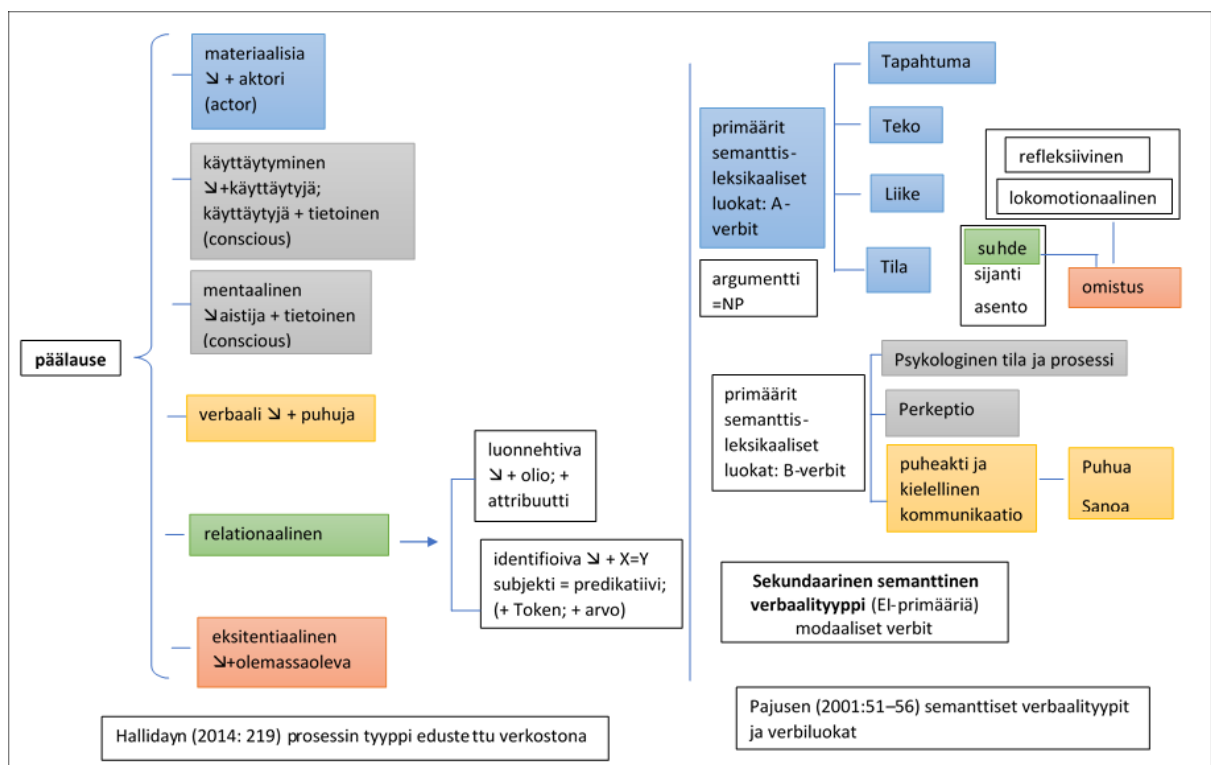
Prosessin tyyppi	Esimerkki [prosessi + osallistuja alleviivattu; prosessi lihavoitu; tilanne kursivi]
materiaalinen	<i>Tilsin sopimuksen jälkeen <u>Suomi</u> muutettiin suuriruhtinaskunnaksi Venäjän vallan alla.</i> <i><u>Venäjä</u> hallitsi <u>Suomea</u> 1918 asti.</i>
käyttäytyminen	<i><u>Ihmiset</u> nauravat.</i>
mentaalinen	<i><u>Snellman</u> ei hyväksynyt <u>Venäjän</u> politiikkaa.</i>
verbaalinen	<i><u>Snellman</u> sanoi: "Jokaisella ajalla on omat järjestelmänsä, ja sillä on niissä sen totuus."</i> <i>Voitko <u>sinä</u> kertoa, mitkä olivat vaikuttavia muutoksia Suomen itsenäistymisessä?</i>
relaationaalinen	<i><u>Snellman</u> oli suomalainen.</i>
eksistentiaalinen	<i><u>Suomessa</u> on paljon <u>ulkomaalaisia</u> tänään.</i>

Materiaaliset prosessit sisältävät transitiivisia ja intransitiivia verbejä. Tämä on semanttinen luokittelu. On vaikeata sanoa tarkasti, missä on alku ja luokittelun loppu, sillä verbit, samoin kuin tapahtumat voivat muuttua tilanteen mukaan. Kokemusten kielioppi on kuin väriympyrä, jossa värit muuttuvat toiseen varjossa. (Halliday 2014: 216–217.)

Pajunen (2001: 51–52) esittää semanttiset verbaalityypit ja verbiluokat fennistiikan näkökulmasta. Pajunen aloittaa selittämällä eron teon ja tapahtuman välillä. Teko on ihmisten aiheuttama siirtyminen, kun taas tapahtuma on siirtyminen ilman ihmistä. Teko ja tapahtumat ovat prosesseja, jotka jaetaan aktiviteetteihin, suoritukseen ja saavutuksiin. Suomen kielessä osa verbileksemeistä jakautuu teko- ja tapahtumaverbeihin, osa tila- tai prosessiverbeihin, ja liikkeellä on sekä teon että tapahtuman ominaisuuksia.

Pajunen (2001: 52–53) mukaan verbaalityypit ovat primäärityyppi ja sekundaarinen semanttinen verbityyppi. Sekundaariset semanttiset verbaalityypit ovat verbejä, joiden avulla asiantiloja kvalifoidaan tai suhteutetaan toisiinsa, mutta jotka varsinaisesti koodaavat itse asiantiloja. Suomessa sekundaariverbit ilmaisevat mahdollisuutta ja pakkoa, esimerkiksi *saattaa* 'ehkä', *taitaa* 'ehkä, luultavasti', *mahtaa* 'kai', *voida* ja *täytyä* sekä aspektuaaliset verbit *alkaa*, *jakaa* ja *ruveta*. Sekundaariverbit esiintyvät infinitiivin kanssa, eivät niinkään itsenäisinä. Pajunen huomauttaa, että kaikilla sekundaariverbeillä ei ole leksikaalista merkitystä. Aste-ero suomen

kognitiivisten (primääri) verbien ja modaalisten (sekundaari)verbien välillä ei ole selkeää. Todellisuus kielen ulkopuolella ja asiantila ja sen kielentävät rakenteet ovat perusteina primäärityypeille. Pajunen jakaa primäärit semanttiset (verbaali) tyypit kahteen: (primääri-) A-verbeihin ja (primääri-) B-verbeihin. B-verbit (esim. *luulla*, *havaita*) kielentävät asiantilan itsensä lisäksi jonkin suhteen tai asenteen. A- ja B-verbien ero näkyy argumenttirakenteesta, ja vain B-verbit sallivat propositioargumentteja. Tilan, teon, tapahtuman ja liikkeen käsitteellinen luonne ei ole sidoksissa kulttuuriin, joten primäärit semanttiset verbaalityypit eivät ole kielikohtaisia. Sekundaariverbien käyttäytyminen on erilaista, niillä on usein idiosynkraattisia käyttäytymisominaisuuksia. Pajusen (2001: 55) mukaan primääri-A-verbit on jaettu teko-, tapahtuma-, liike- ja tilatyyppeihin. Primääri-B-verbit on jaettu kolmeen tyyppiin: psykologiset tilat ja prosessit, perketiiviset tilat ja prosessit sekä puheaktia ja muuta kommunikaatioita ilmaisevat prosessit. Tekemässäni kuviossa 6 yhdistän Hallidayn prosessin tyyppien luokittelun ja Pajusen semanttiset verbaalityypit ja verbi- luokat.

KUVIO 6. Hallidayn ja Pajusen semanttiset prosessityypit (Halliday 2014: 219; Pajunen (2001:51–56).

Pajusen jaon jälkeen on vielä yksi ryhmä, joka käsittelee predikatiivista ja poses-

vaan kopulaverbillä tai argumenttien muoto-ominaisuuksilla. Pajunen selittää, että näitä suhteita ei koodata kielellä, vaan esitetään argumenttien muoto-ominaisuuksilla ja kopulaverbillä. (Pajunen 2001: 54). Tässä nähdään pieni ero Hallidayn ja Pajusen ryhmittelyssä. Halliday ryhmittelee kahden olion välisen suhteen relationaaliseksi prosessityypiksi, josta esimerkkinä olkoon syntaktinen kopulalause *Snellman oli suomalainen*. Suhdelauseet konstruoivat suhteen kahden olion taikka olion ja olosuhteen välille (Shore 2012: 165). Tyypilliset verbit ovat *olla*-verbi tai suhdetta konstruoiva verbi, kuten *sisältää*, *käsittää*, *koostua*. Suhdeprosessi voidaan symbolisoida $X=Y$, $X\approx Y$ ja $X\in Y$ ja niin edelleen. Hakulinen ja Karlsson (1979: 93–94) luokittelevat peruslausetyypin predikatiivilauseet (nominaalilauseet) kahteen ryhmään, jotka ovat identiteettipredikatiivin sisältävä ekvatiivilause ja luokituspredikatiivillinen luonnehtiva lausetyyppi. Ne eroavat toisistaan predikatiivin merkityksen ja funktion suhteen. Ekvatiivilause esitetään muodossa NP+ KOP + NP: *Mielikirjailijani on J. L. Runeberg*. Luonnehtiva lause esitetään muodossa NP + KOP+ NP ~AP: *Snellman oli nerokas. Johan Vilhelm Snellman oli Kuopion rehtorina*. SF-kieliopissa puhutaan vastaavasti luonnehtivasta ja identifioivasta lauseesta. (Shore 2012: 165). Kertovat prosessit (circumstantial process) ilmaisevat olion sijoittumisen paikkaan tai tilaan, ja ne kuuluvat suhdeprosessityyppeihin, esimerkiksi *Snellman oli Kuopiossa*. Suhdeprosessityypin alatyypinä voidaan pitää eksistentiaalilauseetta (*Pihalla on autoja*) ja omistuslauseetta (*Snellmanilla oli viisi lasta*.) (Shore 2012: 165, ISK 2004: § 891–892).

Subjekti, aktori ja teema: Lause muodostuu yleensä verbistä ja yhdestä tai useammasta nominaalisesta lauseenjäsenestä, joita ovat subjekti, objekti, predikatiivi ja adverbialit. Subjekti on ensisijainen täydennys ja sijaitsee neutraalissa sanajärjestyksessä verbin edellä teemana (ISK: 2004: § 907–908). Hallidayn (1985: 33) mukaan subjektin tulkinnassa on kolme laajaa määritelmää: a) **ketä viesti koskee**, b) **kenestä predikoidaan** ja c) **tekemisen tekijä**.

Myöhemmin Halliday käytti uusia termejä: a) **psykologinen subjekti**, joka tarkoittaa ”ketä viesti koskee”. Termi psykologinen tulee siitä, mitä kielenkäyttäjällä oli mielessä aloittaessaan lausetta. b) **kieliopillinen subjekti**, joka tarkoittaa ”kenestä predikoidaan”. Se on kieliopillinen, koska subjektia ja predikaattia on ajateltu puhtaasti kieliopillisessa suhteessa. c) **looginen subjekti**, joka tarkoittaa ”tekemisen

tekijää”. (Halliday 1983: 32–37; Halliday 2014:76–82.) Katkelmassa 3 ja 4 nähdään MY15 -lehdestä kolme edellä mainittua subjektia.

(3)	15	-- opin tuntemiseen, josta niin
<u>siunatut hetelmät</u> meille ovat kas-
vaneet, ja	psykologinen subjekti
	16	josta jo niin monet <u>tuhannet Suo-
malaiset</u> kuolemansakin kivussa
ovat	psykologinen subjekti
	17	saaneet löhdutuksen ja rauhan	
	18	<u>Tämä Henrikki</u> , joka oli syntynyt
Englandissa, oli Piispana Upsa-
lassa Ruottin maalla, -- (MY15)	kieliopillinen subjekti
(4)	37–38	Tämän Lallin <u>Piispa</u> tuomihti kovaa
Kirkonrangaistusta kärsimään,
jonkun murhatyön tähden, --
(MY15)	looginen subjekti
	45		

Ideationaalisen metafunktion näkökulmasta eksperimentiaalisessa metafunktiossa tutkitaan osallistujien tyyppiä (NP), luokkaa, laatua ja määrää ja niin edelleen. **Interpersoonaisen metafunktion** näkökulmasta nähdään persoona (NP) (rooli) ja **tekstuaalinen metafunktio** käsittelee deiksistä. (Katso kuvio 5 sivu 45.)

Hallidaylla (1985: 37) on kolme funktionaalista määritelmää, joista jokainen vastaa eri merkityksen muotoa lauseessa. Ne voidaan määritellä seuraavalla tavalla: a) Teemalausekkeella on informaation ja viestintuojan rooli. Teema viittaa lauseen puheenaiheeseen eli siihen asiaan, johon sanottu ensisijaisesti liittyy. Se on kielenkäyttäjän asian lähtöpiste. b) Subjektilausekkeella on roolinsa puhujan ja kuulijan välisessä vuorovaikutuksessa (exchange). Lauseella on merkitys vaihtona – se on tapahtuma puhujan ja kuulijan välillä. c) Aktorilauseke on prosessin edustaja. Se on aktiivinen osallistuja prosessissa – se on tekemisen tekijä. (Halliday 1985: 37.)

Jotta saataisiin kuva Hallidayn käsitteistä, esitän seuraavat esimerkit. Lauseessa *Snellman antoi anomuksen keisarille*, teema, subjekti ja aktori on sama *Snellman*. Jos lauseessa sanajärjestys on erilainen, *Keisarille Snellman antoi anomuksen*, teema, subjekti ja aktori ovat erilaisia: Teema on *Keisarille*, ja aktori ja subjekti on *Snellman*. Tästä nähdään, kuinka informationkulku ei ole sama, jos sanajärjestys vaihdetaan. Teema korostaa tunnettua tietoa, ja reema ilmaisee kuulijalle uutta tietoa.

Kolme toimintaa – lause viestinä, lause vaihtona ja lause edustajana – viittaa kolmeen päämerkityksen tyyppiin lauseen rakenteessa. Jokainen toiminta tästä merkityksen tyypistä osoittaa määrättyllä tavalla kolmeen metafunktiioon. Teema, subjekti ja aktori eivät toimi eristettyinä, vaan jokainen on yhdistetty toiseen saman tyyppin funktioon, jotka yhdessä muodostavat merkityksen. Funktioiden asetelmaa samasta tyypistä kutsutaan rakenteeksi (structure). (Halliday 1985: 37; 2014: 83; ISK 2004: § 1369.) Lopuksi Halliday korvaa edelliset käsitteet ja käyttää niitä täsmällisesti funktioiden mukaan: psykologinen subjekti on teema, kieliopillinen subjekti on subjekti ja looginen subjekti on aktori.

4.3.3 Interpersoonaisen metafunktion kohteet

Käyttäessään kieltä ihmiset antavat, vaihtavat tai pyytävät tietoa. Lause toimii (tiedon) vaihtona. Kuviossa 5 (sivu 45) nähdään neljä tarkistavaa kohtaa interpersoonaisessa metafunktiossa. **Modaalisuus** on semanttinen alue, jossa on kyse asiantilan todenmukaisuudesta ja toteutumismahdollisuuksia koskevista arvioista. Modaalisia kielenaineiksia ovat modukset ja modaaliverbit, kuten esimerkiksi *voida*, *täytyä*, konstruktiot, kuten *on tehtävä*, *on tehtävissä*, adjektiivit *mahdollinen*, *välttämätön* sekä adverbit ja partikkelit *luultavasti*, *ehkä*, *varmasti*. (ISK 2004: § 1551.) **Moduksia** ovat indikatiivi, konditionaali, potentiaali ja imperatiivi, joista muilla kuin indikatiivilla on morfologinen tunnus (ISK 2004: § 115). Kielenkäyttäjät ilmaisee asiantilan todellisuuden, varmuuden tai sen, onko asia luvallista tai toivottavaa. Johtuen tarpeesta rajata työtäni keskityn vain moduksiin, koska ne ovat olennainen asia tiedon antamisessa. Modukset ovat suorassa suhteessa seuraaviin interpersoonaisen metafunktion kohteisiin, predikaattiin (katso kuvio 5) ja persoonaan. Predikaatista nähdään, kuka on tiedonantaja *sanon* (1. persoona) ja -vastaanottaja *puhut* (2. persoona), ja kenestä lauseessa puhutaan *hän matkustaa* (3. persoona). Esimerkiksi *Maamiehen Ystävä minä* (1. persoona), *sinä* (Matti-lukija) tai *Elias Lönnrot* (3. persoona) nähdään subjektia. Diskurssin analyysin näkökulmasta persoonan rooli on relevantti, joten tarvittaessa ja sopivassa paikassa mainitsen sen. Kuviossa 5 Halliday esittää predikaatista polaarisuuden, joka suomen kielessä yhdistetään kieltohakuisuuteen (ISK 2004: § 1634). Kieltohakuisuus tarkoittaa, että sana, sanamuoto liitepartikkeli tai muu ilmaus esiintyy ensisijaisesti tai pelkästään kiellon vaikutusalassa *En syö tätäkään*, *Hän ei häikäile käyttää valtaansa*. (ISK 2004: § 1634). Merkitys on suuri diskurssissa, mutta aiheen laajuudesta johtuen en käsittele

sitä tässä tutkimuksessa. Kuviossa 5 on adverbiaalit, jotka täydentävät tiedon vaihtoa *Snellman kirjoitti Valtio-opin Ruotsissa*.

Kuviossa 5 advP kohdassa nähdään metafunktioiden väliset erot, joita ovat tilanteet tyypit, lausunto (comment) ja konjunktiot. Shore (2012 :148) kutsuu eksperimentaalisia adverbiaaleja integroituneiksi. Esimerkki niistä on *viime viikolla* tai *suuressa talossa*. Nämä on erotettu irrallisista kommenttiadverbiaaleista, kuten *mielestäni* tai *onneksi*, ja konnektiiveista, kuten *kuitenkin* ja *lisäksi*.

4.3.4 Tekstuaalisen metafunktion kohteet

Teema malli: Metafunktion näkökulmasta lause edustaa ihmisten kokemuksia prosessina, vaihtona (tai sen puutteena) sekä kuvailee ihmisten sisäisen tai ulkoisen maailman. Prosessi rakentuu kolmesta komponentista: a) prosessi itse, b) prosessin osallistujat ja c) olosuhteista riippuvat tekijät, kuten aika, tapa ja syy. Ohjaava toimintaperiaate teeman rakenteessa on, että teema sisältää vain yhden kokemuksen elementeistä. Tämä tarkoittaa, että teema on osallistuja, olosuhteista riippuva tekijä tai prosessi. Tekstuaalisessa metafunktiossa tätä kutsutaan teemaksi. (Halliday 2004: 105.)

Lauserakenteen tarkasteleminen funktionaaliselta kannalta on ollut ominaista Prahan koulukunnalle. Lause analysoidaan mieluummin tekstuaalisiin jäseniin (teema, reema) kuin kieliopillisiin (subjekti, predikaatti). Lauseen informaatorakennetta tulkitaan siten, miten tuttua ja uutta informaatiota ilmaisevat konstituentit sijaitsevat lauseessa. Lausetta tarkastellaan tekstin osana, ja tutkitaan sanajärjestystä. Teema ja reema kuuluvat olennaisena osana lauseen merkitykseen, joten analyysissä otetaan huomioon syvärakenteenkin kuvaus. (Hakulinen ja Karlsson 1979: 41–42.)

Analyysissäni käytän pohjana Ison suomen kieliopin asetelmaa 170: Lauseen kenttäkuvaus (ISK 2004: § 1369). ISK ei käytä teema (-reema) rakennetta, vaan se käyttää avausta, esikenttää, teemapaiikkaa, loppukenttää ja lopetusta (Mäkelä 2017: 24). Lause koostuu tyyppillisesti alkukentästä ja loppukentästä. Alkukentän keskeinen osa on teemapaiikka, joka yhdessä verbialkuisen loppukentän kanssa muodostaa yk-

sinkertaisen lauseen prototyypin. Teemapaikan tyypillinen täyttäjä on referentiaalinen nominaalinen lauseke, jota sanotaan lauseen teemaksi. (ISK 2004: § 1369.) Käytän tätä mallia, koska kenttäkuvaus antaa paremman mahdollisuuden sijoittaa lauseenjäsenet ja analysoida niitä.

5 Diskurssianalyysi Snellmanin kirjoituksista

Tässä työssä käytän tekstin tulkintaan sekä kielianalyysia että sosiokulttuurista analyysia. Analyysit eivät ole erillään, vaan päinvastoin ne täydentävät toisiaan. Tulkitessani Snellmanin kirjoitusten merkityksiä korostan kielellistä ainesta eli tekstiä, ja pyrin tulkitsemaan tekstiä Hallidayn neljän metafunktion perusteella. Esimerkit, joita esitän, on valittu vastaamaan tutkimukseni kysymyksiin. Jokaisen analyysiluvun aluksi hahmottelen, millainen kirjoituksen olemus on kulloisenkin funktion kannalta tarkasteltuna, mitä rajoituksia tarkastelussa oli ja mitä ne kertovat tekstin merkitysten luonteesta. Prosessissa pyrin siis analyysivaiheessakin sekä syventämään teoreettisia näkemyksiäni että kirkastamaan metodisia lähtökohtiani. Makro- ja mikrotasoa en pidä tarpeellisena erottaa analyysissa omaksi luvukseksi. Kun näen sopivaksi, sijoitan väliin sosiaalisia komponentteja käsitteleviä kommentteja. Kielen tutkijan päätavoite on tutkia kieltä (ks. Nuolijärvi 1998), joten suuri osa tutkimuksestani keskittyy systeemis-funktionaaliseen analyysiin.

Hallidayn metafunktiot ovat sidoksissa toisiinsa. Osalla järjestelmästä on omia toimintoja ja funktioita, mutta ne toimivat yhdessä kielenkäytössä ja merkityksissä. Tekstejä tutkittaessa funktioiden päällekkäisyyksiä on vaikea erottaa. Saadakseni kokonaiskuvan Snellmanin kirjoittamista artikkeleista Maamiehen Ystävä -sanomalehdessä käsittelem ja ryhmittelen ne neljään alueeseen: tieteeseen, kirjallisuuteen, kristinoppiin ja uskontoon sekä kansalliseen identiteettiin. Liitteessä 3 nähdään Snellmanin kaikkien lehdessä kirjoittamien artikkelien nimet, julkaisemispäivät, sanomalehtien numerot, analyysissa käytetyt lyhenteet (esimerkki MY23) ja tekemäni aiheiden luokittelu. Olen käyttänyt J. V. Snellmanin *Samlade Arbeten IV 1844–1845* -kirjan transkriptiota. Samassa liitteessä nähdään myös *Samlade Arbeten* -kirjan artikkelien numerot. Liitteessä 4 on kokonaiset kopiot alkuperäisistä teksteistä, jotka analysoin työssäni. Kaikissa teksteissä on rivinumerot. Liitteissä 5–12 esitän kaikki tekemäni analyysit MY23 -tekstistä. Sama analyysi on tehty muille teksteille, mutta tutkielmassani tuon niistä esiin vain lyhyitä esimerkkejä ja katkelmia. Tämän työn tekijä pitää arkistossa kaikki tehdyt analyysit. Sivulla 4 on selitykset käyttämistäni väreistä ja erikoiskorostusmerkeistä tekstin analyysissa. Katkelmissa on kolme saraketta, joista ensimmäinen on katkelman numero, esimerkiksi (3). Toisessa on pieniä juoksevia numeroita, jotka viittaavat alkuperäisen tekstin rivinumeroon ja kolmannessa on teksti. (Katso esimerkki sivu 60.)

5.1 Tiedettä käsittelevät tekstit

5.1.1 Tieteelliset kirjoitukset ennen Snellmania

Häkkinen (1994: 125–133) esittää, että 1700-luku oli valistuksen aikaa ja suomenkielinen tietokirjallisuus kasvoi. Vuodesta 1705 alkaen julkaistiin suomenkielinen almanakka, jossa kerrottiin mm. tähtitaivaan ilmiöistä, maanviljelyksen menetelmistä, maanmittauksesta, talon rakentamisesta ja lääketieteen uutisista. Vuonna 1788 Ganander julkaisi Maanmiehen Huone- ja Koti-Aptheeki Eläiden Tauti-Kirja- nimiset kirjat. Vasta 1800-luvulla tietokirjojen kirjoittamisesta ja suomentaamisesta tuli osa kirjakielen kehittämistyötä. Iso osa kirjallisuudesta, josta Häkkinen (1994: 125–133) puhuu, julkaistiin 1844 jälkeen. Maamiehen Ystävä -sanomalehden aloittaessa suomen kielellä kirjoitettu tieteellinen kirjallisuus oli vähäistä ja se oli suunnattu sivistyneistölle ja papistolle. (Katso tarkemmin liite 2.)

Vasta 1840-luvulla ilmestyi suomenkielisiä luonnontiedettä käsitteleviä tekstejä. Reinhold von Beckerin Turun Wiikkosanomissa oli vuosina 1820–23 seuraavia artikkeleja: Vesuviuksesta, Maan liikunnosta ja ääristä, Ukkosen tulesta, Lejonasta, Walaskaloista, Elävästä Hopeasta sekä Auringosta ja sen ympäri kulkewista planeetoista. Vuonna 1836 ilmestyi 24-sivuinen tähtitieteen esittelyyn erikostunut vihkonen Lyhykäinen kertomus Taiwaasta ja Maasta, Kuusta ja Tähdeistä ja n.e. Vuonna 1837 Lönnrot laati Mehiläiseen kirjoitussarjan Sattumia ilmassa, joka sisälsi alaotsikot Pilwistä, Uswasta, Auteresta, Sateesta, Lumesta, Rakeista, Kas-teesta ja Härmästä, Ukkosesta, Rewontulesta, Tähtilennoista, Wesikaaresta, Aurin-gon ja Kuun kehistä. Vuonna 1841 ensimmäinen luonnontieteellinen esitys oli leh-dessä nimeltä Sanansaattaja Wiipurista. Nämä artikkelit olivat luoneet pohjaa suo-men luonnontieteelliselle sanastolle, vaikka sanaston vakiintumisesta ei voitu pu-hua vielä vuoteen 1845 mennessä, jolloin ilmestyivät ensimmäiset erikoistuneet te-okset. Myös MY jakoi tietoa ja popularisoi tiedettä. Koska tuona aikana oli vähän tieteellistä kirjallisuutta, voidaan sanoa, että Snellman loi myös suomen tieteellistä kieltä. (Horila 1967: 12–13.)

Hallidayn ja Martinin (1993: 16) mukaan fyysisiä systeemejä oli tulkittu 1600- ja 1700-luvulla, biologisia 1800-luvulla ja sosiaalisia vasta 1900-luvulla. Kesti kaksi tai kolme sukupolvea saada kieli, joka edusti järjestettyä tietoa, sillä tieteellisen tie-don muokkaamiseen täytyi kehittää semioottista järjestelmää. (Halliday ja Martin

1993:16.) Tieteellisen kielen ymmärtämiseksi vaaditaan korkeaa lukutaitoa, määritelmien yhteen liittämistä, taksonomian luokittelua, sanaston ymmärtämistä ja kie-
liopillisten metaforien oivaltamista (Halliday ja Martin 1993: 71.)

5.1.2 SF- analyysi Snellmanin kirjoittamista tieteellisistä artikkeleista

Snellman kirjoitti Maamiehen Ystävä -sanomalehdessä neljä artikkelia, jotka luokittelen tieteellisiksi aiheiksi: M.Y. Osaattakko pojat lukuja laskea, Ei mene aurinko mihinkään, Jos aurinko seisoo, kyllä kuu juoksee ja Matille enemmän lukuja. (Katso liite 4 ja aineiston lähteet.) Käsittelen näistä kahta: Ei mene Aurinko Mihinkään. (MY23, liitteet 5 ja 6) ja Jos aurinko Seisoo, kyllä kuu juoksee. (MY26, liite 5). Ulkomuodon ja paperityyppien perusteella 1800-luvun lehtiä pidetään aitoina sanomalehtinä. Sisällöltään lehdet olivat enemmän tietolehtiä. Porthanin ajasta läh-
tien lehtien tarkoitus oli toimia tiedonvälittäjinä. Tämä on helposti ymmärrettävissä, sillä 1840-luvulla tiedot eivät liikkuneet samalla nopeudella kuin nykyään, eikä tie-
donvälityskanavia ollut monia. Tuona aikana Suomeen saapui ulkomaalaisia sano-
malehtiä, joista osaa oli myös sensuroitu, mutta uutisten ajankohtaisuus ja merkity-
sarvo olivat toisenlaisia kuin nykyään. Artikkeleissaan Snellman käsitteli luonnon-
tieteellisiä aiheita; maan kiertoa auringon ympäri ja pyörimistä oman akselinsa ym-
päri. Hän havainnollisti, mistä johtuvat valoisan ja pimeän ajan vaihtelut eri vuo-
denaikoina. Snellman opetti ja jakoi tietoa lukijoille, Matti Meikäläisille. Sosiose-
mioottisessa prosessissa Snellman kannusti lukijaa tekemään muita toimintoja,
käyttämään havaintovälineitä – kynää, kynttilää, tuohikerää – ja neuvoi niiden käyt-
töä (katkelma 5). Artikkelin kirjoittamisaikana tieteellinen kieli ja teksti oli suun-
nattu vain akateemisen koulutuksen saaneille ja se poikkesi jokapäiväisestä kie-
lestä, koska se oli tarkoitettu hyvän lukutaidon omaaville ihmisille. Snellmanin yk-
silöä puhutteleva ja kansanomainen kirjoitustyyli sai muutkin kuin akateemisesti
sivistyneet lukijat kiinnostumaan tieteestä ja tieteellisistä artikkeleista.

- (5) 15 Otappas villanen lankakerä ja pistä sukkuuikko se läpitte.
16 Pidä sitten sen kerä maanpiirinä ja päreen tuli aurinkona. Kuin nyt pidät
17 kerän tulta vastaan ja kierrät sen niinkin rattaan sukkuuikon
18 ympäri, niin havaittet sinä, että toinen puoli kerää aina on pimiässä,
19 toinen valistettu. (MY23)

Tieteellinen kirjoittaminen vaatii perusteellista kuvaamista ja kuvan luomista kokemuksista ja mielikuvitusmaailmasta. Tarkastelen ensin **eksperientiaalista meta-funktiota**, josta analysoin tekstin leksikaalisia valintoja, prosessien tyypit sekä subjektien ominaisuudet ja tyypit. Näen tärkeänä tietää, mitä aihetta tekstissä käsitellään. Seuraavaksi siirryn **loogiseen metafunktiioon**, josta analysoin pää- ja sivulauseita sekä niiden suhteita eli lausekomplekseja: parataksista, hypotaksista, laajentamista, tunnistamista ja projektiota. Jatkan analyysia kuviossa 5 esitetyn mallin mukaisesti siirtymällä **interpersoonaiseen metafunktiioon**, josta käsitelen lauseen modusta ja modaalisuutta. Lopuksi **tekstuaalisesta metafunktiosta** selvitan, miten teema ja informaatio kulkevat. Ajatukseni on tutkia, miten Snellman käyttää kieltä kuvaillessaan ulkomaailmaa ja mielikuvitusmaailman tapahtumia, toimintoja ja tiloja sekä niihin liittyviä olioita ja olosuhteita. Seuraavassa luvussa tutkin MY23:n artikkelin kokonaisuudessaan, ja analyysit ovat liitteissä 5–12. Esitän myös esimerkkejä täydennyksenä MY26:n tekstistä.

5.1.3 Eksperientiaalinen metafunktio

Leksikaaliset valinnat ja sanojen rakentamat suhteet: Kuvailmiseen tarvitaan sopivaa sanastoa ja kielen rakenteita. Kuvatessaan tietoa ja rakentaessaan tähtitieteellistä aihetta Snellman käyttää arkielämän sanastoa, tavallisia sanontoja, kuten ”*niin ettei kärpäset suuhus lennä*” (MY23 rivi 3) sekä tuttuja paikkoja *Kuopio* ja *Oulu* (MY23 rivi 28–29) tehdäkseen tekstin tutummaksi. Havaintomenetelmän materiaaliksi Snellman ehdottaa lukijalle talossa olevia yleisiä käyttöesineitä, esimerkiksi *lankakerää, sukkapuikkoa, pärettä ja kynttilää* (MY23 rivi 15–16).

Tieteellisessä prosessissa luokitellaan ilmiöitä ja kielen kautta ne muunnetaan käsitteiksi ja määritelmiksi. Snellman rakensi tavallisista sanoista semanttisia suhteita. Hän käytti antonymisia suhteita kuten *pimeä* (Snellman kirjoitti *pimiä*) ja sen vastakohtaa *valaistus*; *tasanen* ja *yummyräinen*, mutta eniten hän käytti meronymiaa (osa/kokonaisuus-suhde):

- aurinkokunta: *aurinko* ja planeetat, joita Snellman kutsuu *maanpiireiksi*
- tähdet: *Otava, pohjan tähti*
- vuodenajat: *kevät, syksy, kesä ja talvi*

- vuorokausi: *aamu, ilta, puolenpäivä* ja *yö*
- pääilmansuunnat: *etelä-, itä-, pohja- ja länsipuoli*

MY käsittelee aiheita vuoropuhelulla Matti-lukijan ja sanomalehden välillä. Tämän tyyppistä kirjoitustyyliä Topelius oli käyttänyt jo vuonna 1842 Helsingfors Tidningarissa (katso sivu 18). Tällä kirjoitustyyllillä Snellman halusi herättää tavallisten ihmisten mielenkiinnon asiaa kohtaan sen sijaan, että tekstissä olisi käytetty tieteellistä vaikeaselkoista ilmaisutapaa.

Kielenkäyttäjä luonnollisesti muodostaa ajatuksiaan aikaisemmista tapahtumista tai keskusteluista. Tekstin intertekstuaalisuus esiintyy suorana tai epäsuorana. Kaikki, mikä on sanottu, on suhteessa muuhun sanottuun, erityisesti muuhun konkreettiseen kielenkäyttöön, ei vain abstraktiin kielisysteemiin. Kaikki, mitä lausutaan, on yhdistetty toisiin sanoihin, tapahtumiin ja ajatuksiin. (Katso 3.5 sivut 33–34.) Snellmanin kirjoitukset olivat suhteessa toisiin tapahtumiin ja kirjoituksiin. Uskonnon reformaation jälkeen kirkko (instituutio) vahvisti rooliaan uskonnon ja ajatusten levittäjänä, Raamattu toimi pääkirjana ja kirkko vastusti kauan kaikkea tieteellistä tulkintaa. Monissa paikoissa mahdollisuus tutustua muihin teorioihin oli rajattu. Toisaalta, vaikka kirjoja olisi ollut, kansalla ei ollut aina mahdollisuuksia eikä resursseja perehtyä tieteisiin. Snellman esitti artikkeleissaan uuden tieteellisen näkökulman Raamatun tulkinnalle yöstä ja päivästä. Snellman perusti väitteensä yöstä ja päivästä Nikolaus Kopernikuksen (1530) ja muiden tähtitieteilijöiden tekemiin tutkimuksiin, joiden mukaan yön ja päivän vaihtelut johtuvat maapallon pyörimisestä akselinsa ympäri.

Prosessien tyypit Seuraavaksi analysoin ja esitän Snellmanin käyttämät predikaatit ja niitä edustavat prosessien tyypit kuvailemaan tapahtumia ja ajatuksia artikkelissa. Esitysjärjestys on materiaallinen, verbaalinen, relationaalinen ja lopuksi mentaalinen prosessi. Liitteessä 7 ja 8 nähdään kaikki MY23:ssa käytetyt verbit ja Hallidayn mukainen prosessien tyyppien luokittelu (katso taulukko 2 sivu 50). MY23:ssa 132 lauseessa on 62 eri verbiä, joista 49 materiaalista ja *olla*-verbi esiintyy 39 kertaa (30 %). MY26:ssa 104 lauseessa on 44 eri verbiä, joista 32 verbiä on materiaalisia ja *olla*-verbi esiintyy 26 kertaa (25 %).

Materiaalinen prosessi: Maamiehen Ystävän ohjeiden mukaisesti Matti-lukija konstruoi mallin, ja ohjeita seuraten lukija havaitsee oikean aurinkokunnan tapahtumia, kuten maan liikkeen auringon ympäri sekä maan valon ja pimeyden. Nykypäivän teknologialla tämä konkreettinen tapahtuma on helppo hahmotella, mutta näin ei ollut 1800-luvulla. Katkelmassa 6 MY kehittää kognitiivisen prosessin, jossa Matin pitämä kerä edustaa maapalloa, ja kokeilualan keskellä oleva päre edustaa aurinkoa. Kun Matti-lukijan rooli ja esineiden todelliset suhteet kokeiluprosessissa on selitetty, Snellman lisäsi, miten toimia. Prosessissa kokeilijalle muodostuu kognitiivista tietoa siitä, miten maapallo liikkuu auringon ympäri ja miten liike vaikuttaa vuorokauden vaihteluihin, *että toinen puoli kerää aina on pimiässä* – –. Lauseen välissä (katkelmassa 6 riveillä 18) on kausaalinen *niin*-partikkeli, joka mentaalisen verbin kanssa kuvailee prosessin tuloksen, jolloin lukija havaitsee ilmiön. Tapahtumassa materiaallinen prosessi muuttuu mentaaliseksi prosessiksi, jonka seurauksena syntyy uusi ajatus käytettäväksi. Katkelmassa 6 nähdään edellä mainitut prosessit. MY23:n tekstin verbeistä suurin osa on materiaalisia. Tämä on luonnollista, kun tekstissä kutsutaan lukijaa suorittamaan toimintaa.

- (6) 16 **Pidä** (materiaalinen verbi) sitten sen kerä maanpiirinä ja päreen tuli aurinkona.
 Kuin⁷ nyt **pidät** (materiaalinen verbi)
 17 kerän tulta vastaan ja **kierrät** (materiaalinen verbi) sen niinkin rattaan sukka-
 puikon
 18 ympäri, **niin havaittet** (mentaalinen verbi) sinä, että toinen puoli kerää aina **on**
 pimiässä, toinen **valistettu** (materiaalinen verbi). (MY23.)

Verbaalinen prosessi erotetaan materiaalisesta prosessista, esimerkkinä verbi *sanoa*, koska verbillä on intertekstuaalinen merkitys referoinnissa diskurssin näkökulmasta. Katkelmassa 7 on materiaallinen (tekoja ja tapahtumia konstruoiva) ja verbaalinen prosessi, jossa merimies kertoo, mitä hän oli tehnyt.

- (7) 4 Niin **sano** (verbaalinen verbi) muinen merimieskin Turusta, kuin **kuuli** (mate-
 riaalinen verbi) muiden tästä
 5 asiasta haastelevan: «ei totta olekkaan ymyrkäinen; **olen** hän minä
 6 **purjehtinut** (materiaalinen verbi) ympäri koko maanpiirin, ja oli se joka pai-
 kassa tasanen
 7 kuin tämä pöytyä!» (siinä hän **löi** (materiaalinen verbi) kämmenensä pöy-
 tään että **kopsahti** (materiaalinen verbi)). (MY23)

⁷ Snellman kirjoitti *kuin*, tulkitsen merkityksen *kun*.

Relationaalinen prosessi: *olla*-verbi esiintyi 39 kertaa (132 lausetta ja 56 eri verbiä), mikä on olennaista, kun määritellään käsitteitä. Tekstin alussa Snellman referoi Turussa puhuvaa merimiestä, joka kuvaillee omia kokemuksiaan. Katkelmassa 8 nähdään relationaalisia (suhteita konstruoivia) prosesseja. Snellman laati selityksensä analogian pohjalta. Selityksessä talossa olevat esineet edustavat aurinkokunnan elementtejä. Katkelmassa 8 kynttilä (subjekti) vastaa aurinkoa, ja kerä muuttuu maanpiiriksi. MY rakentaa suhteita ja analogiaa ($A \rightarrow B$) ja ($X \rightarrow Y$). Samassa katkelmassa nähdään tilalause (ISK §891), joka on Hallidayn relationaalisen prosessin alatyyppejä. Tilalauseessa esitetään ilmiö *on lämpimämpi*, joka tapahtuu *tällä puolella* (lokatiivinen adverbiaali). Konkreettisella toiminnolla, kuin lapselle tarkoitettussa selityksessä, MY esittää maanpiirin liikkeen auringon ympäri käyttäen apuna puikon ympäri pyörivää lankakerää. Näin ilmiöt nimeltä yö ja päivä sekä vuodenaajat havainnollistuvat lukijalle.

- (8) 47 Jos nyt **kynttilä olisi** (relationaalinen verbi) **aurinko**, ja **kerä olis** (relationaalinen verbi)
maanpiiri ja sen ylipuoli pohjapuoli,
 48 niin totta hän **tällä puolella** (lokatiivinen adverbiaali) **olisi** (relationaalinen verbi) lämpy-
 määmpi olla, kuin
 49 ala- taikka etelä- puolella. (MY23)

Tiede tarkoittaa täsmällistä kokeilua ja tieteellisessä tekstissä kielellä on tärkeä tehtävä. Tieteessä rakennetaan suhteita ja taksonomiaa, määritellään ilmiöitä ja kehitetään käsitteitä. Suuri osa lauseista MY23:ssa kuvailee taivaan kappaleita. Kopulalause edustaa hyvin tilojen kuvauksia. Olioita, tapahtumia tai olemassaoloa kuvattaessa käytetään inessiiviä ja adessiivia eksistentiaalilauseessa tai sen alatyypilauseissa. Tämä edustaa hyvin sitä, missä suhteissa oliot ovat: aurinkokunnassa on planeettoja, tai maanpiirillä on yksi satelliitti. Katkelmassa 9 on esimerkki inessiivin, adessiivin, eksistentiaalilauseen ja omistuslauseen käytöstä.

- (9) 27 Tästä sen ymmärtää, **ettei kaikilla** maanpiirin **asukkailla ole** yhtä
 28 haavaa päivä taikka yö. **Kuopiossa** esimerkiksi aamu koitta liki
 29 neljännes osan tiimaa ennekuin **Vaasassa**, ja **Amerikassa on** meidän
 30 puolenpäivän aikana aivan pimiä yö. (MY23)

Katkelma 10 alkaa temporaalisella infiniittisellä rakenteella, *Maanpiirin ollessa länsipuolella aurinkoa*, jota seuraa omistuslause *meillä (pohjan poikasilla) ompe*. Omistuslauseessa e-subjekti on *ihana kevät*. Muut e-subjektit ovat *lämmiin* ja *kesä* sekä *syksy*. Auringon asema mainitaan paikallissija adessiivilla. Riveillä 58–59

omistuslauseella *meillä on kevät* Snellman samalla määrittelee osallistujat; monikon ensimmäinen persoona *me*, kertoo lukijalle, että kirjoittaja ja lukija kuuluvat samaan ryhmään. Lause jatkuu terävästi *pohjan poikasilla*, jossa nähdään, että Snellman sijoittaa lukijan tiettyyn paikkaan kartalla.

- (10) 63 Maanpiirin ollessa länsipuolella aurinkoa, ompi meillä pohjan poika-
64 silla ihana kevät, kuin hän eteläpuolella on, niin on meillä lämmin
ja
65 kesä, itä puolella taas syksy. (MY23)

Mentaalinen prosessi: Harvoin kielentutkija löytää esimerkkitekstin, jossa on kaikki vaaditut analyysin elementit. MY23:n tekstissä Snellman kuvailee tieteellistä prosessia, jossa lähtöpiste on mentaalinen prosessi *Ei tuota taida kukaan uskoa*, (MY23 rivi 1). Snellman vie lukijan kokeiluun materiaalisen prosessin kautta. Jos lukija keskittyy tekstiin ja kuvittelee toiminnat (ihmisten ominaisuus), hänen ei tarvitse kokeilla kaikkia ohjeita ymmärtääkseen aurinkokunnan liikkeitä. Kyseessä on mentaalinen prosessi. Artikkelista nähdään selvästi, kuinka Snellman käyttää mentaalista prosessia yhteenvedoksi, esimerkeiksi *Niin on se myös ymmärrettävä* (rivi 56), *Ymmärtää sen tästä* (rivi 67) tai *ja silloin kuvauksella paremmin selitetään, mitä tässä on juteltu* (rivi 91–92).

Liitteessä 4 MY23:n rivillä 12 ja 14 nähdään verbi *tulla* sekä materiaalisessa että mentaalisisessa ryhmässä. Näen eron lauseissa *Tuleppas* (materiaalinen verbi) *tänne!* ja *Tämä luulo tulee* (mentaalinen verbi) *siitä*. Ensimmäisessä tapahtuu liike pisteestä A pisteeseen B. Toisessa näen mentaalisen prosessin, jossa määritellään ajatuksen (luulo) ominaisuuksia eikä liikettä.

Subjekti, teema ja aktori: Seuraavaksi analysoin subjektia, teemaa ja aktoria. (Katso kuvio 5 sivu 45 ja sivu 53.) Liitteessä 7 luokittelen MY23 -tekstin subjektit, aktorit ja teemat. Yleensä verbin ensisijainen täydennys on subjekti (ISK 2004: §865). Subjekti kasvattaa lauseen merkitystä ja avaa informationkulkua kielenkäyttäjälle ja -vastaanottajalle, silloin kun se esiintyy teeman paikalla. Esitän katkelmassa 11 kolme esimerkkiä. Teksti alkaa sanalla *tu*, joka edustaa subjektia, aktoria ja teemaa. *Maanpiiri* on kieliopillinen subjekti, joten lauseessa predikoidaan subjektin ominaisuus. Tässä lauseessa *maanpiiri* on myös teema. Kolmannessa lauseessa sana *hän* on looginen subjekti, se on teon tekijä ja myös teema.

(11)	8	Jopa tu olisi tätä tajunnut ,	psykologinen subjekti	teema
		että maanpiirin täyty olla ymmyrkäisen,	kieliopillinen subjekti	subjekti
	9	koska hän oli sen ympäri purjehtinut .	looginen subjekti	aktori
		(MY23)		

Subjektin, teeman ja aktorin analyysissä ilmaantuu seuraavat §1 poikkeavuudet: **a)** Saksan kieliopilla näyttäisi olevan vaikutusta Snellmanin tapaan kirjoittaa, koska verbi on usein lauseen lopussa: *mutta jos kerän pohjapuolelle kynttilää viet*, (katso sivu 70 alaviite). Informaationkulun kannalta tällä ei kuitenkaan ole suurta merkitystä. **b)** Suomen kielen sanajärjestys on määritelty syntaktisten lausetyyppien perustella (ISK § 891) mutta Snellmanin käyttämä sanajärjestys on usein poikkeava. **c)** Eksistentiaalilauseessa ja sen alatyypissä yleensä teemapaikka alkaa paikanilmauksella ja subjekti on verbin jäljessä (ISK § 893). Halliday (2014: 308) käsittelee eksistentiaalilauseita ja tunnistaa niiden ominaisuudet: yleensä verbinä on *olla* ja lauseen alussa viitataan paikkaan tai aikaan. Halliday selittää, että teema on eksistentenssin ominaisuus, jolla kielenkäyttäjät esittää, että jotakin on tapahtumassa ja lähtöpiste on paikka (tai aika). Shore (2012: 165) esittää, että eksistentiaalilause ja sen alatyypit kuuluvat suhdeprosessityyppeihin eli relationaaliseen prosessiin. Näen, että eksistentiaalilauseet predikoivat: ”*jossakin on jotakin*” ja yhdistän ajatukseni ISK:n, Hallidayn ja Shoren näkökulmiin. Koska semanttisessa merkityksessä subjektilla on merkittävä rooli, näkisin tarpeelliseksi tehdä lisää syventäviä tutkimuksia tästä alueesta. Viimeisessä lausessa on impersonaalinen lausetyyppi, tulkitsem sen tilalause (*silloin on tullut kova talvi ja pakkaneille meille*), jonka verbi on yksikön kolmannessa persoonassa ja teemapaikka on ajan puiteadverbiaali *silloin*. Katkelmassa 12 esitän esimerkin.

(12)	63-66	Maanpiirin ollessa länsipuolella auringkoa, ompi meillä pohjan poikasilla (omistuslause) ihana kevät (e-subjekti),	kieliopillinen subjekti	subjekti
		kuin hän eteläpuolella on ,	kieliopillinen subjekti	subjekti
		niin on meillä lämmiin ja kesä , itä puolella taas syksy .	kieliopillinen subjekti	subjekti
		Mutta kuin hän enättä auringon pohja-puolella,	kieliopillinen subjekti	subjekti
		silloin on meille tullut (tilalause) kova talvi ja pakkaneille. (MY23)		

SF -metafunktiot eivät toimi toisistaan erotettuina, joten on vaikea esittää funktioita mainitsematta toisia. Katkelmassa 12 informaationkulun näkökulmasta nähdään, että teksti alkaa temporaalirakenteella, joka sijoittaa kielenkäyttäjän ja kuulijan

paikkaan ja aikaan. Sen jälkeen on omistuslause. Tekstin informaationkulku lähtee maapallon sijainnista suhteessa aurinkoon, minkä jälkeen teksti vie lukijan ihmisten pariin ja erityisesti pohjoisessa asuvien ihmisten. Lopuksi esitetään tunnetut vuodenajan ilmiöt. Snellman käyttää sanaa *hän* maanpiiristä välttääkseen toistoa. Tässä esimerkissä nähdään kielen monifunktionaalisuus. Käsittelen uudestaan tätä aihetta tekstuaalisessa metafunktiossa.

Teksti toimii kieliympäristönä ja osallistujina kielenkäyttäjät ymmärtävät, mitä tapahtuu tekstissä. On mahdollista, että jos lause otetaan tekstistä ja eristetään se, lause ei merkitse samaa asiaa (katso sivu 23 ja 24). Tekstissä kaikissa lauseissa ei ole subjektia. Subjektittomat rakenteet ovat imperatiivi 2. persoonassa *Pane Ø palava kynttilä pöydälle seisomaan* (MY23 rivi 38), passiivi *Silloin siellä Ø pistetään jalat ulkosaappaisiin* (MY23 rivi 70–71) tai aikaisemmin katkelmassa 12 mainittu tilalause. Osallistujanatekstissä (kirjoitettu tai puhuttu) kielenvastaanottaja ymmärtää aihetta ja kielenantaja voi supistaa subjektin mainitsemisen. Esimerkiksi, *Jos tahot Matti ruveta kulettamaan kerää kerran päivässä puikon ympäri, että myös Ø näet, kuinka päivä ja yö vuorotelle – –* (MY23 rivi 78). Tämä kielen ilmiöiden ymmärtäminen on tulos tapahtumien kuvailusta, rakentavista sosiaalisista suhteista ja tekstin yhtenäisyydestä, toisin sanoen kyseessä ovat metafunktiot.

5.1.4 Looginen metafunktio

Seuraavaksi käsittelen lausekomplekseja ja keskityn hallitseviin ja alisteisiin lauseisiin (parataksis ja hypotaksis), laajennukseen, sekä projekioon eli referointiin. Analyysi ei ole tyhjentävä, vaan tavoitteeni on valaista asiaa esimerkeillä kielen rakenteista. Analyysini pohjautuu liitteisiin 8, 9 ja 10. Liitteissä lauseet on numeroitu, ja kreikkalaisella kirjaimella α olen merkinnyt päälauseet ja kirjaimella β silloin kun virkkeessä on päälause ja adverbiaalisivulause. Adverbiaalilauseiden merkitys kasvaa diskurssianalyysissa, koska ne laajentavat kielenkäyttäjän tietoa tekstistä. Suomen kielessä adverbiaalikonjunktiot ovat sanoja, jotka antavat selityksiä. (Katso 4.3.1 sivu 46.) Liitteessä olen värjännyt violetilla kaikki adverbiaalikonjunktiot. Vieressä punaisella värillä olen kirjoittanut, minkälainen suhde on pää- ja adverbiaalilauseiden välillä. Samat kuvailevat rakenteet esiintyvät katkelmissa. Liit-

teessä 9 laajennan selitykset lisäämällä hallitsevat ja alisteiset suhteet lauseiden välillä luokitteluna hypotaksis ja parataksis. Samassa liitteessä osoitan nuolilla pää- ja adverbiaalilauseiden laajennuksen. Tässä työssä en käsittele muita suhteita.

Parataksis ja hypotaksis: Tässä luvussa esitän, miten kieltä käytetään konstruimaan olioiden ja tapahtumien laajemmat yhdistelmät, eli analysoin lausekomplekseja (katso kuvio 5 sivu 45). Tämä luokittelu selittää, miten lauseet on yhdistetty toisiinsa ja minkälaista virtaa kielen käyttäjä seuraa esittämässään diskurssissa. Katkelmassa 13 nähdään yksi esimerkki, kuinka MY laajentaa lukijoille tietoa, mistä merimiehen hahmottelema maapallon muoto tulee. Tällä tavalla ne MY:n lukijat, jotka ajattelevat kuin merimies, oivaltavat, että maapallo ei ole litteä. MY jatkaa, perustelee ja laajentaa lukijalle tietoa, että maa on kookas ja pyöreä. Katkelmassa 13 nähdään hypotaksis ja parataksis.

(13)	¹²	(15) Tämä luulo tulee siitä,	hallitseva lause	hypotaksis
	¹³	(16) että maanpiiri on niin iso	alisteinen lause rinnastus lause	parataksis
		(17) ja joka paikalla niin vähitellen pyöriäksi kääntyy. (MY23)	alisteinen lause	parataksis

Vaikka ihmisten koulutustaso oli matala, ja ihmiset uskoivat helposti huhuihin ja tarinoihin, Snellman esitteli konkreettisen tapahtuman ja samalla hän johdatti huomaamaan, että puhetyylillä ei ole merkitystä totuuden kanssa. Kirjoitus on selvä ja valaisevaa. Additiivinen rinnastuskonjunktio ja kausaalinen adverbiaalikonjunktio ovat yleisimmin esiintyvät semanttiset suhteet Snellmanin tekstissä (katso liite 9). Syy tähän on se, että Snellman etsi legitimaatiota. Toisin sanoen, jos Matti-lukija ymmärtää aurinkokunnan suhteita omakohtaisella kokeilulla, hän helposti etsii suhteita uuteen järkeilyyn. Legitimaatio ei ole vain hetkellinen ja ohimenevä, vaan myös perusta tulevaan. Diskurssissa Snellman sanailee tapahtumia ja suhteita, jotta lukijan huomio kiinnittyisi menettelytapaan ja järkevyyteen. Taulukossa 3 esitän rinnastus- ja adverbiaalikonjunktioiden esiintymiskerrat prosentuaaliset osuudet (MY23). Taulukosta nähdään, että Snellman käyttää tieteellisessä tekstissä enemmän additiivisia ja kausaalisia rinnastus- ja adverbiaalikonjunktioita. Syynä tähän on se, että hän laajentaa informaatiota. Vastaavasti on disjunkttiivinen rinnastuskonjunktioita, Snellman ei käytä tekstissä lainkaan. Tutkimuksessani en

käsittelee yleiskonjunktioita että, koska se voi olla lauseessa subjektina tai objektina (katso myös liite 10).

Rinnastus- ja adverbiaalikonjunktiot	esiintymiskerrat tekstissä	osuus %:na
Additiivinen	33	35%
Disjunktiiivinen		
Kontrastiivinen	11	11%
Temporaalinen	11	11%
Kausaalinen	23	24%
Konditionaalinen	6	6%
Konsessiivinen	2	2%
Vertaileva	11	11%
Yhteensä	97	100%

TAULUKKO 3. MY23:n tekstissä käytettyjen rinnastus- ja adverbiaalikonjunktioiden esiintyminen.

Laajennukset: Laajennus voi olla myös rakenteiden laajentamista lisäämällä tai korvaamalla, kuten nähdään katkelmassa 14. MY selventää lukijoille, miksi aurinko näyttää liikkuvan länteen, vaikka totuus on, että aurinko pysyy paikallaan ja maapallo pyörii oman akselinsa ympäri itään. Snellman lisää konsessiivisella adverbiaalikonjunktioilla *vaikka*, että tähdet pysyvät paikallaan.

- (14) 38 (33) Maanpiirillä asuvalle siltä näkyy
 39 (34) että aurinko kulkis itäältä länteen,
 40 (35) mutta se on totuus,
 41 (36) että maanpiiri itte pyörii itäälle päin.
 42 (37) Aurinko pysyy aina paikallaan.
 43 (38α) Niin myös kaikki tähdet;
 44 (39β) **vaikka** **KONSESSIIVINEN** nekin, samaten kuin aurinko näkyvät kulkevan maanpiirin ympäri itäältä länteen päin. (MY23)

Katkelmasta 15 käy ilmi, kuinka Snellman laajentaa kuvausta kasvattamalla tai kohentamalla rakenteiden ympäristöä. MY kohentaa ohjeita rinnastuskonjunktioilla *ja* selittäen toimintaa. Lopuksi rinnastuskonjunktioilla *niin* lisätään ohjeita, mihin suuntaan puikon täytyy osoittaa.

- (15) 39 (58) Pane tämän puikon alapää pöydälle
 40 (59) **ja** kallista se,
 41 (60) **niin** että ylipää tulee osottamaan pohjan tähteen päin. (MY23)

Tunnistaminen on yksi tapa kohentaa tietoa kuvauksissa. Tämä tarkoittaa, että ”x on tunnistettu a:lla” tai ”a:ta käytetään tunnistamaan x”. MY23:ssa ei ollut paljon tunnistavia lauseita, mutta silti selitän tämän rakenteen esimerkillä katkelmassa 16.

Snellman aloittaa konditionaalikonjunktilla, *jos* ohjeistuksen, jossa kynttilä vastaa aurinkoa ja kerä maanpiiriä. Tunnistamisessa käytetään verbiä *olla* konditionaalissa muodossa. Tekstin lopussa MY laajentaa tietoa selittäen eri lämpötilat maapallolla. Katkelmassa nähdään, että *kynttilä* on *a* (tunnistaja) ja *aurinko* on *x* (tunnistettu).

- (16) 72 (67B) **Jos** **KONDITIONAALINEN** nyt *kynttilä*_(a) *olisi* *aurinko*_(x),
 73 (68B) ja *kerä*_(a) *olis* *maanpiiri*_(x) **ja** sen ylipuoli pohjapuoli,
 74 (69 α) niin totta hän⁸ tällä puolella *olisi* lämpymämpi olla, kuin ala- taikka etelä- puolella. (MY23)

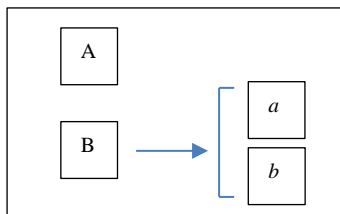
Projektio eli referointi: Katkelmassa 17 esitän ainoan referoinnin tekstissä. MY referoi merimiehen puheen, joka kuvaa kokemuksen kautta saatua tietoa, joka on kuitenkin virheellistä. Aloittamalla artikkelin tällä tavalla Snellman johtaa lukijan ajattelemaan, että ihminen, joka puhuu kovalla äänellä ja lyö nyrkkiä pöytään – mitä kuka tahansa meistä voi tehdä – on aina oikeassa, mutta väite voi olla kuitenkin perustelematon. Hänen tarkoituksensa oli tuoda esiin eri näkökulma ja rakentaa pohja tieteelliselle ajattelulle ja kutsua ihmiset tutkimaan ja oppimaan. Tekstissä nähdään miehen sanoja ja toimintaa.

- (17) 4 kerä. Niin sano muinen merimieskin Turusta, kuin kuuli muiden tästä
 5 asiasta haastelevan: «ei totta olekkaan ymmyrkäinen; olen hän minä
 6 purjehtinut ympäri koko maanpiirin, ja oli se joka paikassa tasanen
 7 kuin tämä pöytyä!» (siinä hän löi kämmenensä pöytään että kopsahti). (MY
 23)

Pää- ja adverbiaalilauseiden suhteet: Seuraavaksi analysoin pää- ja adverbiaalilauseiden suhteita. Liitteessä 10 on kaikki MY23:n -tekstin pää- ja adverbiaalilauseet. Esitän esimerkit MY26:n -teksteistä, koska analyysini jälkeen ne näyttävät olevan sopivia. Katkelmasta 18 käy ilmi, kuinka Snellman rakentaa määritelmiä. Rivillä 47 muistutetaan ensiksi, että aurinko itse (osa aurinkokunnasta) ei liiku ja konsessiivisella konjunktilla, *vaikka* tuodaan esiin kahden lauseen sisältämien asiantilojen välinen suhde. Tämä tarkoittaa, että toinen asiantila pätee, mutta odotuksenmukainen seuraus on toisen negaatio *aurinko liikkuu ja maanpiiri näyttää olevan liikkumatta* (ISK: § 1139.) Kuviossa 7 esitetään kaksi järjestelmää: A ja B. A:ssa aurinko ei liiku, mutta B:ssä sekä maanpiiri (*a*) että kuu (*b*) liikkuvat.

⁸ Snellman kirjoitti *totta hän* ja tulkitsen *tottahan*.

- (18) 47 Mutta muista sinä *Matti*, ettei aurinko itte liiku, vaikka hän näkyy
 48 muuttavan paikansa maanpiirin käydessä hänen ympäri. Ja jos sinä
 49 Maamiehen Ystävän jutuista olet ruvennut pelkäämään, että Kuu
 50 myös ej pääse paikaltaan, niin heitä sinä pois ne tuumat. Sillä vaikka
 51 aurinko seisoo, kyllä kuu juoksee. (MY26)

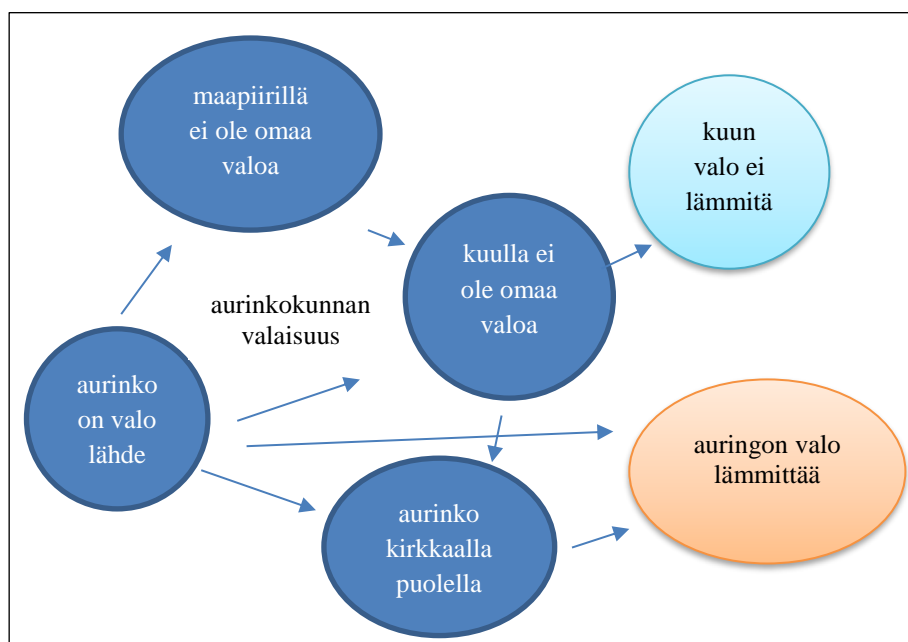
KUVIO 7. Rakenne kaavio.

Katkelma 19 MY26:n artikkelista käsittelee ja selittää auringosta tulevaa valoa. Lähtöpiste on sillä hetkellä jo tiedossa oleva totuus lukijalle (rivi 63). Snellman ei oleta, vaan kirjoittaa olemassa olevasta tiedosta; maan valo tulee auringosta. Tässä nähdään ensimmäinen konditionaalinen adverbialikonjunktioilla alkava lause (rivit 61–68), jossa *jos* esittää, että maa (*x*) ei toimisi, jos aurinko (*A*) ei vaikuta. Tämä on yleistietoa ja siitä lähtee ajatus määritelmän rakentamiseksi. Seuraavassa lauseessa esitetään jälleen uusi väite – kuulla (*y*) ei ole omaa valoa – konditionaalisella adverbialikonjunktioilla, jossa tapahtuu sama kuin aiemminkin (*y* ei toimisi, jos *A* ei vaikuta). Tästä syntyy analogia: jos aurinko vaikuttaa maahan, vastaavasti aurinko vaikuttaa myös kuuhun. MY tukee tätä tietoa lisäämällä toteamuksen instruktiivisijapäätteellä: *omin silmin näemme asian niin olevan* (rivit 63–64).

MY rakentaa selityksen ilmiöön, *sillä mustapa se kuu onki*, jolla avataan prosessi, ja joka jatkuu temporaalisella adverbialikonjunktioilla *kun*, joka esittää, missä ajallisissa puitteissa hallitsevan lauseen ilmaisemaa tilannetta tarkastellaan. Lauseiden kuvaamat tapahtumat voidaan tulkita yhtä aikaa käynnissä oleviksi. (ISK 2004: § 1123). Asiaa voidaan katsoa toisesta näkökulmasta: *kuu on pimeä*, (rationaalinen lause: $x=y$) silloin, kun *A* ei vaikuta kumpaankaan. ($A \not\rightarrow x=y$)

- (19) 61 Sen tiedette, ettei maan piiri ittestään valosa olis, jos ej hantä aurinko
 62 valaisisi. Mutta ette taida uskoa, että myöskin kuu pimiä olis, jos ei
 63 auringon säteet siinä näkyis niin kuin peilissä eli tyneessä veessä. Ja
 64 kuitenkin omin silmin näemme asian niin olevan. Sillä mustapa se kuu
 65 onki, kun kerta kuukauessa emme näe sitä auringolta valaistettua
 66 puolta. Niin myös sen pian havaittee, että aurinko aina löyetään sillä
 67 puolen, jolla puolella kuu kirkkaana on. Siitä se myös tulee, ettei kuun
 68 säteet ollenkaan lämmitä. (MY26)

ISK:n (2004: § 1120) mukaan lauseen alkaessa *niin*-partikkelilla, se toimii lauseiden rajan merkkinä ja luo lauseiden välille rakenteellista paralleelisuutta, onhan ensimmäisenkin lauseen alussa partikkeli (konjunktio). Prosessin havaitseminen vahvistetaan eksistentiaalilauseella *kirkkaalla puolella on aurinko*. MY esittää tausta-ajatuksia myös syyllä, miksi kuu ei lämmitä. Kuviossa 8 nähdään, kuinka MY kutoo yhteen määritelmiä ja käsitteitä. Prosessi on monimutkainen semanttinen rakenne. Ensin lukijan täytyy ymmärtää ilmiöitä ja sitten hänen täytyy hahmottaa suhteita samaan aikaan, ja vasta sitten hän voi selittää määritelmät. Nämä suhteet on rakennettu kieliopillisilla rakennelmilla, kuten $(A \rightarrow B)$ ja $(A=B)$.

KUVIO 8. Määritelmien ja käsitysten yhteen kutominen.

5.1.5 Interpersoonainen metafunktio

Tässä luvussa interpersoonaisesta näkökulmasta tarkastelen persoonaa ja modaalisia lausetyyppejä. Diskurssin monitahoisuuteen vaikuttavat tekijät ovat ajasta, paikasta, instituutiosta tai lausujan asemasta riippuvaisia. Sama puhuja on erilainen eri yleisölle. Hänessä tunnistetaan eri uskottavuutta, joka riippuu myös siitä, missä instituutioasemassa hän puhuu. Puhujan diskurssin arvon uskottavuus on suhteessa hänen asemaansa; tieteelliseen maineeseen, tunnustettuun rehellisyyteen, solidaarisuuteen tai päinvastoin. Samalla puhujalla on erilainen perustava tuki. Kun hän puhuu, hän voi olla professori, avomies, työntekijä, jne. Snellman oli täysin erilainen,

kun hän puhui rakastavalle vaimolleen Jeanetelle, ystävälleen Nervanderille, Saima-lehden lukijoille tai Maamiehen Ystävä -lehden lukijoille. Snellman käyttää imperatiivi- eli käskylausetta yksikön 2. persoonassa ohjatessaan Matti-lukijaa; *Pane palava kynttilä pöydälle seisomaan. Ota sitten se lanka kerä, ja pistä sen läpi pitkän puisen puikon* (MY23 rivit 38–39).

Suorat osallistujat artikkeleissa ovat MY -sanomalehden kirjoittaja Snellman ja Matti-lukija. Tekstissä mainitaan merimies Turusta ja MY26:n artikkelin lopussa Snellman etsii esittämilleen tiedoille vahvistajaa ja ehdottaa *Matti*-lukijalle käymistä pappilassa tiedon oikeellisuuden varmistamiseksi (katkelma 20). Kriittisen diskurssin näkökulmasta nähdään Snellmanin arvostavan kirkkoa instituutiona suomalaisessa yhteiskunnassa.

- (20) 74 Ja nyt *Matti* ajattelet Maamiehen Ystävän olevan iso valehtelian.
75 Mutta käyppäs pappilaan kysymään, niin saat kuulla, että nämät ovat
76 kaikki totilliset jutut. (MY26)

Ihmisen hämmästyessä on tavallista sanoa: ”hän jäi suu auki!” MY26:n tekstin alussa Snellman käyttää tätä sanontaa. Lehdessä Snellman lähestyi rahvasta opettavaisin kirjoituksin, jotka – kuten nähdään myöhemmin – on laadittu vuoropuhelun muotoon oppitunneiksi. Snellman keskustelee tavallisen ”mattimeikääläisen” kanssa sanomalehdessä, jossa suomalaiset lukijat asemoidaan *Matin* rooliin opetettaviksi. Rantasen (1998:192–194) mukaan Matti kuvataan tietämättömäksi ja tyhmänpuoleiseksi tallukaksi, jota Maamiehen Ystävä voi leikkimielisesti panna halvalla. Esi-merkki tästä asenteesta on seuraavassa katkelmassa 21.

- (21) 1 Vieläpä sinulla *Matti* on suu auki ihmetellessäsi sitä kummaa, minkä
2 Maamiehen Ystävä viimmen auringosta puhu. Hyvä on toki, että on
3 talvi, niin ettei kärpäset suuhus lennä. (MY26)

Rantasen väitteet ovat osin ristiriidassa näkökulmani kanssa, sillä Snellmanin tarkoitus oli sivistää kansaa ilman halveksuntaa. Snellmanin käyttämä kirjoitustyyli oli tarkoituksellisesti valittu siten, että saatiin tavallisen kansan mielenkiinto heräämään myös tiedettä kohtaan. Tekstityyli mahdollisti sen, että sanoma tuli ymmärretyksi muidenkin, kuin akateemisesti sivistyneiden keskuudessa.

5.1.6 Tekstuaalinen metafunktio

Tekstuaalisella metafunktiolla tarkastelen tekstin teeman- ja informaationkulkua, eli sitä, miten uutta tietoa tuodaan esille tekstissä. Artikkelissa Snellman lisää empiiristä tietoa kuvaillessaan merimiehen puhetta. Sen jälkeen hän esittää, että tieto ei ole totta ja imperatiivisella muodolla käskää Matti-lukijaa kokeilemaan esitettyä tapahtumaa. Kokeiluvaiheen jälkeen MY esittää teoreettisen perusteen tapahtumille. MY sanoo ensin, että aurinko on aurinkokunnan keskipiste ja maa kiertää sen ympäri. Tästä ilmiöstä syntyvät vuodenaajat. Seuraavaksi selitetään päivän ja yön pituuden vaihtelu asuinpaikasta riippuen.

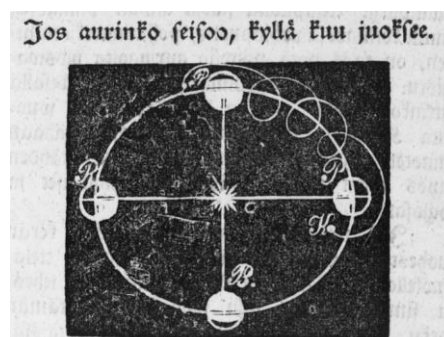
Liitteessä 11 nähdään teeman paikka ja informaation rakenne. Käytän Ison suomen kieliopin asetelman 170 pohjaa (ISK 2004: § 1369), jossa on alkukenttä ja loppukenttä. Alkukentässä on teemapaiikka eli uutta tietoa. Loppukentässä nähdään predikaatilla alkava alue, jossa yleensä on uutta tietoa. Semanttisesta näkökulmasta tämä rakenne on tärkeä. Se esittää, miten kielenkäyttäjä annostelee tietoa kielen vastaanottajalle. Modaalinen lausetyyppi vaikuttaa sanajärjestykseen lauseessa. Katkelmassa 22 esitän esimerkin käskylauseista, jotka ovat teemattomia lauseita. Tämä tarkoittaa, että lauseessa ei ole ilmisubjektia (ISK 2004 § 57). Käskylauseessa kielenkäyttäjä ei anna tietoa vastaanottajalle vaan kertoo, mitä tehdään. Diskurssi-analyysin näkökulmasta nähdään, kuinka kielenkäyttäjä voi ohjata vastaanottajan tahtoa. Rivillä 15 nähdään imperatiivilause, jossa on liitepartikkeli *-pas (otappas)* predikaatin lopussa. Se on sävyartikkeli, ja vaikka se on kiinnittyneenä vain yhteen sanaan, merkitys koskee koko lausetta (ISK 2004: § 829). Sävyartikkelia *-pa* esiintyy lähinnä imperatiivimuotoisissa direktiiveissä. Tällaisen lausuman esittäjällä on joko luontaista tai tilanteista auktoriteettia vastaanottajan suhteen (ISK 2004: § 1672). Katkelmassa Snellman ottaa ohjaajan ja tiedottajan roolin, ohjeet ovat käskymuodossa ja hän käyttää vielä sävyartikkelia *-pas*.

(22)	AVAUS	ALKUKENTTÄ		LOPPUKENTTÄ	LOPETUS
		ESI-KENTTÄ	TEEMA-PAIKKA		
15		nyt	päreen	Otappas villanen lankakerä	
16	ja			pistä sukkapuikko se läpitte.	
17				Pidä sitten sen kerä maanpiirinä	
18	ja			tuli aurinkona.	
19	Kuin			pidät kerän tulta vastaan	
20	ja			kierrät sen niinkuin rataan sukkapuikon ympäri,	

Tutkiessani Snellmanin tekstiä löysin erikoisen lauseenjäsänen sijoittelun. Monissa lauseissa verbi sijaitti lauseen lopussa, kuten saksan kielessä, jossa sivulause loppuu aina verbiin. Snellman, jonka äidinkieli oli ruotsi, ja joka oli opiskellut ja kirjoittanut selkeästi enemmän saksaa kuin suomen kieltä⁹, oli kopioinut saksan kielestä mallin kirjoittaessaan suomen kieltä, koska suomen kielessä ei ollut vielä kehittynyttä kielioppia. Koko MY23:n informaation rakenne voidaan nähdä kuviossa 9. Kuvio 10 on julkaistu artikkelissa Ei mene aurinko mihinkään (MY23).

KUVIO 9. Informaationkulku MY23:ssä.

KUVIO 10. MY26:ssa julkaistu kuva. (Snellman 1844: 3; 1994: 31).

⁹ Keskustelu aiheesta professori Kirsti Siitosen kanssa antoi ratkaisun ilmiöön.

5.2 Kirjallisuutta käsittelevät tekstit

Esitän ja analysoin kolme Snellmanin kirjoittamaa artikkelia: Suomalaisesta kirjallisuuden Seurasta (MY5), Mikä tieto vanhoilla suomalaisilla oli jumalasta (MY8) ja Kalevalasta (MY18). Analyysissani toistan saman käsittelyn kaikille aiheille. Enää en esitä koko tekstin analyysiä liitteinä, vaan käytän esimerkkikatkelmia. Alkuperäiset tekstit ovat liitteessä 4. Tarvittaessa tekijällä on kopio tehdyistä analyysistä.

Tässä luvussa Snellman nähdään innovaattorina ja järjestelmän rakentajana. Snellmanin Valtio-oppi oli kansallinen ohjelmanjulistus. Snellmanin ohjelman mukaan suomalainen valtio tarvitsee yhtenäistä kansaa, kansakunnan yleistä tietoisuutta ja kansallishenkeä. Snellmanin Valtio-oppi on jaettu perheeseen, yhteiskuntaan ja valtioon, ja se muistuttaa Hegelin oikeusfilosofiaa. Snellman erotti kansallisuuden kansasta, kansanheimosta ja kansanomaisesta kansallisuudesta. Kansallisuus oli sosiaalista elämää ja kansallistietoisuus luodaan kansallisuudesta, jonka pohjana on syntyperä ja kieli. Snellman korosti, että kansallisuus tarvitsee yhteistä kieltä, mutta kansallisuus ilman sivistystä on tyhjä käsite. (Majamaa ja Tiirakari 2006: 45.)

Ennen tekstien analyysia esitän lyhyesti taustaa romantiikkaliikkeen kehityksestä ja vaikutuksesta Turun romantiikkaan ja kirjallisuuteen, sekä erityisesti mytologisen kirjallisuuden merkityksestä romantiikkaan. Snellman ei ollut romantikko samalla tavalla kuin Runeberg ja Topelius, vaan hän oli rationaalinen tieteilijä. Kun Runeberg katsoi kaunista keskisuomalaista maisemaa, Snellman katsoi metsää, jota voidaan käyttää teollistumiseen ja kehitykseen.

5.2.1 Suomalaisen kansallisaatteen kehitys ja sen merkitys 1800-luvulla

1700-luvun lopussa kehittyi romantiikan aikakausi, joka asettui valistusajan järjestyksen korostamista vastaan. Valtion muodostaminen vaati rajojen asettamista; eli kansallisuuden synnyttämistä. Saksassa kansallisuusaate kehittyi vahvasti, ja sen ajatuksena oli sivistyksen luominen itsenäisesti ilman ulkopuolisia vaikutuksia. Korostettiin saksalaista arvoa, mutta toisaalta vaadittiin oikeutta yksilön

kehittämiseen. Saksalainen Johann Gottfried von Herder (1744–1803) johti romantista kansallisuusajattelua. (Hagner 2000: 53.) Turun romantikot, Porthan ja Arwidsson muun muassa, samastuivat Herderin ajatuksiin ja he hahmottelivat Suomesta korkeatasoista sivistysmaata. Herder ja myöhemmin hänen seuraajansa olivat kiinnostuneita kulttuurien erityispiirteistä ja halusivat estää vieraan kansan hajottavat vaikutteet. Herder korosti kielen merkitystä, sillä kansa pystyy ilmaisemaan itseään paremmin omalla kielellään, ja kansa lakkaisi olemasta käyttämällä toista kieltä. (Hagner 2000: 54.)

Autonomisen suuriruhtinaskunnan aikana pohdittiin syvästi suomalaisuuden merkitystä. Tällä kaudella Suomi sai mahdollisuuden itsenäiseen hallintaan ja Suomi nähtiin valtiona ensimmäisen kerran. Tosin Venäjän valta ei lietsanut kansallisromantiikkaa. Vuonna 1821 Arwidsson kirjoitti Katsaus isänmaan oloihin -artikkelin, ja pari kuukautta myöhemmin hän esitteli varsinaisen ohjelmajulistuksensa artikkelissaan Kansallisuudesta ja kansallishengestä. Ohjelma kiteytyy lauseessa, jonka hän esitti helmi-maliskuussa 1821 artikkelissaan Om Nationalitet och National Anda: ”Ruotsalaisen täytyy ajatella ja toimia ruotsalaisena, ranskalaisen ranskalaisena ja suomalaisen historiallisen kutsumuksen mukaan”. Snellman tulkitsi tätä ajatusta 1861, ja pani sen muotoon ”Ruotsalaisia emme ole, venäläisiksi emme voi tulla, olkaamme siis suomalaisia.” (Savolainen 2006: 97.)

Miehet, kuten Snellman, Runeberg, Lönnrot ja Topelius ymmärsivät, että oli tarve sosiaalisille muutoksille. Kansallisuusaatteet tarvitsivat pohjaksi oman identiteetin ja oman kielen. Tänäpä tapahtumat näyttävät tunnelmallisilta, mutta sankarillisten tapahtumien takana oli yhteistyötä ja Snellman vaikutti monissa paikoissa.

5.2.2 Eksperimentiaalinen metafunktio

Leksikaliset valinnat ja sanojen rakentamat suhteet Snellmanin kansallisuusohjelmaan kuului kansalliskirjallisuuden ja suomen kielen kehittäminen. Kolmessa artikkelisarjassa Snellman esittää MY -lehden lukijalle Suomen Kirjallisuuden Seuran (SKS) perustamisen, Elias Lönnrotin, Kalevalan ja Kalevalan hahmot ja uskomuksia. MY5:n tekstissä Snellman kuvailee SKS:n toimintaa, tavoitteita, rahoitusta ja jäsenistöä. Artikkelissa esitellään kaksi merkittävää suomalaista miestä, Carl Niclas Keckman (1793–1838) – ensimmäinen suomen kielen yliopiston lehtori – ja

Elias Lönnrot. Artikkelissa MY luo kuvan lukijalle jäsenistöstä ja heidän sijoittumisestaan ympäri Suomea. Snellman määrittelee Lönnrotin ominaisuuksia ja rakentaa sankarin kuvan. Sen jälkeen hän esittää, kuinka ja mistä Lönnrot on kerännyt Kalevalan runoja. MY8:n artikkelissa Snellman kirjoittaa uskovaisuudesta ennen ja jälkeen kristinopin. Snellman luo yhteyden Kalevalan mytologisten hahmojen ja sen hetken suomalaisten välille. Kansallisidentiteetin muodostamisen kannalta on tärkeätä, että kansat löytävät omia kulttuurin juuria. MY18:n tekstissä Snellman esittelee Kalevalan.

Katkelmissa 23 ja 24 olevissa artikkelien teksteissä Snellman tavoittaa kaksi kohderyhmää: lukijat, joilla on taloudelliset ja akateemiset resurssit osallistua ja tukea Suomalaisen Kirjallisuuden Seuraa (MY5 rivit 24–28) sekä talonpojat (MY5 rivit 77–78).

- (23) 24 Jos siis tahtosi joku talonpoikanen mies tähän Seuraan myös ruveta,
25 niin hän kirjapräntissä Kuopiossa ja kyllä pappeinkin luona saapi
26 neuvon, mitenkä siihen pääsee. Olispa se kyllä kynniäxi talonpojan
27 säädylle, jos heistä moni mies, jolle Jumala on tavaraa antanut, pienen
28 osan tästä maamiehensä ylösvalistukseen kääntäisi. (MY5)
- (24) 77 Kuinka hän nyt talonpoika saattais näillen osottaa kiitollisuudensa?
78 Ei millään muulla lailla kuin näiden kirjain lukemiselle. Maamiehen –
– (MY5)

Snellman, joka näki asiat rationaalisesti, kuvailee lukijoille konkreettisia tapahtumia. Sillä tavalla hän yhdistää lukijoille Suomen kansan menneisyyden ja nykyisyyden. Hän rakentaa kuvan suomalaisesta elämästä jatkumona, jonka luokittelen meronymiaan. Toisin sanoen menneisyyden ja nykyisyyden osat kuuluvat koko elämään – suomalaiseen elämään, esimerkit katkelmissa 25–28.

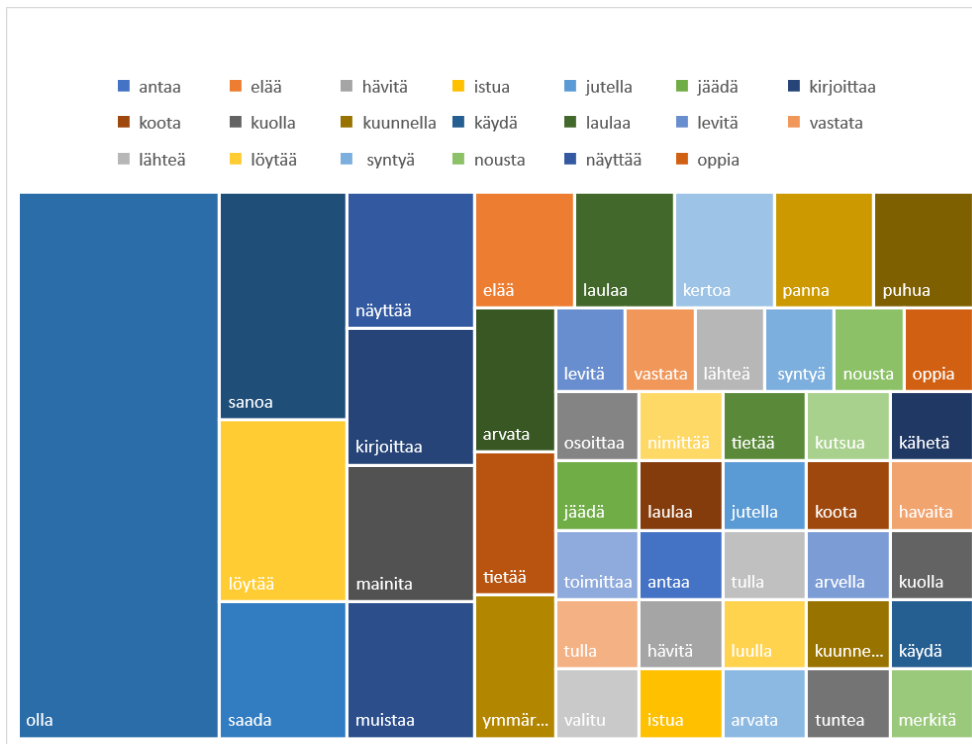
- (25) 46 Tämä Lönnrothi on ensinnäkin, Vuokkinimessä ja muissa pitäjinsä
47 Venäjän rajoilla Kansakunna suusta koonnut koko joukon vanhoja
48 runoja Väinämöisestä, Ilmarisesta ja Lemminkäisestä, joita on hyvin
49 huvittelevainen lakia, ja joista **myös saadan tieto esivanhempaimme**
50 ajatuksista ja tavoista aina siitä asti, kuin ei vielä ollut Kristinoppikaan
51 meidän maassamme. (MY5)
- (26) 11 Niin myös **vanhoilla Suomalaisilla** ennen kuin Kristin oppi heidän
12 mieltä ylösvalaisi, oli monta epäjumalata, joillen he nimet antovat ja
13 joiden teosista he kaikenlaista juttelivat. (MY8)
- (27) 59 – –. Mutta taisi tästä uskosta **meidän esivanhimmille,**
60 jotka eivät sen parempaa tiennet, jotaan hyvää olla. pelkäsi toki – – (MY8)

- (28) 6 Mutta täytyy ensinnäkin mainita, että Lönroti luulee kaikki vanhat
7 Suomen urohot, Väinämöisen ja Ilmarisen, ja Lemminkäisen, olleen
8 **oikeita ihmisiä**, vaika muut oppineet ovat heitä epäjumaloitten vertai-
9 sena pitäneet. (MY18)

Näissä artikkeleissa Snellman esittää ajatuksiaan tutunomaisella kielellä ja ottaa käyttöön identiteettiä korostavat sanat: *isänmaa, suomen kieli, suomen kansa, suomen kansa runoja, sanalaskut ja arvoitukset, maassamme, säilyttää tulevaisille ajoille, isän kieltä*. (MY5 rivit 1, 4, 20, 41, 51, 54, 64; MY18 rivit 62, 87, 89). Snellman jakaa myös uskonnon kahteen ajanjaksoon: pakanoihin ja epäjumalallisiin olentoihin ennen kristinuskoa ja sen jälkeiseen kristilliseen aikaan.

Prosessien tyypit Snellman kuvaili suurimman osan tapahtumista materiaalisilla ja relationaalisilla verbeillä. **MY5**:ssä 93 lauseessa on 41 eri verbiä, joista 36 verbiä on materiaalisia, ja *olla*-verbi ilmestyy 20 kertaa (21 %). **MY8**:ssa 84 lauseessa on 38 eri verbiä: 30 verbiä on materiaalisia, ja *olla*-verbi esiintyy 25 kertaa (30 %). **MY18**:ssa 94 lauseessa on 48 eri verbiä: 24 verbiä on materiaalisia, ja *olla*-verbi esiintyy 17 kertaa (18 %). Kuviossa 11 nähdään havainnollisesti useimmin esiintyvät verbit kolmessa tekstissä. Luoda merkityksen kirjallisuudelle ja erikoisesti Kalevalalle oli merkittävä kansakunnan ja identiteetin muodostamista. Harderin (ks 5.2.1. sivu 76) ajatusten perustella kirjallisuus tuotaisiin sivistyksiä, jonka jälkeen oli helppo pitää yhteiskunnan yhtenäisenä ja suojelee sen. Tekstin prosessissa lukija hahmottelee, että esivanhemmat (A) ovat suomalaiset(B) A=B ja minä (C) olen suomalainen, joten A=C. Suomalaisten juuret ovat Kalevalan hahmoissa, ja niistä tunnetaan ylpeältä.

MY5:n teksti voidaan jakaa neljään osaan: 1) SKS 2) Keckman 3) Lönrotin henkilökohtaisia ominaisuuksia ja 4) Kalevalan keräämisen prosessi. Snellman aloittaa SKS:n perustamisesta, jossa on mukana suomen kielestä ja sivistyksestä kiinnostuneita miehiä. (Katso katkelma 29.)

KUVIO 11. Yleisimmin esiintyvät verbi MY5-, MY8- ja My18-teksteissa.

- (29) 1 **Oli** (relaationaalinen verbi) Helsingissä vuonna 1831 muutamia isänmaata rakastavia miehiä.
 2 Nämät **kokontuvat** (materiaalinen verbi) yhteen ja **mielistyvät** (mentaalin verbi) yhteisesti kirjain kautta sekä
 3 oppineille että oppimattomille **osottaa** (materiaalinen verbi) tietoa Suomenmaasta, harjoit-
 4 tain sillä tavalla Suomen kieltä, ja **kuttuvat** (materiaalinen verbi) seuransa Suomalaisen Kirjallisuuden Seuraksi. (MY5)
 5

Samassa tekstissä esitellään SKS:n toiminta ja rahoitus materiaalisilla prosessiverbeillä (MY5 rivit 9–23). Snellman esittää Keckmanin ja Lönnrotin relationaalisella verbillä (*olla*) ja hänen työnsä materiaalisilla verbeillä (MY5 rivit 29–45). Lönnrot kuvaillaan korkeakoulutetuksi, ahkeraksi ja vaatimattomaksi mieheksi relationaalisella prosessilla katkelmassa 30. Kalevala, joka edustaa suomalaisuuden juuria, on Lönnrotin työn tulos. Tekstissä käytetään eri prosesseja. Tämä on riittävä peruste tulla sankariksi ja suomalaisen yhteiskunnan ja kansan arvostamaksi ihmiseksi.

- (30) 38 Toinen mainittava mies **on** (relaationaalinen verbi) Lönnrothi, Tohtori Kajanissa. Kyllä
 39 hänen usiammat Savon-Karjalan- ja Pohjanmaan-miehet (mahtaa tuta materiaalinen verbi).
 40 Sillä hän **on** jo mennä kesänä **vaeltanut** (materiaalinen verbi) jalkaisin ympäri maakuntaa,
 41 kokoillen ja ylöskirjottain Suomen kansan runoja, laulaja, sanalaskuja
 42 ja arvotuksia. Vaikka **ei** häntä moni **luuliskaan** (mentaalin verbi) Tohtoriksi ja niin
 43 korkeasti oppineeksi mieheksi, kuin hän **tulee** (materiaalinen verbi) kylään avojalon ta-
 lus-

44 telleen, laukku selässä ja saappaat kädessä. Mutta **tuntee** (materiaalinen verbi) sen hyvin
 siitä,
 45 **ettei ole** (relaationaalinen verbi) toista niin puhelista ja talonpojalle nöyrää herras-miestä.
 46 Tämä Lönrothi **on** ensinnäkin, Vuokkinimessä ja muissa pitäjinsä
 47 Venäjän rajoilla Kansakunna suusta **koonnut** (materiaalinen verbi) koko joukon vanjoja
 48 runoja Väinämöisestä, Ilmarisesta ja Lemminkäisestä, joita **on** (relaationaalinen verbi) hy-
 vin
 49 huvittelevainen lusia, ja joista myös **saadan** (materiaalinen verbi) tieto esivanhem-
 päimme
 50 ajatuksista ja tavoista aina siitä asti, kuin **ei** vielä **ollut** (relaationaalinen verbi) Kristinoppi-
 kaan
 51 meidän maassamme. Nämä runot **on** Suomalaisen Kirjallisuuden
 52 Seura **pränttäyttänyt** (materiaalinen verbi) kirjassa nimeltä Kalevala. (MY5)

MY8:ssä Snellman aloittaa esittämällä uskoja ennen kristinuskoa (MY8 rivit 11–27). Siinä selitetään suomalaisia juuria ja mahdollisia sukulaisia sekä heidän asuinpaikkojaan relationaalisella verbillä (*olla*). Verbaalisella verbillä (*sanoa*) passiivimuodossa (*sanotaan*) MY esittelee uskonnollisia rituaaleja (MY8 rivit 21–22). Katkelmassa 31 viittaamalla muiden puheisiin Snellman antaa tietoa, jota hän ei vahvista, koska hän ei ole ollut siellä mutta jolla hän pystyy rikastuttamaan kertomustaan.

(31)

21 – – Siellä nyt **sanotaan** (verbaalinen verbi) Viin-joen rannalla olleen pyhä paikka,
 korkialla pystö-ajdalla **piiritetty** (materiaalinen verbi), ja sen keskipaikassa Jumalan
 22 kuva. (MY8)

MY18:n tekstissä viitataan aikaisempaan kirjoitukseen ja referoidaan Lönrotin esityksiä: *Mutta täytyy ensinnäkin mainita (verbaalinen prosessi), että Lönrothi luule kaikki vanha suomen urohot – – olleen oikeita ihmisiä, vaikka muut oppineet ovat heitä epäjumaloitten vertaisena pitäneet* (MY18 rivi 6–10). Snellman selittää runojen alkuperän viittaamalla konkreettisiin ihmisiin ja tapahtumiin.

Vaikka Snellman on kirkkoa instituutiona kunnioittava ihminen, hän ei paheksu vanhoja uskomuksia, enemmänkin hän rakentaa kokonaiskuvan suomalaisen kansan kehityksestä ja alkuperästä. Sen hetken kristinoppi ja Kalevalan pakanahahmot, jotka ovat elinvoimaisia Suomen kansan identiteetin muodostajia, ovat tavallaan ristiriidassa keskenään. Snellman, joka tuli uskovaisesta perheestä, suhtautui kriittisesti joihinkin kirkon asenteisiin, mutta hänelle oli selvää, että yhteiskunta tarvitsi moraalisia perusteita. Snellman piti kouluopetuksen päämääränä lukemista ja hän ymmärsi, että Kalevalan julkaiseminen ei voisi tuottaa konflikteja. Voimien yhdistäminen yhteiseen tavoitteeseen oli tärkeitä. Korostamalla, että oli esihistoria ja nyt,

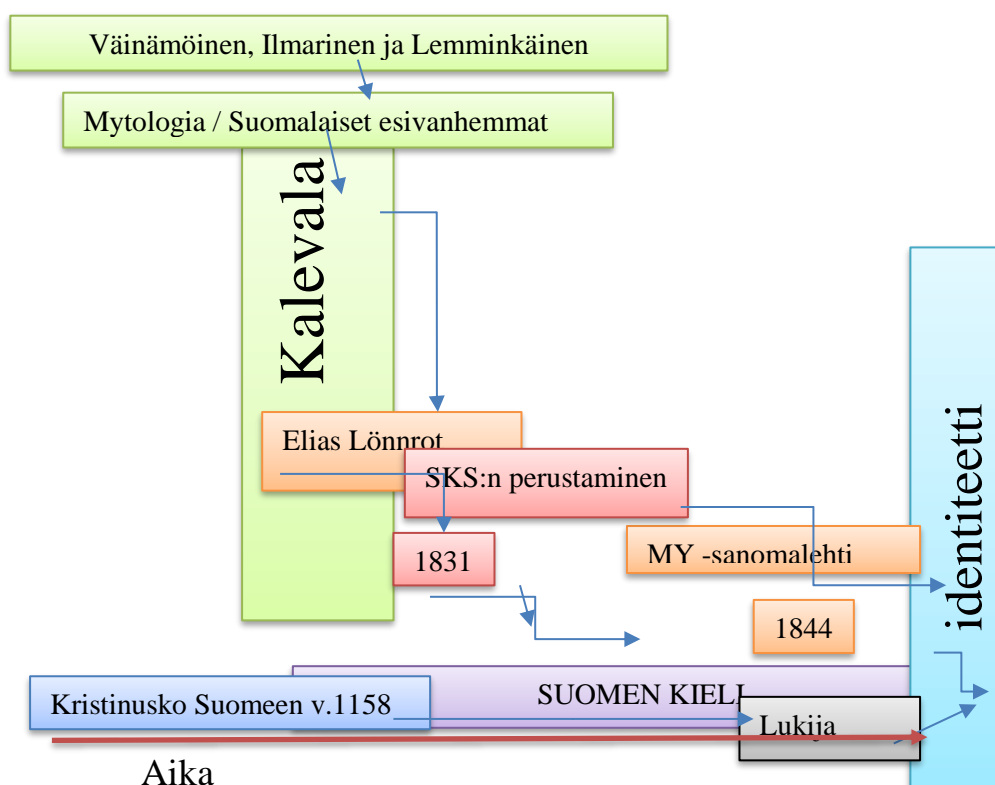
Snellman löytää vastauksen uskonnon haasteeseen. Sanat, kieli ja uskomukset yhdistivät menneen ja nykyisyyden. Tämä on todistus jatkuvuudesta elämän tarinassa. Snellman korostaa ja määrittelee suomalaisten ensivanhempien ominaisuuksia Kalevalan hahmojen kautta (katkelmissa 32 ja 33). Väinämöinen oli viisas, Ilmarinen oli oiva seppä ja Lemminkäinen oli nuori, iloinen ja kaunis (MY8 rivit 32–34 ja 44–48).

- (32) 32 – – Tämä Väinämöinen
 33 **oli** (relaationaalinen verbi) ISO viisas, joka sanoillansa **teki** (materiaalinen
 verbi), mitä hän vaan **tahto**, ja erinomattain hän **oli** (relaationaalinen verbi) hyvä runoilemaan. (MY8)
- (33) 44 **Oli** (relaationaalinen verbi) Väinämöisellä velimies *Ilmarinen*. Tämä **ei**
ollut (relaationaalinen verbi) niin viisas kuin
 45 veljensä. Mutta **oli** (relaationaalinen verbi) hän oiva seppä, **ettei** parempata
taida löytyä (materiaalinen verbi). **Sillä**
 46 **sanotaan** hänen takoneen taivaanki kannen, jossa **ei** suinkaan **näy**
 (materiaalinen verbi)
 47 yhtään koloa. **Puhutaan** (verbaalinen verbi) runoissa paljon *Lemminkäi-*
sestäkin, joka **oli** (relaationaalinen verbi)
 48 nuori, ilonen ja kaunis mies, ja jota vaimoväki hyvin hyvänä **piti-**
vät (materiaalinen verbi). (MY8)

Tässä kuvataan tyypillistä yhteiskunnan rakennetta, eri-ikäisiä ihmisiä ja eri toimintoja. Osana kansallisidentiteetin muodostamista on tieto, mistä tullaan, ketkä ovat esivanhempia ja mitä ominaisuuksia heillä oli. Nämä tiedot synnyttävät tunteita, joista ihmiset ovat ylpeitä. Harvoin ihmishistoriassa korostetaan huonoja ominaisuuksia suvusta, ja siitä, mikä on huonoa, ei puhuta. Snellman ei tuomitse menneiden polvien uskoa henkiolentoihin, vaan toteaa, että saattoi siitä jotakin hyvää olla ja eihän siihen aikaan vielä ollut Kristuksen seurakuntaa (MY8 rivit 59–60). Hän korostaa, että enää ei ole suotavaa puhua epäjumalista ja henkiolentoista uskonnon nimissä seurakunnan jäsenille. Tämä tuottaisi ongelmia jo vakiintuneille yhteiskunnan instituutioille.

Katkelmassa 33 rivillä 46 esiintyy verbi *nähdä*. Hallidayn luokittelun mukaan se olisi materiaallinen verbi. Tämä on hyvä esimerkki vajaaksi jäävästä luokittelusta muiden joukossa. Verbi voidaan panna omaan lokeroon Pajusen luokittelun mukaan, jolloin laittaisin verbin *nähdä* perkeption ryhmään. (Katso sivu 52.)

Snellman kuvaili MY:n lukijoille tapahtumia konkreettisilla ja kronologisilla tapahtumilla. Kuviossa 12 esitän, kuinka MY -sanomalehti yhdistää monet elementit muodostaessaan kansallisidentiteettiä.

KUVIO 12. MY yhdistää lukijalle menneisyyttä, Kalevalaa ja suomen kieltä.

5.2.3 Looginen metafunktio

Snellman legitimoit kuvailunsa esittämällä konkreettisia tapahtumia. Hän käytti enemmän additiivisia ja kausaalisia suhteita. MY5:n teksti sijoittaa lukijan tiettyyn paikkaan ja aikaan tiettyjen ihmisten kanssa (*isänmaata rakastavia miehiä*). Lause jatkuu additiivisillä *ja, sekä - että* rinnatuskonjunktioilla, jotka selittävät niiden miesten toimintaa, joiden tarkoitus oli vahvistaa *suomen kieltä*. Lauseen lopussa esitellään heidän perustamansa Suomalaisen Kirjallisuuden Seura additiivisellä rinnatuskonjunktioilla (katkelma 34). Tekstin legitimaatio tarjoaa selityksiä ja oikeutuksia lukijoille, ja Snellman esittelee perusteita suomen kielen käytölle ja kirjallisuudelle.

- (34) 1 Oli Helsingissä vuonna 1831 muutamia isänmaata rakastavia miehiä.
 2 Nämät kokontuvat yhteen **ja** mielistyvät yhteisesti kirjain kautta **sekä**
 3 oppineille **että** oppimattomille osottaa tietoa Suomenmaasta, harjoit-
 4 tain sillä tavalla Suomen kieltä, **ja** kuttuvat seuransa Suomalaisen
 5 Kirjallisuuden Seuraksi. (MY5)

Katkelmassa 35 MY nostaa puheenaiheeksi runojen aitouden ja vanhuuden. Hahmottelu alkaa kieltohakuisella modaalisella verbillä *ei mahda arvata*, joka on yhdistetty kieltohakuiseseen kvanttoripronominiin *kukaan*. Yhdessä ne ilmaisevat tekemisen mahdollisuuden tai epäilyn. (ISK 2004: § 714, § 1637). Seuraava lause alkaa kontrastiivisella rinnastuskonjunktioilla *mutta* ja mentaalisella verbillä *ymmärtää*. Lause kuvailee tapahtuman aikaa, *että niiden alkukausi on ennen Kristin opin saapumisen Suomeen* ja sillä vältetään ristiriita uskonnon kanssa. Tuon esille artikkelien intertekstuaalisuuden. Snellman kirjoitti Suomen kristinopin historiasta artikkelissa Suomen ensimmäinen Pappi, joka ilmestyi 3.2.1844. Katkelman 35 artikkeli, jonka nimi oli Kalevalasta (MY18), julkaistiin 10.2.1844. Snellman oli kertonut lukijoille kristinopin tulemisesta jo ensimmäisessä artikkelissa, joten tekstien perusteella lukija rakentaa aikajärjestyksen mukaisia kuvia tapahtumista. MY käyttää väitelausetta ja uusia tietoja muodostetaan lukijalle käyttämällä mentaalista verbiä *havaita* sekä selittämällä runon ikää. Selitykset ja perusteet alkavat rinnastuskonjunktioilla *ja* (hypotaksis) ja adverbiaalikonjunktioilla *koska*. MY tuo esille Lönnrotin työn ja runojen kulttuurisen arvon. Tekstin aitous ja arvo tulevat siitä, että tieto on siirtynyt sukupolvesta sukupolveen *miehestä mieheen*. Korostan kahta suomen kielen kannalta merkittävää tapahtumaa tässä tekstissä. Ensimmäinen on diskurssin muutos puhutusta tekstistä kirjoitetuksi sekä kulttuurin ja kielen säilyttäminen, joka oli Lönnrotin ansiota (katso Chouliaraki ja Fairclough diskurssin erot sivu 30). Toinen tapahtuma on Herderin ajatusten mukailu (katso sivu 76), mikä tarkoittaa, että jokaisen yhteisön jäsenen täytyy oppia oman kulttuurinsa tapoja ja ilmaista itseään omalla kielellään.

- (35) 63 **Ej** sitä kukaan enää **mahda arvata**, kuinka vanhat nämät Runot
 64 ovat. **Mutta ymmärtää** sen kuitenkin helposta näitä lukeissa, että enin
 65 osa on kokoon pantu, ennen kuin Kristin oppi **levisi** Suomenmaassa.
 66 Josta sen pian **havaittee**, että ovat he ainakin kaheksan sataa vuotta
 67 vanhat. **Ja koska** heitä on nykyisinä aikana ruvettu ylöskirjottamaan,
 68 **ja** Lönnrotin enimmäns osan on runolaulajain suusta kokoillut, niin se
 69 kyllä on arvattava, että heitä tähän asti **on ollut** vaikia muistossa pitää
 70 **miehestä mieheen**. (MY18)

5.2.4 Interpersoonainen metafunktio

Kuviossa 5 interpersonaisessa metafunktiossa tarkastellaan sanavalintaa ja persoonaa sekä modaalisia lausetyyppejä. Analyysistä hahmotetaan sosiaalisten vuorovai-
kutuksia. MY5:ssa artikkelin osallistajat ovat: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran
perustajat (*he*), talonpoika, talonpojat, talonpojan sääty (*hän*), (*he*), Jumala, Venä-
jän keisari, virkamiehet, papit, Keckman ja Lönnrot. Snellman käytti tässä artikke-
lissa sanoja, kuten *meidän Isänmaa, Akatemian professoreita, suomen kielen opet-
taja, tohtori, Suomenmaan asukkaat ja Maamiehen Ystävä*. MY8:ssä osallistuivat
ovat pakanat (*he*), Jumala, Profeetta ja meidän Vapahtajamme Jesus Kristuksen.
MY18:ssä osallistajat ovat SKS, Lönnrot ja Kalevalan hahmot. MY8:n artikkelissa
katkelmassa 36 Snellman mainitsi *Bjarman maan* (nykyinen Arkangel, Venäjällä,
Jäämerellä) ja *bjarmalaiset* (*he*), jotka ovat suomalaisille sukua. Snellman mainitsi
myös sanan *Lappalaisia* (nykyään saamelaiset).

- (36) 18 **Bjarman** maassa, nykyisen **Arkangelin** paikoilla, **Venäjässä**. Nämät
19 **Bjarmalaiset** olivat Suomen sukua, valda kauppamiehen ja iso rikkaat,
20 josta se **tulenee**, että vieläkin Arkangelin ja **Vuokkiniemen** miehet **ovat**
21 sukkelat kaupan teossa. (MY8)

Snellmanilla ei ollut riittävästi sanoja määritellä *jumalaa, kristinopin Jumalaa* ja
muiden kansojen tai esivanhempien jumalien eroja ja nimiä. Välillä hän käyttää sa-
naa *Jumala*, ja tekstissä jää epäselväksi, mistä Jumalasta hän puhuu (katkelmassa
37). Kuten aikaisemmin kirjoitin, Snellman kuvaili suomalaisen elämän jatku-
vuutta, mutta hän myös esitti selvän eron pakanallisuuden ja kristinopin välillä. Sa-
malla tavalla hän erotti mytologian olennot ja todellisen elämän. MY8:n katkel-
massa 38 hän selittää lukijalle tätä eroa.

- (37) 21 – – Siellä nyt **sanotaan** Viin-joen rannalla olleen pyhä
22 paikka, korkialla pystö-ajdalla piiritetty, ja sen keskipaikassa
23 **Jumalan kuva**. (MY8)

- (38) 58 **Sillä** nyt kyllä olisi se hullusti tehty, jos Kristuksen seurakunnan
59 **jäsen** niitä uskoiso. Mutta taisi tästä uskosta meidän esivanhimmille,
60 jotka eivät sen parempaa tiennet, – – (MY8)

MY8:ssa Snellman kirjoitti Kalevala-kirjasta, jonka tekstin osallistajat jaan kahteen
ryhmään. Ensimmäisessä ryhmässä ovat osallistajat todellisesta maailmasta; *luki-
jat, SKS, Lönnrot, Arhippa ja mies Lapukasta* ja toiseen ryhmään kuuluvat hahmot

Kalevala-kirjasta *Kalevalan urohot*, *Väinämöinen*, *Ilmarinen*, *Lemminkäinen*, *Pohjan kansa*, *Kalevalan kansa*, *Louhi*, *Pohjan akka*, *Joukahainen*, *Kalevan miesten talo*, *Pohjan väkeä*, *Ilmarisen vaimo*, *Kalevan miehet*.

Sanoilla rakennetaan identiteettiä, ja ihmisten kuvaa omasta sosiaalisesta ryhmästä jäsennetään sanoilla. Etsin sanoja, joilla on merkitystä identiteetin muodostamisessa, (*kansa*, *kieli*, *isänmaa*), ja joissa on possessiivirakenne, erityisesti monikon ensimmäinen persoona *me*. Laitisen (2010: 372–373) mukaan suomen omistuslauskkeet ovat pronominitarckenne ja possessiivisuffiksi samassa lausekkeessa (a) tai vain jompikumpi persoonan indeksi (b, c). Vaihtoehdoilla on eri merkitys ja erilaisia tyyliarvoja.

- a. MEIDÄN XMME: meidän esivanhimpamme
- b. XMME: kansamme
- c. MEIDÄN X: meidän maa

Kolmessa artikkelissa Snellman käyttää näitä yhdistelmiä vain sanoissa *esivanhempaimme*, *maassamme* ja *meidän isänmaa*. Käyttöaste on matala. Niitä on käytetty vain MY8:n katkelmassa 39 ja 40. Laitisen (2010: 373) mukaan ruotsin aikaisissa suomenkielisisä teksteissä monikon 1. persoonan omistusrakenteena käytettiin sen sijaan tavallisesti tyyppiä MEIDÄN XMME. Pronominitarckenteettomia XMME-rakenteita käytettiin harvinaisesti.

- (39) 20 --koitukset mahtavat **meidän Isänmaalle** hyödylliset olla, kuin vaan --
-- (MY8)
- (40) 49 --, ja joista myös saadan tieto **esivanhempaimme**
50 ajatuksista ja tavoista aina siitä asti, kuin ei vielä ollut Kristinoppikaan
51 **meidän maassamme**. Nämä runot on Suomalaisen Kirjallisuuden.
(MY8)

Jokaisessa kolmessa artikkelissa Snellman kirjoittajana esittää tiedonantajan roolia. Teksteissä esiintyy väitelauseita ja hän referoi Lönnrotin sanoja ja tietoja. Snellman käyttää paljon määritteleviä adjektiiveja, joista nähdään, että Snellman ihaili Lönnrotin työtä ja hän halusi jakaa ihailunsa lukijoille (katkelmat 41 ja 42).

- (41) 42 --. On se lapsellinen juttu, mutta kyllä kuuluu
43 **somalta** runossa laulettuna. -- (MY8)
- (42) 61 kauniimpia ja suloisempia. Lupaa Maamiehen Ystävä vasta tähän
62 panna kappaleita näistä **ihanoista lauluista**. (MY18)

On mahdotonta puhua yhdestä metafunktiosta koskettamatta toista. Olen toistuvasti esitellyt Snellmanin johdonmukaisuutta artikkeleissaan. Tapahtumasta tapahtumaan, jotka ovat konkreettisia, Snellman kuvailee lukijoille suomalaisuutta ja suomen kielen kehitystä; SKS:sta Kalevalan sisältöön, mytologiasta todellisuuteen. Teksteissä ei ole yhtään asiaa, josta lukijoille jäisi epäily tapahtumista. Snellman on järkiperäinen ja suunnitelmallinen, ja artikkeleissa nähdään rationaalinen päätelytapa. Analyysini mukaan kirjallisuutta käsittelevät artikkelit ovat suorassa yhteydessä kansallisidentiteetin muodostamiseen. On yhteiset juuret, joista olla ylpeä, on yhteinen kieli, joka erottaa muista kansoista, ja on yhteinen historia ja kirja – Kalevala. Yhdessä ne tekevät kansasta sivistyneen.

5.2.5 Tekstuaalinen metafunktio

Snellman aloittaa artikkelin tunnetulla tiedolla ja hän laatii prosesseja, joista lukija muodostaa omia kuvia ja tulkintoja. Alussa Snellman mainitsee paikan ja ajan *Oli Helsingissä vuona 1831*. Seuraavaksi hän esittelee Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran, joka loi pohjan suomen kielen ja kirjallisuuden kehitykselle. Se oli merkittävä osa järjestelmässä. Lönnrotin työn onnistuminen perustui siihen, että oli olemassa jakelukanava. Kolmessa artikkelissa Snellman esittää Kalevalan aitouden ja merkityksen suomen kieleen tarkoituksena kansallisidentiteetin vahvistaminen (katso sivu 76). Kuitenkaan runon kerääminen ja SKS:n perustaminen eivät yksinään tuota identiteetin muutosta, vaan vaaditaan tiedon levittämistä, ja että ihmiset hyväksyvät ja omaksuvat sen. Snellmanin artikkelit toimivat kirja-arvosteluna, joka puolestaan lisäsi kirjan levikkiä. Katkelmassa 43 yhdistän subjektin ja teeman- ja informaationkulun. MY18 -lehdessä on kolmas ja viimeinen artikkeli tästä aiheesta, ja lukija on aikaisemmin jo perehtynyt aiheeseen. Snellman osoittaa lukijoita *hyvät miehet* ja hän kutsuu heitä mentaalilla verbillä *muistaa*. Konkreettisten ihmisten muistot ovat teeman lähtöpisteenä. Sen jälkeen hän laajentaa tietoa viittaamalla aikaisemman lehden kirjoitukseen (intertekstuaalisuus) (rivi 2). Tässä lauseessa on subjektiton passiivipredikaatti, mutta osallistujat on kätkeytyneet ilmaistu tiedossa: kirjoittaja ja lukija. Lauseen objekti *mitä* edustaa SKS:aa ja kirjoja, joilla on intertekstuaalisuus aikaisemmista aiheista ja ne ovat elatiivi muodossa. Kyseessä on tiedon laajennus. Rivillä 3 SKS ja kirjat muuttuvat tutuksi tiedoksi *joita* (objekti) ja tekijäksi *tämä seura*. Kun aihe on esitelty ja lukija tietää, mistä puhutaan, (rivillä 4) Snellman aloittaa sanoilla *näiden kirjain seassa* ja muistuttaa lukijalle Kalevalasta

ja sen tekijästä. Rivi 6 alkaa rinnastuskonjunktioilla *ja*. Tämä tarkoittaa, että Snellman täsmentää tietoa ja kertoo, mikä on seuraava aihe. Kirjoitus jatkuu verbillä *puhutaan* (verbaalinen verbi) (rivi 6), jolloin lukijalle annetaan implisiittistä tietoa, ja että hän on osallistuja keskustelussa. Ennen kuin Snellman jatkaa, hän käyttää kontrastiivista rinnastuskonjunktioita *mutta* ja verbaalista verbiketjua *täytyy mainita*, jotka antavat lukijalle huomion tunteen.

Rivi 8 on edellisen lauseen objekti, ja Lönnrot on kieliopillinen subjekti sekä teema. Tässä lauseessa Snellman referoi Lönnrotin ajatuksia. Rivillä 9 alkaa kausaalisella adpositiolla *sen tähden* ja Snellmanin tarkoitus on selittää Lönnrotin perusteet. Rivi 9 Lönnrot mainitaan persoonapronominilla *hän*, joka on kieliopillinen subjekti ja teema. Sillä tavalla Snellman poistaa kertojan roolista ja antaa tekstissä puhevuoron Lönnrotille. Tästä nähdään, kuinka Snellman perustaa ajatuksensa asiantuntijan tietoon. Katkelman lopussa esitetään Lönnrotin teksti ja selityksiä. Se alkaa uudesta tiedosta inessiivisijaisella lauseella, jossa sanotaan paikka *Pian kaikissa runoissa*. Verbi on passiivissa ja lauseessa kerrotaan osallistujat, kaksi kansaa. Tämä on uusi tieto. Rivillä 11 kaksi kansaa muuttuu kieliopilliseksi subjektiksi ja teemaksi *jotka* (tuttu tieto) ja materiaalisella verbillä *eläneet* kerrotaan kansojen sosiaalisista suhteista. Tässä lauseessa on toinen esimerkki saksan kielen vaikutuksesta Snellmanin kirjoitustyyliin. Lauseessa predikaatti on lopussa ja uutta tietoa on teemapaikassa. Rivillä 12 Snellman käyttää verbaalista verbiä, jossa persoonapäätte *-mme* antaa lukijalle kuvan, että hän on jo osallistuja tässä tiedossa. Teeman- ja informaationkullussa nähdään neljän metafunktion toimivan yhdessä.

(43)

	ALKUKENTTÄ			LOPPUKENTTÄ	LOPETUS
	AVAUS	ESI-KENTTÄ	TEEMA-PAIKKA		
1	Kyllä			taidatte hyvät miehet (psykologinen subjekti) vielä muistaa (mentaalinen verbi),	
2				mitä toisessa lehdessä Ø juteltiin (verbaalinen verbi) Suomalaisen Kirjallisuuden seurasta ja kirjoista,	
3			joita tämä seura (kieliopillinen subjekti)	on toimittanut (materiaalinen verbi).	
4			Näiden kirjain seassa	Ø mainittiin ensimmäiseksi Kalevala nimen kirja,	
5			joka	on Doktorin Lönrotin ulosantama.	
6	Ja (rinnastuskonjunktio)		tästä kirjasta nyt erittäin	Ø puhutaan (verbaalinen verbi) muutama sana.	
7	Mutta (kontrasttiivinen rinnastuskonjunktio)			täytyy ensinnäkin mainita,	
8	että		Lönroti	luulee kaikki vanhat suomen urohot, Väinämöisen ja Ilmarisen, ja Lemminkäisen, olleen oikeita ihmisiä.	
9	Sentähden		hän (kieliopillinen subjekti) mainitun kirjan esipuheessa näistä	kertoopi seuraavalla tavalla:	
10			«Pian kaikissa runoissa	Ø osotetaan (materiaalinen verbi) kaksi kansaa,	
11			jotka (kieliopillinen) ylen hyvässä suosiossa välillä	eläneet.	
12			Toisen näistä	Ø nimitäisimme (verbalinen verbi) Pohjan, toisen Kalevalan kansaksi. (MY18)	

5.3 Kristinoppia ja uskontoa käsittelevät tekstit

Snellman kirjoitti MY:ssä kolme artikkelia kristinopista ja evankelis-luterilaisen seurakunnan perustamisesta Suomessa: Suomenmaan ensimmäinen Pappi. (MY15), Paavista ja paavin uskosta. (MY17) ja Kristin opin puhistamisesta Paavin erhetyksistä. (MY25). Viimeinen artikkeli on jaettu kolmeen sanomalehden julkaisuun.

5.3.1 Eksperientiaalinen metafunktio

Ihmiskunnan historia on vahvasti sidoksissa uskontoon kaikkialla maailmassa. Uskonto on osa ihmistä, ja yksilön sekä yhteisön tasolla tarvitaan lohdutusta vaikeina aikoina, tai apua tuntemattomien ja selittämättömien tapahtumien edessä. Kristinopin saapumisella ja myöhemmin uskonpuhdistuksella (reformaatio) oli poliittista ja taloudellista merkitystä yhteiskuntaan. Reformaatio toi valtavia muutoksia siihen, miten Jumalan sanaa saarnattiin. Luther ja jo hänen edeltäjänsä sekä seuraajansa halusivat, että ihmiset ymmärsivät Jumalan sanaa omalla äidinkielellään. Tämä vaati Raamatun kääntämistä, mikä johti toiseen tarpeeseen, lukutaidon kehittämiseen. Suomessa Lutherin seuraaja Mikael Agricola käänsi Vanhan Testamentin ja kirjoitti ensimmäisen aapisen. Myöhemmin historiassa Agricolan ja luterilaisen liikkeen merkitys muuttui elintärkeäksi tapahtumaksi suomen kielen kehitykselle ja siten kansallisidentiteetille. (Häkkinen 1994: 22.)

Sarjan artikkelien otsikot antavat kuvan sanomalehdissä käsiteltävistä aiheista. Suomenmaan ensimmäinen Pappi., Paavista ja Paavin Uskosta. ja Kristin opin puhistamisesta Paavin erhetyksistä. MY15:ssä Snellman käsitteli kristinopin saapumista Suomeen, piispa Henrikin tuloa Suomeen ja hänen kuolemaansa Lallin käden kautta (katkelma 44).

(44) ¹ Muistatteko maamiehet, koska kuulleenne Kirkossa teille mainittavan mitään Suomenmaan ensimmäisestä **Apostolista Henrikistä**? (MY25.)
²

Sarjassa toisen artikkelin (MY17) otsikko on Paavista ja Paavin uskosta. MY valitsee kielen järjestelmästä sopivia sanoja, jotka edustavat aihetta ja kontekstia. Ny-

kyään tekstiä luetaan eri tavalla kuin 1844. Nykyään on mahdollisuus tulkita merkitystä ja antaa eri näkökulma kirjoittajan intentiolle. Syitä on monia. Lukemisympäristöt ovat erilaisia, ja tiedetään aikaisemmat vaiheet ja historialliset tapahtumat. Tuona aikana Suomenmaan kirkko oli jo eronnut roomalaiskatolisesta kirkosta ja kolmen sarjan artikkelien nimistä nähdään, että tekstien sisältö kannattaa kristinopin puhdistusta¹⁰ (reformaatio) ja kritisoi Paavia ja hänen tapaansa johtaa kirkkoa (katkelma 45).

- (45) 5 – –. Koska Paavit kuitenkin parahina ai-
6 koinansa villityksillensä vallittivat enimmänsä osan Kristityistä Suomen-
7 maansa, niin tahdomme vähän laviamalla kertoa, kuinka he alusta-
8 pitäin tämmöisen vallan saivat. (MY17)

Sarjassa kolmannen artikkelin nimi on Kristin opin puhdistamisesta Paavin erhetystistä. (MY25). Otsikossa nähdään kaksi tapahtumaa, ja jo alussa lukija saa vaikutelman, että kirkon johtaja Paavi on tehnyt virheen ja siksi kristinoppia täytyy puhdistaa. Neljällä sanalla otsikoissa Snellman kuvaillee lukijalle strategisesti uskonnon tapahtumia. Ihmisten ja historian tapahtumat voidaan kuvailla kahdella tavalla: muutokset määrättyssä institutionaalisessa järjestelmässä ovat joko kapinallisuus tai uudistus. Näkökulma riippuu siitä, millä puolella seisotaan. Diskurssin ja kielen kautta Snellman luo ympäristön, joka tuottaa uusia tarkoituskuvia ja ajattelutapoja. Kirjoituksen kontekstissa hän päättää, mitä hän sanoo ja mitä jättää sanomatta. Artikkeleissa Snellman kertoo narratiivisesti tapahtumista, joissa hän keskittyy tapahtumien toimijoihin. Historian tapahtumat liikkuvat henkilöiden mukaan ja Snellman esittää selvästi kannanottonsa tai vastakaikunsa heille. (Katkelma 46.)

- (46) 1 Niinkuin jo kuuennessa lehessä puhuimme, joutui totinen Kristillisyyden
2 aivan **surkiaan tilaisuuteen Paavien pahoin juonien kautta**, niin että
3 selväjärkiset ihmiset alkoivat ikäänkuin epäillä, tokko tämä oppi
4 oikeeseen vieneekään, vaikk’ eivät tohtineet julkisesti ruveta **Paavin ja**
5 **hänen kelvottomia kaskyläisiensä vastustamaan**. (MY25)

Leksikaalliset valinnat ovat vahvasti suuntautuneet uskontoon. Snellman perustelee suomalaisen uskonnon juuria todellisten tapahtumien kautta. Huolimatta tiedon saatavuudesta 1800-luvulla Snellmanin artikkelissa on historiallinen täsmällisyys. Merkittävää työni kannalta on Snellmanin käyttämä sana *Suomenmaa*, josta myöhemmin tuli Suomi eli Suomen tasavalta. Tietoisena siitä, kenen vallan alla oltiin,

¹⁰ Reformaatioksi kutsutaan ilmiötä, joka käynnistyi Martti Lutherin julkaistua teesinsä anekapuan väärinkäytöksiä vastaan 31.10.1517.

Snellman nimittää jatkuvasti tätä maata *Suomenmaaksi* (MY15 rivit 2, 20; MY17 rivit 6–7 ja MY25 rivit 229, 320 ja 344) (Katso katkelmat 47–49).

- (47) 18 Tämä Henrikki, joka oli syntynyt Englannissa, oli Piispana Upsa-
19 lassa Ruottin maalla, ja seuraisi, niin kuin viimeisessä lehdessä mainit-
20 tiin, Kuningas Erikki yheksättä **Suomenmaahan**. (MY15)
- (48) 6 koinansa villityksillensä vallittivat enimmänsä osan Kristityistä **Suomen-**
7 **maansa**, niin tahdomme vähän laviamalla kertoa, kuinka he alusta-
(MY17)
- (49) 227 – – Kuitenkin näyttää
228 hänestä uskottavalta, että vielä tahtoisitte tuta, kuinka oppi puhistet-
229 tiin Ruottissa, kuinka **Suomenmaassa**, ja aikoo sentähden nyt lyhykäi-
230 sesti siitä puhua. (MY25)

Snellman kannattaa luterilaista kirkkoa, ja tekstin jatkuessa lukijoille kasvaa perusteellinen antagonismi katolista kirkkoa kohtaan. Luokittelen nämä merkityssuhteet teksteissä antonymiaan. Vastakohtat ovat hyvä luterilainen kirkko, joka palvelee kristinuskon tarkoitusta ja katolinen kirkko, joka on kaupallistanut kristinuskoa. Kirkon historia liikkuu miesten ympärillä ja Snellman jakaa miehiä hyviin Jumalan palvelijoihin ja pahoihin ja ilkeisiin katolisen kirkon johtajiin (katso katkelma 49 ja 50). MY:n selitykset keskittyivät miehiin, tapahtumat eivät ole yliluonnollisia, ja ongelmat johtuvat vallan tavoittelusta. Snellmanin perusteet ovat niin vakuuttavia, että lopuksi on helppo seurata suomalaista ja ruotsalaista kirkkoa, ja tulihan luterilainen suuntaus Ruotsista. Snellmanin tarkoitus ei ollut kannustaa Ruotsin kruunua, vaan esittää historiallisia tapahtumia.

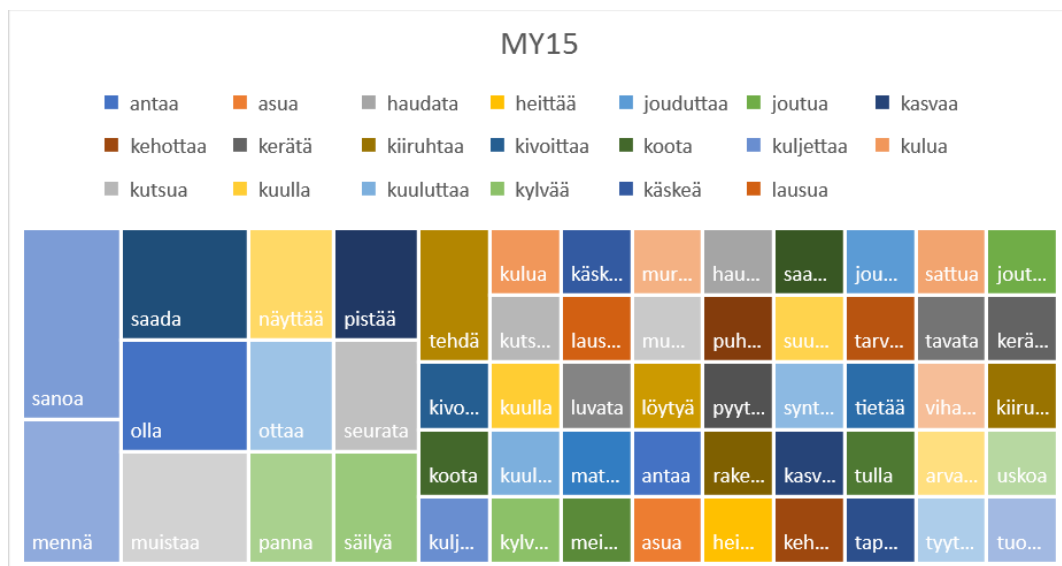
Katkelmassa 50 MY tuo esille paavin käyttäytymisen: *paavi* on looginen subjekti, predikaatti selittää mentaalisen prosessin *ei uskaltanut harjoittaa*. Kielteinen verbi-
ketju tuo esille uuden ongelman, kun analysoidaan suomen kielen tekstiä systeemifunktionaalisen mallin mukaan: objekti on partitiivissa kielteisessä lauseessa. Tämä ongelma muistuttaa, että suomen kielessä lauseen objektilla on merkittävä rooli prosessin ymmärrettävyyden kannalta niin kielenkäyttäjälle kuin -vastaanottajalle. Katkelmassa 51 nähdään, kuinka relationaalisella prosessilla predikoidaan paavin ominaisuuksia, ja hänen tekonsa kuvataan selkeästi. Ne ovat pohjana lukijan omille mielipiteille.

- (50) 36 – – Niinkauvoin kuin ihmiset vielä lukivat ja
37 ymmärtivät Raamattua, **ei Paavi uskaltanut suurta kavaluuta** ja

38 **ylpeyttä harjoittaa; mutta** vähitellen vieraantui kansa pois Raamatusta, – –
(MY17)

(51) 50 Aivan äärettömäksi tämä pahennus paisui, kuin **Gregorius 7:mäs**
51 **pääsi Paaviksi vuonna 1073. Hän oli kavala ja ylpiä, mutta myös viisas**
52 **ja nerokas mies, eikä välttänyt mitäkään välikappaletta, oli se paha eli**
53 **hyvä, saahaksensa valtansa enenemään.** (MY17)

Snellmanin artikkeleissaan käyttämiä verbejä **MY15**:ssa 90 lauseessa on 57verbiä, joista 52 materiaalista ja *olla*-verbi esiintyy 8 kertaa (11 %). **MY17**:ssa 119 lauseessa on 84 eri verbiä, joista 68 materiaalista, ja *olla* -verbi esiintyy 7 kertaa (8 %). **M25**:ssa **artikkeli 9**:ssä 152 lauseessa on 87 eri verbiä, 71 materiaalista, ja *olla*-verbi esiintyy 17 kertaa (11 %). **Artikkeli 10**:ssä 118 lauseessa on 58 eri verbiä, joista 46 materiaalista, ja *olla*-verbi esiintyy 8 kertaa (7 %). **Artikkeli 12**:ssä 145 lauseessa on 76 eri verbiä, 62 materiaalista, ja *olla*-verbi esiintyy 17 kertaa (12 %). Suurin osa verbeistä on materiaalisia, kun Snellman esittää historiallisia tapahtumia. Relationaalisia verbejä esiintyy artikkeleissa johtuen siitä, että MY kertoo merkittävistä miehistä kirkon historiassa sekä luterilaisen kirkon erottautumisesta katolisesta kirkosta. Tässä aiheessa *olla*-verbin käyttö on selvästi alhaisempaa verrattuna muihin teksteihin, jotka käsittelevät tiedettä ja kirjallisuutta. Kuviossa 13 esitän käytetyt verbit MY15:ssä ja siinä nähdään, että relationaalinen verbi *olla* ei ole johtavassa asemassa.

KUVIO 13. MY15:ssä käytetyt verbit.

Snellmanin uskontoa koskevissa artikkeleissa keskityin subjekteihin, koska historian tapahtumien toimijat ovat ihmisiä. Seuraavaksi esitän kolme esimerkkiä Hallidayn luokittelemista subjekteista. Katkelmassa 52 riveillä 59–61 MY esittelee Paavin kieliopillisella subjektilla. Katkelmassa 53 nähdään psykologinen subjekti ja katkelmassa 54 on looginen subjekti. Hallidayn subjektijärjestelmä muuttuu semanttisesti tärkeäksi, kun subjektit muuttuvat lauseen teemaksi (psykologinen subjekti), subjektiksi (kieliopillinen subjekti) ja aktoriksi (looginen subjekti).

(52)		Aivan äärettömäksi tämä pahennus	looginen subjekti
	58	paisui,	
		kuin Gregorius 7:mäs pääsi Paaviksi vuonna 1073.	looginen subjekti
	59	Hän oli kavala ja ylpiä , mutta	kieliopillinen subjekti
	60	myös viisas ja nerokas mies ,	
		eikä välttänyt mitäkän välikappalletta,	
	61	oli se paha eli hyvä , saahaksensa	kieliopillinen subjekti
	62	valtansa enenemään. (MY17)	
(53)	46	josta Lalli kovasti vihastui .	psykologinen subjekti
(54)		Kuin Kuningas oli voittanut Turun tienoilla asuvalaiset Suomalaiset, – – (MY15)	looginen subjekti

Yhdistän informaationkulun edellisiin katkelmiin. Teksti alkaa esimerkillä, kuinka asiat olivat menneet huonompaan suuntaan kirkossa, tuttu tieto lukijalle, koska se on käsiteltävä asia artikkelissa. Seuraavaksi MY esittää kenen (*Gregorius 7*) takia asiat olivat siinä tilassa, mikä on uusi tieto. Rivillä 60 tekstissä ei mainita enää paavia nimeltä, sillä tämä tieto muuttuu tutuksi, ja hänen nimensä korvataan persoonapronominilla *Hän*. Lopuksi predikoidaan paavin ominaisuuksia.

Katkelmassa 55 nähdään subjektit, niiden rooli ja sijainti lauseen kenttäkuvauksessa ja informaation rakenteessa. Rivillä 113 eksistentiaalilauseessa teemapaikassa on tekstissä esiintyvä sijainti *klostereissa* ja *vaimoväkeä* (e-subjekti) kieliopillinen subjekti. Seuraavassa lauseessa on passiivirakenne, joten siinä ei ole subjektia, mutta teemapaikassa on objekti (rivi 114). Selitys jatkuu passiivilla ja rivillä 115 on eksistentiaalilause, jossa objekti *pelkkää miehenpuolta*. Rinnastuskonjunktio-*ja* yhdistää korvaavan objektin *näitä* seuraavassa lausekkeessa. Rivillä 116 *He*-subjekti on psykologinen (ketä viesti koskee) ja teemapaikassa. Riveillä 118 ja 119 olevat subjektit *he* ja *itte* ovat loogisia subjekteja (tekemisen tekijä). Molemmat ovat teemapaikassa, koska tieto on jo tuttu lukijoille. Esimerkkikatkelman lopussa

MY on looginen subjekti ja aktori. Viimeisessä lauseessa *Maamiehen Ystävä* on looginen subjekti, predikaatti on verbi *kertoa* (verbaalinen prosessi) ja objekti on *tämmösen tarinan*, adverbiaali on *teille*.

Tässä katkelmassa tuon esille aiheen koskien suomen kielen tekstianalyysiä silloin, kun lauseessa on passiivirakenne. SF -analyysissä subjektin roolia korostetaan, se on aktori, subjekti tai teema. Suomen kielessä on rakenteita, joissa verbin tai predikaatin muoto osoittaa lauseen ydinjäsenen edustuvan toisin kuin tavallisesti aktiivilauseessa: subjekti jää taka-alalle, ja sen paikalla jokin muu lauseenjäsen voi saada joitakin subjektin piirteitä (ISK 2004: 1313). Tämä ei tarkoita, että ei olisi aktoria tai subjektia, koska prosessien takana on aina aktori tai tekijä. Suomen kielessä on enemmän kyse siitä, että kielenkäyttäjä ei halua tuoda esille, kuka tekijä tai aktori on.

(55)	ALKUKENTTÄ			LOPETUS
	Avaus	Esi-kenttä	Teemapaiikka	
113			Toisissa Klostereissa	asui anoistaan vaimovä- keä, (kieliopillinen subjekti) (sub- jekti)
114			joita	Ø kututtiin Nunnoiksi,
115			toisissa taas pelkkää miehenpuolta ja näitä	Ø nimetettiin Munkiksi.
116			nyt He (psykologinen subjekti) (teema)	pitivät ihtensä paljo pyhem- pinä ja parempina muita ih- misiä,
117	<u>vaikka</u>			usein olivat varsin jumalatto- mia ja kelvottomia.
118			Vääryydellä ja petok- sillä he (looginen subjekti) (ak- tori)	elättivät henkeänsä,
119	<u>kos'ei- vät</u>			itte viihtineet työtä tehdä.
120			Monta ihmeellistä pu- hetta	on näistä samoista mun- keista,
121	<u>ja</u>	ehkä	jonkun kerran	kertoo Maamiehen Ystävä- kin LOOGINEN SUB- JEKTI (aktori) teille täm- mösen tarinan. (MY17)

5.3.2 Loogisen metafunktio

Kuvaillessaan historiallisia tapahtumia Snellman käyttää suoria ja epäsuoria projektiota. Artikkeleissa hän ei referoi toisten ihmisten sanoja, tekstiä tai tutkimusta, vaan Snellman on kertojan roolissa. Tiedetään, että kaikki väittämät, jotka Snellman sanoo tekstissä, ovat faktoja, ja hän muodostaa lukijoille vastakkaisia tunteita kato- lista kirkkoa ja paavia kohtaan (katso katkelma 51 sivu 90 rivit 51–53 ja katkelmat 56 ja 57).

(56) 66 Kuin nyt ei kukaan enää uskaltanut **Paavia vastustaa**, tuskinpa
67 salaisesti epäilläkkään hänen valtansa laillisuutta, **alkoi hän häpiämätä**
68 **Kristin oppia turmella monenkaltaisilla turhilla ja pahentavaisilla**
69 **opetuksilla ja valhepuheilla**. Niin kielsi hän kaikki papit naimasta ja
70 määräsi, että heidän tavaransa pitäsi tulla Paavin kukkaroon heidän
71 kuoltuansa. Kristityille näyteltiin luita ja kalloja, joita sanottiin edes-
72 menneihen pyhain luiksi ja terveellisiksi tautia poispoistamaan; ja
73 semmosia myötiin kalliin hintaan. – – (MY17)

(57) 82 – –, siihen,
83 aikaan kuin tähän maakuntaan tuli Johan Tetsel niminen Munkki,
84 Paavin luvalla ja käskyllä myömään syntiä anteeksi. Hapiämätä vaelsi –
– (MY25)

MY25:n tekstissä Snellman tuo esiin miehet, jotka vastustavat katolisen kirkon ja uskon kaupallistumista. Snellman esittää kaikki miehet korkeakoulutetuiksi ja luke- neiksi miehiksi. Katkelmassa 58 on Snellmanin kirjoituksia Martin Lutheruk- sesta. Niissä aditiivilla rinnastuskonjunktioilla lisätään tietoja miehestä. Katkel- massa 59 Snellman selittää Lutheruksen toimia. Lauseissa esiintyy kontrastiivinen, temporaalinen ja kausaalinen rinnastuskonjunktio. Vaikka Snellman ei käske luki- joita valitsemaan yhtä tai toista suuntausta, hän esittää selvästi syitä, miksi uskoa ja seurata luterilaista seurakuntaa ja kirkkoa.

(58) 95 Tämä Martinus Lutherus, jonka elämän vaiheista aivotaan toiste la-
viammalta puhua, oli Professori **ja ADDITIIVINEN** Pappi Witten-
bergin kaupungissa Saksanmaalla, – – (MY25)

(59) 139 Hän kirjoitti likiasuvaisille Pispoille,
140 pyytäin heitä estämään tämäkaltaisia kauhiata petosta;
141 **mutta KONTRASTIIVINEN kuin TEMPORAALINEN** eivät pitä-
neet hänen varoituksiansa ja rukouksiansa minäkään,
142 **niin KAUSAALINEN** hän 31 päivänä Lokakuuta vuonna 1517, kir-
joitti kirkon ovelle Wittenbergissä 95 opinkapaletta – – (MY25)

5.3.3 Interpersoonainen metafunktio

Kristinoppia ja uskontoa käsittelevissä artikkeleissa suoria osallistujia on kaksi, lukija ja kirjoittaja Snellman. Snellman ottaa vastuulleen tieteilijän, ohjaajan ja opettajan roolin. Epäsuorat osallistujat ovat kirkon historian miehiä. Tekstit on kirjoitettu aikajärjestyksessä ja lähtöpiste on konkreettinen tapahtuma lukijan ajassa – kirkon kolehti. Snellman esittää selvästi luterilaisen näkökulman, ja hän perustelee tämän kannanoton. Vaikka Snellman kiistelee katollisen kirkon ja paavien käyttämästä Jumalan opetuksesta, hän ei koske ihmisten uskoon tai Jumalan olemassa olemiseen. Tekstit ovat kertova ja kuvaileva ja kirjoitettu väitelauseille, kuten nähdään katkelmassa 60.

- (60) 25 Vuonna 1360. Johan Wiklef niminen Professori Englandissa samalla
26 tavalla alkoi kiivaudella pelkäämättä vastaan sanoa Paavin villityksiä,
27 kuin hän Romissa käyvänsä oli tullut tuntemaan kuinka surkiolla
28 järeillä Kristikunnan asiat olivat. Hän käänsi Raamatun Englannin
29 kieleen, ja kirjoittipa vielä paljo muitakin jumalisia kirjoja, joissa peräti
30 paljasti Paavilaisiin pahat juone ja ilkiän käytöksen. Samoten kuin
31 Petrus Waldus, näytti hän, että autuuden oppi on etsittävä ainoastaan
32 Raamatusta ja semmoisista kirjoista, jotka sen kansa yhteensopivat.
33 Hän kielsi Kuningaat ja muut Ruhtinat Paaville veroa maksamasta ja
34 sanoi, ettei Paavilla ollut mitään valtaa Ruhtinoinen yli ei maallisissa
35 eikä hengellisissä asioissa. Tuostapa taas ankara vaino nousi Wiklefiä
36 vastaan, niin että hän niin kuin vääräoppinen ja jumalatoim mies
37 ulossuljettiin seurakunnasta. Kuitenkin vaikuttivat hänen kirjansa
38 vielä hänen kuoltuansakin, että sängen suuri luku ihmisiä mielistyi
39 hänen opetuksiinsa, ja valmistui sillä tavalla vähitellen täydellisempi
40 puhdistus Paavien erhetysistä.

MY käsittelee paikallisesti havaittavaa todellisuutta ja esittää ajallisesti kuvattavia konkreettisia tapahtumia. Selvästikään MY ei käske lukijoita, vaan antaa heille perusteet, että myöhemmin lukija itse voi tehdä omia loppupäätelmiään. Snellman tuomitsee katolisen kirkon ristiriidat sekä käyttäytymisen ja perustelee väitteensä kuin lakimies. Teksteissään hän ei ota kantaa muihin kirkkokuntiin (ortodoksit). Artikkelissa kirjoittaja selostaa minä-persoonassa *Muistanpa minä tarkasti* (MY15, rivi 2–3) ja käyttää monikon 2. persoonaa osoittaessaan lukijoita, *Muistattekko maamiehet* (MY29, rivi 1). Referoidessaan aikaisempia kirjoituksia MY käyttää monikon 1. persoonaa *Neljänessä lohessa puhuimme* (MY17 rivi 1) tai monikon 2. persoonaa *ehkä jonkun kerran kertoo Maamiehen Ystäväkin teille tämmösen tarinan* (MY17 rivit 101–102).

5.3.4 Tekstuaalinen metafunktio

Esitän artikkeleissa esiintyviä lauseiden informaatorakenteita (MY15, MY18 ja MY25). Artikkelin lähtöpiste on lukijan todellisuus ja aikaisemmat tapahtumat: kirkko on kerännyt rahaa kirkon rakentamiseksi. Artikkelissa sanotaan Piispa Henrikin saarnan ensimmäisen kerran (katkelma 61).

- (61) 1 Muistatko maamiehet, koska kuulleenne Kirkossa teille mainittavan
2 mitään Suomenmaan ensimmäisestä Apostolista Henrikistä? Muis-
3 tanpa minä tarkasti kuin kuuluutettiin, että, oikeen Esivallan luvalla
4 kootaan apua kivi suojan rakentamiseksi sen huoneen ympäri, jossa
5 tämä Piispa Henricki sanotaan saarnan, ja joka nyt vielä on
6 turmelluksista säilynyt **Ylistaron Kappelissa Kuumon Pitäjässä**, Turun
7 maalla. (MY15)

Snellman esittää lukijoille aikajärjestyksen mukaisia tapahtumia. Ensin kerrotaan kirkon ja kristinuskon saapumisesta Suomeen. Hallitsija oli Ruotsin kruunu, koska Suomenmaa oli osa Ruotsia. Molemmilla, sekä Ruotsin kruunulla että piispa-Henrikillä, oli kiinnostus tähän hankkeeseen (katkelma 62). Snellman selittää tämän kiinnostuksen selvästi lukijoille. Piispa Henrikin kohtalo Lallin käsissä kuvaillaan molemmista näkökulmista: piispan ja Lallin käyttäytymisestä (rivit 32–56).

- (62) 27 – –. Oli muka
28 hänelle ittellensäkin hyötyä tästä työstä, sillä sekä Kuningas että
Paavi
29 olivat luvanneet antaa hänen Hippakuntansa lisäksi kaikki ne
Suoma-
30 laiset, jotka hän saisi Kristillisyyteen taipuneeksi (MY15).

Snellman esittää konkreettisia paikkoja ja päivämääriä lisätäkseen tekstin uskottavuutta. MY15 rivit 6, 33–35 (katso katkelma 63), 58–59; MY17 rivit 29–30 (katso katkelma 64); MY 25 rivit 9–11 (katso katkelma 65), 25, 70, 83 (katso katkelma 66), 120, 155, 190, 201, 322.

- (63) 33 Siihen aikaan asui Saaristen talossa Virmon pitäjässä, **Turun maalla**,
34 voimakas ja pohatta talonisäntä Lalli niminen, joka jo oli Kristin
35 oppiin kääntynyt. (MY15)
- (64) 29 **Romin** kaupungissa asui Piispa, joka kaikella tavalla oli kokenut
30 lisätä arvonsa ja valtaansa. Tämä Piispa, jota sitte ruvettiin Paaviksi – –
(MY17)
- (65) 9 **Frankrikissa** 1180 vuoden paikoilla jälkeen Kristuksen syntymisen yksi
10 Kauppamies, Petrus Waldus niminen, joka oli sattunut saamaan

- (66) 82 oli Professori ja Pappi Wittenbergin kaupungissa Saksanmaalla, siihen, –
– (MY25)

Kertomuksessaan Snellman keskittyy ihmisiin, ja hän selittää johtavien miehen ominaisuuksia ja rooleja kirkon historiassa. He ovat piispa Henrikki (MY15 rivit 18–31), kuningas Erikki 9. (MY15 rivit 20–22), Lalli ja hänen vaimonsa (MY15 rivit 33–57), paavi Gregorius 7. (MY17 rivit 50–53), munkit ja nunnat (MY17 rivit 87–102), Petrus Waldus (MY25 rivit 9–12), Johan Wiklef (MY25 rivit 25–27), Johan Huss (MY25 rivit 43–44), Hieronomys (MY25 rivit 68–70), Lutherus (MY25 rivit 79–98) (katkelma 67 ja 68) ja Johan Tetsel (MY25 rivit 84–99) (katkelma 67).

- (67) 79 **Nain** olivat nyt asiat vähitellen valmistuneet Kristin opin puhistami-
80 seksi Paavien erhetyksistä, kuin **Lutehrus** vuonna 1517 alkoi tätä
81 tarpeellista ja hyödyllistä parannusta matkaansaattaa. Tämä **Martinus**
82 **Lutherus**, jonka elämän vaiheista aivotaan toiste laviammalta puhua,
83 **oli Professori ja Pappi Wittenbergin kaupungissa Saksanmaalla**, siihen,
84 aikaan kuin tähän maakuntaan **tuli Johan Tetsel** niminen **Munkki**,
85 Paavin luvalla ja käskyllä myömään syntiä anteeksi. Hapiämätä **vaelsi**
86 **Tetsel** kaupungista kaupunkiin ja kylästä kylään, **tarjoillen rahan**
87 **edestä syntein anteeksi antamus-kirjoja**, jotka olivat monenlaatuset ja
88 sitä myöten kalliimmat eli halvempihintaset, kuin synnit olivat suurem-
89 mat taikka pienemmät, ja vieläpä hyvää maksoa vastaan antoi vapaus
90 kirjan semmoistakin synneistä, joita ostaja aikoi vasta tehdä. Aivan
91 arvattava on asia, että **tällä jumalattomalla kaupalla** mainiot raha
92 summa kokoontuivat Paavin ja hänen käskyläisiensä kukkaroon; sillä
93 yksinkertainen kansa ehätti joukottain Tetselin tavaraa ostamaan ja
94 luuli, ettei minkään saattanut estää sitä taivaaseen tulemasta, jolla vaan
95 oli tämmönen vapaus eli anteeksi antamus-kirja Paavilta. Mutta
96 kyllähän **senkin helposti ymmärtää**, **ettei** tämä kaupanteko siunkaan
97 ihmisten tapoja parantanut. Joka vaan jaksoi lunastaa semmosen
98 kirjan, eli sitte huolimattomana synneissä ja jumalattomuudessa koko
99 elinaikansa ja menetti niin sielunsa autuuden Paavin petoksen tähden.
(MY25)
- (68) 112 **Kyllähän** nyt jo löytyi paljokin ihmisiä, jotka ymmärsivät, kuinka
113 vahingollinen ja jumalotoin tämä Tetselin kaupanteko oli; vaan eivätpä
114 rohenneet julkisesti ruveta ponnistelemaan peljättävää Paavia vastaan.
115 **Lutherus** yksinänsä **ei peljännyt**, mutta **alkoi saarnata, että synnin**
116 **anteeksi saaminen on etsittävä** aivan toisella tavalla kuin nyt neuvot
117 tiin. – – (MY25)

Esitetyissä katkelmissa 67 ja 68 on kaksi miestä Tetsel ja Lutherus ja heidän vastakkaiset näkemyksensä uskonnosta. Ensimmäinen johti kaupallista kirkollista toimintaa ja toinen johti hengellistä toimintaa. Diskurssianalyysin näkökulmasta nähdään, kuinka kirjoittaja muokkaa lukijoiden ajatuksia kuvaillessaan miesten asenteita. Lisäksi Snellman perustelee syitä, miksi seurata Lutheruksen linjaa. Tänään

500 vuotta myöhemmin, nähdään tuloksia tästä separatistisesta liikkeestä, josta uudet ideologiset ja filosofiset elämän tavat ovat syntyneet. Sillä on seurauksia, ei vain uskonnollisessa elämässä vaan myös taloudessa ja politiikassa. (Katso Weber M. (1905): Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki.)

Viimeisessä artikkelissa MY25:ssä numero 12:ssa Snellman selittää Ruotsin kirkon historiaa, josta hän tuo esiin Olauksen ja Laurentiuksen Pietarin pojat (MY25 rivit 224–232, 274–291), Suomessa Pietari Särkilaksin (MY25 rivi 317) ja Mikael Agrikolan (MY25 rivit 321–331). Katkelmassa 69 esitellään ”suomen kielen isäksi” kutsuttu Mikael Agricola. Artikkelissa predikoidaan hänen toimintaansa relationaalisella verbillä: koulun opettaja ja myöhemmin piispa, kaksi arvostettua ammattilaa suomalaisessa yhteiskunnassa. Rivillä 323 määritellään Agrikolan arvo Suomessa, ja sitä korostetaan genetiivillä *meidän maassamme*. Korostus tarkoittaa, että kirjoittaja ja lukija ovat osallistuja. Riveillä 330–331 predikoidaan, että hän on ensimmäinen, joka käänsi ei vain kirjoja, vaan jumalallisia kirjoja. MY käyttää relationaalisia ja materiaalisia prosesseja *oli* ja *alkoi sovitella*.

Snellman tuo esille myös taloudellisen tilan. Agrikolan aikana osalla väestöstä ei ollut mahdollisuutta ostaa Uutta Testamentia rahan puutteen takia. Asia vaikutti uskonnon kehitykseen. Tämä tapahtuma on esitetty subjektina *tämän köyhyys* (*looginen subjekti*) (teon tekijä) ja teemana (rivi 329). Jo teoreettisessa taustassa esitin, kuinka asiat vaikuttavat toisiinsa.

- (69) 321 – –. Näitä häneltä opetettuja miehiä oli Mikael Agrikola, joka ensin
322 oli koulun opettajana Turussa ja sitte tehtiin Piispaksi. Tämä mies on
323 meidän maassamme sangen suurilla kiitoksilla lausuttava, koska hän
324 oli ensimmäinen, joka alkoi ahkerasti suomenkielelle sovitella jumalaisia
325 kirjoja. Niin hän toimitti Uuen Testamentin suomennettuna maamies-
326 tensä käsiin ja vieläpä sitte Saltarin Raamatun, messu kirjan ja monta
327 muuta pienempää jumalista kirjaa. Hän suomenta myös muutamia
328 Vanhan Testamentin kappaleita, jotka sitte kaikki präntättiin, vaik’ei
329 heitä moni näinä köyhinä aikoina jaksanut osta. Taisipa tämä köyhyys
330 paljon viivyttaa koko suomalaisen Raamatun ulosantamista, joka joutui
331 vasta lähes yheksäkymmenen vuoen kuluttua siitä ajasta kuin
332 Uusi Testamenti präntättiin. (MY25)

Kertomuksessaan Snellman joutuu selittämään syitä ja puolustamaan päätöksiä, joten hän käyttää additiivisia sekä temporaalisia ja kausaalisia adverbiaali- ja rinnastuskonjunktioita. Ihmiskunnan historiassa monta sotaa on syttynyt uskomuksien ja

uskontojen erojen takia. Snellmanille, joka näki yhteiskunnan toimivana järjestelmänä, uskonto oli tärkeä komponentti ja hän perusteli sen toimintaa selvästi MY:n lukijoille. Snellmanin kirjoittamat artikkelit Suomenmaan kristinuskon tapahtumista ovat johdonmukaisia ja helposti ymmärrettäviä kaikille lukijoille.

5.4 Kansallisidentiteettiä käsittelevät tekstit

Identiteetti koostuu ominaisuuksista, jotka määrittelevät meitä, ja yleensä nämä ominaisuudet ovat yhteisiä yhteisössä. On vaikeata rajata, mitkä olisivat erityisesti identiteettiä muodostavat elementit. Yhdellä sanalla voidaan sanoa, että ne ovat kaikki. Tutkimuksessani esitän vain ne tekstit, joilla on suora vaikutus identiteettiin. Snellman kirjoitti kolme artikkelia: Mitä Maamiehen Ystävällä on sanomista (MY1), Mitkä suomalaiset ovat (MY2), ja Eiköhän suomenmaassa ihmisiä ollut ennen kuin suomalaiset tänne tulit? (MY3). Analysoin artikkelit Mitkä suomalaiset ovat. (MY2) (teksti liitteessä 4) ja Mitä Maamiehen Ystävällä on sanomista. (MY1). Jätin näiden artikkelien käsittelyn viimeiseksi, koska tekstien merkitys on helppo ymmärtää. Molemmat artikkelit ilmestyivät ensimmäisessä MY:n numerossa (5.1.1844), ja vaikka teksteillä ei näytä olevan suoraa keskinäistä suhdetta, sosiaalisesta näkökulmasta katsottuna ne toimivat yhdessä.

5.4.1 Eksperientiaalinen metafunktio

Leksikaaliset valinnat ja sanojen rakentamat suhteet: Artikkelien kieltä on helppo ymmärtää. Otsikosta käy ilmi keskustelun aihe. Snellman, jolla on selvä kansakunnan muodostamisen suunnitelma, haluaa herättää lukijan mielenkiinnon. Kansallisidentiteetin luomiseen on vahva vaikutus artikkelilla Mitä maamiehen ystävällä on sanomista (MY1). Se on keskustelu pirtissä MY:n ja talonpojan kesken. Tervehtimisen jälkeen (rivit 1–7) talonpoika kysyy, mistä tulet ja vastaus on *Kuopiosta* (katkelma 70).

(70)	1	M.Y.	(tulee kontti selässä pirtin ovesta sisään). Talonpoika (istuu poyän takana, reuka päässä, kärsä suussa).
	2		
	3	Maamieh.	Ystävä: Jesus tänne!
	4	Talonpoi.	Jesus hyvä!
	5	M. Y.	(Lyöpi kintailla lumen saappaistaan).
	6	T.	(Korvantakustaansa kysittelee): Mistä vieras kulkee?
	7	M. Y.	Kuopiosta. (MY1)

Ensivaikutelmassa lukija ajattelee, että artikkelin tavoite on markkinoida MY -sanomalehteä, mutta se on kaukana siitä. Keskustelun alussa MY erottaa viisauden ja viinan, mikä voidaan tulkita selkeänä kannustuksena kohti sivistynyttä yhteiskuntaa. Herderin teoriat ja Snellmanin kansallisuusohjelma perustuvat tiedon ja tieteen arvostamiseen. Snellman viittaa myös Raamattuun, ja hän ei kiellä kirjan viisautta,

mutta selittää, että on olemassa muitakin tiedon lähteitä (riveillä 28–33). Talonpoika sanoo, että luotettava tieto kulkee sukupolvesta sukupolveen, mutta MY korostaa myös muiden lähteiden merkitystä. Snellman kuvailee ongelmien ratkaisuja muissa paikoissa ja kulttuureissa ja houkuttelee talonpoikaa tutustumaan niihin (katkelma 71).

- (71) 35 M. Y. Mutta olispa se hyvä tietää, mistä se oppi lukemaan ensinkin
36 on tullut ja kuinka muissakin maakunnissa kynnetään.
37 T. Mitä viisaammaksi ihminen siitä tulee? Jokohan sentähden osoa
38 paremmin lukea eli kyntää? (MY1)

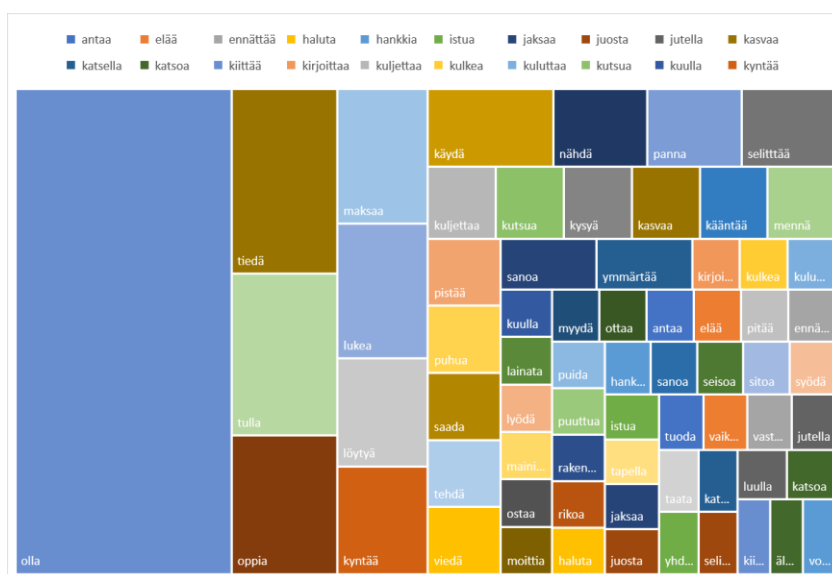
Kaikilla mahdollisilla esimerkeillä Snellman osoittaa lukijoille tiedon ja oppimisen arvon (rivit 39–51) sekä vertailee talonpojan työtapoja ja menetelmiä. Snellman, joka on matkustanut ja lukenut, on nähnyt teknologian kehityksen ja sen suorat vaikutukset ja parannukset ihmisten elämään. Vakuuttuneena kokemastaan hänen tavoitteensa on parantaa suomalaista yhteiskuntaa. MY muodostaa vastakkaisia kuvia tiedon ja tietämättömyyden, koulutuksen ja kouluttamattomuuden välillä. Tulkin-tani mukaan kyseessä on antonymia.

MY2: n tekstin Snellman jakaa osiin. Hän aloittaa selittämällä, että Raamatussa ei mainita suomalaisia, mutta hän lisää, että kaikkia kansoja ei ole mainittu kirjassa, ja että *Vapahtajan* tehtävä oli opettaa ja levittää kristinuskoa (katkelma 72 rivit 1–9). Jo alussa Snellman haluaa välttää kiistan ihmisten alkuperästä esittämällä järkevän ja uskottavan ratkaisun (katkelma 72 rivit 7–9). Koska suomalaisten esivanhemmat eivät osanneet lukea eikä kirjoittaa, siksi suomalaisista ei ole paljon tietoa, sanoo MY (rivit 10–14). Artikkelijatkua ja siinä mainitaan muiden ihmisten tutkimuksia ja nimityksiä suomalaiselle kansalle. Kirjoituksessa korostetaan, että esimerkiksi Venäjä kuuluu toiseen ryhmään, koska sillä on eri kieli ja tavat (rivit 19–33). MY selvittää suomalaisten heimoja ja kertoo saamelaisista (rivit 34–41) sekä mainitsee suomalaisten sukulaiset virolaiset (rivi 43). Lehti mainitsee myös suomalaisten sukukansojen tutkijan Castrénin (rivit 49–52). Artikkelin lopussa Snellman selittää Ruotsin vallan vaikutuksen suomen kielen kehitykseen (rivit 53–57) ja toivoo, että jonakin päivänä suomen kielestä tulisi oppineitten kieli. Viimeisessä lauseessa hän toivoo, että suomen kieli saisi muiden kansojen tunnustamisen (rivit 59–71). Tekstistä ilmenee, että Snellman haluaa korostaa ihmisiä yhdistäviä samankaltaisuuksia ja ominaisuuksia. Kieli ja sukulaisuus ovat kaksi käytettyä argumenttia,

jonka tulkitsen meronymiaksi (osa-kokonaisuus suhde). Muilla tekstissä esiintyvillä kansoilla (osallistujat) on yhtenäisiä ominaisuuksia, mutta he eivät kuulu suomalaisen ryhmään.

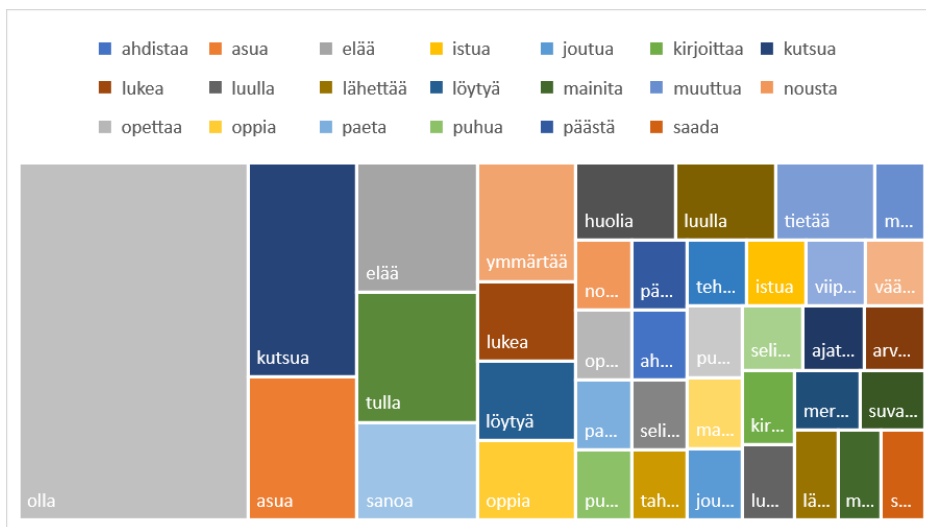
- (72) 1 Lieneekö moni meidän maanmieheistä ikään ajatellutkaan sen asian
 2 päälle, mitä hän se Suomi ja Suomalaiset tahtoo sanoa? – **Pyhästä**
 3 **Raamatusta** sen kyllä arvaa, ettei Adami Suomessa asunut. Ei koko
 4 **Raamatusta** Suomalaisista ollenkaan erittäin puhuta, vaika kyllä
 5 monta muuta kansakuntaa mainitaan. Eikä se ole ollut tarpeellinen.
 6 Silla Vapahtaja on lähettänyt opetuslapsensa kastamaan kaikkia kan-
 7 soja. Siitä kuitenkin mahtaa ymmärtää, ettei Suomalaiset aina ole
 8 paikoillansa asuneet, ja että heidän nimensä oli tuntematon sekä
 9 **Judalaisille** että ensimmäisille **Kristityille**. (MY2)

Prosessien tyypit: Tekstin (MY1) todellisuuskuvan luomiseen 169 lauseessa käytetään 68 eri verbiä, joista 60 on materiaalista, ja *olla*-verbi esiintyy 43 kertaa (25 %). MY2:n 83 lauseessa käytetään 39 eri verbiä, joista 26 materialista, ja verbi *olla* esiintyy 21 kertaa (25 %). Kuviossa 14 nähdään MY2:n informaationkulku. Suurin osa verbeistä on materiaalisia. Kuvioista 14 ja 15 nähdään kaikki MY1:ssä ja MY2:ssä esiintyvät verbit. Kuvioilla 14 haluan korostaa kahta verbiä: *tietää ja oppia*. Molemmat kuvailevat prosesseja tekstissä. MY tuo esille tiedon ja oppimisen arvon. Katkelmassa 73 esittelen kaksi prosessia. Tekstissä nähdään, kuinka Snellman kannustaa lukemista. Toinen on kognitiivinen prosessi. Lukeminen tulee helpoksi, kun sitä harjoitellaan ja asian ymmärtäminen on harjoituksen tulos. Kuviossa 15 nähdään verbejä, jotka rakentavat kuvia suomalaisten juurista.

KUVIO 14. Yleisimmin esiintyvät verbit MY1:n tekstissä.

- (73) 41 M.Y. – –. Jota enemmän sinä **luet** (materiaalinen verbi), sitä helpommaksi se lukeminen
 42 **käypi** (materiaalinen verbi), jota enemmän **opit** (materiaalinen verbi) , sitä paremmin **ymmärrät** (mentaalinen verbi) **mitäs luet** (materiaalinen verbi). (MY1)

KUVIO 15. Yleisimmin esiintyvät verbit MY2:n tekstissä.

Artikkelien kieltä on helppo ymmärtää. Vaikka suuri osa MY:n artikkeleista on suunniteltu kannustamaan kansakunnan muodostamishanketta, tässä artikkelissa voidaan nähdä inhimillinen toivo, että suomen kieli ja kansa saisivat omien ja ulkomaalaisten arvostaman paikan. Katkelmassa 74 nähdään tämä toivo ja käytetyt verbit, jotka kuvailevat tätä prosessia.

- (74) 80 Siiten vasta saatetaan oikeen **selittä**, selittää verbaalinen verbi
 81 «mitä Suomalaiset **ovat**», olla relationaalinen verbi
 82 kuin Suomen kieli **ei** enä **ole** oppimattomain mutta myöskin oppineitten kieli, olla relationaalinen verbi
 83 ja kuin **ej** kukaan enä Suomessa **sano** muukalaisten kieltä aitinkieleksi. sanoa verbaalinen verbi
 (MY2)

5.4.2 Looginen metafunktio

Snellman jatkaa artikkelia puhumalla muista suomalaisista paikkakunnista ja Venäjältä sekä niiden kehityksestä (MY2). Yksinkertaisella esimerkillä, jossa talonpoika kertoo raaka-aineen myynnistä suurille ostajille, Snellman kuvaa eron maatalouden ja markkinatalouden välillä. Nykypäivänä ymmärretään selvästi Snellmanin tavoite kehittää suomalaista taloutta. Katkelmassa 75 riveillä 79–88 nähdään talousprosessi agraarisesta kaupalliseen yhteiskuntaan.

- (75) 79 MY – – Etpä sinä Oulusakaan tainut hoxata kysyä,
80 mihinkä ne kaupppamiehet sinun vois **ja** **ADDITTIIVINEN** (rinnastuskonjunktio)
talisi vievät
81 – **sillä** ej he sitä kaikkia jaksa itte syä,
82 **vaikka** **KONSESSIIVINEN** (adverbiaalikonjunktio) toisinsa isomahasetkin
ovat
83 – Etkä kysynyt,
84 mihinkä se terva kaikk sieltä menee,
85 **ja** **ADDITTIIVINEN** (rinnastuskonjunktio) mistä ne suolat tuaan,
86 **ja** **ADDITTIIVINEN** (rinnastuskonjunktio) mitä näistä kaikista muissa maissa
maksetaan.
87 – Vain kukatiesi ei oliskaan kaupppamiehet näihin kaikkiin sinulle mi-
tään vastanneet.
88 **Mutta** **KONTRASTIIVINEN** (rinnastuskonjunktio) minä sen vielä kaikki si-
nulle selitän – – (MY1)

Snellman esittää historiallisia syitä Suomen sen hetkiselälle taloustilanteelle. (MY1 rivit 62–86). MY korostaa tiedon arvoa ja sen saantimahdollisuuksia hankkimalla MY taloudellisella hinnalla. Se kannustaa myös jakamaan tietoa naapureiden ja ystävien kesken (MY1 rivit 87–96). On selvää, että mitä enemmän suomalaiset sivistävät itseään, sitä paremmat mahdollisuudet kansallisuusohjelmalla on onnistua.

5.4.3 Interpersoonainen metafunktio

MY1:n tekstin suorat osallistujat ovat MY ja talonpoika, joka edustaa maaseudun suomalaisia. Kirjoituksessa käytetään talonpojan kulttuuriin ja elämään kuuluvaa sanastoa sekä kuvaillaan maatalouden työkaluja ja elämää. Snellman mainitsee myös teknologian kasvun tuottamat erot maakuntien välillä. Tekstissä on väitelauseita *Saa sitä hopiaruplalla yhen vuon tarpeen* (MY1 rivi 14), ja kysymyslauseita *Mitä viisaammaksi ihminen siitä tulee?* (MY1 rivi 37). Snellman ottaa ohjaajan ja tiedottajan roolin. Hän käyttää myös partikkelia *-pa*. Tällaisen lausuman esittäjällä on joko luontaista tai tilanteista auktoriteettia vastaanottajan suhteen. (ISK 2004: §1672) (katso sivu 76). *Kylläpä sinä kulkeva mies olet.*

- (76) 52 M. Y. Niin sinä myös vaikeesti omalla atrallas nurmee käännät ja palloksi
53 teet, **Kuokalla** siinä työssä aikasi kulutat ja selkäs rikot. Mutta
54 Turkulainen ja Hämäläinen ovat viisaammat. He **kääntävät atralla**
55 enemmän **nurmee** yhdessä päivässä, kuin sinä **kuokalla** kymme-
nesä. (MY1)

MY2:n artikkelissa Snellman kertoo ja selittää tapahtumia ja suhteita, ja siinä käytetty modaalinen lausetyyppi on väitelause. Tekstissä suorat osallistujat ovat kirjoittaja ja lukija. Snellman referoi myös Raamattua, maailman viisaita ja suomalaisen kielen tutkijaa Castrénia (katkelma 77).

- (77) 49 Heidän seassa on jo ajastajan aikaa elänyt yksi Suomenmaata ja kieltä
50 rakastava meidän maan miehistä nimeltä **Kastreeni**, että hän oppisi
51 niiden kieltä, sanomia ja tapoja **tuntemaan** ja siitä löytäis jonkun
52 hyödytyksen oman maan kielen ja menoin tuntemiseen. (MY2)

5.4.4 Tekstuaalinen metafunktio

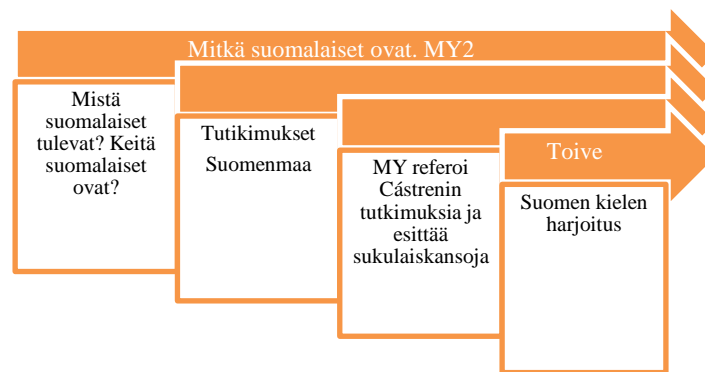
Tämän luvun alussa kirjoitin, että artikkelit eivät näytä olevan suhteessa toisiinsa, mutta sosiaalisesta- ja identiteetin näkökulmasta ne sopivat yhteen. Molemmat artikkelit ilmestyivät samassa sanomalehden numerossa. Teeman- ja informaation näkökulmasta nähdään, että Snellman aloittaa tekstin kirjoittamalla sen hetken todellisuudesta. Kun hän on hahmotellut suomalaisen yhteiskunnan tilan v.1844, hän kertoo suomalaisten juurista ja muista kansoista (MY2). Katkelmassa 78 on teksti, jossa Snellman selittää, miten viljaa kuivataan (MY1). Teksti alkaa intertekstuaalisuudella *Raamatun juutalaiset*. Jo aikaisemmin olen selittänyt, että Snellman ei halunnut aiheuttaa ristiriitaa kristinopin kanssa. Ensimmäinen lause alkaa mentaalilla sekä modaalisella verbillä *saada tietää*. Tämä on verbi, jonka näen vaikeaksi luokitella Hallidayn järjestelmään. Vaikka se on mentaalinen verbi, se kuvailee enemmän mahdollisuutta kuin tosiseikkaa (katso kuvio 6). Rivillä 64 oleva lause on edellisen lauseen objekti. Se on omistuslause ja relationaalisella verbillä predikoidaan, että jollakin on jotakin. Lauseella on e-subjekti *riihi*. Rivillä 66 nähdään subjektin muutos pronominiksi *he*, joka on looginen subjekti (aktori). Rivi 67 alkaa rinnastuskonjunktioilla *ja*. Lauseessa kolmaspersoonainen verbi ei ole subjekti, joka saa tulkintansa tarkoitteen edeltävästä maininnasta (ISK 2004: § 1431). Rivillä 68 on psykologinen subjekti *jyvä*, joka on lauseen teema ja uusi tieto. Alkavalla *niin*-partikkelilla (rivi 69) tuodaan uusi tieto ja psykologinen subjekti on *nämät Raamatun sanat*. Riveillä 70–73 MY esittää uuden tiedon, *virolaiset*. Tutkimukseni kannalta on merkittävää se, että Snellman yhdistää maaseudun sekä sukukansat.

(78)	AVAUS	ALKUKENTTÄ		
		ESIKENTTÄ	TEEMAPAIKKA	LOPPU-KENTTÄ
64	M.Y. <u>Kuin</u>			saat tietä,
65	että		Juutalaisilla, <u>niin</u> <u>kuin</u> (additiivinen rinnastus- konjunktio) <u>vieläkin</u> usiammala kansalla,	ei olekkaan riihiä (e-subjekti),
66	<u>mutta</u> että		he (looginen subjekti)	pane <u>elonsa</u> kuivamaan päivä paiste- seen
67	<u>ja</u> sitten			Ø antavat härkään sitä tallata,
68	siksi kuin		<u>jyvä</u> (psykologinen subjekti)	<u>lähtee</u> tähestä,
69	niin	<u>eipä</u>	<u>nämät Raamatun sa- nat</u> (psykologinen subjekti) enään <u>kummalta</u>	kuulukaan.
70				Saattaisipa siinä ohessa se sinulle olla huvitteleva tietä,
71	että myös		<u>Virolaiset, jotka Suo- men sukua</u>	<u>ovat</u>
72	ja niin			Ø puhuvat <u>kuin</u> (vertaileva konjunktio) Suo- malaisetkin,
73	vielä		<u>tänä syksynä</u>	<u>ovat puineet</u> <u>elonsa sa- malla tavalla.</u>

(MY1)

MY2: n tekstissä Snellman keskittyy selittämään suomalaisten juuria ja sukua. Hän kannusti suomen kielen käyttöä ja hänellä oli selkeä kuva siitä, että valtion muodostaminen vaati yhtenäistä kansaa. Tämä tavoite edellytti, että ihmiset samaistuvat toisiin, tunnistavat juurensa ja puhuvat omalla äidinkielellään. MY2:n tekstin lopun teeman- ja informaation kulku on katkelmassa 79. Kuviossa 16 nähdään MY2:n informaationkulku.

(79)	AVAUS		ALKUKENTTÄ		LOPPUKENTA	LOPETUS
		ESI-KENTTÄ	TEEMAPAIKKA			
73			Ensinnäkin		Täytyy Suomen kieli	
74	että		sillä kielellä		tulla niin kirjoisa harjoi-	
75		mitä	nyt Ruottin kielellä		tetuksi,	
76	Mutta	ei	nyt vielä herrasmiehen paljon		saattaa oppia kaikki,	
77	Niin				opetetaan.	
78	kuin		hän tähän asti		huoli Suomea lukea.	
79	että				on se maamiehen asia	
80	Siiten		vasta saatetaan oikeen		olla halullisempi luke-	
81		«mitä	Suomalaiset		maan	
82	kuin		Suomen kieli		on ollut,	
83	ja kuin	ej	kukaan enä Suomessa		nousisi ylös usiampata	
					Maamiehen ystävätä hä-	
					nelle lukemista tarjoa-	
					maan.	
					selittä,	
					ovat»,	
					ei enä ole oppimatto-	
					main mutta myöskin op-	
					pineitten kieli,	
					sano muukalaisten	
					kieltä aitinkieleksi.	(MY2)

KUVIO 16. InformaationkulkuMY2:ssa.

6 Päätelmät

Luvussa 1.2 esitin kaksi tutkimuskysymystä:

- Minkälaisia kielen rakenteita Snellman käyttää Maamiehen Ystävä -sanomalehdessä?
- Kenelle sanomalehti oli suunnattu, ja minkälaista teemaa ja sanastoa Snellman käyttää kirjoituksissaan sosiaalisessa ja ajallisessa kontekstissa?

Esitän työni tulokset samassa järjestyksessä kuin analyysissä. Snellman kirjoitti 34 artikkelia Maamiehen Ystävä -sanomalehdessä. Ryhmittelin kirjoitukset ja analysoin 10 artikkelia, jotka luokittelin viiteen käsiteltävään aiheryhmään: tieteeseen, kirjallisuuteen, kristinoppiin ja uskontoon ja kansallisidentiteettiin. Aloitin SF-metafunktiolla ja sijoitin väliin diskurssianalyysin kommentteja. Systemis-funktionaalinen teoria antoi järjestelmällisen menetelmän analysoida kieltä.

Eksperientiaalinen metafunktio: Tästä metafunktiosta analysoin aihe- ja leksikaaliset valinnat, prosessien tyypit sekä subjektit, aktorit ja teemat.

Aihe- ja leksikaaliset valinnat: Analyysin näkökulmasta nähdään Snellmanin aihevalinnat. Teemat olivat tiede, uskonnon historia, kirjallisuus, maatalouden neuvonta ja opastus sekä lyhyet uutiset. Uutiset koskivat vallassa olevaa hallintoa sekä kuninkaallisia tapahtumia ulkomailla. Tiedeartikkeleissa MY käsitteli tähtitiedettä ja matematiikkaa. Uskonnon ja kirjallisuudesta MY:n artikkelien sisältö käsitteli myös niiden historiaa. Snellmanin suomalaisuusohjelma, joka toimi järjestelmänä, tavoitteli suomen kielen edistämistä (osa järjestelmästä) ja koulutuksen parantamista (osa järjestelmästä). Yhdessä nämä osat vaikuttaisivat suomalaisten tunteisiin. Ne lisäsivät tietoisuutta omista ominaisuuksista ja erikoisuuksista, joista muodostui kansallisidentiteetti ja lopuksi syntyisi suomalaisille oma valtio. Snellman haastoi koulutettuja, sivistyneitä ja vaikutusvaltaisia ihmisiä ottamaan vastuuta valtion (järjestelmän) muovaamisesta.

Snellman rakensi kaksi diskurssia, joista ensimmäinen oli suuntautunut oppineille ja sivistyneistölle ja toinen kansalle. Hänellä oli selkeä kuva, että kansallisuusohjelma ei toimisi, jos se olisi määrätty ihmisille ylhäältä käsin. Suomen kansallisuus-

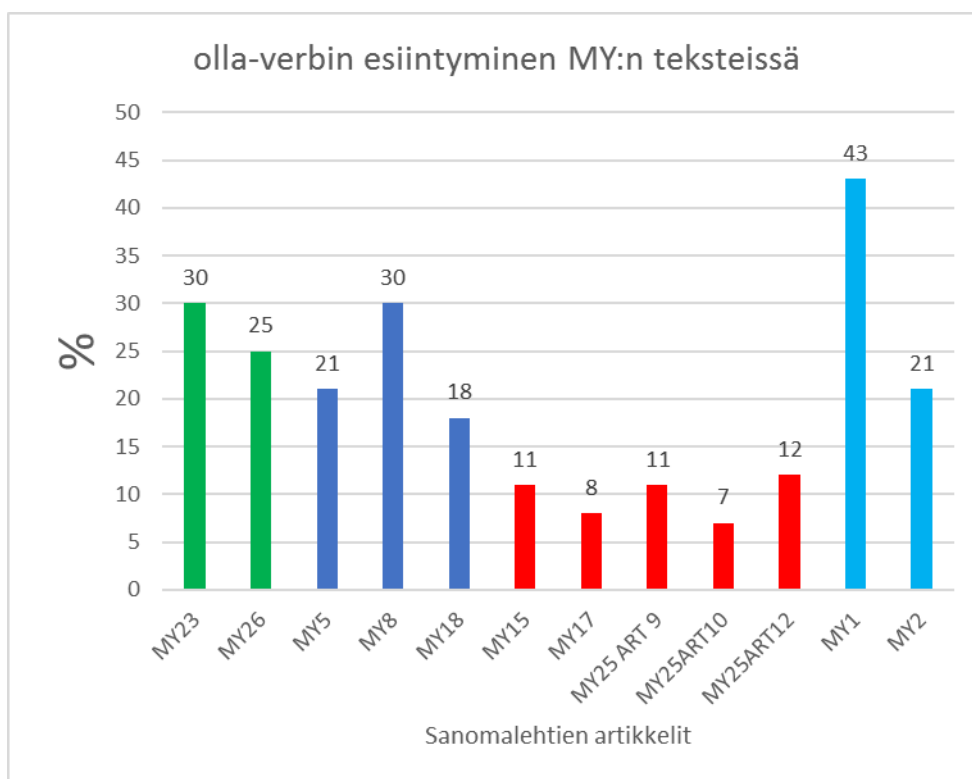
ohjelmaa rakentaessaan Snellman käytti monia kanavia viedäkseen viestinsä kansalle. Maamiehen Ystävä -sanomalehti oli yksi niistä. Kulttuuri ja identiteetti olivat hänen pääaiheitaan. Hän käytti kieltä ja sanastoa, jota maaseudun asukkaat ymmärsivät. Artikkelien otsikot viittaavat suoraan aiheisiin, kuten Suomen ensimmäinen pappi, Hätänaineista elävien elatukseksi, Matille enemmän lukuja ja niin edelleen. Artikkeleissa on sanoja, jotka eivät ole enää nykypäivän Kielitoimiston sanakirjassa (verkkoversio), kuten verbit *präntätä* (MY5 rivi 9) ja *kivoittaa* (MY15 rivi 23) substantiivit *vapaasuku* (MY15 rivit 35–36) ja *iässä* (MY15 rivi 48), *ulosantaa* (MY18 rivi 5) tai *slantti* (MY26 rivi 41). Nämä sanat löytyvät kuitenkin vielä Nykysuomen sanakirjasta (1957). Snellman muodosti yhdyssanoja kuten *päälletarkoitus* (MY5 rivi 19-20) *ylösvalistus* (MY5 rivi 28) ja *ylöskirjoittaa* (MY5, rivi 41) tai rinnastuskonjunktion *sentähden*. Nämä viimeiset ovat tavallisia myös vanhemmassa kirjakielissä. Snellmanin kirjoitusten lähtöpiste, sisältö ja kehitys sekä loppu ovat konkreettisia tapahtumia. Vaikka Snellman eli 1800-luvulla, jolloin tieto liikkui hitaasti, hänen antamansa tieto on täsmällistä. (ks. esimerkiksi Kristin opin puhistamisesta Paavin erhetyksistä MY25). Aiheiksi, jotka käsittelevät kristinuskoa tai kirkon historiaa, Snellman valitsi aistein havaittavia tapahtumia. Hän ei keskustellut koskaan henkilökohtaisesta suhteesta uskontoon.

Snellmanin kirjoitukset muodostavat merkitysuhteen lukijaan. Tieteellisissä artikkeleissa luokitellaan ilmiöitä kielen käsitteiksi ja määritelmiksi. Snellman käyttää antonymia ja meronymia. Kirjallisuutta käsittelevistä tekstistä lukija yhdistää suomen kansan menneisyyden ja nykyisyyden ja rakentaa kuvan suomalaisesta elämästä jatkumona, jonka tulkitsen meronymiaksi. Kristinoppia ja uskontoa käsittelevässä tekstissä näkyy, kuinka Snellman kuvailee katolisen ja luterilaisen kirkon vastakaisia asenteita. Kansallidentiteettiä käsittelevissä teksteissä rakennetaan meronymiasia suhteita, joissa ihminen on osa kokonaisuutta.

Prosessien tyypit

Teksteissään Snellman konstruoi ajatuksiaan ja tietoa materiaalisessa ja relationaaliossa prosessissa. Analyysissäni pidän merkittävänä sitä, että tiedettä ja kirjallisuutta käsittelevissä aiheissa relationaalisen prosessityypin *olla*-verbi esiintymisen on noin 25 % käytetyistä verbeistä. Kristinopin ja uskonnon aiheissa *olla*-verbin käyttö on alle 15 %. Lopuksi identiteettiä käsittelevissä aiheissa *olla*-verbi ylittää

43 %:iin. Seuraavassa kuviossa 17 nähdään *olla*-verbin esiintyminen kaikissa käsittelemissäni aiheissa. Vihreät pylväät esittävät tiedettä, siniset kirjallisuutta, punaiset kristinoppia ja uskontoa ja vaaleansiniset kansallisidentiteettiä.

KUVIO 17. *olla*-verbin esiintyminen MY:n teksteissä

Hallidayn prosessien tyyppien luokittelussa näen täsmällisyyden puutetta. Pajusen luokittelu on täsmällisempi, joten olisi suositeltavaa yhdistää ja saattaa loppuun molemmat järjestelmät. Näen tarpeelliseksi analysoida prosessien luokittelun, jos predikaatti on transitiivi- tai intransitiivilauseessa. Jos se on transitiivilauseessa, objektilla on valtava merkitys suomen kielessä, koska objekti määrittelee tai määrää prosessia, esimerkiksi *Snellman kirjoitti kirjeen* tai *Snellman kirjoitti kirjettä*. Suomen kielen SF-analyysissä olisi välttämätöntä analysoida objektia.

Subjekti, aktori ja teema

Järjestelmä toimii hyvin määriteltäessä subjektia, aktoria tai teemaa. Ongelma ilmestyi passiivilauseissa suomen kielellä, kuten mainitsin aineiston analyysissäni. Nämä lauseet ovat ilman subjektia tai aktoria. Se ei tarkoita, että ei olisi tekijää,

vaan yksinkertaisesti kielenkäytön tilanteessa tekijä ei ole merkittävä. Semanttisesta näkökulmasta lauseen merkitys ymmärretään. Yleensä passiivilauseessa teeman paikka on jotakin muuta, kuten objekti. Olisi suositeltavaa lisätä passiivilauseita analyysiin.

Snellman käyttää kaikkia subjektien tyyppisiä konstruoimaan tekstin kuvauksia. Teksteissä on psykologisia, kieliopillisia ja loogisia subjekteja. Kieliopillisia subjekteja käytettiin silloin, kun predikoitiin esimerkiksi henkilön ominaisuuksia. Snellman hyödyttää tätä mahdollisuutta ja rakentaa kuvia historiallisista merkkihenkilöistä. Kirjallisuutta käsittelevissä luvuissa nähtiin esimerkiksi Lönnrotin Kalevalan hahmojen ominaisuuksia. Nämä ominaisuudet olivat suorassa suhteessa yhteiskunnan rakenteisiin tai kuvailivat hyvin sankareita. Kristinoppia ja uskontoa käsittelevissä artikkeleissa Snellman rakensi antagonistiset puolet, jotka vaikuttivat suoraan uskonnon reformiin Suomessa.

Looginen metafunktio: Analyysissäni keskityin pää- ja adverbiaalilauseiden suhteisiin. Adverbiaalikonjunktiolla alkavat lauseet olivat lähtöpiste siksi, että ne ovat selittäviä tai tietoa täydentäviä lauseita. Jotta saataisiin parempi kuva lauseiden välisistä tapahtumista, olisi tarpeellista ottaa huomioon muut lausekompleksit, kuten rinnastuskonjunktiot. Snellman oli rationaalinen mies. Tämä tarkoittaa, että hänelle seikat täytyy perustella tieteellisellä tai todistettavalla tavalla. Hän käyttää laajennusta, referointia ja tunnistamista artikkeleissaan.

Tekstit olivat kertovia ja selittäviä ja Snellman toimi tiedon antajana. Harvoin hän referoi muiden ajatuksia, mutta sen tehdessään hän referoi aiheesta tietäviä ihmisiä, kuten Lönnrotia (MY 18 rivi 6–10). Saadakseen hegemonian Snellman käytti myöntäviä lauseita ja teki suoraa lausuntoja. Teksteissä hän on suora ohjaaja kansalle. Hänen legitimaationsa perustui hänen omiin tietoihinsa. MY- sanomalehden teksteissä on pää- ja adverbiaalilauseita, joilla hän lisäsi, vertasi tai perusteli tietonsa. Monissa kirjoituksissa Snellmanin lauseiden sanajärjestys eroaa perinteisestä suomen kielen sanajärjestyksestä. Useissa sivulaisissa verbi on lopussa. Näyttää siltä, että lauseiden sanajärjestys on saanut vaikutteita saksan kielestä, sillä olihan Snellman opiskellut saksaa. Tämä ei kuitenkaan vaikuttanut tiedon ymmärrettävyyteen eikä informaation kulkemiseen.

Interpersoonainen metafunktio: Tästä metafunktiosta analysoin modaalisia lauseityyppejä. MY:n teksteissä käytettiin modaalisia väite- ja käskylauseita. Modaalisuudessa löydän puutteita, sillä jos kyseessä on väitelause, se ei anna kokonaiskuvaa siitä, onko eksistentiaalilauseella, tilalauseella tai nesessiivilauseella merkitystä. Suomen kielessä syntaktisella lauseityypillä on merkitystä sanajärjestykseen ja tapahtumien kuvailuun. On tärkeitä vielä modaalisuuden lisäksi tehdä uusi luokittelu, jossa olisi syntaktisia lauseita. Teksteissä suorat osallistujat olivat MY ja lukijat. Snellman käyttää suoria väitelauseita, kysymyslauseita ja lisää liitepartikkelin *-pa* moniin sanoihin. Kun Snellman antaa suorittavia ohjeita, hän käyttää käskymuotoa toisessa persoonassa. *Otappas villanen lankakerä*. Snellman rakentaa oppilas-opettajan suhteen lukijoiden kanssa ja aina kun hän osoittaa lukijoita hän tekee sen kunnioittavasti. Kielen kuvauksella Snellman predikoi lukijoille muiden tekstin osallistujien ominaisuuksia, esimerkiksi *Tämä Väinämöinen oli iso viisas, joka sanoillansa teki, mitä hän vaan tahto, ja erinomattain hän oli hyvä runoilemaan* (MY8 rivit 32–34).

Intertekstuaalinen metafunktio: Analysoin tästä metafunktiosta informaation- ja teemankulkua. SF -teoria antaa suuren arvon teeman- ja informaationkululle. Saa-dakseen hyvän ja perusteellisen kuvan kielenkäytöstä tietojen täytyy kulkea järjestyksessä. Snellman kehitti kaikkia käsittelemiäni aiheita järjestelmällisesti. Kaikki artikkelit alkoivat konkreettisesta tilasta: Merimiehen puheesta, *Matin hämmästyksestä* uuden tiedon edessä, vuonna 1831 Helsingissä kokoontuvista miehistä, Suomalaisesta Kirjallisuuden Seurasta, kirkon kolehdista ja niin edelleen. Aiheet kehittyivät kronologisessa järjestyksessä. Snellman ei kuvaile tulevaa suurta kansaa tai lupaa parannuksia yhteiskuntaan. Hän ei pyydä suosituksia johtaa Suomenmaata. Snellman perustaa kansallisohjelmansa tieteelliseen tietoon, koulutukseen, sivistykseen ja kristinoppiin. Tullakseen suomalaiseksi vaadittiin ennen kaikkea suomen kielen kehitystä, ja siksi hän ja hänen kollegansa tekivät kaiken tarvittavan, jotta ihmiset omaksuivat ylpeästi oman äidinkielen.

Laskiessani kaikki tekstin lauseenjäsenet sain kuvan Snellmanin käyttämästä prosessista viestiä ajatuksia, muodostaa tunteita ja herättää kansallisidentiteettiä. Tämä osoittaa todeksi sen, että suomen kielen taito on välttämätön rakennettaessa suomea yhteisöksi ja yhteiskunnaksi. Toinen onnistumisen elementti perustuu Snellmanin ajatukseen, että ohjelman toteuttajien täytyy olla itse osallistujina. Snellman laati

ohjelman, johon kaikki sektorit osallistuivat, ja integroituvat yhdeksi kansaksi. Hän ei kiistellyt ihmisten syntyperästä, taloudellisesta tilanteesta eikä kielestä.

Snellmanin periaatteet soveltuvat edelleenkin nykypäivän Suomeen. Suomen kieli on tärkeä kaikille yhteiskunnan osallistujille riippumatta heidän alkuperästään tai sosiotaloudellisesta tilastaan. Kieli on asia, joka voi yhdistää kaikki, niin maahanmuuttajat kuin kantasuomalaiset. Samoin koulutus ja sivistys ovat avain tulevaisuuteen. Se pienentää ja estää kerrostumia yhteiskunnan jäsenien välillä. Jo aiemmin Snellman hahmotteli, että määräämällä ihmiset eivät integroidu yhdeksi kansaksi. Snellman antoi myös perusteet uskonnolliselle ajattelulle, mutta nykyään ongelma on monimutkainen johtuen erilaisista uskonryhmistä. On tarpeen ja pakko löytää toimiva harmonia osallistujien kesken.

Huolimatta siitä, että Snellmanin äidinkieli oli ruotsi ja omasta mielestään hänen suomen kielensä ei ollut täydellistä, hän ymmärsi, että Suomen kansallisuusohjelma ei toteudu, jos suomen kieltä ei oteta omaksi. Kieli oli 1800-luvulla tulevaisuus Suomelle. Kieli, jota käytettiin kaikilla elämän domeineilla, tieteessä, maataloudessa, sanomalehdessä, politiikassa ja huumorissa, oli pohja Suomen kansallistieteelle.

7 Lopuksi

Suomen historiassa yksi mies näki tarpeen yhteiskunnalliselle muutokselle Venäjän vallan alla 1800-luvulla. J.V. Snellman käynnisti kansallisen ohjelman, jota hänen ystävänsä ja akatemiakollegat ymmärsivät ja johon he osallistuivat omilla panoksillaan. Näen Snellmanin laukaisseen osatapahtumia kokonaisjärjestelmässä, jossa kieli toimi yhtenä osana ja jonka toinen osa on sosiaaliset ja historialliset tapahtumat. Snellman oli rakentaja ja innovaattori. Näen diskurssin yhdistävän kielen ja sosiaaliset tapahtumat. Perehdyin kriittisen diskurssianalyysin teoriaan, joka pohjautuu kielen analyysiin. Tutkimukseni kohde oli Snellmanin kirjoitukset Maamiehen Ystävä -sanomalehdessä (MY) 1844. Tarkoituksena ei ollut kritisoida hänen diskurssiaan, vaan tavoitteeni oli löytää sopiva tutkimusmenetelmä, kuinka analysoida tekstiä. Tekstianalyysissa käytin pohjana M. A. K. Hallidayn systeemifunktionaalista (SF) kielioppia ja teoriaa ja N. Faircloughin kriittistä diskurssianalyysia (CDA).

Työni lopussa pohdin, olenko löytänyt vastauksen kysymykseen, mikä voima ja valta oli Maamiehen Ystävä -lehden kirjoituksilla. Vastaus on kyllä. Snellmanin kieli oli selkää, eikä sisältänyt perättömiä lupauksia. Hän tuki suomen kieltä ihmisiä yhdistävänä elementtinä. Systeemifunktionaalinen teoria ja kielioppi ovat järjestelmiä, josta rakensin mallin, miten analysoida tekstiä. Vaikeus oli löytää selkeitä määritelmiä, koska osa käsitteistä on suomennettu ja eri tutkijat määrittelivät niitä eri tavalla tai käyttivät englanninkielistä sanaa pohjana. Toivon, että tulevaisuudessa Suomessa SF -tutkijat yhdistävät terminologiansa.

Jatkotutkimusehdotuksia esitän kolme. Ekperientiaalisesta metafunktioista prosessien tyyppien verbien luokittelu tarvitsee lisää tutkimuksia ja laajempaa sekä tarkempaa luokittelua. Suomen kielessä objektilla on tärkeä rooli lauseessa, joten olisi hyvä tutkia sen merkitys prosessin hahmottelussa. Myös interpersoonaisessa ja tekstuaalisessa metafunktiossa tarvitaan syventävää tutkimusta, esimerkiksi passiivilauseen verbin käytöstä ja modaalisisista lauseiden alatyypeistä. Lopuksi voin sanoa, että sain hyvän kuvan Snellmanin kielirakenteiden käytöstä, mutta saadaksemme paremman kuvan nykypäivän diskurssin toiminnasta suosittelen vertailua Snellmanin kirjoitusten ja nykypäivän yhteiskunnassa vaikuttavien ihmisten diskurssien kesken.

Lopuksi haluan korostaa Snellmanin arvoa kansakunnalle. Hänen kirjoitukset edistivät tapahtumia ja muutoksia. Hän antoi arvoa miehille, joilla oli tietoa, ja joilla oli myös vastuu jakaa sitä, jotta kansan elintaso ja tietoisuus kasvaisi. Ihmiskunnan historiassa on harvoin sellaisia miehiä kuten Snellman, jotka asettavat kansan edun oman edun edelle. Snellman seisoo suurten miesten joukossa, kuten Gandhi, Mandela, Jefferson ja John Adams, jotka rakensivat valtion järjestelmät rauhanomaisin keinoin.

Lähteet

Aineisto

- MY1 Snellman, J. V. (1844/1994a): Mitä maamiehen ystävällä on sanomista. Teoksessa J. V. Snellman Samlade arbeten IV, 13–15. Toim. Jaakko Numminen. Statsrådets kansli. Helsingfors. Maamiehen Ystävä 1/1844.
- MY2 Snellman, J. V. (1844/1994b): Mitkä suomalaiset ovat. Teoksessa J. V. Snellman Samlade arbeten IV, 15–16. Toim. Jaakko Numminen. Statsrådets kansli. Helsingfors. Maamiehen Ystävä 1/1844. Maamiehen Ystävä 1/1844.
- MY3 Snellman, J. V. (1844/1994c): Eiköhän Suomenmaassa ihmisiä ollut ennekuin suomalaiset tanne tulit? Teoksessa J. V. Snellman Samlade arbeten IV, 26. Toim. Jaakko Numminen. Statsrådets kansli. Helsingfors. Maamiehen Ystävä 2/1844.
- MY4 Snellman, J. V. (1844/1994d): Ei aina keksi käräjän käviä. Teoksessa J. V. Snellman Samlade arbeten IV, 26. Toim. Jaakko Numminen. Statsrådets kansli. Helsingfors. Maamiehen Ystävä 2/1844.
- MY5 Snellman, J. V. (1844/1994e): Suomalaisesta kirjallisuuden seurasta Teoksessa J. V. Snellman Samlade arbeten IV, 27–28. Toim. Jaakko Numminen. Statsrådets kansli. Helsingfors. Maamiehen Ystävä 2/1844.
- MY6 Snellman, J. V. (1844/1994f): Uusilaatunen naventan rakennus. Teoksessa J. V. Snellman Samlade arbeten IV, 28–30. Toim. Jaakko Numminen. Statsrådets kansli. Helsingfors. Maamiehen Ystävä 2/1844.
- MY7 Snellman, J. V. (1844/1994g): Sortavalasta kuuluu hirmusia sanomia... Teoksessa J. V. Snellman Samlade arbeten IV, 30. Toim. Jaakko Numminen. Statsrådets kansli. Helsingfors. Maamiehen Ystävä 2/1844.
- MY8 Snellman, J. V. (1844/1994h): Mikä tieto vanhoilla suomalaisilla oli Jumalasta. Teoksessa J. V. Snellman Samlade arbeten IV, 35–36. Toim. Jaakko Numminen. Statsrådets kansli. Helsingfors. Maamiehen Ystävä 3/1844.
- MY9 Snellman, J. V. (1844/1994i): Kuinka paljon väkeä Suomenmaassa. Teoksessa J. V. Snellman Samlade arbeten IV, 36. Toim. Jaakko Numminen. Statsrådets kansli. Helsingfors. Maamiehen Ystävä 3/1844.
- MY10 Snellman, J. V. (1844/1994j): Mitä siitä rankista karjalle hyvää on. Teoksessa J. V. Snellman Samlade arbeten IV, 36–37. Toim. Jaakko Numminen. Statsrådets kansli. Helsingfors. Maamiehen Ystävä 3/1844.
- MY11 Snellman, J. V. (1844/1994k): Kuinka viisas mies lapsensa kasvattaa. Teoksessa J. V. Snellman Samlade arbeten IV, 37–38. Toim. Jaakko Numminen. Statsrådets kansli. Helsingfors.
- MY12 Snellman, J. V. (1844/1994l): Pietarista mainitaan että hänen kejsarillinen korkeutensa... Teoksessa J. V. Snellman Samlade arbeten IV, 38–39. Toim. Jaakko Numminen. Statsrådets kansli. Helsingfors.
- MY13 Snellman, J. V. (1844/1994m): M.Y. Osaattakko pojat lukuja laskea? Teoksessa J. V. Snellman Samlade arbeten IV, 55–58. Toim. Jaakko Numminen. Statsrådets kansli. Helsingfors.

- MY14 Snellman, J. V. (1844/1994n): Pietarin sanomia. Teoksessa J. V. Snellman Samlade arbeten IV, 71. Toim. Jaakko Numminen. Statsrådets kansli. Helsingfors.
- MY15 Snellman, J. V. (1844/1994o): Suomenmaa ensimmäinen pappi Teoksessa J. V. Snellman Samlade arbeten IV, 71–72. Toim. Jaakko Numminen. Statsrådets kansli. Helsingfors.
- MY16 Snellman, J. V. (1844/1994p): Ulkomaan asioista ja Kuopion pitäjän miehistä. Teoksessa J. V. Snellman Samlade arbeten IV, 73. Toim. Jaakko Numminen. Statsrådets kansli. Helsingfors.
- MY17 Snellman, J. V. (1844/1994q): Paavista ja Paavin uskosta. Teoksessa J. V. Snellman Samlade arbeten IV, 75–77. Toim. Jaakko Numminen. Statsrådets kansli. Helsingfors.
- MY18 Snellman, J. V. (1844/1994r): Kalevalasta. Teoksessa J. V. Snellman Samlade arbeten IV, 77–79. Toim. Jaakko Numminen. Statsrådets kansli. Helsingfors.
- MY19 Snellman, J. V. (1844/1994s): Olettako miehet urkuja kuulleet. Teoksessa J. V. Snellman Samlade arbeten IV, 81–83. Toim. Jaakko Numminen. Statsrådets kansli. Helsingfors.
- MY20 Snellman, J. V. (1844/1994t): Erinäisten riistain kasvannosta ja elatusaineesta. Teoksessa J. V. Snellman Samlade arbeten IV, 83–84. Toim. Jaakko Numminen. Statsrådets kansli. Helsingfors.
- MY21 Snellman, J. V. (1844/1994u): Ruottin kuninkasta. Teoksessa J. V. Snellman Samlade arbeten IV, 84–85. Toim. Jaakko Numminen. Statsrådets kansli. Helsingfors.
- MY22 Snellman, J. V. (1844/1994v): Tarina. Teoksessa J. V. Snellman Samlade arbeten IV, 86. Toim. Jaakko Numminen. Statsrådets kansli. Helsingfors.
- MY23 Snellman, J. V. (1844/1994w): Ei mene aurinko mihinkään. Teoksessa J. V. Snellman Samlade arbeten IV, 91–92. Toim. Jaakko Numminen. Statsrådets kansli. Helsingfors.
- MY24 Snellman, J. V. (1844/1994x): Hätäaineista elävien elatukseksi. Teoksessa J. V. Snellman Samlade arbeten IV, 92–93. Toim. Jaakko Numminen. Statsrådets kansli. Helsingfors.
- MY25 Snellman, J. V. (1844/1994y): Kristin opin puhistamisesta Paavin erhetyksistä. Teoksessa J. V. Snellman Samlade arbeten IV, 96–103. Toim. Jaakko Numminen. Statsrådets kansli. Helsingfors.
- MY26 Snellman, J. V. (1844/1994z): Jos aurinko seisoo, kyllä kuu juoksee. Teoksessa J. V. Snellman Samlade arbeten IV, 103–104. Toim. Jaakko Numminen. Statsrådets kansli. Helsingfors.
- MY27 Snellman, J. V. (1844/1994å): Diamanti. Teoksessa J. V. Snellman Samlade arbeten IV, 109–110. Toim. Jaakko Numminen. Statsrådets kansli. Helsingfors.

- MY28 Snellman, J. V. (1844/1994ä): Matille enemmän lukuja. Teoksessa J. V. Snellman Samlade arbeten IV, 103–104. Toim. Jaakko Numminen. Statsrådets kansli. Helsingfors.
- MY29 Snellman, J. V. (1844/1994ö): Ulkomaan sonomia. Teoksessa J. V. Snellman Samlade arbeten IV, 147. Toim. Jaakko Numminen. Statsrådets kansli. Helsingfors.
- MY30 Snellman, J. V. (1844/1994I): Jos nyt pitää ruveta eläville havuja syöttämään. Teoksessa J. V. Snellman Samlade arbeten IV, 149–151. Toim. Jaakko Numminen. Statsrådets kansli. Helsingfors.
- MY31 Snellman, J. V. (1844/1994II): Ei mieltä kauhalla jaeta. Teoksessa J. V. Snellman Samlade arbeten IV, 151–152. Toim. Jaakko Numminen. Statsrådets kansli. Helsingfors.
- MY32 Snellman, J. V. (1844/1994III): Pääsiäis juhlasta. Teoksessa J. V. Snellman Samlade arbeten IV, 158–160. Toim. Jaakko Numminen. Statsrådets kansli. Helsingfors.
- MY33 Snellman, J. V. (1844/1994IV): Kylmänneista potatista. Teoksessa J. V. Snellman Samlade arbeten IV, 160. Toim. Jaakko Numminen. Statsrådets kansli. Helsingfors.
- MY34 Snellman, J. V. (1844/1994V): Vale-kuolleista. Teoksessa J. V. Snellman Samlade arbeten IV, 161–162. Toim. Jaakko Numminen. Statsrådets kansli. Helsingfors.

Kirjallisuus

Anttonen Pertti ja Kuusi Matti 1999: *Kalevala-Lipas Uusi laitos*. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Bahtin [Bakhtin], Mikhail. Mikhailovits 1986: *The problem of speech genres & other late essays*. Venäjältä englanniksi kääntänyt Vern W. McGee. Texas: University of Texas Press, Austin.

Bloor, Thomas ja Bloor, Meriel 1995. *The functional analysis of English A Halliday approach* Arnold, Great Britain.

Chouliaraki, Lilie ja Fairclough, Norman 1999 [2001, 2002, 2004, 2005]: *Discourse in Late Modernity Rethinking Critical Discourse Analysis*. Edinburg University Press, Edinburg.

Dufva, Hannele ja Lähteenmäki, Mikä (toim.) 2002. *Kielentutkimuksen klassikoita*. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

Fairclough, Norman 2003: *Analysing Discourse Textual analysis for social research*. Routledge, London and New York.

Fairclough, Norman 2010 [1995, 2010]: *Critical Discourse Analysis The Critical Study of Language*. Routledge, London and New York.

Foucault, Michel 1969: *The archaeology of knowledge*. Routledge, London and New York.

Hagner, Minna. 2000: Turun romantikot "Kalevalaista" kansaa etsimässä. Teoksessa Roininen, N. (toim.) *Viimeinen Väinämöinen Näkökulmia kansallisepokseen*. Kirja-Aurora, Turku.

Hakulinen, A. *Lukemisto kirjoituksia kolmelta vuosikymmeneltä*. Toimittaneet Laitinen, L., Nuolijärvi, P., Sorjonen, M-L., Vilkuna, M. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Hakulinen, Auli ja Karlsson, Fred 1979: *Nykysuomen lauseoppia*. SKST 350, SKS, Helsinki.

Halliday, M. A. K. (1978): *Language as social semiotic*. Edward Arnold (Publishers) Ltd, London.

——— (1985): *An introduction to Functional Grammar*. Edward Arnold (Publishers) Ltd, London.

——— 2014 (1985, 1994, 2004): *An introduction to functional grammar*. 3. p. 2004 uudistettu yhdessä M. I. M. Matthiessenin kanssa. Arnold. Routledge, London.

——— 1993. *Writing Science Literacy and Discursive Power*. University of Pittsburg Press, London.

Heikkinen, Vesa. 1999. *Ideologinen merkitys kriittisen tekstitutkimuksen teoriassa ja käytännössä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Heikkinen, Vesa (toim.) 2009: *Kielen piirteet ja tekstilajit*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Teksti teoksessa Heikkinen, Vesa et al. (toim.): *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja*, Tallin.

Heikkinen, Vesa ym. (toim.) 2012: *Genreanalyysi - tekstilajitutkimuksen käsikirja*. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 169. Gaudeamus, Tallin.

Herlin, Ilkka 2004: Kieli ja Kansallinen tiede J. V. Snellmanin filosofisessa järjestelmässä. Teksti teoksessa Huomo, Kaija et al. (toim.) *Yhteistä kieltä tekemässä Näkökulmia suomen kirjakielen kehitykseen 1800-luvulla*. SKS, Helsinki.

Horila, Tapio 1967: *1800-luvun geologiset uudissanat Antero Vareliuksen Kielessä*. SKS, Helsinki.

Hughes, Thomas P. 1988: *Networks of Power. Electrification in Western Society 1880–1930*. The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London.

Häkkinen, Kaisa 1994: *Agricolasta nykukieleen*. WSOY, Juva.

ISK 2004 = Hakulinen, Auli, Vilkuna, Maria, Korhonen, Riitta, Koivisto, Vesa, Heinonen, Tarja Riitta, Alho, Irja (toim.): *Iso suomen kielioppi*. SKS 950. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Johnstone, Barbara. 2008 [2002]: *Discourse Analysis*. Blackwell Publishing, Australia.

Karlsson, Fred 2008: *Yleinen Kielitiede*. Helsinki University Press, Helsinki.

Kinnunen, Matti 1982: *Sanan valtaa Kallaveden kaupungissa I: Kuopion sanomalehdistön historia 1844–1917*. Kuopio: Savon Sanomain Kirjapaino Oy. ISBN 951-657-103-4

- Klinge, Matti 2012: *Vihan Veljet ja kansallinen identiteetti*. Siltala, Helsinki.
- Laitinen, Lea 2010: Kylä, kirkko ja kuningas Omistusrakenteitten kielipolitiikka Ruotsin ajan Suomessa. Teoksessa, Lappalainen, Hanna et al. (toim.) *Kielellä on merkitystä Näkökulmia kielipolitiikkaan*. SKS, Helsinki.
- Leiwo, Matti 2002. Kuka ja mikä [oli ja on]kaan Chomsky? Teoksessa, H. Dufva & M. Lähteenmäki (toim.): *Kielentutkimuksen klassikoita*. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä. 67-88.
- Luukka, Minna-Riita 2002: *M. A. K. Halliday ja Systeemis-funktionaalinen kielitiede*. Teoksessa, H. Dufva & M. Lähteenmäki (toim.): *Kielentutkimuksen klassikoita*. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä. 89-123.
- Maijamaa, Raija ja Tiirakari, Leena. 2006: *J. V. Snellman Valtioviisas vaikuttaja*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1040. SKS, Helsinki.
- Mäkelä, Janica 2017. *Kuinka tiedettä voi yleistajuistaa? Populaaritieteellisen tekstin kirjoittaminen tutkijan ja maallikon yhteistyönä*. Turun yliopisto, Turku.
- Malkki, Liisa 2012: *Kulttuuri, paikka ja muuttoliike*. Osuskunta Vatapaino, Tampere.
- Mäntynen Anne 2006: *Näkökulmia tekstin ja tekstilajien rakenteeseen*. Teoksessa Mäntynen, Anne, Shore, Susanna & Solin, Anna (toim.): *Genre – tekstilaji*. Tietolipas 213. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. SKS. Helsinki.
- Nuolijärvi, Pirkko 1998: Media ja kielentutkimus. *Virittäjä*, [S.l.], v. 102, n. 3, p. 386, tammi. [Verkkodokumentti.] ISSN 2242-8828. [Viitattu 30.9. 2017.] Saatavissa: <<https://journal.fi/virittaja/article/view/39083>>.
- 2006a: *Näkökulmia tekstin ja tekstilajien rakenteeseen*. Teoksessa Mäntynen, Anne, Shore, Susanna & Solin, Anna (toim.): *Genre – tekstilaji s. Tietolipas 213.*: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Pajunen, Anneli. 2001: *Argumenttirakenne. Asiantilojen luokitus ja verbien käyttäytyminen suomen kielessä*. SKS, Helsinki.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne 2009: *Kurssi kohti diskurssia*. Vastapaino, Tampere.
- Rantanen, Päivi 1998: *Suolatut säkeet Suomen ja suomalaisten diskursiivinen muotoutuminen 1600-luvulta Topeliukseen*. SKS, Helsinki.
- Savolainen, Raimo. 2006: *Sivistyksen voimalla. J. V. Snellmanin elämä*. Edita, Helsinki.
- Shore, Susanna 1992: *Aspects of Systemic- Functional Grammar of Finnish*. [Verkkodokumentti.] Väitöskirja. Macquarie University, Sidney, N. S. W. School of English and Linguistics. [Viitattu 29.1. 2017.] Saatavissa: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.129.1396&rep=rep1&type=pdf>.
- 2012: Systeemis-funktionaalinen teoria tekstien tutkimuksessa. Teoksessa Heikkinen, Vesa et al. (toim.): *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja*. Gaudemus, Tallin.
- 2012: Kieli, kielenkäyttö ja kielenkäytön lajit systeemis-funktionaalissa teoriassa. Teoksessa Heikkinen, Vesa et al. (toim.): *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja*. Gaudemus, Tallin.

Snellman, J. V. (1840/1931): Kirje Fredrik Cygnaeukselle ja Bengt Olof Lillelle kesäkuussa 1840. Teoksessa J. V. Kootut teokset XII, 131–139). Koonnut ja suomentanut Heikki Lehmusto. Wernes Södeström osakeyhtiö, Porvoo.

Snellman, J. V. (1840/1994): Kirje Fredrik Cygnaeukselle ja Bengt Olof Lillelle kesäkuussa 1840. Teoksessa J. V. Snellman Samlade arbeten IV, 13–15. Toim. Jaakko Numminen. Statsrådets kansli, Helsingfors.

Taivalsaari, Eero. 2014: Kansallinen herätys. VS-Kustannus, Finland
Wassholm, Johanna 2006. Kansallinen ja kielellinen identifikaatio yksikön näkökulmasta: E. G. Ehrströmin määritelmiä ruotsalaisuudesta, suomalaisuudesta ja venäläisyydestä vuosina 1812–1829. Teoksessa Moilanen, Laura-Kristiina (toim.): Aika ja identiteetti. SKS, Helsinki.

— 1988: *Suomen lehdistön historia 6: Hakuteos Kotokulma – Savon Lehti*, s. 126–127. Kuopio: Kustannuskiila Oy. ISBN 951-657-240-5.

— *Suomen lehdistön historia 1: Sanomalehdistön vaiheet vuoteen 1905*. Kuopio: Kustannuskiila Oy, 1988. ISBN 951-657-220-0.

— J. V. Snellman kootut teokset 6. tammikuu 1844–heinäkuu 1844. Toim. Raimo Savolainen. 2002: Edita Prima Oy. Helsinki (KT6)

— J. V. Snellman kootut teokset 7. elokuu 1844–toukokuu 1845. Toim. Raimo Savolainen. 2002: Edita Prima Oy. Helsinki. (KT7)

Muut sähköiset lahteet

— 1997: Suomen tilastollinen vuosikirja Tilastokeskus. Finland. <http://www.stat.fi/ajk/tiedotteet/v97/t020tps.html> [Viittauspäivä 4.1.2017]

Pandan uutinen <https://yle.fi/uutiset/3-9547852> [Viittauspäivä 3.7.2017]

Sanakirjat

Kielitoimiston sanakirja. 2017. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus.

URN:NBN:fi:kotus-201433. Verkkojulkaisu HTML. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 2017. [viitattu 1.1.2017– 6.11.2017].

NS: Nykysuomen sanakirja 1957: Wenwe Södeström Osakeyhtiön laakapainossa, Povoossa.

Liitteet

Liite 1. Suomen sanomalehtien julkaisuvuosi, kieli ja julkaisemiskaupunki ennen MY -sanomalehden perustamista.

Sanomalehden nimi	Julkaisu- vuosi	Kieli		
Tudningar Utgifne Af et Sällskap i Åbo, (Åbo Tidningari)	<u>Ensimmäi- nen jakso</u> 15.1.1771– 1778 lo- pussa <u>Toinen jakso</u> 1782–1785) <u>Kolmas jakso</u> 1791–1797	ruotsin kieli	Turku	
Suomenkieliset Tieto-Sanomat	(1775) 1776–1776	suomen kieli	Mynämäki	Anders Lizelius perustaja ja pää- toimitaja
Åbo Nya Tidningar	1789	ruotsin kieli	Turku	
Åbo Allmänna Tid- ning	1809–1819	ruotsin kieli	Turku	
Finlands Allmänna Tidning	1819–1848	ruotsin kieli	Helsinki	virallinen suur- ruhtinaan sanomalehti
Åbo Tidningar	1819–1827	ruotsin kieli	Turku	
Mnemosyne-lehti	1819	ruotsin kieli	Turku	
Turun Wikko-Sano- mat	(1819) 08.01.1820– 31.12.1831	suomen kieli	Turku	
Åbo Morgonblad	1820–1821	ruotsin kieli	Turku	Adolf Ivar Ar- widssonin perus- tama suomalai- nen sanomalehti.
Åbo Underrattelserin	1821–1827	ruotsin kieli	Turku	
Wiburgs Mancherley zum Nutzen und Verfnügen enthaltend Gedaksen, Eingälle Anekdoten, Merch- würdiges aus der Na- tur-Geschichte, Künste und Wissen- schagten, Chymie und Oeconomie	1821	saksan kieli	Viipuri	
Helsingfors Tidnin- gar	1829–1841 1841–1866	ruotsin kieli (Ensimmäinen ruotsin kielen sanomalehti Helsingissä)	Helsinki	Toimittaja Zacharias Tope- lius 1841–1860
Oulun Wiikko-Sano- mia	1829–1841	suomen kieli	Oulu	
Sanan Saattaja Wii- purista	1832	suomen kieli	Viipuri	

Sanomalehden nimi	Julkaisu- vuosi	Kieli		
Helsingfor Morgon- blad	1832–1851	ruotsin kieli	Helsinki	Lauantaiseuran toimitus ja Ru- neberg osatoi- mittajana
Borgå Tidningin	1837–1858	ruotsin kieli	Porvoo	Hiippakunnan tiedottaja (Runeberg oli vuoden tukiryh- mässä)
Wasa Tidningin myöhemmin Ilmarinen	1838–1855			T. T. Ranvall toimittaja 1846- 1850
Spanska Flugan	1839–41	ruotsin kieli		Snellmanin pe- rustama sanoma- lehti
Maamiehen Ystävä	1844	suomen kieli	Kuopio	
Saima	1844-	ruotsin kieli	Kuopio	Snellmanin pe- rustama sanoma- lehti

Liite 2. Yleisen tietokirjallisuuden ja oppikirjojen esikoiset 1788–1876 (Häkkinen 1994: 125-133).

Vuonna	Teos	Tekijä
1788	Maanmiehen Huone- ja Koti-Aptheeki Eläiden Tauti-Kirja	Kristfrid Ganader
1791	Hyödyllinen Huwitus Luomisen Töistä	Juhana Frosterus
1773	Talon-Pojan Sää- eli Ilma-Kirja	
1793	Neuwo ja Johdatus Maan Wiljelemisen Huonen Hallituxen Parandamiseen	J. F. Carpelan
1797	Lyhykäinen Neuwo Järven- ja Suon-Malmien Sulattamisesta Puhallus Uuneisa.	Tuntematon tekijä
1815	Neuvo Kuinga Wiinaa, niistä Suomen maassa säilywäisistä JYWÄIN- Laista ja Maan-Peru- nosta, hyödyllisimmällä tawalla taitaan polttaa ja Perunoista Leipää walmistaa.	Johannes Julin
1830	Yhteinen maailman historia; Päälleluotettavim- pain kistorian-kirjoittajain käsialoista koottu (suomen keilellä)	Juhana Ahlhom
1834	Hywäntahtoisia neuwoja katowuosina	Gustav Schartau suomennos Elian Lönrrot
1835	Wiinan hauhistus	Henrik Rengvist
1835	Luwulasku- eli Räkninki-Krija, Suomalaiselle Talopojaalle	J. O. Wallin
1837	Terweyden Opetus-Kirjan yhteiselle kansalle	J. H. Keckma suomennos Carl Nordblad
1839-1840	Suomen historia	Fredrik Cajan
1839	Suomalaisen Talopojan Koti-Lääkäri	Elias Lönrrot
1842	Wenäjän historia lyhykäisesti kerrottu	Elias Lönrrot ja Gustaf Ticklen
1844	Wiinanmyrkystä surullinen tarina	J. H. D. Zschokke suomennos Abraham Poppius
1844	Luwun-Laskun Oppi-Kirja	A. F. Borenius
1844	Geografia eli maan opas	Ludwing Stoud Platoun suomennos August Alqvist.
1845	Kysymykset ja Wastaukset Wäkewäin Juotawain Wäärinkäytöksestä	Jakob Ekenstam suomennos Nils Fellman
1845	Yksinkertainen chirurgia	Samuel Roos suomennos Matthew Mayor
1845	Mintähden ja sentähden	Otto Ule Suomennus lääkäri Samuel Roos
1845	Enon opetuksia luonnon asioista	Antero Warelius
1845	Suomen maanopas	C. A. Fineilus
1846	Kristopher Kolumbuksen elämän waiheet. Eli Historia hänen purjennoista ja Amerikän Löytä- minen.	Otto Tandefelt
1847	Mittauden Oppi-Kirja	Eukleides suomennos D. E. D. Europa- eus
1847	Neljä ensimmäistä kirjaa ynnä viidennen nääri- tykset Euklideen alkeista mittaustieteissä.	Eukleides suomennos Volmari Kilpinen
1848	Kolmiomittaviivain merkillisimmät yhtisoudet unnä tasannen-kolmiomitanto	Johan Henrik Eklöf
1848	Osviitta yhteiseen ja Suomen geografiaan	
1848	Kertoelma Suur-Sawosta eli Mikkelistä	Aksel Gabriel Corander
1849	Lyhy Suomen historia ja maantieto	A. G. J. Hallstén
1850	Suomalaisia kasvunimejä	Henrik August Reinholm
1851	Opetuskirja geografia´ssa ja historia´ssa	J. M. Winge
1855	Pieni haava-lääkäri	Karl Rinman

Vuonna	Teos	Tekijä
		suomennos A. Rothman
1851	Kertomus Hämeenkyrön pitäjästä	Yrjö Koskinen
1856	Kertomus Utsjoen pitäjästä	A. Andel
1857	Turun kaupungin historia	Gustaf Erik Eurén
1857-1859	Nuijasodan syyt ja laku Pohjanmaalla	Yrjö Koskinen
1859	Oppikirjan luonnontieteessä	Nils Johan Berlin suomennos H. G. Perander
1859	Tähdellisimmät mietteet terween ihmisen elämästä ja terweyden hoidosta	L. A. Soldin
1860	Flora Fennica; Suomen kasvisto	Elias Lönrot
1800-luvun puolimaissa	Suomen maan pedot, Suomen maan meripedot Apinjat ja marakatit	
1866	Zoologia eli eläinkunnan luonnonhistoria	C. F. Lütken
1866	Eläintiede (Zoologia) suomalaisille alkeiskouluille	Johan Vilhelm Murman ja Pekka Aschan
1868	Lukukirja luonnontieteessä	Nils Johan Berlin suomennos A. Rahkonen
	Suomen suuriruhtinaanmaan nykyinen tilasto	Paavo Tikkanen
1870	Ensimmäinen suomen kielen tietosanakirja	Agathon Meurman
1876	Maamme kirja	Sakari Topelius

Liite 3. Snellmanin kirjoittamat artikkelit Maamiehen Ystävä -sanomalehdessä.

Sanomalehden artikkelin numero	Artikkelin päivämäärä	SAM-LADE AR-BE-TEN	Sanomalehden numero	Artikkelin nimi	Artikkelin teema
MY1	5.1.1844	7	1	Mitä maamiehen ystävällä on sanomista	MY markkinointi
MY2	5.1.1844	8	1	Mitkä suomalaiset ovat	kansallisuus, identiteetti
MY3	13.1.1844	12	2	Eiköhän suomenmaassa ihmisiä ollut ennen kuin suomalaiset tänne tulit?	kansallisuus, identiteetti
MY4	13.1.1844	13	2	Ei aina keksi käräjän käviä	oikeusjärjestelmä
MY5	13.1.1844	14	2	Suomalaisesta kirjallisuudesta seurasta	kirjallisuuden
MY6	13.1.1844	15	2	Uusilaatunen navetan rakennus	karjatilanhoido
MY7	13.1.1844	16	2	Sortavalasta kuuluu hirmusia sanomia...	onnettomuuden uutiset
MY8	20.1.1844	20	3	Mikä tieto vanhoilla suomalaisilla oli jumalasta	uskonto
MY9	20.1.1844	21	3	Kuinka paljon väkeä suomenmaassa	väestön tilastot
MY10	20.1.1844	22	3	Mitä siitä rankista karjalle hyvää	karjanhoito
MY11	20.1.1844	23	3	Kuinka viisas mies lapsensa kasvattaa	kasvatus
MY12	20.1.1844	24	3	Pietarista mainitaan että hänen kejsarillinen korkeutensa...	Yleis uutiset
MY13	27.1.1844	31	4	M-Y- Osaattakko pojat lukuja laskea?	tiede
MY14	3.2.1844	36	5	Pietarin Sanomia	kuulutus
MY15	3.2.1844	36	5	Suomenmaa ensimmäinen pappi	historia-uskonto
MY16	3.2.1844	38	5	Ulkomaan asioista ja Kuopion pitäjän miehistä	ulkomaan uutisia
MY17	10.2.1844	42	6	Paavista ja paavin uskosta	uskonosta
MY18	10.2.1844	43	6	Kalevasta	kansallisuus kirjallisuuden
MY19	17.2.1844	47	7	Olettako miehet urkuja kuuleet	kirkon urkojen hankinta ja MY markkinointi
MY20	17.2.1844	48	7	Erinäisten riistain kasvannosta ja elatusaineesta	tilanhoido
MY21	17.2.1844	49	7	Ruottin kuninkaasta	kuninkaallisten uutiset
MY22	17.2.1844	50	7	Tarina	huumori
MY23	12.2.1844	55	8	Ei mene aurinko mihinkään.	Tiede
MY24	24.2.1844	56	8	Hätäaineista elävien elatukseksi	karjanhoito

Sanomalehden artikkelin numero	Artikkelin päivämäärä	SAM-LADE AR-BE-TEN	Sanomalehden numero	Artikkelin nimi	Artikkelin teema
MY25	23.3.1844	60		Kristin opin puhistamisesta paavin erhe- tyksistä	uskonto
MY26	22.3.1844	61	9	Jos aurinko seisoo, kyllä kuu juoksee.	Tiede
MY27	9.3.1844	66	9	Diamanti	siveys- ohje
MY28	9.3.1844	73	11	Matille enemmän lukuja	Tiede
MY29	23.3.1844	78	12	Ulkomaan sanomia	kunin- kaallisten uutiset
MY30	30.3.1844	80	13	Jos nyt pitää ruveta eläville havuja syöt- tämään	karjan- hoito
MY31	30.3.1844	81	13	Ei mieltä kauhalla jaeta	siveys- ohje
MY2	6.4.1844	87		Pääsiäis juhlasta	uskonto
MY33	6.4.1844	88	14	Kylmänneista potatista	tilan- hoito
MY34	6.4.1844	89	14	Vale-kuoleista	siveys- ohje

Liite 4. Teksti MY23: Ei mene aurinko mihinkään. MY no. 8, 24.II 1844.

1 Ei tuota taida kukaan uskoa, joka näkee auringon nousevan ja
2 laskevan joka aamu ja ilta. Eipä sitä taho helposti ees uskoa, että tämä
3 maanpiiri, joka niin tasaselta näyttää, on ymmyrkäinen kuin lanka-
4 kerä. Niin sano muinen merimieskin Turusta, kuin kuuli muiden tästä
5 asiasta haastelevan: «ei totta olekkaan ymmyrkäinen; olen hän minä
6 purjehtinut ympäri koko maanpiirin, ja oli se joka paikassa tasanen
7 kuin tämä pöytyä!» (siinä hän löi kämmenensä pöytään että kopsahti).
8 Jopa tuo olisi tätä tajunnut, että maanpiirin täyty olla ymmyrkäisen,
9 koska hän oli sen ympäri purjehtinut. Vieläpä sen asian merellä
10 parahittain omilla silmillään keksii, koska siellä laivasta aina maston
11 nenät ensimmäiseksi näkyvät niin kuin vuoren takaa, vaikka kyllä
12 luulis meren olevan aivan tasanen. Tämä luulo tulee siitä, että maanpiiri
13 on niin iso ja joka paikalla niin vähitellen pyöriäksi kääntyy.

14 Missä *Matti* on, se joka niin selvästi lukuja laskettelee? Tuleppas
15 tänne! Otappas villanen lankakerä ja pistä sukkapuikko se läpitte.
16 Pidä sitten sen kerä maanpiirinä ja päreen tuli aurinkona. Kuin nyt pidät
17 kerän tulta vastaan ja kierrät sen niinkin rattaan sukkapuikon
18 ympäri, niin havaittet sinä, että toinen puoli kerää aina on pimiässä,
19 toinen valistettu. Jos näin kerää pyörität lännestä itään päin, niin näet
20 kuinka se valosa puoli muuttaa ittensä itästä länteen päin. Samaten
21 nyt maanpiiri pyörii ympäri niin kuin ratas kerran vuorokauessa, ja
22 tästä tulee yö ja päivä. Maanpiirillä asuvaisille siltä näkyy, että aurinko
23 kulkis itäältä länteen, mutta se on totuus, että maanpiiri itte pyörii
24 itäälle päin. Aurinko pysyy aina paikallaan. Niin myös kaikki tähet;
25 vaikka nekin, samaten kuin aurinko, näkyvät kulkevan maanpiirin
26 ympäri itäältä länteen päin.

27 Tästä sen ymmärtää, ettei kaikilla maanpiirin asukkailla ole yhtä
28 haavaa päivä taikka yö. Kuopiossa esimerkiksi aamu koittaa liki
29 neljännes osan tiimaa ennekuin Vaasassa, ja Amerikassa on meidän
30 puolenpäivän aikana aivan pimiä yö.
31 Mutta eipä vielä tämä kyllä ole. Vieläpä maanpiiri näin pyörimällä
32 kulkee vuodessa auringon ympäri, samalla tavalla kuin esimerkiksi
33 seinäkellossa viisarin nenä kulkee navan ympäri. Ja tästä tulevat
34 erinäiset vuoden ajat.

35 Tiedät hän sinä *Matti*, missä pohjan tähti on, se joka ympäri olet
36 nähnyt otavan pyörivän? – Noh se on hyvä, että sen tiedät! Mutta
37 teeppä nyt niin kuin Maamiehen Ystävä sinulle
38 Pane palava kynttilä pöydälle seisomaan. Ota sitten se lanka kerä, ja
39 pistä sen läpi pitkän puisen puikon. Pane tämän puikon alapää
40 pöydälle ja kallista se, niin että ylipää tule osottamaan pohjan tähteen
41 päin. Sais se puikko olla niin pitkä, että kerän keskipuoli on kynttilän
42 tulen kohalla, kuin pidät sen puikon niin kallisetuna kynttilän
43 länsipuolella. Jo sen nyt, siitä kynttilän eteläpuolelle siirrä, kynärän
44 verran pois kynttilästä, niin näet puikon ylipuolen olevan kynttilään
45 päin käännetyt, ja kerän ylipuoli ompi paremmin valaistu kuin
46 alapuoli.

47 Jos nyt kynttilä olisi aurinko, ja kerä olis maanpiiri ja sen ylipuoli
48 pohjanpuoli, niin totta hän tällä puolella olisi lämpymämpi olla, kuin
49 ala- taikka etelä- puolella.

50 Kuin panet kerän kynttilän itäpuolelle, niin on, samaten kuin
51 länsipuolella, koko kerä yhtä liki kynttilän tulta ja yhtä valaistu, eikä
52 mahtais, jos kynttilä aurinkona olis, yläpuoli olla alapuolta lämpy-
53 määmpi.

54 Mutta jos kerän pohjapuolelle kynttilää viet, niin on nyt puikon
55 alapää kynttilää lähempänä, ja kerän alapuoli on enemmän valaistu
56 kuin yläpuoli. Niin on se myös ymmärrettävä, että jos tämä alapuoli
57 olis maanpiirin eteläpuoli, niin olis täällä lämmin ja ylipuolella taikka
58 pohjapuolella maanpiiriä kylmempi.

59 Ette sitä mahda uskoa, hyvät miehet, mutta on se totuus, että
60 maanpiiri näin kulkee auringon ympäri, kuin on Matti kerää kynttilän
61 ympäri kuletellut. Se on aina kallellaan, että pohjanpuoli osottaa
62 pohjan tähteä ja otavata, ja kulkee tämän matkan yhdessä vuodessa.
63 Maanpiirin ollessa länsipuolella aurinkoa, ompi meillä pohjan poika-
64 silla ihana kevät, kuin hän eteläpuolella on, niin on meillä lämmin ja
65 kesä, itä puolella taas syksy. Mutta kuin hän enättä auringon pohja-
66 puolelle, silloin on meille tullut kova talvi ja pakkanen.

67 Ymmärtää sen tästä, ettei joka maan paikassa yhtä aikaa kesä ole,
68 eikä talvi, eikä muut vuosiajat. Silloin kuin pakkanen meidän nenäm-
69 me valkasee, silloin eteläpuolella maanpiiriä asuvaiset hiessä ovat;
70 silloin kuin me avojalon käveskelemme, silloin siellä pistetään jalat
71 ulkosaappaisiin. Mutta maanpiirin keskipaikolla keskipaikoilla ele-
72 tään aina hyvässä lämpymässä. Vaikapäänä tähän erinäiseen lämpey-
73 teen ja kylmään on se asia, että aina on sitä kylmempi jota liusummasti
74 laskevat auringon säteet maata vasten. Niin on aurinko kaksi kertaa
75 vuodessa maanpiirin keskipaikalle asuvaisille pään ylitte, ja tästä on
76 heillä hyvin lämmin. Meidän maissa niin kuin myös maanpiirin etelä-
77 puolella asuvaisen maakunnassa, tämä ej tapahu milloinkaan.

78 Jos tahot Matti ruveta kulettamaan kerää kynttilän ympäri niin
79 hiitasti, että vuoen siinä viivyt, ja jos yhtä aikaa pyoritätä kerää kerran
80 päivässä puikon ympäri, että myös näet, kuinka päivä ja yö vuorotellen
81 kulkevat yli koko maanpiirin, niin tiedat sinä sitten, mitkä matkat
82 tämä maanpiiri tekee sekä vuosittain että päivässä; mutta etpä sinä
83 taida tähän tumaan ruveta. Houkan työpä se oliskin, koska asian
84 ilman tätä hyvästi ymmärtää.

85 Taitaispa vielä joku kysyä, minkä päällä sen maanpiiri makaa, koska
86 hän on niin luja ja pysyvä? mutta semmonen kysymys ei maksais
87 mitään, koska jo on sanottu, että maanpiiri pyörii auringon ympäri
88 niin kuin ratas, ja sen itekukin näkee ettei ilmassa ole rakennettu
89 maanteitä hänen kulkia. Ja eipä meidän ympäri kymmenen muuta maan-
90 piirtä, muutamat terävämästi, muutamat hitaammasti.

91 Mutta näistä asioista vielä vastakin puhutaan, ja silloin vielä kuva-
92 uksella paremmin selitetään, mitä tässä on juteltu.

Teksti MY26 Jos aurinko seisoo, kyllä kuu juoksee. MY no 9 2.III 1844.

1 Vieläpä sinulla *Matti* on suu auki ihmetellessäsi sitä kummaa, minkä
2 Maamiehen Ystävä viimmen auringosta puhu. Hyvä on toki, että on
3 talvi, niin ettei kärpäset suuhus lennä.

4 Tässä nyt näet lankakeräs kuvattuna, niin kuin Maamiehen Ystävä
5 lupas asian kuvauksella paremmin selittää. Kuvan keskipaikassa näet
6 auringon. Vasemmalla käellä on maan piirin kevätaijana. P. puustavi,
7 joka sen ylitte seisoo, merkitte maanpiirin pohjapuolen, ja keskikai-
8 kan osottaa se piiru, joka häntä poikkipuolten on piiritty. Auringosta
9 myös on M. Y. tähän piirun vetänyt, että ymmärtäisit auringon tällä
10 aikaa olevan maanpiirin keskipaikalla asuvaisten pään ylitte. Vielä
11 tästä kuvauksesta näkee, että silloin on puolessa maanpiirissä, *suoraan*
12 *leikattu pohjasta etelään*, päivä ja toisessa puolessa yö. Tästä se tulee,
13 että silloin ovat yöt ja päivät yhtä pitkät.

14 Auringon alapuolella on maanpiiri kuvattu meidän kesäaikana.
15 Silloin on pohjapuolella asuvaisilla aurinko suoraan pää ylitte.
16 Mutta niin kuin kuvauksestakin näkee, niin tämä tapahtuu ainoastaan
17 niille ihmisille, jotka asuvat liki kolmasosa tietä keskipaikasta pohjaan
18 päin. Me asumme liki kaksi kolmasosaa pois keskipaikasta. Sentähden
19 aurinko ei ikään tule meidän vaivaisten pään kohalle, ja me näemme
20 hänen ainakin olevan etelässä päin meidän asuntopaikastamme. Mutta
21 koska aurinko on kolmasosa tietä pohjempana keskipaikkaa, niin on
22 myös kolmasosa pohjapuolta, pohjanmerkistä lukien, on taas yötä päivää
23 auringolta ylösvalaistu. Sentähden Lapinmaassa nähään kesällä aurin-
ko monta viikkoa, ja korkeilta vuorilta Kuopion ja Oulun Läänissä

24 nähään samoten aurinko Johannusyönä. Sentähden myös ovat meille
25 kesäyöt niin lyhykäiset ja valosat.
26 Jos teet sinä Matti ittelles *ison* kerän tuohesta ja pidät sen pöydällä
27 kynttilän eteläpuolella, niin kallellaan kuin viimeisessä lehdessä si-
nulle
28 opetettiin, niin havaittet sinä tämän teoksi. Sillä kerää puikon ympäri
29 pyörittäissä, saat sinä nähdä, että yksi osa kerän pohjapuolesta ej
30 milloinkan tule pimiän.
31 Oikialla puolella aurinkoa on maanpiiri kuvattu niin kuin meidän
32 syksyaina, jona se aurinko taas omi maan piirin keskipaikan ylitte,
33 ja yöt ja päivät yhtä pitkät
34 Auringon ylipuolella näkyy maanpiirin kuvat talvissa aikana. Silloin
35 näkevät auringon päänsä ylitte ne, jotka asuvat kolmasosa tietä
36 eteläänpäin maanpiirin keskipaikalta. Silloin meillä ovat pitkät yöt, ja
37 Lappalaisilla on yö monta viikkoa perätysten. Sen täyden on kolmas-
38 osakin maan piirin pohjapuolesta tehty mustaksi. Mutta silloin etelä-
39 puolessa maanpiiriä ovat yöt lyhyet ja valosat, niin että sielläkin
40 kolmasosa maanpiiriä on yötä päivää auringolta ylösvalaistu.
41 Jos olis maanpiiri slantin muotoinen, niin kuin se kuvassa näyttää
42 olevan, niin olisivat kyllä yöt ja päivät joka paikassa yhtä pitkät. Ej
43 tulee, että pohjanpuolella asuvaisilla on aurinko niin kuin vuoren
44 takana, silloin kuin eteläpuolella asuvaist näkevät hänen päänsä ylitte.
45 Ja sama seikka se on eteläpuolella asuvaisilla, silloin kuin aurinko
46 pohjapuolelle maanpiiriä tulee.
47 Mutta muista sinä *Matti*, ettei aurinko itte liiku, vaikka hän näkyy
48 muuttavan paikansa maanpiirin käydessä hänen ympäri, Ja jos sinä
49 Maamiehen Ystävän jutuista olet ruvennut pelkäämään, että Kuu
50 myös ej pääse paikaltaan, niin heitä sinä pois ne tuumat. Sillä vaikka
51 aurinko seisoo, kyllä kuu juoksee.
52 Niin kuin maanpiiri yhdessä vuodessa kulkee auringon ympäri, niin
53 myös juoksee kuun neljässä viikossa ympäri maanpiirin. Ja tästä tulevat
54 ne kaksitoista kuukautta vuossa. Aurinko ej liiku mihenkään, sentäh-
55 den kulkee maanpiiri vuosta vuoteen, yhdessä jäljessä, mutta kuun
56 täytyy seurata maanpiiriä, ja sentähden se joka kuukaussa tekee
57 uuden jäljen. Kuvauksessa näet tämän jäljen piirityn läpi kolmen
58 kuukauden, meidän syksystä keski talveen asti. Kuun on oikialla puolella
59 aurinkoa merkityy puustavilla K. Siitä lähtien hänen tiensä näkyy
60 menevän, niinkun kääris nauhan ymmyrkäisen kartun ympäri.
61 Sen tiedette, ettei maan piiri ittestään valosa olis, jos ej hantä aurinko
62 valaisisi. Mutta ette taida uskoa, että myöskin kuu pimiä olis, jos ei
63 auringon säteet siinä näkyis niin kuin peilissä eli tyyneessä veessä. Ja
64 kuitenkin omin silmin näemme asian niin olevan. Sillä mustapa se kuu
65 onki, kun kerta kuukaussa emme näe sitä auringolta valaistettua
66 puolta. Niin myös sen pian havaittee, että aurinko aina löyetään sillä
67 puolen, jolla puolella kuu kirkkaana on. Siitä se myös tulee, ettei kuun
68 säteet ollenkaan lämmitä.
69 Puhuttiin viimeisessä lehdessä kymmenestä maanpiiristä, jotka niin-
70 kuin meidänkin maanpiiri auringon ympäri vaeltavat. Näillä on muu-
71 tamilla heidänki kuunsa, jotka heidän ympäri kiertävät. Yksi heistä
72 kututaan *Saturnus*, ja sillä on kuuta seittemän kappaletta omalla
73 varallansa. Ei siellä mahda kuunvaloa puutua.
74 Ja nyt *Matti* ajattelet Maamiehen Ystävän olevan iso valehtelian.
75 Mutta käyppäs pappilaan kysymään, niin saat kuulla, että nämät ovat
76 kaikki totilliset jutut.

Teksti MY5 Suomalaisesta kirjallisuuden seurasta. MYno. 13.I. 1844.

1 Oli Helsingissä vuonna 1831 muutamia isänmaata rakastavia miehiä.
2 Nämät kokontuvat yhteen ja mielistyvät yhteisesti kirjain kautta sekä
3 oppineille että oppimattomille osottaa tietoa Suomenmaasta, harjoit-
4 tain sillä tavalla Suomen kieltä, ja kuttuvat seuransa Suomalaisen

5 Kirjallisuuden Seuraksi. He ottivat seuraansa paljon ihmisiä ympäri
6 koko maakunnan, niin että heidän Seurassansa nyt jo on monta sataa
7 jäsentä. Myös talonpoikaisia miehiä on kututtu jäseniksi tähän seu-
8 raan.

9 Kun nämä kaikki olisivat kirjoittaneet ja pränntiin¹¹ panneet jootaan
10 Suomalaista kirjaa, niin kylläpä sitten olisi kirjoja. Mutta ej sitä
11 olekkaan Seura tarkoittanut, sillä ei se ole joka miehen asia kirjoja
12 kirjottaa. Tarvitaan myös rahaa, jolla prännti maksetaan. Sentähdet
13 joka Seuran jäsen maksaa tähän yhdellä kerralla 25 paperi ruplaa taikka
14 vuosittain, ensi vuoesta 5 ruplaa ja sitten joka vuosi 3 ruplaa paperissa.
15 Näistä rahoista myös antaa Seura jootaan niille miehille, joka kirjoja
16 kirjottavat, sillä näidenkin täytyy työstään elämän. Sen rahan, joka
17 pränntistä maxetaan, saapi Seura takasin, kuin näitä kirjoja maakun-
18 nassa ostetaan, ja tällä rahalla sitten taas pränntätetään uusia kirjoja.

19 Kyllä sen näistä jokainen ymmärtää, että tämän Seuran päälletar-
20 koitukset mahtavat meidän Isänmaalle hyödylliset olla, kuin vaan
21 hyviä kirjoja löytyy pränntättäväksi. Ja tästä kyllä Seuraan paraat jäsenet
22 huolta pitävät, ettei huonoja kirjoja vastaan oteta. He ovat ahkerat ja
23 oppineet miehet, Akatemian Professoreista ja niin edespäin.

24 Jos siis tahtosi joku talonpoikanen mies tähän Seuraan myös ruveta,
25 niin hän kirjapränntissä Kuopiossa ja kyllä pappeinkin luona saapi
26 neuvon, mitenkä siihen pääsee. Olispa se kyllä kynniaksi talonpojan
27 säädylle, jos heistä moni mies, jolle Jumala on tavaraa antanut, pienen
28 osan tästä maamiehensä ylösvalistukseen kääntäisi.

29 Niistä kirjoista, joita Suomalaisen Kirjallisuuden Seura jo on prännt
30 täyttännyt, taitaa kyllä yksi, Kultala, löytyä usiamman talonpojan
31 majassa. Tämän kirja on Ruottista Suomeen kääntännyt yksi korkiasti
32 oppinut mies, Kekkmanni vainaja, joka oli Akatemiassa Suomen
33 kielen opettajana, Sillä on Keisari armollisesti Akatemiaan säätänyt
34 semmosen opettajan, että oppisivat kaikki papit ja muut virkamiehet
35 Suomen kieltä hyvästi tuntemaan. mainittu Kekkmanni oli myös
36 kirjoittaneen Suomen kieltä paremmin, niin kuin sen myös »Kultalasta«
37 näkee.

38 Toinen mainittava mies on Lönnrothi, Tohtori Kajanissa. Kyllä
39 hänen usiammat Savon-Karjalan- ja Pohjanmaan-miehet mahtaa tuta.
40 Sillä hän on jo mennä kesänä vaeltanut jalkaisin ympäri maakuntaa,
41 kokoillen ja ylöskirjottain Suomen kansan runoja, laulaja, sanalaskuja
42 ja arvotuksia. Vaikka ei häntä moni luuliskaan Tohtoriksi ja niin
43 korkeasti oppineeksi mieheksi, kuin hän tulee kylään avojalon talus-
44 telleen, laukku selässä ja saappaat kädessä. Mutta tuntee sen hyvin siitä,
45 ettei ole toista niin puhelista ja talonpojalle nöyrää herras-miestä.
46 Tämä Lönnrothi on ensinnäkin, Vuokkinimessä ja muissa pitäjinsä
47 Venäjän rajoilla Kansakunna suusta koonnut koko joukon vanhoja
48 runoja Väinämöisestä, Ilmarisesta ja Lemminkäisestä, joita on hyvin
49 huvittelevainen lakia, ja joista myös saadan tieto esivanhempaimme
50 ajatuksista ja tavoista aina siitä asti, kuin ei vielä ollut Kristinoppikaan
51 meidän maassamme. Nämä runot on Suomalaisen Kirjallisuuden
52 Seura pränntäyttännyt kirjassa nimeltä Kalevala. Vielä on Lönnrothi
53 koonnut ja Seura kolmessa kirjassa ulosantanut¹² pienempiä ja enm-
54 mittäin nykyempiä runoja ja ja huvilauluja. Ja kututaan nämät kirjat
55 Kanteletar. Ei näitä runoja lukemassa väsy, niin usiammat heistä ovat
56 soveliasti kokoonpantu, ja niin he syäntä toisinsä liikuttavat toi-
57 sinansa ilahuttavat. Viies kirja Lönnröthin kokooma ompi Suomen
58 kansan Sanalaskuja, jonka myös on mainittu Seura pränntistä ulosan-
59 tanut.

60 Luulisitte hyvät miehet tälle Tohtorille ja muille Suomalaisen Kir-
61 jallisuuden Seuran päämiehille olevan tästä hyödytystä, että he niin
62 ahkerasti toimittavat lukemista Suomen kielellä ja kokevat vanhan
63 ajan viisautta ja runotaitoa tehdä tutuksi kansakunnalle ja säilyttää

¹¹ pränntätjä^{35*} v. vanh. kans. painaa tekstiä; harv. kirjoittaa (vars. painokirjaimin). | Teps pm p:ty Tukholmassa v. 1580. P. nimi paperiin. NSS.

¹² ulosantaja v. vanh. antaa ulos; julkaista, päästää markkinoille. | NSS.

64 tulevaisille ajoille. Mutta ei näille isänmaata ja isän kieltä rakastaville
65 miehille ole tästä mitään muuta palkkaa kuin hyvä omantunnon voitto
66 ja se kiitollisuus, jonka hyvin ansaittevat kaikilta Suomenmaan asuk-
67 kailta. Papit kyllä toisinansa toimittavat jonkun hengellisen kirjan
68 pränttiin, mutta tämä olis heidän virkaansa kuuluva asia, koska heitä
69 on pantu kansakuntaa hengellisissä asioissa opettamaan. Semmoisista
70 kirjoista, kuin heitä hyvin ostetaan, on myös ulosantajalle hyvä voitto,
71 ja tavallisesti nämät kirjat ovat Suomeksi käännettyjä muukalaisten teke-
72 miä, heidän ulosantamisesta ei ole mitään voittoa, sillä kuin niillä
73 rahaa tulee, niin sillä taas uusia kirjoja pränttäytetään, ja ulosantajilla
74 on siinä sivuaa erinäiset ankarat virat toimitettavat, eivätkä ollenkaan
75 tarvittisi Suomenkielestä ja maakunnan ylösvaistamisesta huolta pi-
76 tää.

77 Kuinka hän nyt talonpoika saattais näillen osottaa kiitollisuudensa?
78 Ei millään muulla lailla kuin näiden kirjain lukemiselle. Maamiehen
79 Ystävä lupaa vasta siitä tuuman pitää, kuinka heitä kaikkiin halvim-
80 malla saattaisi talonpoika saada.

Teksti MY8 Mikä tietoa Vanhoilla Suomalaisilla oli jumalasta MY no 9 20.I 1844.

1 Niinkuin myöskin pakanat taitavat tietä, mikä oikeus ja kohtuus on,
2 niin on heillä myös aina ollut joku tieto Jumalasta. Sillä se pakanakin
3 ymmärtää, ettei tämä maailma ole ittiään tehnyt; eikä se ihmisenkän
4 tekemältä näytä. Ja on se vielä merkillinen asia, että he tavallisesti itte
5 ovat kattoneet epäjumalitansa huonoksi ja korkiamman Jumalan
6 päälle uskoneet, vaikka heillä tästä Jumalasta ei ole mitään erinäistä
7 tietoa ollut. Osottaa tämä heidän niin kuin odottaneen sen oikian
8 Jumalan tiedon, jonka laupias Jumala Profetain ja viimein meidän
9 Vapahtajamme Jesuksen Kristuksen kautta on meille ittestään ilmoit-
10 tanut.

11 Niin myös vanhoilla Suomalaisilla ennen kuin Kristin oppi heidän
12 mieltä ylösvaistaisi, oli monta epäjumalata, joillen he nimet antovat ja
13 joiden teosista he kaikenlaista juttelivat. Mutta näitä korkiampi oli
14 heidänkin mielestensä itte *Jumala*, jolla ei muuta nimeä ollut, ja josta
15 ei mitään muuta tietty, kuin ettähän oli kaikkein korkein, kaikkival-
16 tius, näkymätöin Jumala. Hänen päälle uskovat Suomalaiset kaikki.
17 Mutta ej tiedä Jumalan palvelusta missään muualla pidettäneen, kuin
18 Bjarmalan maassa, nykyisen Arkangelin paikoilla, Venäjässä. Nämät
19 Bjarmalaiset olivat Suomen sukua, valda kaupiamiehen ja iso rikkaat,
20 josta se tulenee, että vieläkin Arkangelin ja Vuokkiniemen miehet ovat
21 sukkelat kaupan teossa. Siellä nyt sanotaan Viin-joen rannalla olleen pyhä
22 paikka, korkialla pystö-ajdalla piiritetty, ja sen keskipaikassa
23 Jumalan kuva. Täsä uhrasivat ihmiset paljon tavarata, joka maahan
24 kaivettiin, ja yötä päivää erinäiset miehet tätä vartioittivat. Näyttää se
25 uhraaminenkin, että ihmisillä aina on ollut lunastuksen kaipaus,
26 vaikka ei he ole oikiata ja ainoata Lunastajaa tunteneet. Sillä uhrilla he
27 luulivat heidänsä lepyttävän Jumalan vihaa heidän synteinsä ylitte.

28 Ne epäjumalat, joidenka päälle meidän esivanhimpamme uskoivat
29 ja joista vanhoista runoisa puhutaan, näyttävät meidän silmissä mel-
30 keen niin kuin väkevät uroot ja isot noidat. Näistä on vanhin «itte
31 vanha *Väinämöinen*.» Sitä myös mainitaan Kave-Ukoksi, josta vielä
32 nytkin sanotaan: Ukkosen ilma ja Ukkosen jyrinä. Tämä Väinämöinen
33 oli iso viisas, joka sanoillansa teki, mitä hän vaan tahto, ja erinomat-
34 tain hän oli hyvä runoilemaan. Sanotaan sitä toisinaan maailman
35 luojaksi, mutta on tästäkin asiasta toinenkin sanoma. Niin tarinojaan,
36 Väinämöinen kerran komiolla hevoisellaan rattastaneen meriä myöten.
37 Siinä henen yksi Lappalainen ampu nuolellaan. Väinämöinen putosi
38 mereen, ja vietiin siellä tuulelta ja aalloilta sinne tänne. Tulipa tänne iso
39 kotka lintu joka pani munan Väinämöisen polven mutkaan. Tässä
40 muna jautui. Kuin Väinämöinen sen siitä puotti, niin se meni kahtia.
41 Toisesta puolesta tuli taivas ja toisesta maa, ma munan sisuksesta

42 aurinko, kuu ja tähet. On se lapsellinen juttu, mutta kyllä kuuluu
 43 somalta runossa laulettuna.

44 Oli Väinämöisellä velimies *Ilmarinen*. Tämä ei ollut niin viisas kuin
 45 veljensä. Mutta oli hän oiva seppä, ettei parempata taida löytyä. Sillä
 46 sanotaan hänen takoneen taivaanki kannen, jossa ei suinkaan näy
 47 yhtään koloa. Puhutaan runoissa paljon *Lemminkäisestäkin*, joka oli
 48 nuori, ilonen ja kaunis mies, ja jota vaimoväki hyvin hyvänä pitivät.
 49 Mutta ei se näy olleen Väinämöisen ja Ilmarisen vertainen.
 50 Paitti näitä uskovat vanhat Suomalaiset muidenkin ihmistä ylempään
 51 olennoitten päälle. Niin *Kekriä* taikka *Köyriä* luultiin karjan haltiaksi.
 52 Tästä vielä pyhään päivää kututaan *Köyriksi*, ja monta tapaa löytyy,
 53 jolla tänä päivänä karjan hyvin käymistä koitetaan matkaan saattaa.
 54 Niin epäuskonen ihminen usiammasti onkin että vielä moni meidän
 55 maassa usko Veen emännän, Tapiot, Haltiat ja Tuonen Neiton löyty-
 56 vän, ja näistä lapsilleen puhuu, että nämätkin tulevat senkaltaisia
 57 hullutuksia uskomaan.

58 Sillä nyt kyllä olisi se hullusti tehty, jos Kristuksen seurakunnan
 59 jäsen niitä uskoiso. Mutta taisi tästä uskosta meidän esivanhimmille,
 60 jotka eivät sen parempaa tiennet, jotaan hyvää olla. pelkäsi toki
 61 pahantekijä Haltioita ja muita, kuin hänellä jotaan paha mielessä oli,
 62 ja niin kukatiesi jäi monesti paha tekemätä. Ja on se ainakin ilahuttava
 63 nähä, ettei he kokonansa olleet Jumala tiedosta ulossuljetut, mutta
 64 uskoivat näkymättömän ja kaikkivaltiaan Jumalan päälle, joka suu-
 65 resta laupiudestaan ja rakkaudestaan kyllä heidänkin ijankaikkisesta
 66 elämästä huolen pitääpi.

Teksti MY18 KALEVALASTA MYno 6 10.II 1844.

1 Kyllä hän taidatte hyvät miehet vielä muistaa, mitä toisessa lehdessä
 2 juteltiin Suomalaisen Kirjallisuuden seurasta ja kirjoista, joita tämä
 3 seura on toimittanut. Näiden kirjain seassa mainittiin ensimmäiseksi
 4 Kalevala niminen kirja, joka on Doktorin Lönnrothin ulosantama. Ja tästä
 5 kirjasta nyt erittäin puhutaan muutama sana.

6 Mutta täytyy ensinnäkin mainita, että Lönnrothi luulee kaikki vanhat
 7 Suomen urohot, Väinämöisen ja Ilmarisen, ja Lemminkäisen, olleen
 8 oikeita ihmisiä, vaika muut oppineet ovat heitä epäjumaloitten vertai-
 9 sena pitäneet. Sentähden hän mainitun kirjan esipuheessa näistä
 10 kertoopi seuraavalla tavalla:
 11 «Pian kaikissa runoissa osotetaan kaksi kansaa, jotka eivät ylen
 12 hyvässä suosiossa välillensä eläneet. Toisen näistä nimitäisimme
 13 Pohjan, toisen Kalevalan kanasaksi. Runoa myöten oli päänä Pohjan
 14 kansassa usiasti manittava Louhi, jota myös Pohjan akaksi nime-
 15 tään, ja joka heiän töistä näytti parahitten huone pitävän. Kalevan
 16+ kansassa oli monta sankaria, suurimmat Väinämöinen, Ilmarinen ja
 17 Lemminkäinen. Olkoon kuitenkin viime mainitusta jo aikonsa
 18 sanottu, että runot eivät anna tarkkaa tietoa, jos han vaikka olisi
 19 Pohjankin kansaan luettava. Ne runolaaudet, jotka minä tähän olen
 20 valinnut, kyllä näyttävät hänen usein Väinämöisen apuna olleen,
 21 tosinaan itsestään sopia Pohjalassa käyneen, Pohjalassa kosioineen
 22 ja niin edespäin, vaan toisissa kerrotaan hänen Päivilässä eli Juma-
 23 lisissa kosioineen, joilla nimillä enmmmin Kalevan kansaa luulisim-
 24 ma osotettavan. Joukahaisen taas pitäisin urohona Pohjan kansas-
 25 ta.» — —

26 Tämä omppi Lönnrothin puhe näistä urohoista. Ja tästä sen jo kyllä
 27 ymmärtää, minkätähden kirja Kalevalaksi kututaan, Se merkittee
 28 Kalevan miesten talon taikka asuntopaikan, Jopa nyt tällä nimellä
 29 nimetetyissä runoissa lauletaankin Kalevan miehistä, heidän sodistaan
 30 Pohjan väkeä vastaan ja heidän kosioomisesta Pohjolassa, jossa oli
 31 Louhella oivan kaunis tytär. Tämän sai viime seppä Ilmarinen
 32 akakseen. Kuin sitte kuoli Ilmarisen vaimo, niin nousi Kalevalan ja
 33 Pohjolan väen välillä sota Sammosta, joka Sampo oli aivan soma kalu,
 34 ettei kukaan enää taida arvata, mikä se liene ollut. Mutta sanotaan toki

35 runoissa sen olleen hyödyllisen maanviljelemiseen, että, vaikka ei
36 Kalevalaan saatu enemmän kuin muutamaan murusen tästä Sammosta,
37 niin tuli kuitenkin:
38 «Siitä kyntö, sitä kylvä,
39 Siitä kasvo kaikenlainen
40 Siitpä ikuinen onni.»
41 Pohjolaan ei jäänyt Sammosta muuta kuin kansi, ja lauletaan:
42 «Siit' on ppolo Pohjolassa,
43 Elo leivätön Lapissa.»
44 Liene monen Suomalaisen mielessä Kalevan nimi pian Hien ja
45 Lemmon veroisena. Mutta ei Ruonoissa sitä näytä. näissä Pohjolan
46 väkeä pahasti panetellaan; mutta Kalevan miehet, varsinki Väinämöi
47 nen ja Ilmarinen, ovat kyllä hyvät avuset. Taitaa näille siitä tuleen
48 paha nimi, että heitä on pakanoitten epäjumalina pidetty, joista kyllä
49 Kristin opin tunnustajain ei ole sopinut mitään hyvää sanaa. ja eipä
50 kansakunassa isoon aikaan löytynyt monta miestä, joka näistä van-
51 hoista Runoista mitään tiennyt. Vieläpä Lönnroti toisin arvelee, mikä
52 tähän lienee syynä ollut, näin sanoen: »Syy, että Kalevala tultiin
53 pahalla nimellä tuntemaan, lienee tullut siitä, että hän Pohjolan
54 kansalle oli hirviä ja pelättävä, joka häntä sentähden mainitti pahaaksi»
55 — —
56 Kuin saatte tiedä, että Runoja löytyy Kalevalan kirjassa kaksi
57 neljätkymmentä, niin sen kyllä arvaatte, että siinä lauletaan monesta
58 muustakin jutusta, päitsi näistä, joista vasta olemme lyjyikäisesti
59 puhuneet. Niin ovat he kyllä kaikki hupaiset lukea; mutta muutamat
60 heistä vielä ovat niin suloiset sanoiltaan, ettei paljon löydy toisia näitä
61 kauniimpia ja suloisempia. Lupaa Maamiehen Ystävä vasta tähän
62 panna kappaleita näistä ihanoista lauluista.
63 Ej sitä kukaan enää mahda arvata, kuinka vanhat nämät Runot
64 ovat. Mutta ymmärtää sen kuitenkin helposta näitä lukeissa, että enin
65 osa on kokoon pantu, ennen kuin Kristin oppi levisi Suomenmaassa.
66 Josta sen pian havaittee, että ovat he ainakin kaheksan sataa vuotta
67 vanhat. Ja koska heitä on nykyisinä aikana ruvettu ylöskirjottamaan,
68 ja Lönnrotin enimmäen osan on runolaulajain suusta kokoillut, niin se
69 kyllä on arvattava, että heitä tähän asti on ollut vaikia muistossa pitää
70 miehestä mieheen. Seuravaisesta Lönnrotin kertomuksesta tiedä saapi,
71 missä maanpaikassa näitä vielä paraiten muistetaan. Hän sanoopi;
72 »Paikat, joissa näitä runoja enimmästi on kouttu, ovat Suomen
73 Karjalassa Kitteen, Kesälahden, Tohmajärven, Ilomantsin ja Pielisen,
74 Venäjällä Vuokkiniemen, Paanajärven ja Repolan pitäjät, Kajanin
75 maassa Kuhmon ja Kiannan seruakunnat.
76 Ehkä senlaisia Runoja kuin nämät vielä joksikin löytyy kansan
77 muistossa, niin mahto niitä ennen vanhaan olla paljolta enemmän.
78 Latvajärvässä Vuokkiniemellä haasto talon ukko Arhippa, joka nyt
79 oli 80-nen vuoen vanha, ja jolta yhtäläiseen, mitä ennätin, kirjoitin
80 kaksi päivää perätysten, tästä asiasta seuraavalla tavalla: Voi, sano
81 hän, kuin minä lassa taattoni kera Lapukassa nuotalla kävin! – Oli
82 meillä kasakkana eräs mies Lapukasta, sekin oivat laulaja, ei taattoni
83 varonen. Kaikki yökauvet laulettih he rupiamiseen; eikä että kahesti
84 yksii sanoja. Lähti sitä sillon pakinata. Minä vaan piennä poika
85 hutjukkana istuin vieressä nuotiolla kuunnellen ja oppien, mitä tuon
86 tuosta alon muistaa. Vaan paljon minulta heittihenmielestä. Jos nyt
87 taattoni eläisi, niin kahtena päivänä ei hänen lauluja kirjoittaisi.
88 Senlaisia lauloja ei enää maahan synny, ja kaikki häviävät ne
89 vanhat laulut pois kansasta.»

Teksti MY15 Suomenmaan ensimmäinen Pappi. MY n: o 5 3.II.1844.

1 Muistatteko maamiehet, koska kuulleenne Kirkossa teille mainitta-
2 van mitään Suomenmaan ensimmäisestä Apostolista Henrikistä? Muis-

3 tanpa minä tarkasti kuin kuuluutettiin, että, oikeen Esivallan luvalla
4 kootaan apua kivi suojan rakentamiseksi sen huoneen ympäri, jossa
5 tämä Piispa Henrikki sanotaan saarnanneen, ja joka nyt vielä on
6 turmelluksista säilynyt Ylistaron Kappelissa Kuumon Pitäjässä, Turun
7 maalla. Muistanpa, kuinka Kirkonkin kukkarolla tähän tarpeeseen
8 rahoja kerättiin, ja kuin papit lukukinkereillä kulkiissansa kehoittivat
9 teitä tätä apua antamaan, pistitte tuohon kuka kopeikan kuka kaksi, ja
10 panipa moni kahenriunan rahankin, joku hyväsyvämminen vielä enem-
11 mänkin. Tästä ajasta on vasta neljättä vuotta kulunut, niin pitäishän
12 näitä asiat vielä monen miehen mielessä olla. Eihän tuo sentähden
13 aivan turhulta näyttäisi jos vähän laviamalla puhuisimme tästä
14 miehestä, joka meidän manterellamme kylvi ensimmäiset siemenet sen
15 opin tuntemiseen, josta niin siunatut hedelmät meille ovat kasvaneet, ja
16 josta jo niin monet tuhannet Suomalaiset kuolemansakin kivussa ovat
17 saaneet lohdutuksen ja rauhan.

18 Tämä Henrikki, joka oli syntynyt Englandissa, oli Piispana Upsa-
19 lassa Ruottin maalla, ja seuraisi, niin kuin viimmesessä lehdessä mainit-
20 tiin, Kuningas Erikki yheksättä Suomenmaahan. Kuin Kuningas oli
21 voittanut Turun tienoilla asuvaiset Suomalaiset, meni hän itte kotiinsa
22 takasi, mutta heitti Henrikin tänne Evangeliumia saarnaamaan ja aina
23 enemmän levittämään Kristin oppia. Kiivaasti kivoitti¹³ nyt Henrikki
24 Kristusta tuntemaan, koska hänen sanotaan olleen aivan suomenkielien
25 taitamattoman. Pakolla ja uhkauksilla sai hän meren rannalla asuvai-
26 set kastetuiksi, vaan eipä tähän tyytynytäkän, mutta meni vielä etem-
27 mäksi maakuntaan kansan kankeita sydämiä taivuttamaan. Oli muka
28 hänelle ittellensäkin hyötyä tästä työstä, sillä sekä Kuningas että Paavi
29 olivat luvanneet antaa hänen Hippakuntansa lisäksi kaikki ne Suoma-
30 laiset, jotka hän saisi Kristillisyyteen taipuneeksi. Alussa näyttivät
31 hänen kokeensa hyvin luonnistuvan, mutta jo viimeen tämä käännyt-
32 tämisen into jouvutti hänelle kuoleman.

33 Siihen aikaan asui Saaristen talossa Virmon pitäjässä, Turun maalla,
34 voimakas ja pohatta talonisäntä Lalli niminen, joka jo oli Kristin
35 oppiin kääntynyt. Väittivät muinon monikin hänen olleen vapasukui-
36 sen¹⁴ herrasmiehen, taikka aateli sukua; vaan tokkopa vielä niinä aikana
37 toki lienee löytynytkän vapasukusia miehiä meidän maassamme. Tä-
38 män Lallin Piispa tuomihti kovaa Kirkonrangaistusta kärsimään,
39 jonkun murhatyön tähden, josta Lalli kovasti vihastui. Sattupa sitte
40 Henrikki kerran matkoillansa tulemaan tähän Saaristen taloon, isän-
41 nän poisollessa, ja pyysi Lallin emännältä ruokaa ja muita tarpeita
42 hänen ja matkatoverinsa ruumiin ravinnoksi; sillä koskei niinä aikoina
43 vielä ollut maanteitä eikä kestikiivari taloja, pidettiin jokaisen velvol-
44 lisuutena, että ravita matkustavaisia. Kuitenkin Lallin emäntä ei
45 antanut Piispalle ravinto. Ja emme oikeen osaa arvata, mikähän lienee
46 tällä kertaa muurin päähän pistänyt, koskei nyt seurannut tuota
47 vanhaa ja kaunistaa Suomen tapaa, että ruokkia vierasta, vai lieneekö
48 hänkin äissään ollut. Eihän tuo toki Piispakan saattanut ruveta näin
49 vahvassa talossa nälkään kuolemaan, vaan käski miehensä avata ruoka
50 aitat ja otti väkise mitä hän tarvihti ravinnoksensa, mutta ei muuta
51 mitään vahinkoa tehnyt, ja matkusti sitte Pohjoseen päin. Kohta hänen
52 talosta lähettyänsä tuli Lalli kotiinsa ja suuttui suuresti, kuin kuuli
53 mitenkä Piispa oli täällä meiskanut. Hän kiiruhti Henrikin jälissä,
54 tapaisi hänen Kiulon järven jäätä myöten kulkiisa ja murhasi hänen
55 siinä. Ottipa sitte murhatun Piispan lakin, pani sen päähänsä, meni niin
56 ylpeillen kotiinsa ja tupaan tultuansa lausui vaimollensa: Jopa minä nyt
57 karhun tapoin.

58 Tämän sanotaan tapahtuneen 19. päivänä Tammi Kuuta vuonna
59 1158 jälkeen Kristuksen syntymisen, ja onkin sen päivän päällä vielä
60 nyt Allakassa Heikin päivä, jota muinon Paavin uskon aikana, juuri
61 tämän Piispan muistoksi, suurena pyhänä pidettiin. Henrikki hauvat-
62 tiin Nousen Kirkkoon, ja sanottiin sitte monta ihmettä tapahtuneen

¹³ kivoittaa^{2*v}. murt. kehottaa, yllyttää. NKS
⁷¹⁴ vapaasuku⁸³ harv. aatelissuku.

63 hänen hauvallansa, vaikkei nyt enää näitä turhia jaarituksia tule uskoa.
64 Vähilleen puolentoista sadan vuoden kuluttua muutettiin hänen luunsa
65 Turun Tuomiokirkkoon, joka myös hänen kunniaksensa rakettiin ja
66 kututtiinkin *Pyhän Henrikin kirkoksi*. Neljäsataa kaksikymmentä vuot-
67 ta siitä ajasta kuuluu nämä luut kuljetetun Venäjän maalle, kukaties
68 Pietariin, eikä oikeen tietä, jos ne vielä ovat säilyneet taikka mihin
69 lienee joutuneet, vaikka tuo yhen tehnee josko tämä asia tutaan eli ei.

Teksti MY17 Paavista ja Paavin Uskosta. MYn: o 6 10.22.1844.

1 Neljännessä lehdessä puhuimme jotakin Paavista ja sanoimme hänen
2 muinon saaneen Kuninkaatkin kuulemaan käskyjensä. Ja vieläpä
3 nytkin monessa valtakunnassa, jossa Paavin uskoa tunnustetaan,
4 samalla tavalla häntä kunnioitetaan, vaikkei meidän maassamme enää
5 toki pidetä häntä minäkään. Koska Paavit kuitenkin parahina ai-
6 koinansa villityksillensä vallittivat enimmänsä osan Kristityistä Suomen-
7 maansa, niin tahdomme vähän laviammalta kertoa, kuinka he alusta-
8 pitäin tämmöisen vallan saivat.

9 Apostolit olivat ensimmäisen Kristin Seurakunnan johdattajat ja
10 opettajat, mutta aikaa myöten määrättiin heidän avuksensa usiampia
11 miehiä, joita alussa nimettiin *Vanhimiksi* ja sitte Piispoiksi. Näiden
12 hallituksen alla hyvin menestyi seurakunta, vaikka häntä kovasti
13 vainottiin ja vaivattiin lähes kolme sataa vuotta. Vielä paremmin olis
14 Kristin opin pitänyt menestyä tämän ajan kuluttua, koska silloin
15 Ruhtinatkin alkavat tämän uskon tunnustamiseen taipua ja Kristityitä
16 puollustaa, niin etteivät nyt enää pakanat ja Juudalaiset vihallansa
17 voineet heitä vahingoittaa, Vaan näin rauhaan päästyänsä alkavat
18 Kristityt keskenänsä taistella, usein aivan tyhjistä jutuista, ja hämme
19 nellä omia jaarituksiansa Jesuksen ja hänen Apostoleinsa oppiin,
20 eivätkä enää pitäneet oikiata vaaria sydämiensä siveydestä ja nuhtet-
21 tomasta elämästä. Tosin rakennettiin komioita kirkkoja, mutta mitä
22 nekän saattovat hyödyttää, kosk'ei niissä oikialla hartaudella hengessä
23 ja totuudessa palveltu Jumalata, niin kuin Kristityt alku ajoissa tekivät,
24 vaikka pitivät Jumalan palvelustansa muissa tavallisissa huoneissa ja
25 vieläpä useen niissäkin salaisesti. Tämä huolimattomuus Kristikunnas-
26 sa lisääntyi aina enemmän, kuin Seurakunnan ylhäisimmät opettajat
27 rupeisit riitelemään keskenänsä, kuka heistä pitäis saaman suurimman
28 arvon ja vallan.

29 Romiin kaupungissa asui Piispa, joka kaikella tavalla oli kokenut
30 lisätä arvonsa ja valtaansa. Tämä Piispa, jota sitte ruvettiin Paaviksi
31 nimittämään, taisteli kauvan, päästäksensä kaikkein Piispain päämie-
32 heksi ja sai vielä Ruhtinatkin avuksi tässä kokeessansa. Vaan ei
33 tytyntäkään vielä siihen, että pääsi vallittemaan hengellisissä asioissa,
34 mutta tämän toivonsa voitettua, tahtoi hän pitää Ruhtinoitakin käs-
35 kyläisinänsä; ja luonnistuikin viimein tämä hänen tuumansa, vaikka
36 tuo varsin kummalta kuuluu. Niinkauvoin kuin ihmiset vielä lukivat ja
37 ymmärtivät Raamattua, ei Paavi uskaltanut suurta kavaluuta ja
38 ylpeyttä harjoittaa; mutta vähitellen vieraantui kansa pois Raamatusta,
39 niin ettei ensinkään saanut käsiinsä tätä pyhää kirjaa, eikä siitä kuullut
40 muuta mainittavankaan, kuin pyhä päivän Evangeliumia ja Epistolia
41 Kirkossa luettavan. Kyllähän sen hyvin arvaa, että Kristityt tällä
42 tavalla joutuivat aivan taitamattomiksi ja tyhmiksi uskon asioissa, ja
43 eipä silloin ollut vaikia heitä petää. Nyt sanottiin Paavin olevan
44 Kristuksen siaisena maan päällä ja että häntä sentähden kaikissa piti
45 uskottaman ja hänen käskyjensä estelemätä kuultaman, juuri kuin ne
46 olis Jumalasta lähteneen. Ja vaikka nämät Paavin käskyt usein sotivat
47 Jumalan sanaa ja järkeä vastaan, niin ei kuitenkaan kirvitty niitä
48 kiistää. Sillä jos joku sen teki, sulki Paavi hänen pois seurakunnan
49 yhteydestä niin kuin jumalattoman ja häjynkurisen pakanan.

50 Aivan äärettömäksi tämä pahennus paisui, kuin Gregorius 7:mäs

51 pääsi Paaviksi vuonna 1073. Hän oli kavala ja ylpiä, mutta myös viisas
52 ja nerokas mies, eikä välttänyt mitäkään välikappaletta, oli se paha eli
53 hyvä, saahaksensa valtansa enenemään. Tähän asti toki vähän välttivät
54 entiset Paavit Ruhtinoita aivan suututtamasta, vaan tämä pöppö
55 ponnisteli pelkäämättä heitäkin vastaan ja kukistikin peräti¹⁵ heidän
56 arvonsa, vaikka olisivat oikeudella pitäneet hänen esimiehinänsä olla.
57 Kyll' eivät Kuninkaatkään varsin helposti heittäneet valtaa käsistänsä,
58 vaan eivät tässä paljon auttaneet mitkään taistelemiset eikä kilvoitukset.
59 Sillä kuin he eivät tahtoneet taipua Gregoriuksen mielen mukaan,
60 käsketti hän heitä tuomioistuimensa eteen, pani heitä pois viralta, ja jos
61 he kokivat häntä vastustaa, yllyttihän heidän alamaisensa kapinaan ja
62 semmoiseen uppiniskaisuuteen, etteivät ensinkään totelleet Ruhtinoi-
63 tansa. Viimein täytyy Ruhtinat, päästäksensä omain valtakuntainsa
64 haltioiksi, antautua Paavin armoille ja anoa häneltä anteeksi, usein
65 aivan häväisevällä tavalla.
66 Kuin nyt ei kukaan enää uskaltanut Paavia vastustaa, tuskinpa
67 salaisesti epäilläkkään hänen valtansa laillisuutta, alkoi hän häpiämättä
68 Kristin oppia turmella monenkaltaisilla turhilla ja pahentavaisilla
69 opetuksilla ja valhepuheilla. Niin kielsi hän kaikki papit naimasta ja
70 määräsi, että heidän tavaransa pitäsi tulla Paavin kukkaraan heidän
71 kuoltuansa. Kristityille näyteltiin luita ja kalloja, joita sanottiin edes-
72 menneihen pyhään luiksi ja terveellisiksi tautia poispoistamaan; ja
73 semmosia myötiin kalliin hintaan. Juhlia määrättiin pyhään ihmisten
74 muistoksi, joiden esirukouksien sanottiin paljon voivan Jumalan edesä,
75 jonka tähden heille myös osotettiin Jumalallinen kunnia ja heitä avuksi
76 huuettiin. Vieläpä uskottiin heidän hautapaikoillansa monta ihmettä ja
77 kummitusta tapahtuneen. Näitä ja muita tamankaltaisia valheita ja
79 jaarituksia neuvottiin silloin ihmisille, mutta Kristuksen ja hänen
80 Apostoleinsa opetuksen laiminlyötiin ja unhotettiin. Kaikkein häpiäl-
81 lisimpään juoneen viimen Paavit mielistyivät, kuin he rupeisivat
82 ihmisille rahan edestä myömään syntiä anteeksi, sekä ennen tehtyjä
83 että niitä, joita vasta aivottiin tehdä; mutta vaikka tämä kauppa aivan
84 hyvästi alussa kannatti, niin se viimeen matkaansaattoi Paavin vallan
85 kukistamisen, sillä ainoistaan tätä kelvotointa kapantekoa Lutherus
86 ensin vastaanseisoi, kuin hän alkoi Kristin oppia Paavin erhetyksistä
86 puhdistaa.
87 Aivan oivallisest apumiehet Paavin kokeita edesauttaissa jä hänen
88 villityksiänsä levittämässä, olivat Munkit, jonka vuoksi heistäkin muu-
89 taman sanan tässä sanonen. Silloin kuin Kristin opin ensimmäinen
90 puhtaus jo rupesi häviämään, saivat monikin päähänsä, että kaikki
91 maalliset askareet estävät totisen jumalisuuden harjoittamista, ja että
92 sitä pyhemmäksi ihminen pääse, kuta pitemissä rukouksissa hän
93 oleskelee. Sentähden heittivät he peräti pois kaiken työn teon ja elivät
94 tekopyhässä laiskuudessa, erinäisissä, tätä varten raketuissa huoneissa,
95 joita sanottiin Klostereiksi. Toisissa Klostereissa asui anoistaan vai-
96 moväkeä, joita kututtiin *Nunnoiksi*, toisissa taas pelkkää miehenpuolta
97 ja näitä nyt nimettiin *Munkiksi*. He pitivät ihtensä paljo pyhempinä ja
98 parempina muita ihmisiä, vaikka usein olivat varsin jumalattomia ja
99 kelvottomia. Vääryydellä ja petoksilla he elättivät henkeänsä, kos' ei-
100 vät itte viihtineet työtä tehdä. Monta ihmeellistä puhetta on näistä
101 samoista munkeista, ja ehkä jonkun kerran kertoo Maamiehen Ystä-
102 väkin teille tämmösen tarinan.

¹⁵ **peräti** [-ix t. -i] perin, vallan, aivan, kerrassaan, suorastaan, jopa. Peräti vaikea tehtävä. Riita päättyi peräti surkeasti. Vai on hän käynyt peräti Amerikassa asti. Lähiaikoina ellei jo peräti ensi viikolla. Entinen mestari jäi nyt peräti neljänneksi.

1 **Niinkuin** jo kuuennessa lehessä puhuimme, joutui totinen Kristillisyyden
2 aivan surkiaan tilaisuuteen Paavien pahoin juonien kautta, niin että
3 selväjärkiset ihmiset alkoivat ikäänkuin epäillä, tokko tämä oppi
4 oikeeseen vieneekään, vaikk’ eivät tohtineet julkisesti ruveta Paavin ja
5 hänen kelvottomia kaskyläisiänsä vastustamaan. Oli kuitenkin muuta
6 mia urhoollisia miehiä, jotka jo ennen Lutheruksen aikoja, korottivat
7 äänensä kasvavaa pahennusta vastaa, eivätkä peljänneet niitä kauhi-
8 oita kipuja, joilla kaikkia totuuden tunnustajia kiusattiin. Niin eli
9 Frankrikissa 1180 vuoden paikoilla jälkeen Kristuksen syntymisen yksi
10 Kauppamies, Petrus Waldus niminen, joka oli sattunut saamaan
11 Raamatun käsiinsä ja sitä lukenut. Tästä hän tuli selvästi tuntemaan,
12 että Jesuksen oppi oli kokonansa turmeltu Paavien villityksiltä. Hän
13 jakoi köyhille kaiken tavaransa, alkoi julistaa totista Kristillisyyttä
14 maamiehille, ja opetti Raamatun olevan ainoan perstuksen uskol-
15 lemme, peräti hyljäten Paavien pahentavia neuvoja. Vaikka nyt
16 Paavilaiset häntä kiivaasti vastustivat, taipui kuitenkin pian suuri
17 joukko ihmisiä hänen tuumiinsa, erinomattain sentähden, että hän ja
18 hänen seuransa harjoittivat nuhtetomuutta ja siveyttä elämässään,
19 joita hyviä tapoja siihen aikaan aivan harvassa näkyi. Mutta vaikka
20 näitä jumalasia ihmisiä vastaan ei osattu mitään pahaa totistaa, niin
21 heitä kuitenkin hirmuisesti vainottiin ja ahistettiin, niinkuin pahanilki-
22 siä, paatuneita syntisiä, suljettiin pois seurakunnan yhteydestä, ja kuin
23 ei muut keinot auttaneet lähetettiin, Paavin käskyllä, heitä yksimielisesti
24 sodalla kukistamaan, vaikk’ ei toki voitu heitä kokonansa hävittää.

25 **Vuonna** 1360. Johan Wiklef niminen Professori Englandissa samalla
26 tavalla alkoi kiivaudella pelkäämättä vastaansanoa Paavin villityksiä,
27 kuin hän Romissa käydessään oli tullut tuntemaan kuinka surkialla
28 järellä Kristikunnan asiat olivat. Hän käänsi Raamatun Englannin
29 kieleen, ja kirjoitti vielä paljo muitakin jumalasia kirjoja, joissa peräti
30 paljasti Paavilaisiin pahat juone ja ilkiän käytöksen. Samoten kuin
31 Petrus Waldus, näytti hän, että autuuden oppi on etsittävä ainoastaan
32 Raamatusta ja semmoisista kirjoista, jotka sen kansa yhteensopivat.
33 Hän kielsi Kuningaat ja muut Ruhtinat Paaville veroa maksamasta ja
34 sanoi, ettei Paavilla ollut mitään valtaa Ruhtinoihin yli ei maallisissa
35 eikä hengellisissä asioissa. Tuostapa taas ankara vaino nousi Wiklefiä
36 vastaan, niin että hän niin kuin vääräoppinen ja jumalatoimien mies
37 ulossuljettiin seurakunnasta. Kuitenkin vaikuttivat hänen kirjansa
38 vielä hänen kuoltuansakin, että sangen suuri luku ihmisiä mielistyi
39 hänen opetuksiinsa, ja valmistui sillä tavalla vähitellen täydellisempi
40 puhdistus Paavien erhetyksistä.

41 **Juuri** näihen Wiklefin kirjain lukeminen saattoi vielä ennen Luther-
42 rukien aikaa sangen urhollisen ja oppineen miehen kilvoittelemaan
43 totisen Kristillisyyden puolesta ja kiistämään monta villitystä, joilla
44 Paavit olit Jesuksen opin turmelleet. Tämä mies oli Johan Huss,
45 Professori ja Pappi Pragin kaupungissa Böhmin maalla. Saarnoissansa
46 ja kirjoissansa opetti hän, paitsi muuta, että Herran Ehtoollisessa sekä
47 leipä että viina piti jaettaman jokaiselle Ehtollisvieraalle; sillä jo
48 kauvan oli tapana ollut, että niille, jotka eivät olleet hengellistä säätyä,
49 annettiin ainoastaan leipä, jonka Paavilaiset sanovat kokonansa muut-
50 tuvan Kristuksen ruumiiksi. Koska nyt näitä Hussin opetuksia pidet-
51 tiin jumalattomina erhetyksinä, vaadittiin häntä niistä tiliä tekemään
52 pappien kokouksessa, joka pidettiin Kostinitsin kaupungissa. Niinkuin
53 ainakin syytöin ihminen, meni hän sinne pelkäämättä ja sai vielä Keisari
54 Sigismundilta vakuutus-kirjan, jossa kovasti kiellettiin jokainen häntä
55 vahingoittamasta matkalla taikka matkan perillä. Mutta hänen Kost-
56 nisissä kokoontuneet vihamiehensä panettelivat häntä Keisarin edes-
57 sä, ja saivatkin viimein sen viekotuksillansa matkaan, että Sigismundi

58 rikkoi lupauksensa ja panetti Hussin vankeuteen. Nyt häntä kovasti
59 kivoitettiin poisluopumaan opetuksistansa. Mutta kuin ei mitkään
60 uhkaukset, ei mitkään kivut voineet pakottaa häntä palauttamaan
61 sanaakaan sanoituistansa uskon asioissa, poltettiin hän elävänä vuonna
62 1415. Hän kuoli urhollisuudella niin kuin kelpo sankari, rukoili vielä
63 tulessakin ollessansa, ja sanotaan samalla myös sanoneen: » Tänä
64 päivänä te paistatte hanhen, mutta siitä tuhkasta, johon minä nyt muutun,
65 pitää syntymän jouhten, jonka te heitätte polttamata. Sata vuotta tästä
66 lukien, pitää teidän tekemän tili Jumalan ja minun edessäni, » joilla
67 sanoilla hän näyttää ennustaneen Lutheruksen tuloa ja niitä asioita.
68 jotka sitten määrätyn ajan kuluttua tapahtuivatkin.

69 **Samalla** hirmuisella tavalla surmattiin Hussin ystävä ja apumies,
70 Hieronymus niminen Pappi Pragista, joka oli yhtä miehullinen sekä
71 totuuden tunnustamissa että kuolemassa kuin Hussikin. Vaan eivät
72 Paavilaisen sillä päässeet rauhaan, että surmaisivat nämät kaksi miestä.
73 Paljo ihmisiä oli muka mielistynyt näihen miesten opetukseen niin, että
74 nousi Paavia vastaan kauhia sota, joka kesti 17 vuotta, vaikk'ei siitä
75 tullut mitään hyvää Kristikunnalle. Sillä nämät totuuden tunnustajat
76 tuhansittain kuolivat sodassa uskonsa tähden, ja ne harvat jälille
77 jääneet olivat aina vainon alasina ja pakenivat sentähden maasta
78 maahan henkeä säilyttäöksensä.

79 **Nain** olivat nyt asiat vähitellen valmistuneet Kristin opin puhistami-
80 seksi Paavien erhetyksistä, kuin Lutehrus vuonna 1517 alkoi tätä
81 tarpeellista ja hyödyllistä parannusta matkaansaattaa. Tämä Martinus
82 Lutherus, jonka elämän vaiheista aivotaan toiste laviammalta puhua,
83 oli Professori ja Pappi Wittenbergin kaupungissa Saksanmaalla, siihen,
84 aikaan kuin tähän maakuntaan tuli Johan Tetsel niminen Munkki,
85 Paavin luvalla ja käskyllä myömään syntiä anteeksi. Hapiämätä vaelsi
86 Tetsel kaupungista kaupunkiin ja kylästä kylään, tarjoillen rahan
87 edestä syntein anteeksi antamus-kirjoja, jotka olivat monenlaatukset ja
88 sitä myöten kalliimmat eli halvempihintaset, kuin synnit olivat suuremät
89 mat taikka pienemmät, ja vieläpä hyvää maksoa vastaan antoi vapaus
90 kirjan semmoistakin synneistä, joita ostaja aikoi vasta tehdä. Aivan
91 arvattava on asia, että tällä jumalattomalla kaupalla mainiot raha
92 summa kokoontuivat Paavin ja hänen käskyläisiensä kukkaroon; sillä
93 yksinkertainen kansa ehätti joukottain Terselin tavaraa ostamaan ja
94 luuli, ettei minkään saattanut estää sitä taivaaseen tulemasta, jolla vaan
95 oli tämmönen vapaus eli anteeksi antamus-kirja Paavilta. Mutta
96 kyllähän senkin helposti ymmärtää, ettei tämä kaupanteko siunkaan
97 ihmisien tapoja parantanut. Joka vaan jaksoi lunastaa semmosen
98 kirjan, eli sitte huolimattomana synneissä ja jumalattomuudessa koko
99 elinaikansa ja menetti niin sielunsa autuuden Paavin petoksen tähden.
100 Niin sanotaan Tetselin ihtensä'kin saaneen koetella, mitä hänen
101 vapaus kirjansa vaikuttivat. Hän oli muka muutamassa Saksanmaan
102 kaupungissa kauvan oleskellut kaupansa tehden ja läksi sieltä pois
103 matkustamaan täyvellä raha-arkulla muassansa. Tämä tiesi eräs
104 irvihammas, joka myös ymmärsi, että rahat olit vääryyellä kootut,
105 kiiruhti miehinensä Tetselin jälissä, ja tapasi hänen mehtäsellä paikalla
106 ja pyysi ostaaksensa anteeksi antamus-kirjan synnin päälle, jonka hän
107 aikoi tehdä. Kuin hän oli tämmösen kirjan saanut, ryösti hän Tetseliltä
108 raha arkun täysinensä, ja sanoi irvistellen: tämä olikin se synti, jonka
109 aivoin tehdä ja jota varte kirjan ostin, kääntyi sitte kerskaton
110 kotikaupunkiinsa, jossa vielä tänäkin päivänä sanotaan saman arkun
111 säilyneen, niin kuin ainakin kummituksen.

112 **Kyllähän** nyt jo löytyi paljokin ihmisiä, jotka ymmärsivät, kuinka
113 vahingollinen ja jumalotoin tämä Tetselin kaupanteko oli; vaan eivätpä
114 rohenneet julkisesti ruveta ponnistelemaan peljättävää Paavia vastaan.
115 Lutherus yksinänsä ei peljännyt, mutta alkoi saarnata, että synnin
116 anteeksi saaminen on etsittävä aivan toisella tavalla kuin nyt neuvot
117 tiin. Hän kirjoitti likiasuvaisille Pispoille, pyytäin heitä estämään
118 tämäkaltaisia kauhiata petosta; mutta kuin eivät pitäneet hänen
119 varoituksiansa ja rukouksiansa minäkään, niin hän 31 päivänä Loka-
120 kuuta vuonna 1517, kirjoitti kirkon ovelle Wittenbergissä 95 opinkap-

121 paletta, joissa hän Raamatun toistuksilla voimallisesti näytti tämän
122 syntein anteeksi antamus kaupan petollisuuen, ja vaati kaikkia ymmär-
123 täväisiä miehiä sanoilla taistelemaan kanssansa tässä asiassa. Nopiasti
124 lensivät nyt nämä Lutheruksen opinkappaleet miehestä mieheen yli
125 koko Saksan maan, ja vielä niitä käännettiin muillekin kielille. Moni
126 totuuen ystävä iloisella mielellä ihmetteli sitä urhollista miestä, joka
127 rohkesi julista tämmösiä totuuksia, vaikk' eivät julkisesti tohtineet
128 mitään hiiskahtaa parahimaat oppineetkaan. Hänen ystävänsä varoit-
129 tivat häntä vaikkeenemaan, sillä he pelkäsivät pahoin hänelle käyvän,
130 kuin Paavin kansa riitaan rupeisi.

«n.o 10»

131 Mutta Lutherus, joka vielä silloin piti Paavin sangen suuressa arvossa,
132 ei ensinkään osannut peljätä, tietten että hän kilvoitteli totisen ja
133 Jumalalle otollisen asian puolesta, ja luulipa vielä saavansa Paavinkin
134 taipuneeksi estämään sitä pahennusta, jota nyt Kristikunnassa opetet-
135 tiin. Sentähden kirjoitti hän Paaville hyvin nöyrän kirjan, jossa hän
136 suurimmalla alamaisuudella selittää asiansa ja ajatuksensa, pyytää
137 rohkeuttansa anteeksi, rukoilee hartaasta, että se häpiällinen kaupan-
138 teko syntein anteeksi antamisen kansa lopetettaisiin ja heittää sitte
139 henkensäkin luottamuksella Paavin huostaan. Eipä Paavi yleyessänsä
140 ottanut näitä rukouksia korviinsakkaan, vaan käsketti Lutherusta
141 Romiin ennen kahen kuukauen kuluttua, tiliä tekemään opetuksistan-
142 sa. Kyllähän nyt Lutherus arvasi, ettei hän voisi välttää kuolemata, jos
143 vaanpistäisi nenänsä Romiin, jonka vuoksi hän ei noudattanutkaan
144 hänen avullansa Paavin myöttämään, että asiasta piti tutkittaman
145 Saksan maalla. Monta Paavin käskyläistä tuli sitte Lutheruksen kansa
146 taistelemaan, mutta aina hän sai voiton. Jo näytti että Paavi oli saannut
147 valtansa ihmisiin vaan ei Jumalan säännön kautta. Kuin nähtiin, ettei
148 tätä urhollista miestä näin saatu vaikkeenemaan, sulki Paavin hänen
149 pois Seurakunnan yhteyestä ja julisti hänen olevan kiroton ijankaikki-
150 sesti, jos ei hän ennen kuuenkymmenen päivän kuluttua, palajaisi pois
151 väärästä opistansa. Jopa tästä Lutheruskin viimen suuttui niin, että
152 hän julkisesti poltti sen kirjan, jossa Paavin kiroustuomio oli kirjoitet-
153 tu, näin muka näyttääksensä, ettei hän enää tahtonut ensinkään Paaville
154 kuuliainen olla.

155 Tulevaksi vuoksi 1521 olivat herrainpäivät kuulutetut Wormsin
156 kaupunkiin. Tänne manattiin myös Lutherus asiatansa vastaamaan ja
157 Keisari Karl antoi hänelle samanlaisen varjeluskirjan, kuin Hussikin
158 sai Kostnitsiin lähtiissänsä. Vaikka olikin aivan uskottava asia, että
159 samalla julmalla tavalla menetettäisiin Lutheruksen kansa, kuin ennen
160 oli tehty Hussille, meni hän kuitenkin pelkäämätä Wormsiin ja tun-
161 nusti julkisesti, ettei hän saattanut ensinkään palauttaa opetuksiansa,
162 jos ei hänelle Raamatun toistuksilla näytetty, että hän oli väärällä
163 tiellä, sillä ei ole hyvä, sanoi hän, mitään tehdä omaa tuntoa vastaan.
164 *Tässä minä olen, en voi muuta tehdä, Jumala auttakoon minua.*

165 Vaikka Paavin käskyläiset kaikella tavalla kokivat kiellotella Keisa-
166 rria tappamaan Lutherusta, niin ei kuitenkaan rikkonut tehtyä lupaus-
167 tansa, vaan käski Lutheruksen kohta mennä kotiinsa, luvaten ettei
168 mitään väkivaltaa pitänyt hänelle matkalla tapahtua. Ruhtinansa
169 Fredrikin avulla nyt rauhaan päästyänsä, kirjoitteli Lutherus monta
170 jumalista kirjaa, joita haluisesti luettiin, ja vieläpä siitte Raamatunkin
171 käänsi Saksan kieleen, että jokainen siitä omin silminsä sai nähdä
172 hänen oppinsa totuuen. Sangen paljo ihmisiä saattoi hän näin Paavin
173 erhetyksistä poisluopumaan ja perusti Paavista kokonansa eroitetun
174 Seurakunna, jota nimitetään *Evangeliumillisesi-Lutheruksen Seura-*
175 *kunnaksi* ja jonka seurakunnan uskoa Suomalaiset nyt tunnustavat.

176 Mutta kyllähän sen hyvin arvaa, etteivät näin suuret muutokset
177 uskon asioissa saattaneet tapahtua aivan ilman riiaa ja kapinata,
178 eivätkä Paavilaisetkaan olleet liikkumata kuin näin heidän oppiansa
179 alettiin ahistaa. Tyhmä kansa, joka luuli uskon vapauen kansa seuraa-
180 van vapauen ulosteostakin, nosti monessa Saksanmaan paikassa
181 kauhian kapinan esivaltaansa ja herrojansa vastaan, että viimmen
182 täytyy oikeen sotajoukolla ruveta näitä uppiniskaisia kukistamaan.

183 Paavi ja hänen käskyläisensä taas puoleltansa päättivät kaiken tämän
184 pahenuksen tulevan Lutheruksen uuesta opista, jota sanoivat vääräk-
185 si ja jumalattomaksi uskoksi, hyväksi aina lausuen omaansa. Eipä toki
186 auttaneet paljon heidän juonensa; sillä monta tuhtinata ja kuulusata
187 herraa olivat jo taipuneet tähän puhistettuun oppiin ja ruvenneet sitä
188 oikeen miehullisesti puollustamaan ja alamaaisiansa siihen taivutta-
189 maan. Niin nämä Lutheruksen holhojat herrain päivillä, jotka pidet-
190 tiin. Nyrnbergissä vuonna 1522, estivät, ettei häntä saatu tuomita
191 Paavin mielen jälkeen, vaan vaativat että jokaiselle pitäis annettaman
192 valta uutta eli vanhaa oppia tunnustamaan pakotamata ja estämätä.
193 Samanlaisen vaatimuksen tekivät he vielä seihtemän vuotta sen jäl-
194 keen, herrain päivillä Spejerissä, vaikk' eivät voineet estää sitä päätöstä,
195 jonka Paavilaiset tässä kokouksessa saivat aikaan. Siinä kiellettiin
196 muka kokonsa pois tämän Evangeliumillisen opin levittäminen.
197 Mutta eivätpä tähän päätökseen ensinkään tytyneet puhistetun opin
197 tunnustajat, vaan asettivat ihtensä miehullisesti sitä vastaan ja vieläpä
198 Keisarillekin lähättivät valituksen tässä asiassa, jonka vastustamisen
199 tähden heitä on sitte nimitetty *Protestanteiksi*.
200 Tulevana vuonna 1530. kokoon tuli taas sangen paljo Ruhtinoita ja
201 muitakin ihmisiä herrain päiville Augsburgiin, keskustelemaan uskon
202 asioista. Täällä nyt puhistetun opin tunnustajat panettivat oppinsa ja
203 uskonsa tunnustuksen kirjaa, joka kokoudessa luettiin ja heitettiin
204 sitte Keisarin tutkittavaksi. Tämän kirjan, joka nimitetään Augsburgin
205 tunnustukseksi, kirjoitti Filippus Melancton niminen Professori, joka oli
206 Lutheruksen kiivain apumies uskon puhistamisessa. Siinä aivan selvillä
207 sanoilla sanotaan missä kappaleissa Lutheruksen oppi eroitaksen
208 Paavin uskosta paljastetaan Paavin erhetykset ja näytetään, että
209 autuuen oppi on perustettava ainostaan Raamatun lausetten eikä
210 ihmisiin jaaritukseen päälle. Mutta eipä tämä tunnustus ollutkan
211 Keisarin mieleinen, sillä hän tahtoi puolustaa Paavin uskoa. Sentähden
212 antoi hän kirjoittaa tätä vastaan kirjan, jossa koitettiin selittää, että
213 tämä uusi usko kokonansa viepi väärälle tielle ja on sen vuoksi peräti
214 vaarallinen ja hyljättävä. Eivätpä kuitenkan Lutheruksen seuraajat
215 muuttaneet mieltänsä, vaan toimittivat taas puolustaa oppinsa puo-
216 lustus kirjan, jonka myös Melancthon kirjoitti, vaikei tämänkin paljo
217 heitä auttanut. Sillä ennekuin herrain päiviltä Augsburgista erottiin,
218 julistettiin semmoinen tuomio, että kaikki muutokset, jota uskon
219 asioissa oli viimeisinä vuosina tehty, piti kokonansa seurakunnasta
210 hyljättämän, ja että jokainen, kuin ei mielisuosiolla tahtonut jäl-
211 antautua Paavin vallan alle, tulis kovasti rangastettavaksi.

«n.o 12»

212 Joko nyt miehet luulitte loppuneen Maamiehen Ystävän kertomuksen
213 Kristin opin puhistamisesta Paavin erhetyksistä, kosk'ei viimeisessä
214 lehdessä enää luvannutkaan lisää? Eipähän toki loppunutka, vaikk'ei
215 tuosta lisästä mitään mainittu. Vielä olisi paljonkin sanottavaa tässä
216 asiassa, kuinka tämä puhistettu Evangeliumillinen oppi levisi moneen
217 maakuntaan, vaikka sitä kovasti vastustettiin, kuinka moni uskon
218 sankari meni urhollisesti kuolemaankin tämän uskon tähden, ja muita
219 senkaltaisia tapauksia. Mutta ei tahtoisi M.Y. kovin pitkäksi venyttää
220 tätä kertomusta, peljäten että sitä lukiissa ja väsytte. Kuitenkin näyttää
221 hänestä uskottavalta, että vielä tahtoisitte tuta, kuinka oppi puhistet-
222 tiin Ruottissa, kuinka Suomenmaassa, ja aikoo sentähden nyt lyhykäi-
223 sesti siitä puhua.
224 Ensimmäiset puhistetun opin julistajat Ruottin maassa olivat veljekset
225 Olaus ja Laurentius Pietarinpojat. Heidän isänsä oli Seppä, Pietari
226 Olovinpoika, ja äitinsä Kerstin Laurintytär. Nämät veljekset olivat
227 muka käyneet Wittenbergin opistossa, lukemassa ihtensä oikeen pää
228 Magistereiksi, siellä kuulleet Lutheruksen opetuksia Kristin opin kap-
229 paleista ja ankaralla halulla mielistyneet hänen tuumiinsa. Kotimaa-
230 hansa Ruottiin tultuansa, alkoivat he kiivaasti saarnata Paavin erhe-
231 tyksiä vastaan ja joutuivat sentähden varsin pian kovaan riitaan
232 munkein ja muihen Paavin ystävien kansa.
233 Olipa kerran erinäinekin aine, joka aivan ankaraan vihaan nosti

234 Paavilaiset näitä veljeksiä vastaan. Heidän isänsä oli muka luvannut
235 jonkun maa-sipaleen palkinnoksi muutamille munkeille, jotka olivat
236 luvanneet hänen kultuansa veisata messuja hänen sielunsa pelastuk-
237 sen tähden. Sillä tämmösiä messuja piettiin tarpeellisina Paavin vallan
238 aikana. Kuin nyt isä kuoli, niin eivät pojat tahtoneetkaan antaa
239 munkeille sitä luvattua maa-tikkua. Surullisella mielellä nuhteli tosin
240 heitä äitinsä, että he näin tahtoivat menettää isä vainajansa ijankaik-
241 kisen autuuden vähäisen maallisen omaisuuden säästämällä; mutta he
242 kokivat lempeyellä rauhoittaa äitin mieltä, sanoen, ettei nämät Paavi-
243 laisten messut saataa pelastaa yhenkään ihmisen sielua. Ja kuin äitiltän-
244 sä kysyivät, jos hän ymmärtäisi näitä latinan kielisiä messuja, vastaisi
245 hän hartaasti: *en minä heitä ensinkään ymmärrää, vaan kuin kuulen niitä*
246 *veisattavan, rukoilen minä Jumalata, että hän tahtosi hyväksi ottaa*
247 *heidän rukouksensa, enkä epäile Herran niin tekevän. Kyllähän nyt*
248 *heidän rukouksensa, enkä epäile Herran niin tekevän. Kyllähän nyt*
249 *helpommasti saivat rauhoitetuksi, kuin munkit vaikkenemaan; sillä*
250 *nämät eivät millään tavalla tahtoneet luopua luvattusta maa-kappalees-*
251 *ta, vaikka se kuitenkin viimein taisi jäädä poikain huostaan.*
252 **Vahvan puollustajan saivat nämä veljekset, kuin Gustaf ensimmäinen**
253 **pääsi Ruottin Kuninkaaksi; sillä hän holhoisi kaikella tavalla tätä**
254 **puhustettua oppia ja niitä, jotka sitä saarnaisivat. Niin teki hän**
255 **vanhemman veljen Olauksen Kirkkoherraksi Stockhomissa ja raken-**
256 **nutti hänelle kirkkoon erinäisen, sangen korkian ja komian saarnas-**
257 **tuolin, josta hänen piti opettaa kansaa. Tämän vuoksi sanotaan kansan**
258 **antaneen Olaukselle liikanime: *Olaus vakassa*, vaikk’ei tuota outo**
259 **ymmärrä, miksi saarnastuolia rupesivat vakaksi sanomaan, kosk’ei tuo**
260 **tavallisesti ole vakan näköinenkän. Paremmiin sopivaiselta tuntuu**
261 **kaiketi Maamiehn Ystävistä Savonmaassa tavallinen saarnatuolin**
262 **nimi Pytty.**
263 **Tästä pytystensä nyt Olaus väsymätä saarnaisi Evangeliumia Lut-**
264 **heruksen opetuksen mukaan, eikä helpottanut sittekään, vaikka Paa-**
265 **vilaisilta yllytetty kansa usiasti nakkeli häntä kivillä ja kartuilla, niin**
266 **että hänen monesti oikeen hengen vaaralla täytyi pyrkiä pakoon.**
267 **Vieläpä sittekin kiukkuisemmiksi tulivat Paavin käskyläiset, kuin**
268 **Olaus meni naimiseen. Sillä niin kuin M. Y. joskus ennen on maininnut,**
269 **täytyi pappien siihen aikaan elää naimata, että Paavi saisi heidän**
270 **tavaransa periä. Kyllähän tästä Olauksen naimisesta tuli valituksia**
271 **Kuninkaankin eteen, vaan ei hän puuttunut ensinkään tähän asiaan,**
272 **koska hän oli tullut tuntemaan, ettei naimiset ole Jumalan sanassa**
273 **kielletyt.**
274 **Jos Olaus paljo toimitti saarnoillansa ja kirjoillansa, niin eipä**
275 **nuorempikaan veli Laurentius vähemmin vaikuttanut puhistetun opin**
276 **levittämistä Ruottissa. Tämä Laurentius pääsikin aivan pian varsin**
277 **yläkseksi virkamihiksi, että hän kykeni suuria asioita tekemään. Sillä**
278 **Kuningas määräisi hänen ensi Professoriksi Upsalan opistoon ja sitte**
279 **Ruottin valtakunnan Arkipiispaksi, jota viimeistä virkaa hän aivan**
280 **oivallisesti toimitti 42 vuotta. Vaikka hän tähän virkaan päästessänsä**
281 **oli ainostaan 32 vuoena vanha, niin ei siunkaan nuoruus haitannut**
282 **häntä toimituksissansa. Hänen ensimmäinen huolenpitonsa oli, että**
283 **saaha Raamatun käännetyksi kotimaansa kielelle, ja sinkin tämän**
284 **kokeensa toimeen veljensä Olauksen ja muutaman toisen oppineen**
285 **miehen avulla. Tämä Laurentiuksen toimittama ensimmäinen Ruottin**
286 **kielinen Raamattu, joka Kuningas Gustafin Pipliäksi kutsutaan, ennet-**
287 **tiin sitte jokaiseen kirkkoon koko valtakunnassa. Kyllä nyt nopiasti**
288 **levisi Evangeliumillinen oppi maakuntaan, kuin vielä Jumalan palve-**
289 **lustakin ruvettiin Ruottiksi pitämään, että kansa ymmärsi mitä kirkos-**
290 **sa sanottiin. Sillä eihän vähä oppiset saattaneet tajuta tuota latinan**
291 **kielistä kirkon menoa, joka tähän asti oli tavallinen ollut.**
291 **Vaan eipä kuitenkaan näin suuria muutoksia uskon asioissa saatu**
293 **toimeen kilvoituksesta ja vastuksista. Sekä uhkauksilla että kielottelemi-**
294 **sillä, kavaluuella ja monenkaltaisilla juonilla kokivat Paavilaiset tässä-**
295 **kin maassa estää tätä uutta oppia leviämistä. Niin he herrain päivillä**
296 **Vesteråsissa, joissa uskonkin asioista keskusteltiin, rupeisivat vastuste-**

297 lemaan Kuninkaan tuumia, sahaaksensa häntä näin pakoitetuksi pois-
 298 luopumaan puhistetun opin holhoomisesta. Mutta ei nyt auttaneet
 299 enää heidän ponnistelemissensa, sillä enin osa täällä kokoontuneista
 300 miehistä taipuivat kuitenkin rakastetun Kuninkaansa mielen mukaan,
 301 että kaikki hänen vaatimuksensa myötettiin. Nyt annettiin Kuninkaal-
 302 le korkein valta hengellisissäkin asioissa ja päätettiin, että hänen eikä
 303 Paavin tulis tästälähin määrätä kaikki Piispat valtakunnassansa ja
 304 ratkasta heidän riitansa. Peljastyneinä pakenivat pois maasta Paavin
 305 kiivaimmat puolustajat, ja pääsi puhistettu seurakunta sitte vahvistu-
 306 maan ja juurtumaan Ruottin maalla.

307 Puhistetun Evangelliummisen opin ensimmäisen saarnaajan Suomen-
 308 maassa sanotaan olleen erään Pietari Särkilaks nimisen Magisterin,
 309 jonka mainitaan syntyneen Turussa sangen kuuluisasta savusta,
 310 vaikk'ei oikeen tietä hänen syntymä vuottansa. Samoiten kuin ennen
 311 nimietyt Olaus ja Lauretius Pietarinpojat, oli hän käynyt avarampaa
 312 viisautta hankkimassa Wittebergissä ja siellä mielistynyt Lutheruksen
 313 oppiin. Suomenmaahan takasin tultuansa, alkoi hän sentähden anka-
 314 rasti ja urhoollisesti julistaa tätä oppia sekä koulussa että Turun
 315 seurakunnassa, jossa hän oli Kappalaisena ja holhottiin tässä kokees-
 316 sansa aina Kuninkaalta Gustaf ensimmäiseltä. Aivan vähän tunnetaan
 317 tämän Pietari Särkilahen elämän viheista, vaan sen me tiedämme, ettei
 318 hän ainostaan aikansa levittänyt puhistettua oppia isänmaassam-
 319 me, mutta isutti vielä monen miehen mieleen neuvoja, joilla he hänen
 320 kuoltuansa varsin paljo hyvää toimittivat Kristin seurakunnalle **Suo-**
 321 **nessa**. Näitä häneltä opetettuita miehiä oli Mikael Agrikola, joka ensin
 322 oli koulun opettajana Turussa ja sitte tehtiin Piispaksi. Tämä mies on
 323 meidän maassamme sangen suurilla kiitoksilla lausuttava, koska hän
 324 oli ensimmäinen, joka alkoi ahkerasti suomenkielelle sovitella jumalasia
 325 kirjoja. Niin hän toimitti Uuen Testamentin suomennettuna maamies-
 326 tensä käsiin ja vieläpä sitte Saltarin Raamatun, messu kirjan ja monta
 327 muuta pienempää jumalista kirjaa. Hän suomenta myös muutamia
 328 Vanhan Testamentin kappaleita, jotka sitte kaikki prantättiin, vaik'ei
 329 heitä moni näinä köyhinä aikoina jaksanut osta. Taisipa tämä köyhyys
 330 paljon viivyttää koko suomalaisen Raamatun ulosantamista, joka joutui
 331 vasta lähes yheksäkymmenen vuoen kuluttua siitä ajasta kuin
 332 **Uusi** Testamenti prantättiin. Se häneltä toimitettu Saltarin Raamattu
 333 kuuluu sillä tavalla tulleen suomennetuksi, että Paulus Juusten niminen
 334 Viipurin Piispa, koulun opettajana Turussa ollessansa, antoi koulupoi-
 335 kain suomeksi kirjoittamaan totuttain. Näin tehtyjä jäännöksiansä hän sitte
 336 paranteli ja antoipa vielä Agrikolankin niitä virhistä puhistella.
 337 Kyllähän nyt Evangelliumillinen valo vähitellen levisi Suomenmaas-
 338 sakin, kuin hansa omin silminsä sai lukea Raamattua ja siitä tutkia
 339 tämän opin totuutta, eikä varsin paljo vastuksia täällä ollut tätä oppia
 340 vastaan.

341 Jonkun ajan kuluttua kuitenkin Ruottin Kuningas Johan kolmas
 342 tahtoi jälleen suostua Paavin uskoon ja alamaisiansakin siihen taivut-
 343 taa. Mutta eivät nyt enää mitkän juonet auttaneet. Herroin päivillä
 344 Upsalassa, jotka pidettiin vuonna 1593., päätettiin, että Evangeliumil-
 345 lista Lutheruksen oppia piti tunnustettaman sekä Ruottissa että Suo-
 346 messa, ja on siitä ajasta lähtien tätä oppia estämätä meidän maassam-
 347 me saarnattu.

Teksti (MY1) Mitä maamiehen ystävällä on sanomista. MY n:o 1 5.I.1844

1	M. Y.	(tulee kontti selässä pirtin ovesta sisään). Talonpoika (istuu poyän takana, reuka päässä, kärsä suussa).
2		
3	Maa-
mieh.	Ystävä: Jesus tänne!
4	Talonpoi.	Jesus hyvä!
5	M. Y.	(Lyöpi kintailla lumen saappaistaan).

6 T. (Korvantakustaansa kynsrittelee): Mistä vieras kulkee?
7 M. Y. Kuopiosta.
8 T. Vain Kuopiosta. – Mihinkäpäin mennään?
9 M. Y. Mihin halu viepi.
10 T. (Sysää reuhkan toiselle korvalle): Mitäs sitten kuljetat?
11 M. Y. Viisauttapa kuljetan.
12 T. (Otta kärsän suustaan, ja kattleepi Maamiehn Ystävä kont-
13 tia). – Sepä kalu vasta meidän aikoina mahtaa kalliina olla.
14 M. Y. Saa sitä hoiaruplalla yhen vuoen tarpeen.
15 T. Noh kylläpä sitten sitä kalua nyt mahtaa Kuopiossa löytyä!
16 – Mutta ej sitä suinkaan viime markinoilla ollut.
17 M. Y. Niin se on viisaus kuin hintakin. En minä färjättyä viina
18 rommiksi sano, niin kuin kauppamiehte. Mutta sen minä sanon, että
19 olet sinä huonompaan rahas pannut.
20 T. (pistaa kärsän hampainsa väliin): Kyllä minä sitä rommia kort-
21 telin ostin, kuin viimes kerran Kuopiossa kävin – mitä hän siitten lie-
nee ollut.
22 M. Y. Viina se oli, johon oli pantu poltettua sokeria.
23 T. Katos kummaa!
24 M. Y. Saattaisinpa minä selittää, mitenkä se oikia rommiki tehään.
25 T. Vaan tiät senki – Sitä laatua se taitaa sinun viisaudes ollakin?
26 M. Y. Eikö laatu hyvä ole?
27 T. Parempaa laatua minulla itelläni on tuossa kaapissa.
28 M. Y. Siinä näen Pyhän Raamatun olevan. Ja kyllä se tosi on,
29 että siinä enemmän viisautta löytyy, kuin mahtaa ihmisen suu selittää.
30 Mutta on sitä semmosta oppiakin, jota ei ole Raamatussa kirjoitettu.
31 T. Ei mahda se oppi mihinkään hyvä olla.
32 M. Y. Etpä sinä Raamatusta opi lukemaan eikä kyntämään, ja
33 kuitenkin siitä taitaa sinulle hyvää olla, että näitäkin olen oppinut.
34 T. Kyllä sen talonpoika oppii poika isältänsä.
35 M. Y. Mutta olispa se hyvä tietää, mistä se oppi lukemaan ensinkin
36 on tullut ja kuinka muissakin maakunnissa kynnetään.
37 T. Mitä viisaammaksi ihminen siitä tulee? Jokohan sentähden osoa
38 paremmin lukea eli kyntää?
39 M. Y. Totta kaketi! Lienet sinä hyvä lukemaan ja kyntämään.
40 Mutta ei niin viisasta miestä ole, joka ei neuomalla mahdais viisaam-
41 maksi tulla. Jota enemmän sinä luet, sitä helpommaksi se lukeminen
42 käypi, jota enmmän opit, sitä paremmin ymmärrät mitäs luet. Esi-
43 merkiksi kuin Raamatussa puhutaan. Ei sinun pidä riitätäppavan
44 härjän suuta sitoman kiini, niin se on sinulle mahoton puhet. Kuin
45 saat
46 tietä, että Juutalaisilla, niin kuin vieläkin usiammala kansalla, ei
47 olekkaan rihiiä, mutta että he panee elonsa kuivamaan päivä paiste-
48 seen
49 ja sitten antavat härkään sitä tallata, siksi kuinjyvä lähtee tähästä, niin
50 eipä nämät Raamatun sanat enään kummalta kuulukaan. Saattaisipa
51 siinä ohessa se sinulle olla huvitteleva tietä, että myös Virolaiset,
52 jotka
53 Suomen sukua ovat ja niin puhuvat kuin Suomalaisetkin, vielä tänä
54 syksynä ovat puineet elonsa samalla tavalla.
55 Niin sinä myös vaikesti omalla atrallas nurmee käännät ja palloksi
56 teet, Kuokalla siinä työssä aikasi kulutat ja selkäs rikot. Mutta
57 Turkulainen ja Hämäläinen ovat viisaammat. He kääntävät atralla
58 enemmän nurmee yhdessä päivässä, kuin sinä kuokalla kymmenesä.
59 Ja sitä viisauttapa paraitten minun kontissani onki, että oppisit
60 vähän isänmaata, vanhimpain menoja ja nyt elävitten tapoja tunte-
61 maan, minkä näistä pahaksi moitisin, minkä hyväksi kiittäisin.
62 Etkö luule minun Suomenmaata tuntevan. – Hoh, hoh! – Minä
63 olen jo kerran käynyt Viipurissa ja Pietarissa; kolmena kesänä
64 peätysten Lappeenrannassa. Kerran minä kävin Turusakin, ja monia-
65 ta aikoja siitten, niin minä joka talvi möin voini ja talini Oulusa.
66 Kylläpä sinä kulkeva mies olet. Mutta et sinä siitä tainut tietä
67 mitään, että se sama vesi, jonka olet nähnyt Iinsalmen kirkon alla,

65 juoksee myös Pietarin kaupungin läpitte, että tämä kaupunki, jonka
66 nyt
67 on niin iso ja komia, ej ole vielä puolen toista sataa vuottakaan
68 vanha.
69 Eikä kukaan tainut sinulle sanoa, että Turun kaupunki jo on seisonut
70 yli kuusi sataa vuotta, yhtä kauan kuin on Kristin oppi meidän
71 maassamme ollut, vaikka ej vielä ole sen isommaksi kasvanut. –Etkä
72 sinä tiä, minkätähden Pietari on niin näppärä kasvamaan ja Turku
73 niin.
74 hitainen. Etkä tiennyt, että se iso rattastavan kuva kallion päällä
75 Pietarin kaupungissa on Kejsari Pietarin kuva, sen, joka kaupungin
76 ensinnä siihen rakensi, ja jonka nimen jälkeen se Pietariksi mainitaan.
77 Et vielä tiennyt, että Lappeenrannassa oli iso tappelu – sitten on jo
78 sata jastaikaa – josa Ruottalaiset voitettiin, niin että Viipurin Lääni
79 tuli Venjäjän Kejsarin alle, ja että tämä maakunta vasta viimisen so-
80 dan
81 jälkeen taasen yhistettiin Suomenmaan kanssa. Jos olisit tämän tien-
82 nyt,
83 niin olisit myös älynnyt miinkätähden siellä niin paljon venäjää puhu-
84 taan ja niin paljon tapoja löytyy. Etpä sinä Oulusakaan tainut
85 hoxata kysyä, mihinkä je kauppamiehet sinun vois ja talisi vievät
86 – sillä ej he sitä kaikkia jaksu itte syä, vaikka toisinsa isomahasetkin
87 ovat – Etkä kysynyt, mihinkä se terva kaikk sieltä menee, ja mistä ne
88 suolat tuaan, ja mitä näistä kaikista muissa maissa maksetaan. – Vain
89 kukatiesi ei oliskaan kauppamiehet näihin kaikkiin sinulle mitään
90 vastanneet. Mutta minä sen vielä kaikki sinulle selitän – jos van sen
91 hopiaruplan kukkarooni pistät.
92 T. Mutta eiköhän hopiarupla tulisi paljonksi?
93 M. Y. Sillä saat viisikymmentä ja kaksi tämmöstä prantättyä paperia
94 kuin tämäkin on. – Tämä sitten ei maksa kahta koppeikkaa hopiasa.
95 Tästä on vielä kolmenkin talon väelle vii9kossa lukea. Jos sinä siis
96 piät
97 paperin omanas, ja ne toiset kaksi isännät, jotka hänen lainaksi saa-
98 vat,
99 eivät maksa enemmän koko vuosikerrasta kuin kaksikymmentä viisi
100 kopeikkaa, niin koko läjä viisautta tulee sinulle maksamaan puoli
101 ruplaa hopiassa, ja tämä paperi ej sitten maksa puoltakaan kopeikkaa,
102 ej puoltakaan ryyppyä viinä. Kyllä sen makson ansaittee tämäkin, mitä
103 minä jo olen jutellut.
104 T. Et sinä huone ole kaluasi kiittämään. Mutta ej sa kalukaan aivan
105 huono ole. Kyllä minä ssankin toisen talon Anttia ja Väänäsen
106 kummankin neljännen osan ruplasta maksamaan, että he myös saavat
107 tätä lukea. Eipä sitten puoli rupla niin iso hinta ole, ettei tuolla jak-
108 sasi,
109 eikä sillä hinnalla ole niin julmasti viisautta pyytääkään. Niin olkoon!
110 Anna tänne mitä kontissas on.
111 M. Y. Se on jo iso viisaus, että on halua oppimaan. Vaikka en minä
112 kaikkia ennätä enkä taida selittää, niin on se kuitenkin totuus, että
113 minun selityksestäni tämä halu kasvaa. Sillä ihmisen pitää jottaan
114 tietää, ennen kuin ymmärtää, mikä tietoa hänelle vielä puuttuu, ja
115 jota enmmän ihminen oppii, sitä enemmän han haluaa. Eläimillä ja
116 metän petoilla ei tätä halua ole. Sentähden he kututaan järjettömiksi.
Siittäpä siitten näkee, kuinka paljon järkiä ittekullakin ihmisella on.
Sen Sinä kansa ymmärrät, että talonpojalla on vähemmän tietoa
maailman asioista kuin Herrasmiehillä. Ja kuin minä nyt koitan hä-
nelle
tätä tietoa hankkia ja vaikuttaa hänelle halua tietämään, niin minä
kyllä saatan kuttua ittiäni maamiehen ystäväksi. Ja sen minä takaan,
enemmän kuin moni Herrasmies. Kyllä sinulla sitten onmpi palava
halu
aina lisää tietämään. Ja jos en minä enää elä, niin kyllä sinulla on
muita ystäviä. Ei kuitenkaan ole yhtään hartaampata.

1 Lieneekö moni meidän maanmieheistä ikään ajatellutkaan sen asian
2 päälle, mitä hän se Suomi ja Suomalaiset tahtoo sanoa? – Pyhästä
3 Raamatusta sen kyllä arvaa, ettei Adami Suomessa asunut. Ei koko
4 Raamatusta Suomalaisista ollenkaan erittäin puhuta, vaika kyllä
5 monta muuta kansakuntaa mainitaan. Eikä se ole ollut tarpeellinen.
6 Silla Vapahtaja on lähettänyt opetuslapsensa kastamaan kaikkia kan-
7 soja. Siitä kuitenkin mahtaa ymmärtää, ettei Suomalaiset aina ole
8 paikoillansa asuneet, ja että heidän nimensä oli tuntematon sekä
9 Judalaisille että ensimmäisille Kristityille.
10 Muut kansakunnan maailmassa tietävät itte jootaan selittää ittestään ja
11 kansan muinoista ajoista, mutta Suomalaisilla on näistä aina ollut
12 yhtä vähän tietoa kuin vielä nytkin on. Ennen muinen tämä tietämät
13 tömyys tuli siitä, että meidän esivanhimmamme eivät osanneet kirjoittaa
14 eikä lukea. Nyt jokainen melkeen osaa lukea pranttii; mutta herras-
15 miehet, jotka ruottalaisista kirjoista ovat saaneet jootaan tietoa entisistä
16 ajoista, eivät huoli mitään talon pojan opiksi pranttäyttää, ja taitaa
17 kyllä talonpojkakin olla hitaampi opetusta hakemaan kuin viina
18 juomaan.
19 Niin ovat ulkomaan oppineet olleet ensimmäiset, jotka tietävät
20 Suomalaisista sanoa. Vaika ei he mietä Suomalaisiksi kutu, mutta
21 Finniksi, niin kuin vieläkin Ruottalaiset meitä kuttuvat. Sillä tämä nimi
22 merkitsee heidän vanhalla kielellä Suon-miehet, josta mekin sanomme
23 meidän maamme Suon-miehen maaksi, taikka Suomenmaaksi, ja josta
24 ittiäme kutumme Suomalaisiksi. Näistä Finnistä puhuvat jo maail-
25 man visaat, jotka elivät sata ja toista sataa vuotta jälkeen Kristuksen
26 syntymän. Niinä aikoina luultan Suomalaisten asuneen Venäjän ja
27 Puolanmaassa aina ison pohjameren etelä puolella. Muita isommilta
28 ja väkevämmiltä kansoilta ahistettiin he siitten pekenemaan pohjaan
29 päin pitkin tämä meren itäpuolta. Niin joutuvat Karjalaiset ja
30 Hämäläiset tänne nykyiseen Suomen maahan. Karjalaisia ovat Savolai-
31 set, Pohjalaiset ja Viipurin Läänin asukkaat, mutta etälän maan
32 miehet, niin kuin Uuden-maan ja Turunläänin asukkaat, ovat Hämä-
33 läiset sukua.
34 Että nämät, Karjalaiset ja Hämäläiset ovat valdasuvut Suomen-
35 maassa, se siitä ymmärretään, että vanhat Ruottalaiset kirjat eivät
36 mainitte muita Finniä kuin näitä kahta sukua ja Lappalaisia, jotka
37 mylöskin ovat Suomens ukua ja kuttuvat ittiänsä Sabmelads, eivätkä
38 suvahte, että heitä kuttutaan Lappalaisiksi. Niin aina ylpeys istuu
39 ihmisessä kiini. Lappalaiset tahtovat olla Suomalaisia. Suomalaiset
40 luulevat ittensä jotakin olevaksi, jos he vain taitavat jonkun sanan
41 Ruottin kielen mukaan vääntää.
42 Vielä Venäjän maassakin löytyy Suomalaisia. niin esimerkiksi Viro-
43 laiset, jotka Suomen eteläpuolella olevan meren takana asuvat ja
44 ittensä kuttuvat Somalassed. He ovat kaikki Kristin oppia. Mutta
45 pohjan puolella Venjän maata elävät usiammat kansakunna, jotka
46 vielä ovat pakanat, asuvat pystemajoissa niin kuin Lappalaiset ja
47 muuttavat poroineensa (niin kuttutaan elättö-peurat) paikasta pai-
48 kaan. Näiden kielestä kansa ymmärretään, että he ovat Suomalaisia.
49 Heidän seassa on jo ajastajan aikaa elänyt yksi Suomenmaata ja kieltä
50 rakastava meidän maan miehistä nimeltä Kastreeni, että hän oppisi
51 niiden kieltä, sanomia ja tapoja tuntemaan ja siitä löytäis jonkun
52 hyödytyksen oman maan kielen ja menoin tuntemiseen.
53 Näin on, niin kuin lauleli Korhonen, aivan «»köyhiä sukulaisia
54 Suomen kielellä ja Suomalaisilla. Omassa maassakin on Suomen kieli
55 tullut hyljätyksi sentähden, että maakunta yli kuusisataa ajastaikaa oli
56 Ruottin alla. Sillä oppineet ja virkamiehet kaikki silloin tulivat Ruot-
57 tista. – Mutta nyt kuin ej sieltäpäin enä tulevia ole, ja kuin armolli-
58 simman Kejsarin alla väkeväsä rauhan eletään, niin on kuitenkin
59 toivoa, että vielä kerran Suomen kieli pääsesi vallalle, vaikka kyllä vielä

60 kauvan sen asian kanssa mahtenee viipyä. – Sillä se ei ole niin helposti
61 tehty, kuin se outo luulisi.
62 Ensinnäkin Täytyy Suomen kieli tulla niin
63 kirjoisa harjoitetuksi, että sillä kielellä saattaa oppia kaikki, mitä nyt
64 Ruottin kielellä opetetaan. Mutta ein nyt vielä herrasmiehen paljon
65 huoli Suomea lukea. Niin on se maamiehen asia olla halullisempi
66 lukemaan kuin hän tähän asti on ollut, että nousisi ylös usiampata
67 Maamiehen ystävätä hänelle lukemista tarjoamaan. Siiten vasta saa-
68 tetaan oikeen selittä, «mitä Suomalaiset ovat», kuin Suomen kieli ei
69 enä ole oppimattomain mutta myöskin oppineitten kieli, ja kuin ej
70 kukaan enä Suomessa sano muukalaisten kieltä aitinkieleksi.
71

Liite 5. MY23:n tekstissä esiintyvät verbit ja Halliday prosessien tyypit.

		predikaatti (vertbi)	Hallidayn prosessien tyypit
1	Ei tuota taida kukaan uskoa,	uskoa	mentaallinen verbi
2	joka näkee auringon nousevan ja laskevan joka aamu ja ilta.	nähdä	materiaalinen verbi
3	Eipä sitä taho helposti ees uskoa,	uskoa	mentaallinen verbi
4	että tämä maanpiiri, joka niin tasaselta näyttää,	näyttää	materiaalinen verbi
5	on ymmyrkäinen kuin lanka-kerä.	olla	relaationaalinen verbi
6	Niin sano muinen merimieskin Turusta,	sanoa	verbaalinen verbi
7	kuin kuuli muiden tästä asiasta haastelevan:	kuulla	materiaalinen verbi
8	«ei totta olekkaan ymmyrkäinen;	olla	relaationaalinen verbi
9	olen hän minä purjehtinut ympäri koko maanpiirin,	purjehtia	materiaalinen verbi
10	ja oli se joka paikassa tasanen kuin tämä pöytä!»	olla	relaationaalinen verbi
11	siinä hän löi kämmenensä pöytään	lyödä	materiaalinen verbi
12	että kopsahti	kopsahtaa	materiaalinen verbi
13	Jopa tuo olisi tätä tajunnut,	tajuta	mentaallinen verbi
14	että maanpiirin täyty olla ymmyrkäisen,	olla	relaationaalinen verbi
15	koska hän oli sen ympäri purjehtinut.	purjehtia	materiaalinen verbi
16	Vieläpä sen asian merellä parahittain omilla silmää keksii	keksiä	mentaallinen verbi
17	koska siellä laivasta aina maston nenät ensimmäiseksi näkyvät niin kuin vuoren takaa	näkyä	materiaalinen verbi
18	vaikka kyllä luulis meren olevan aivan tasanen.	luulla	mentaallinen verbi
19	Tämä luulo tulee siitä,	tulla	mentaallinen verbi
20	että maanpiiri on niin iso	olla	relaationaalinen verbi
21	ja joka paikalla niin vähitellen pyöriäksi kääntyy.	kääntyä	materiaalinen verbi
22	Missä Matti on,	olla	relaationaalinen verbi
23	se joka niin selvästi lukuja laskettelee?	lasketella	materiaalinen verbi
24	Tuleppas tänne!	tulla	materiaalinen verbi
25	Otappas villanen lankakerä	ottaa	materiaalinen verbi
26	ja pistä sukkuuikko se läpitte.	pistää	materiaalinen verbi
27	Pidä sitten sen kerä maanpiirinä ja päreen tuli aurinkona.	pitää	materiaalinen verbi
28	Kuin nyt pidät kerän tulta vastaan	pitää	materiaalinen verbi
29	ja kierrät sen niinkin rataan sukkuuikon ympäri,	kiertää	materiaalinen verbi
30	niin havaittet sinä,	havaita	mentaallinen verbi
31	että toinen puoli kerää aina on pimiässä, toinen valistettu.	olla	relaationaalinen verbi
32	Jos näin kerää pyörität lännestä itään päin,	pyörittää	materiaalinen verbi
33	niin näet	nähdä	materiaalinen verbi
34	kuinka se valosa puoli muuttaa ittensä itästä länteen päin.	muuttaa	materiaalinen verbi
35	Samaten nyt maanpiiri pyörii ympäri niin kuin ratas kerran vuorokauessa,	pyöriä	materiaalinen verbi
36	ja tästä tulee yö ja päivä.	tulla	relaationaalinen verbi
37	Maanpiirillä asuvaisille siltä näkyy	näkyä	materiaalinen verbi
38	että aurinko kulkee itäältä länteen,	kulkea	materiaalinen verbi
39	mutta se on totuus,	olla	relaationaalinen verbi

		predikaatti (vertbi)	Hallidayn prosessien tyypit
40	että maapiiri itte pyörii itäälle päin.	pyöriä	materiaalinen verbi
41	Aurinko pysyy aina paikallaan. Niin myös kaikki tähet;	pysyä	relaationaalinen verbi
42	vaikka nekin, samaten kuin aurinko, näkyvät kulkevan	näkyä (kul-	materiaalinen verbi
	maanpiirin ympäri itäältä länteen päin.	kea)	
43	Tästä sen ymmärtää ,	ymmärtää	mentaalin verbi
44	ettei kaikilla maanpiirin asukkailla ole yhtä haavaa	olla	relaationaalinen verbi
	päivä taikka yö.		
45	Kuopiossa esimerkiksi aamu koittaa liki neljän osan	koittaa	materiaalinen verbi
	tiimaa ennen kuin Vaasassa,		
46	ja Amerikassa on meidän puolenpäivän aikana aivan	olla	relaationaalinen verbi
	pimiä yö.		
47	Mutta eipä vielä tämä kyllä ole .	olla	relaationaalinen verbi
48	Vieläpä maanpiiri näin pyörimällä kulkee vuodessa au-	kulkea	materiaalinen verbi
	ringon ympäri,		
49	samalla tavalla kuin esimerkiksi seinäkellossa viisarin	kulkea	materiaalinen verbi
	nenä kulkee navan ympäri.		
50	Ja tästä tulevat erinäiset vuoden ajat.	tulla	relaationaalinen verbi
51	Tiedät hän sinä Matti,	tietää	mentaalin verbi
52	missä pohjan tähti on	olla	relaationaalinen verbi
53	se joka ympäri olet nähnyt otavan pyörivän?	nähdä	materiaalinen verbi
54	– Noh se on hyvä,	olla	relaationaalinen verbi
55	että sen tiedät!	tietää	mentaalin verbi
56	mutta teeppä nyt	tehdä	materiaalinen verbi
57	niin kuin Maamiehen Ystävä sinulle sanoo .	sanoa	verbaalinen verbi
58	Pane palava kynttilä pöydälle seisomaan.	panna	materiaalinen verbi
59	Ota sitten se lanka kerä, ja	ottaa	materiaalinen verbi
60	ja pistä sen läpi pitkän puisen puikon.	pistää	materiaalinen verbi
61	Pane tämän puikon alapää pöydälle	panna	materiaalinen verbi
62	ja kallista se,	kallistaa	materiaalinen verbi
63	niin että ylipää tule osottamaan pohjan tähteen päin.	osoittaa	materiaalinen verbi
64	Sais se puikko olla niin pitkä,	olla	relaationaalinen verbi
65	että kerän keskipuoli on kynttilän tulen kohalla,	olla	relaationaalinen verbi
66	kuin pidät sen puikon niin kallistettuna kynttilän länsi-	pitää	materiaalinen verbi
	puolella.		
67	Jo sen nyt, siitä kynttilän eteläpuolelle siirrä , kynärän	siirtää	materiaalinen verbi
	verran pois kynttilästä,		
68	niin näet puikon ylipuolen olevan kynttilään päin kää-	nähdä	materiaalinen verbi
	netyn,		
69	ja kerän ylipuoli ompi paremmin valaistu kuin ala-	olla	relaationaalinen verbi
	puoli.		
70	Jos nyt kynttilä olisi aurinko,	olla	relaationaalinen verbi
71	ja kerä olisi maanpiiri ja sen ylipuoli pohjapuoli,	olla	relaationaalinen verbi
72	niin totta hän tällä puolella olisi lämpymämpi olla, kuin	olla	relaationaalinen verbi
	ala- taikka etelä- puolella.		
73	Kuin panet kerän kynttilän itäpuolelle,	panna	materiaalinen verbi
74	niin on , samaten kuin lansi puolella,	olla	relaationaalinen verbi
75	koko kerä yhtä liki kynttilän tulta ja yhtä valaistu ,	valaista	materiaalinen verbi
76	eikä mahtais ,	olla	relaationaalinen verbi
77	[jos kynttilä aurinkona olis ,] yläpuoli olla alapuolta	olla	relaationaalinen verbi
	lämpymämpi.		
78	Mutta jos kerän pohjapuolelle kynttilää viet ,	viedä	materiaalinen verbi

		predikaatti (vertbi)	Hallidayn prosessien tyypit
79	niin on nyt puikon alapää kynttilää lähempänä,	olla	relaationaalinen verbi
80	ja kerän alapuoli on enemmän valaistu kuin yläpuoli.	valaista	materiaalinen verbi
81	Niin on se myös ymmärrettävä ,	ymmärtää	mentaallinen verbi
82	että, jos tämä alapuoli olis maanpiirin eteläpuoli,	olla	relaationaalinen verbi
83	niin olis täällä lämmin ja ylipuolella taikka pohjapuolella maanpiiriä kylmempi.	olla	relaationaalinen verbi
84	Ette sitä mahda uskoa , hyvät miehet,	uskoa	mentaallinen verbi
85	mutta on se totuus,	olla	relaationaalinen verbi
86	että maanpiiri näin kulkee auringon ympäri,	kulkea	materiaalinen verbi
87	kuin on Matti kerää kynttilän ympäri kuletellut .	kuljettaa	materiaalinen verbi
88	Se on aina kallellaan,	olla	relaationaalinen verbi
89	että pohjapuoli osottaa pohjan tähteä ja otovata	osoittaa	materiaalinen verbi
90	ja kulkee tämän matkan yhdessä vuodessa.	kulkea	materiaalinen verbi
91	Maanpiirin ollessa länsipuolella aurinkoa, ompi meillä pohjan poikasilla ihana kevät,	olla	relaationaalinen verbi
92	kuin hän eteläpuolella on ,	olla	relaationaalinen verbi
93	niin on meillä lämmin ja kesä, itä puolella taas syksy.	olla	relaationaalinen verbi
94	Mutta kuin hän ennättä auringon pohja-puolella,	ennättää	materiaalinen verbi
95	silloin on meille tullut kova talvi ja pakkanen.	tulla	materiaalinen verbi
96	Ymmärtää sen tästä,	ymmärtää	mentaallinen verbi
97	ettei joka maan paikassa yhtä aikaa kesä ole , eikä talvi, eikä muut vuosiajat.	olla	relaationaalinen verbi
98	Silloin kuin pakkanen meidän nenämme valkasee ,	valkaista	materiaalinen verbi
99	silloin eteläpuolella maanpiiriä asuvaiset hiessä ovat ;	olla	relaationaalinen verbi
100	silloin kuin me avojalon käveskelemme ,	kävellä	materiaalinen verbi
101	silloin siellä pistetään jalat ulkosaappaisiin.	pistaa	materiaalinen verbi
102	Mutta maanpiirin keskipaikolla eletään aina hyvässä lämpymässä.	elää	materiaalinen verbi
103	Vikapäänä tähän erinäiseen lämpyyteen ja kylmään on se asia,	olla	relaationaalinen verbi
104	että aina on sitä kylmempi	olla	relaationaalinen verbi
105	jota liusummasti laskevat auringon säteet maata vasten.	laskea	materiaalinen verbi
106	Niin on aurinko kaksi kertaa vuodessa maanpiirin keskipaikalle asuvaisille pään ylitte,	olla	relaationaalinen verbi
107	ja tästä on heillä hyvin lämmin.	olla	relaationaalinen verbi
108	Meidän maissa niin kuin myös maanpiirin etelä-puolella asuvaisen maakunnassa tämä ej taphtu milloinkaan.	tapautua	materiaalinen verbi
109	Jos tahot Matti ruveta kulettamaan kerää kynttilän ympäri niin hiitasta,	kuljettaa	materiaalinen verbi
110	että voen siinä viivyt ,	viipyä	materiaalinen verbi
111	ja jos yhtä aikaa pyörittä kerää kerran päivässä puikon ympäri	pyörittää	materiaalinen verbi
112	että myös näet ,	nähdä	materiaalinen verbi
113	kuinka päivä ja yö vuorotellen kulkevat yli koko maanpiirin,	kulkea	materiaalinen verbi
114	niin tiedat sinä sitten, mitkä matkat	tietää	mentaallinen verbi
115	tämä maanpiiri tekee sekä vuosittain että päivässä; mutta etpä sinä	tehdä	materiaalinen verbi
116	mutta etpä sinä taida tähän tumaan ruveta .	ruveta	materiaalinen verbi
117	Houkan työpä se oliskin ,	olla	relaationaalinen verbi

		predikaatti (vertbi)	Hallidayn prosessien tyypit
118	koska asian ilman tätä hyvästi ymmärtää .	ymmärtää	mentaalinen verbi
119	Taitaispa vielä joku kysyä ,	kysyä	materiaalinen verbi
120	minkä päällä se maanpiiri makaa ,	maata	materiaalinen verbi
121	koska hän on niin luja ja pysyvä?	olla	relaationaalinen verbi
122	mutta semmonen kysymys ei maksais mitään,	maksaa	materiaalinen verbi
123	koska jo on sanottu ,	sanoa	verbaalinen verbi
124	että maanpiiri pyörii auringon ympäri niin kuin ratas,	pyöriä	materiaalinen verbi
125	ja sen itekukin näkee ,	nähdä	materiaalinen verbi
126	ettei ilmassa on rakennettu maanteitä hänen kulkia.	rakentaa	materiaalinen verbi
127	Ja eipä meidän maanpiiri ainoa ole ,	olla	relaationaalinen verbi
128	Liikkuvatpa samaten kuin sekin auringon ympäri kymmenen muuta maanpiirtä, muutamat terävämmästä, muutamat hitamasti.	liikkua	materiaalinen verbi
129	Mutta näistä asioista vielä vastakin puhutaan ,	puhua	verbaalinen verbi
130	ja silloin vielä kuvauksella paremmin selitetään	selittää	verbaalinen verbi
131	mistä tässä on jo juteltu .	jutella	verbaalinen verbi

Liite 6. MY23:ssa esiintyvät verbit.

Materiaaliset verbit		Verbaaliset verbit	Mentaaliset verbit	Relationaaliset verbit
elää	näyttää	jutella	havaita	olla (39)
ennättää	osoittaa (2)	puhua	keksiä	pysyä
jutella	ottaa (2)	sanoa (3)	luulla	
kallistaa	panna (3)	selittää	tajuta	
kiertää	pistää (3)		tietää (2)	
koittaa	pitää (3)		uskoa (3)	
kuljettaa (2)	purjehtia (2)		ymmärtää (4)	
kulkea (6)	pyörittää (2)		tulla (3)	
kuulla	pyöriä (3)			
kysyä	rakentaa			
kävellä	ruveta			
kääntyä	selittää			
laskea	siirtää			
lasketella	tapahtua			
liikkua	tehdä (2)			
lyödä	tulla (2)			
maata	valaista (2)			
maksaa	valkaista			
muuttaa	viedä			
nähdä (6)	viipyä			
näkyä (3)	vuorotella			

Liite 7. MY23 käytetyt subjektit, aktorit ja teemat.

		Hallidayn subjektin, aktorin ja teeman luokittelu	
1	Ei tuota taida kukaan uskoa,	psykologinen subjekti	teema
2	joka näkee auringon nousevan ja laskevan joka aamu ja ilta.	looginen subjekti	aktori
3	Eipä sitä taho helposti ees uskoa,		
4	että tämä maanpiiri, joka niin tasaselta näyttää,	kieliopillinen subjekti	subjekti
5	on ymmyräinen kuin lanka-kerä.	kieliopillinen subjekti	subjekti
6	Niin sano muinen merimieskin Turusta,	looginen subjekti	aktori
7	kuin Ø kuuli muiden tästä asiasta haastelevan:		
8	«ei totta olekkaan ymmyräinen;		
9	olen hän minä purjehtinut ympäri koko maanpiirin,	looginen subjekti	aktori
10	ja oli se joka paikassa tasanen kuin tämä pöytä!»	kieliopillinen subjekti	subjekti
11	(siinä hän löi kämmenensä pöytään että kopsahti).	looginen subjekti	aktori
12	että Ø kopsahti).		
13	Jopa tuo olisi tätä tajunnut,	psykologinen subjekti	teema
14	että maanpiirin täyty olla ymmyräisen,	kieliopillinen subjekti	subjekti
15	koska hän oli sen ympäri purjehtinut.	looginen subjekti	aktori
16	Vieläpä sen asian merellä parahittain omilla silmää keksii		
17	koska siellä laivasta aina maston nenät ensimmäiseksi näkyvät niin kuin vuoren takaa	psykologinen subjekti	teema
18	vaikka kyllä Ø luulis meren olevan aivan tasanen.		
19	Tämä luulo tulee siitä,	psykologinen subjekti	teema
20	että maanpiiri on niin iso	kieliopillinen subjekti	subjekti
21	ja joka paikalla niin vähitellen pyöriäksi kääntyy.		
22	Missä Matti on,	psykologinen subjekti	teema
23	se joka niin selvästi lukuja laskettelee?	looginen subjekti	aktori
24	Tuleppas Ø tänne!		
25	Otappas Ø villanen lankakerä		
26	ja Ø pistä sukkaupikko se läpitte.		
27	Pidä Ø sitten sen kerä maanpiirinä ja päreen tuli aurinkona.		
28	Kuin nyt pidät Ø kerän tulta vastaan		
29	ja Ø kierrät sen niinkin rataan sukkaupikon ympäri,		
30	niin havaittet sinä,	looginen subjekti	aktori
31	että toinen puoli kerää aina on pimiässä, toinen valistettu.	kieliopillinen subjekti	subjekti
32	Jos näin kerää pyörität lännestä itään päin,	looginen subjekti	aktori
33	niin Ø näet		
34	kuinka se valosa puoli muuttaa ittensä itästä lanteen päin.	looginen subjekti	aktori
35	Samaten nyt maanpiiri pyörii ympäri niin kuin ratas kerran vuorokaudessa,	looginen subjekti	aktori
36	ja tästä tulee yö ja päivä.		
37	Maanpiirillä asuvasille siltä näkyy		
38	että aurinko kulkis itäältä länteen,	looginen subjekti	aktori
39	mutta se on totuus,	kieliopillinen subjekti	subjekti
40	että maapiire itte pyörii itäälle päin.	looginen subjekti	aktori

Hallidayn subjektin, aktorin ja teeman luokittelu

41	Aurinko pysyy aina paikallaan. Niin myös kaikki tähet;	looginen subjekti	aktori
42	vaikka nekin, samaten kuin aurinko, näkyvät kulkevan maanpiirin ympäri itäältä länteen päin.	psykologinen subjekti	teema
43	Tästä sen ymmärtää,		
44	ettei kaikilla maanpiirin asukkailla ole yhtä haa- vaa päivä taikka yö.	kieliopillinen subjekti	subjekti
45	Kuopiossa esimerkiksi aamu koittaa liki neljännes osan tiimaa ennen kuin Vaasassa,	looginen subjekti	aktori
46	ja Amerikassa on meidän puolenpäivän aikana aivan pimiä yö.	kieliopillinen subjekti	subjekti
47	Mutta eipä vielä tämä kyllä ole.	psykologinen subjekti	teema
48	Vieläpä maanpiiri näin pyörimällä kulkee vuodessa auringon ympäri,	looginen subjekti	aktori
49	samalla tavalla kuin esimerkiksi seinäkellossa viisarin nenä kulkee navan ympäri.	looginen subjekti	aktori
50	Ja tästä tulevat erinäiset vuoden ajat.		
51	Tiedät hän sinä Matti,	looginen subjekti	aktori
52	missä pohjan tähti on	looginen subjekti	aktori
53	se joka ympäri olet nähnyt otavan pyörivän?	looginen subjekti	aktori
54	– Noh se on hyvä, että sen Ø tiedät!		
55	että sen Ø tiedät!		
56	mutta teeppä Ø nyt		
57	niin kuin Maamiehen Ystävä sinulle sanoo.	looginen subjekti	aktori
58	Pane palava kynttilä pöydälle seisomaan.		
59	Ota sitten se lanka kerä, ja		
60	ja pistä sen läpi pitkän puisen puikon.		
61	Pane tämän puikon alapää pöydälle		
62	ja kallista se,		
63	niin että ylipää tule osottamaan pohjan tähteen päin.	looginen subjekti	aktori
64	Sais se puikko olla niin pitkä,	kieliopillinen subjekti	subjekti
65	että kerän keskipuoli on kynttilän tulen kohalla,		
66	kuin pidät sen puikon niin kallistettuna kynttilän länsipuolella.		
67	Jo sen nyt, siitä kynttilän eteläpuolelle siirrät, ky- närän verran pois kynttilästä,		
68	niin Ø näet puikon ylipuolen olevan kynttilään päin käännetyn,		
69	ja kerän ylipuoli omi paremmin valaistu kuin alapuoli.	kieliopillinen subjekti	subjekti
70	Jos nyt kynttilä olisi aurinko,	kieliopillinen subjekti	subjekti
71	ja kerä olis maanpiiri ja sen ylipuoli pohjapuoli,	kieliopillinen subjekti	subjekti
72	niin totta hän tällä puolella olisi lämpymämpi olla, kuin ala- taikka etelä- puolella.	kieliopillinen subjekti	subjekti
73	Kuin Ø panet kerän kynttilän itäpuolelle, niin on, samaten kuin länsipuolella,		
74	niin on, samaten kuin länsipuolella,		
75	koko kerä yhtä liki kynttilän tulta ja yhtä va- laistu,	psykologinen subjekti	teema
76	eikä mahtais,		
77	[jos kynttilä aurinkona olis], ylipuoli olla ala- puolta lämpymämpi	kieliopillinen subjekti	subjekti
78	Mutta jos kerän pohjapuolelle kynttilää viet,		
79	niin on nyt puikon alapää kynttilää lähempänä,	kieliopillinen subjekti	subjekti

Hallidayn subjektin, aktorin ja teeman luokittelu

80	ja kerän alapuoli on enemmän valaistu kuin yläpuoli.		
81	Niin on se myös ymmärrettävä,		
82	että, jos tämä alapuoli olis maanpiirin eteläpuoli, niin olis täällä lämmin jaylipuolella taikka pohjapuolella maanpiiriä kylmempi.	kieliopillinen subjekti	subjekti
83			
84	Ette sitä mahda uskoa, hyvät miehet,	psykologinen subjekti	teema
85	mutta on se totuus,		
86	että maanpiiri näin kulkee auringon ympäri,	looginen subjekti	aktori
87	kuin on Matti kerää kynttilän ympäri kuletellut.	looginen subjekti	aktori
88	Se on aina kallellaan,	kieliopillinen subjekti	subjekti
89	että pohjapuoli osottaa pohjan tähteä ja otovata ja Ø kulkee tämän matkan yhdessä vuodessa.	looginen subjekti	aktori
90			
91	Maanpiirin ollessa länsipuolella aurinkoa, omi meillä pohjan poikasilla ihana kevät,	kieliopillinen subjekti	subjekti
92	kuin hän eteläpuolella on,	kieliopillinen subjekti	subjekti
93	niin on meillä lämmin ja kesä, itä puolella taas syksy.	kieliopillinen subjekti	subjekti
94	Mutta kuin hän enättä auringon pohja-puolella,	kieliopillinen subjekti	subjekti
95	silloin on meille tullut kova talvi ja pakkanen.		
96	Ymmärtää sen tästä,	psykologinen subjekti	teema
97	ettei joka maan paikassa yhtä aikaa kesä ole, eikä talvi, eikä muut vuosiajat.	kieliopillinen subjekti	subjekti
98	Silloin kuin pakkanen meidän nenämme valka-see,	looginen subjekti	aktori
99	silloin eteläpuolella maanpiiriä asuvaiset hiessä ovat;	kieliopillinen subjekti	subjekti
100	silloin kuin me avojalon käveskelemme,	looginen subjekti	aktori
101	silloin siellä Ø pistetään jalat ulkosaappaisiin.		
102	Mutta maanpiirin keskipaikolla Ø eletään aina hyvässä lämpymässä.		
103	Vaikapäänä tähän erinäiseen lämpyyteen ja kylmään on se asia,	psykologinen subjekti	teema
104	että aina Ø on sitä kylmempi jota liusummasti laskevat auringon säteet maata vasten.		
105			
106	Niin on aurinko kaksi kertaa vuodessa maanpiirin keskipaikalle asuvaisille pään ylitte,	kieliopillinen subjekti	subjekti
107	ja tästä on heillä hyvin lämmin.	kieliopillinen subjekti	subjekti
108	Meidän maissa niin kuin myös maanpiirin eteläpuolella asuvaisen maakunnassa tämä ej tapahu milloinkaan.	kieliopillinen subjekti	subjekti
109	Jos tahot Matti ruveta kulettamaan kerää kynttilän ympäri niin hiitasta,	looginen subjekti	aktori
110	että voen siinä Ø viivyt,	looginen subjekti	aktori
111	ja jos yhtä aikaa Ø pyorität kerää kerran päivässä puikon ympäri	looginen subjekti	aktori
112	että myös Ø näet,	looginen subjekti	aktori
113	kuinka päivä ja yö vuorotellen kulkevat yli koko maanpiirin,	looginen subjekti	aktori
114	niin tiedat sinä sitten, mitkä matkat tämä maanpiiri tekee sekä vuosittain että päivässä;	looginen subjekti	aktori
115	mutta etpä sinä taida tähän tumaan ruveta.	looginen subjekti	aktori
116	Houkan työpä se oliskin,	kieliopillinen subjekti	subjekti
117	koska asian ilman tätä hyvästi ymmärtää.	psykologinen subjekti	teema
118			
119	Taitaispa vielä joku kysyä,	looginen subjekti	aktori

		Hallidayn subjektin, aktorin ja teeman luokittelu	
120	koska minkä päällä sen maanpiiri makaa,	looginen subjekti	aktori
121	koska hän on niin luja ja pysyvä?	kieliopillinen subjekti	subjekti
122	mutta semmonen kysymys ei maksais mitään,	psykologinen subjekti	teema
123	koska jo on sanottu,		
	että maanpiiri pyörii auringon ympäri niin kuin	looginen subjekti	
124	ratas,		aktori
125	ja sen itekukin näkee,	looginen subjekti	aktori
	ettei ilmassa on rakennettu maanteitä hänen kul-		
126	kia.		
127	Ja eipä meidän maanpiiri ainoa ole,	kieliopillinen subjekti	subjekti
	Liikkuvatpa samaten kuin sekin auringon ympäri	looginen subjekti	
	kymmenen muuta maanpiirtä, muutamat terä-		
128	vämmästi, muutamat hitaamasti.		aktori
129	Mutta näistä asioista vielä vastakin puhutaan,		
130	ja silloin vielä kuvauksella paremmin selitetään		
131	mistä tässä on jo juteltu.		

Liite 8. Liite 11. MY23 tekstin pää- adverbiaalilauseiden suhteet.

- 1 (1) Ei tuota taida kukaan uskoa,
2 (2) joka näkee auringon nousevan ja laskevan joka aamu ja ilta.
3 (3) Eipä sitä taho helposti ees uskoa,
4 (4) että tämä maanpiiri,
5 (5) joka niin tasaselta näyttää,
6 (6) on ymmyrkäinen kuin lanka-kerä.
7 (5α) Niin sano muinen merimieskin Turusta,
8 (6β) **kuin (kun)**¹⁶ **TEMPORAALINEN** kuuli muiden tästä asiasta haastelevan:
9 (7) «ei totta olekkaan ymmyrkäinen;
10 (8) olen hän¹⁷ minä purjehtinut ympäri koko maanpiirin,
11 (10) ja oli se joka paikassa tasanen kuin tämä pöytä!»
12 (11) (siinä hän löi kämmenensä pöytään
13 (12) että kopsahti)¹⁸.
14 (13α) Jopa tuo olisi tätä tajunnut,
15 (14) että maanpiiri täytyy olla ymmyrkäisen,
16 (15β) [**koska KAUSAALINEN** hän oli sen ympäri purjehtinut.]
17 (16α) Vieläpä sen asian merellä parahittain omilla silmää keksii
18 (17β) **koska KAUSAALINEN** siellä laivasta aina maston nenät ensimmäiseksi näky-
vät niin kuin vuoren taka,
19 (18β) **vaikka KONSESSIIVINEN** kyllä luulis meren olevan aivan tasanen.
20 (15) Tämä luulo tulee siitä,
21 (16) että maanpiiri on niin iso
22 (17) ja joka paikalla niin vähitellen pyöriäksi kääntyy.
23 (18) Missä Matti on,
24 (19) se joka niin selvästi lukuja laskettelee?
25 (20) Tuleppas tänne!
26 (21) Otappas villanen lankakerä
27 (22) ja pistä sukkapuikko se läpille.
28 (23α) Pidä sitten sen kerä maanpiirinä ja päreen tuli aurinkona.
29 (25) Kuin nyt pidät kerän tulta vastaan
30 (26) ja kierrät sen niinkuin rattaan sukkapuikon ympäri,
31 (27) niin havaittet sinä,
32 (28) että toinen puoli kerää aina on pimiässä, toinen valistettu.
33 (29β) **Jos KONDITONAALINEN** näin kerää pyörität lännestä itään päin,
34 (30α) niin näit kuinka se valosa puoli muuttaa ittensä itäästä länteen päin.
35 (31) Samaten nyt maanpiiri pyörii ympäri niin kuin ratas kerran vuorokaussa,
36 (32) ja tästä tulee yö ja päivä.
37 (33) Maanpiirillä asuvaisille siltä näkyy
38 (34) että aurinko kulkis itäältä länteen,
39 (35) mutta se on totuus,
40 (36) että maanpiiri itte pyörii itäälle päin.
41 (37) Aurinko pysyy aina paikallaan.

¹⁶ Snellman kirjoitti *kuin* ja tulkitseen, että hän tarkoitti *kun*.

¹⁷ Snellman kirjoitti *olen hän*, tulkitseen *olenhan*.

¹⁸ Alkuperäisessä tekstissä olevat sulku-merkit.

- 42 (38α) Niin myös kaikki tähet;
43 (39β) **vaikka KONSESSIIVINEN** nekin, samaten kuin aurinko näkyvät kulkevan
maanpiirin ympäri itäältä länteen päin.
- 44 (40) Tästä sen ymmärtää,
45 (41) ettei kaikilla maanpiirin asukkailla ole yhtä haavaa päivä taikka yö.
46 (42) Kuopiossa esimerkiksi aamu koitta liki neljännen osan tiimaa ennenkuin Vaa-
sassa,
47 (43) ja Amerikassa on meidän puolenpäivän aikana aivan pimiä yö.
48 (44) Mutta eipä vielä tämä kyllä ole.
49 (45) Vieläpä maanpiiri näin pyörimällä kulkee vuodessa auringon ympäri,
50 samalla tavalla kuin esimerkiksi seinäkellossa viisarin nenä kulkee navan ympäri.
51 (46) Ja tästä tulevat erinäiset vuoden ajat.
52 (47) Tiedät hän sinä Matti,
53 (48) missä pohjan tähti on,
54 (49) se joka ympäri olet nähnyt otava pyörivän?
55 (50) – Noh se on hyvä,
56 (51) että sen tiedät!
57 (53) Mutta teppä nyt
58 (54) niin kuin Maamiehen Ystävä sinulee sanoo.
59 (55) Pane palava kynttilä pöydälle seisomaan.
60 (56) Ota sitten se lanka kerä,
61 (57) ja pistä sen läpi pitkän puisen puikon.
62 (58) Pane tämän puikon alapää pöydälle
63 (59) ja kallista se,
64 (60) niin että ylipää tulee osottamaan pohjan tähteen päin.
65 (61α) Sais se puikko olla niin pitkä,
66 (62) että kerän keskipuoli on kynttilän tulen kohalla,
67 (63β) **[kuin (kun)]¹⁹ TEMPORAALINEN** pidät sen puikon niin kallistettuna kynttilän
länsipuolella.]
68 (64β) **Jos KONDITIOAALINEN** sen nyt, siitä kynttilän eteläpuolelle siirrä, kynä-
rän verran pois kynttilästä,
69 (65α) niin näet puikon ylipuolen olevan kynttilään päin käännetyn,
70 (66) ja kerän ylipuoli on paremmin valaistu kuin alapuoli.
71 (67β) **Jos KONDITIOAALINEN** nyt kynttilä olisi aurinko,
72 (68β) ja kerä olisi maanpiiri ja sen ylipuoli pohjapuoli,
73 (69 α) niin totta hän²⁰ tällä puolella olisi lämpymämpi olla, kuin ala- taikka etelä-
puolella.
74 (70β) **Kuin (kun)²¹ TEMPORAALINEN** panet kerän kynttilän itäpuolelle,
75 (71α) niin on, samaten kuin länsipuolella,
76 (72) koko kerä yhtä liki kynttilän tulta ja yhtä valaistu,
77 (73) eikä mahtais,
78 (74β) **jos KONDITIOAALINEN** kynttilä aurinkona olis, yläpuoli olla alapuolta
lämpymämpi.
79 (75β) Mutta **jos KONDITIOAALINEN** kerän pohjapuolelle kynttilä viet,
80 (76α) niin on nyt puikon alapää kynttilää lähempänä,
81 (77) ja kerän alapuoli on enemmän valaistu kuin yläpuoli.
82 (78α) Niin on se myös ymmärrettävä,
83 (79β) että, **jos KONDITIOAALINEN** tämä puoli olis maanpiirin eteläpuoli

¹⁹ Snellman kirjoitti *kuin* ja tulkitsen, että hän tarkoitti *kun*.

²⁰ Snellman kirjoitti *totta hän* ja tulkitsen *tottahan*.

²¹ Snellman kirjoitti *kuin* ja tulkitsen, että hän tarkoitti *kun*.

- 84 (80) niin olis täällä lämmin ja ylipuolella taikka pohjapuolella maanpiiriä kylmempi.
- 85 (81) Ette sitä mahda uskoa,
- 86 (82) mutta on se totuus,
- 87 (83) että maanpiiri näin kulkee auringon ympäri,
- 88 (84) **kuin VERTAILEVA** on Matti kerää kynttilän ympäri kuletellut.
- 89 (85) Se on aina kallellaan,
- 90 (86) että pohjapuoli osottaa pohjan tähteä ja otovata
- 91 (87) ja kulkee tämän matkan yhdessä vuodessa.
- 92 (88) Maanpiirin ollessa länsipuolella aurinkoa, ompi meillä pohjan poikasilla ihana kevät,
- 93 (89B) **kuin (kun)**²² hän²³ eteläpuolella on,
- 94 (90α) niin on meillä lämmin ja kesä, itä puolella taas syksy.
- 95 (91B) Mutta **kuin (kun) TEMPORAALINEN** hän enättä auringon pohja-puolelle,
- 96 (92α) **silloin TEMPORAALINEN** on meille tullut kova talvi ja pakkanen.
- 97 (93α) Ymmärtää sen tästä,
- 98 (94B) ettei joka maan paikassa yhtä aikaa kesä ole,
- 99 (95) eikä talvi,
- 100 (96) eikä muut vuosiajat.
- 101 (97B) **Silloin kuin (kun) TEMPORAALINEN** pakkanen meidän nenämme valkasee,
- 102 (98 α) silloin eteläpuolella maanpiiri asuivaiset hiessä ovat;
- 103 (99B) **silloin kuin (kun) TEMPORAALINEN** me avonjalon käveskelemme,
- 104 (100 α) silloin siellä pistetään jalat ulkosaappaisiin.
- 105 (101) Mutta maanpiirin keskipaikolla eletään aina hyvässä lämpymässä.
- 106 (102) Vikapäänä tähän erinäiseen lämpyyteen ja kylmään on se asia,
- 107 (103) että aina on sitä kylmempi
- 108 (104) jota liusummasti laskevat auringon säteet maata vasten.
- 109 (105) Niin on aurinko kaksi kertaa vuodessa maanpiirin keskipaikalle asuivaisille pään ylitte,
- 110 (106) ja tästä on heillä hyvin lämmin.
- 111 (107α) Meidän maissa niin kuin myös maanpiirin etelä-puolella asuivaisen makunnassa tämä ei tapahdu millinkaan.
- 112 (108B) **Jos KONDITIOAALINEN** tahot Matti ruveta kulettamaan kerää kynttilän ympäri niin hiitasti, (3)
- 113 (108) että vuoena siinä viivyt, (4)
- 114 ja (109B) **jos KONDITIOAALINEN** yhtä aikaa pyörivät kerää kerran päivässä puiikon ympäri, (5)
- 115 (110) että myös näet, (6)
- 116 (111) kuinka päivä ja yö vuoroteleen kulkevat yli koko maanpiirin, (7)
- 117 (112α) niin tiedät sinä sitten,
- 118 (113) mitä matkat (1)
- 119 (114) tämä maanpiiri teke sekä vuosittain että päivässä; (2)
- 120 (115) mutta eipä sinä taida tähän tumaan ruveta. (8)
- 121 (116α) Houkan työpä se oliskin,
- 122 (117B) **koska KAUSAALINEN** asian ilman tätä hyvästi ymmärtää.
- 123 (118) Taitaispa vielä joku kysyä,
- 125 (119α) minkä päällä sen maanpiiri makaa,

²² Snellman kirjoitti *kuin* ja tulkitseen, että hän tarkoitti *kun*.

²³ Snellman kirjoitti *hän* viitaamaan *aurikon*.

- 126 (120B) koska KAUSAALINEN hän²⁴ on niin luja ja pysyvä?
- 127 (121α) mutta semonen kysymys ei maksais mitään,
- 128 (122B) koska KAUSAALINEN jo on sanottu,
- 129 (123B) että maanpiiri pyörii auringon ympäri niin kuin ratas,
- 130 (124) ja sen itekukin näkee,
- 131 (125) ette ilmassa on rakennettu maanteitä hänen kulkia.
- 132 (126) Ja eipä meidän maanpiiri aino ole.
- 133 (127) Liikkuvatpa samaten kuin sekin auringon ympäri kymmenen muuta maanpiirtä, muutamat terävämästi, muutamat hitaamasti.
- 134 (128) Mutta näistä asioista vielä vastakin puhutaan,
- 135 (129) ja silloin vielä kuvauksella paremmin selitetään
- 136 (130) mitä tässä on jo juteltu.

²⁴ Snellman kirjoitti *hän* viitaamaan *maanpiirin*.

Liite 9. MY23 -tekstin parataksis ja hipotaksis ja informaationkulkua.

1	(1) Ei tuota taida ku- kaan uskoa,	hallitseva lause (päälause)	hypotaksis
2	(2) joka näkee auringon nouse- van ja laskevan joka aamu ja ilt.	alisteinen lause (sivulause)	hypotaksis
3	(3) Eipä sitä taho hel- posti ees uskoa,	hallitseva lause	hypotaksis
4	(4) että tämä maanpiiri,	alisteinen lause	hypotaksis
5	(5) joka niin tasaselta näyttää,	alisteinen lause	hypotaksis
6	(6) on ymmyrkäinen kuin lanka- kerä.	alisteinen lause	hypotaksis
7	(5α) Niin sano mui- nen merimieskin Tu- rusta,	hallitseva lause	hypotaksis
8	(6β) kuin (kun) ²⁵ TEMPORAA- LINEN kuuli muiden tästä asi- asta haastelevan:	alisteinen lause	hypotaksis
9	(7) «ei totta olekkaan ymmyrkäi- nen;	alisteinen lause	hypotaksis
10	(8) olen hän ²⁶ minä purjehtinut ympäri koko maanpiirin,	alisteinen lause	hypotaksis
11	(10) ja oli se joka paikassa tasa- nen kuin tämä pöytä!»	alisteinen lause rinnastus lause	hypotaksis
12	(11) (siinä hän löi kämmenensä pöytään	hallitseva lause	hypotaksis
13	(12) että kopsahti) ²⁷ .	alisteinen lause	hypotaksis
14	(13α) Jopa tuo olisi tätä tajunnut,	hallitsevalause	hypotaksis
15	(14) että maanpiiri täytyy olla ymmyrkäisen,	alisteinen lause	hypotaksis
16	(15B) [koska KAUSAALINEN hän oli sen ympäri purjehtinut.]	alisteinen lause	hypotaksis
17	(16α) Vieläpä sen asian merellä parahit- tain omilla silmää keksii	hallitsevalause	hypotaksis
18	(17B) koska KAUSAALINEN siellä laivasta aina maston nenät ensimmäiseksi näkyvät niin kuin vuoren taka,	alisteinen lause	hypotaksis
19	(18B) vaikka KONSESSIIVI- NEN kyllä luulis meren olevan aivan tasasen.	alisteinen lause	hypotaksis
20	(15) Tämä luulo tulee siitä,	hallitseva lause	hypotaksis
21	(16) että maanpiiri on niin iso	alisteinen lause rinnastus lause	parataksis
22	(17) ja joka paikalla niin vähitel- len pyöriäksi kääntyy.	alisteinen lause	parataksis
23	(18) Missä Matti on,	hallitseva lause	hypotaksis
24	(19) se joka niin selvästi lukuja laskettelee?	alisteinen lause	hypotaksis
25	(20) Tuleppas tänne!	hallitseva lause	hypotaksis
26	(21) Otappas villanen lankakerä	hallitseva lause	hypotaksis

²⁵ Snellman kirjoitti *kuin* ja tulkitseen, että hän tarkoitti *kun*.

²⁶ Snellman kirjoitti *olen hän*, tulkitseen *olenhan*.

²⁷ Alkuperäisessä tekstissä olevat sulku-merkit.

27		(22) ja pistä sukkapuikko se läp- pitte.	rinnastuslause	hypotaksis
28	(23α) Pidä sitten sen kerä maanpiirinä		hallitseva lause	hypotaksis
29		(24) ja päreen tuli aurinkona.	alisteinen lause	hypotaksis
30		(25) Kuin nyt pidät kerän tulta vastaan	alisteinen lause	parataksis
31		(26) ja kierrät sen niinkuin rat- taan sukkapuikon ympäri,	alisteinen lause	parataksis
32	(27) niin havaittet sinä,		hallitsevalause	hypotaksis
33		(28) että toinen puoli kerää aina on pimiässä, toinen valistettu.	alisteinen lause	hypotaksis
34		(29β) Jos KONDITIONAALI- NEN näin kerää pyörität lännestä itään päin,	alisteinen lause	hypotaksis
35	(30α) niin näit kuinka se valosa puoli muuttaa ittensä itästä länteen päin.		hallitseva lause	hypotaksis
36	(31) Samaten nyt maanpiiri pyörii ym- päri niin kuin ratas kerran vuorokauessa,		hallitseva lause	hypotaksis
37		(32) ja tästä tulee yö ja päivä.	rinnastus lause	parataksis
38	(33) Maanpiirillä asuvaisille siltä nä- kyy		hallitseva lause	hypotaksis
39		(34) että aurinko kulkis itäältä länteen,	alisteinen lause	hypotaksis
40		(35) mutta se on totuus,	alisteinen lause	hypotaksis
41		(36) että maanpiiri itte pyörii itäälle päin.	alisteinen lause	hypotaksis
42	(37) Aurinko pysyy aina paikallaan.		hallitseva lause	hypotaksis
43	(38α) Niin myös kaikki tähet;		hallitseva lause	hypotaksis
44		(39β) vaikka KONSESSIIVI- NEN nekin, samaten kuin au- rinko näkyvät kulkevan maanpii- rin ympäri itäältä länteen päin.	alisteinen lause	hypotaksis
45	(40) Tästä sen ym- märtää,		hallitseva lause	hypotaksis
46		(41) ettei kaikilla maanpiirin asukkailla ole yhtä haavaa päivä taikka yö.	alisteinen lause	hypotaksis
47	(42) Kuopiossa esi- merkiksi aamu koitta liki neljännän osan tiimaa ennenkuin Vaasassa,		hallitseva lause	hypotaksis
48		(43) ja Amerikassa on meidän puolenpäivän aikana aivan pimiä yö.	rinnastus lause	parataksis
49	(44) Mutta eipä vielä tämä kyllä ole.		rinnastus lause	parataksis
50	(45) Vieläpä maan- piiri näin pyörimällä kulkee vuodessa au- ringon ympäri,		hallitseva lause	hypotaksis

51	<p>samalla tavalla kuin esimerkiksi seinäkellossa viisarin nenä kulkee navan ympäri.</p>		hallitseva lause	hypotaksis
52	<p>(46) Ja tästä tulevat erinäiset vuoden ajat.</p>		hallitseva lause	hypotaksis
53	<p>(47) Tiedät hän sinä Matti,</p>		hallitseva lause	hypotaksis
54		(48) missä pohjan tähti on,	alisteiden lause	hypotaksis
55		(49) se joka ympäri olet nähnyt otava pyörivän?	alisteinen lause	hypotaksis
56	<p>(50) – Noh se on hyvä,</p>		hallitseva lause	hypotaksis
57		(51) <u>että</u> sen tiedät!	alisteinen lause	hypotaksis
58		(53) Mutta teeppä nyt	alisteinen lause	hypotaksis
59		(54) niin kuin Maamiehen Ystävää sinulee sanoo.	rinnastus lause	parataksis
60	<p>(55) Pane palava kynttilä pöydälle seisomaan.</p>		hallitseva lause	hypotaksis
61	<p>(56) Ota sitten se lanka kerä,</p>		rinnastus lause	parataksis
62		(57) ja pistä sen läpi pitkän puikosen puikon.	rinnastus lause	parataksis
63	<p>(58) Pane tämän puikon alapää pöydälle</p>		hallitseva lause	hypotaksis
64		(59) ja kallista se,	rinnastus lause	parataksis
65		(60) niin että ylipää tulee osottamaan pohjan tähteen päin.	alisteinen lause	hypotaksis
66	<p>(61α) Sais se puikko olla niin pitkä,</p>		hallitseva lause	hypotaksis
67		(62) että kerän keskipuoli on kynttilän tulen kohalla,	alisteinen lause	hypotaksis
68		(63B) [<u>kuin (kun)</u> ²⁸ TEMPO-RAALINEN pidät sen puikon niin kallistettuna kynttilän länsipuolella.]	alisteinen lause	hypotaksis
69		(64B) <u>Jos</u> KONDITIONAALINEN sen nyt, siitä kynttilän eteläpuolelle siirrät, kynärän verran pois kynttilästä,	alisteinen lause	hypotaksis
70	<p>(65α) niin näet puikon ylipuolen olevan kynttilään päin käännetyn,</p>		hallitseva lause	hypotaksis
71		(66) ja kerän ylipuoli on paremmin valaistu kuin alapuoli.	rinnastus lause	parataksis
72		(67B) <u>Jos</u> KONDITIONAALINEN nyt kynttilä olisi aurinko,	alisteinen lause	hypotaksis
73		(68B) ja kerä olisi maanpiiri ja sen ylipuoli pohjapuoli,	rinnastus lause	parataksis
74	<p>(69 α) niin totta hän²⁹ tällä puolella olisi lämpymämpi olla, kuin ala- taikka eteläpuolella.</p>		hallitseva lause	hypotaksis

²⁸ Snellman kirjoitti *kuin* ja tulkitseen, että hän tarkoitti *kun*.

²⁹ Snellman kirjoitti *totta hän* ja tulkitseen *tottahan*.

75		(70B) kuin (kun) ³⁰ TEMPO-RAALINEN panet kerän kynttilän itäpuolelle,	alisteinen lause	hypotaksis
76	(71α) niin on, samaten kuin länsipuolella,		hallitseva lause	hypotaksis
77	(72) koko kerä yhtä liki kynttilän tulta ja yhtä valaistu,		rinnastus lause	parataksis
78	(73) eikä mahtais,		rinnastus lause	parataksis
79		(74B) jos KONDITIOAALINEN kynttilä aurinkona olis, yläpuoli olla alapuolta lämpymämpi.	alisteinen lause	hypotaksis
80		(75B) Mutta jos KONDITIOAALINEN kerän pohjapuolelle kynttilä viet,	alisteinen lause	hypotaksis
81	(76α) niin on nyt puikon alapää kynttilää lähempänä,		hallitseva lause	hypotaksis
82		(77) ja kerän alapuoli on enemmän valaistu kuin yläpuoli.	rinnastus lause	parataksis
83	(78α) Niin on se myös ymmärrettävä,		hallitsevalause	hypotaksis
84		(79B) että, jos KONDITIOAALINEN tämä puoli olis maanpiirin eteläpuoli	alisteinen lause	hypotaksis
85		(80) niin olis täällä lämmin ja ylipuolella taikka pohjapuolella maanpiiriä kylmempi.	alisteinen lause	hypotaksis
86	(81) Ette sitä mahda uskoa,		hallitseva lause	hypotaksis
87		(82) mutta on se totuus,	alisteinen lause	hypotaksis
88		(83) että maanpiiri näin kulkee auringon ympäri,	alisteinen lause	hypotaksis
89		(84) kuin VERTAILEVA on Matti kerää kynttilän ympäri kuletellut.	alisteinen lause	hypotaksis
90	(85) Se on aina kallallaan,		hallitseva lause	hypotaksis
91		(86) että pohjapuoli osottaa pohjan tähteä ja otovata	alisteinen lause	hypotaksis
92		(87) ja kulkee tämän matkan yhdessä vuodessa.	rinnastus lause	parataksis
93	(88) Maanpiirin ollessa länsipuolella aurinkoa, ompi meillä pohjan poikasilla ihana kevät,		rinnastus lause	hypotaksis
94		(89B) kuin (kun) ³¹ hän ³² eteläpuolella on,	alisteinen lause	hypotaksis
95	(90α) niin on meillä lämmin ja kesä, itäpuolella taas syksy.		hallitseva lause	hypotaksis
96		(91B) Mutta kuin (kun) TEMPORAALINEN hän enättä auringon pohjapuolelle,	rinnastus lause	parataksis

³⁰ Snellman kirjoitti *kuin* ja tulkitseen, että hän tarkoitti *kun*.

³¹ Snellman kirjoitti *kuin* ja tulkitseen, että hän tarkoitti *kun*.

³² Snellman kirjoitti *hän* viitaamaan *aurikon*.

97		(92B) silloin TEMPORAALINEN on meille tullut kova talvi ja pakkanen.	alisteinen lause	hypotaksis
98	(93α) Ymmärtää sen tästä,		hallitseva lause	hypotaksis
99		(94) ettei joka maan paikassa yhtä aikaa kesä ole,	alisteinen lause	hypotaksis
100	(95) eikä talvi,		hallitseva lause	hypotaksis
101	(96) eikä muut vuosiajat.		hallitseva lause	hypotaksis
102		(97B) Silloin kuin (kun) TEMPORAALINEN pakkanen meidän nenämme valkasee,	alisteinen lause	hypotaksis
103	(98 α) silloin eteläpuolella maanpiiri asuivaiset hiessä ovat;		hallitseva lause	hypotaksis
104		(99B) silloin kuin (kun) TEMPORAALINEN me avonjalon käveskelemme,	alisteinen lause	hypotaksis
105	(100 α) silloin siellä pistetään jalat ulko- saappaisiin.		hallitseva lause	hypotaksis
106		(101) Mutta maanpiirin keskipaikolla eletään aina hyvässä lämpymässä.	alisteinen lause	hypotaksis
107	(102) Vikapäänä tähän erinäiseen lämpyyteen ja kylmään on se asia,		hallitseva lause	hypotaksis
108		(103) että aina on sitä kylmempi	alisteinen lause	hypotaksis
109		(104) jota liusummasti laskevat auringon säteet maata vasten.	alisteinen lause	hypotaksis
110		(105) Niin on aurinko kaksi kertaa vuodessa maanpiirin keskipaikalle asuivaisille pään ylitte,	alisteinen lause	hypotaksis
111		(106) ja tästä on heillä hyvin lämmin.	alisteinen lause rinnastus lause	hypotaksis
112	(107α) Meidän maissa niin kuin myös maanpiirin etelä-puolella asuvaisen makunnassa tameraj tapahu millinkaan.		hallitseva lause	hypotaksis
113		(108B) Jos KONDITIOAALINEN tahot Matti ruveta kulettamaan kerää kynttilän ympäri niin hiitasti, (3)	alisteinen lause	hypotaksis
114		(108) että voen siinä viivyt, (4)	alisteinen lause	hypotaksis
115		ja (109B) jos KONDITIOAALINEN yhtä aikaa pyorität kerää kerran päivässä puikon ympäri, (5)	alisteinen lause	hypotaksis
116		(110) että myös näet, (6)	alisteinen lause	hypotaksis
117		(111) kuinka päivä ja yö vuorotellen kulkevat yli koko maanpiirin, (7)	alisteinen lause	hypotaksis
118		(112α) niin tiedät sinä sitten,	alisteinen lause	hypotaksis
119		(113) mitä matkat (1)	alisteinen lause	hypotaksis

120		(114) tämä maanpiiri teke sekä vuosittain että päivässä; (2)	alisteinen lause	hypotaksis
121		(115) mutta eipä sinä taida tähän tumaan ruveta.(8)	alisteinen lause rinnastus lause	parataksis
122	(116α) Houkan työpä se oliskin,		hallitseva lause	hypotaksis
123		(117β) <u>koska</u> KAUSAALINEN asian ilman tätä hyvästi ymmärtää.	alisteinen lause	hypotaksis
124	(118α) Taitaispa vielä joku kysyä,		hallitseva lause	hypotaksis
125		(119) minkä päällä sen maanpiiri makaa,	alisteinen lause	hypotaksis
126		(120β) <u>koska</u> KAUSAALINEN hän ³³ on niin luja ja pysyvä?	alisteinen lause	hypotaksis
127	(121α) mutta semon kysymys ei maksais mitään,		hallitseva lause	hypotaksis
128		(122β) <u>koska</u> KAUSAALINEN jo on sanottu,	alisteinen lause	hypotaksis
129		(123β) että maanpiiri pyörii auringon ympäri niin kuin ratas,	alisteinen lause	hypotaksis
130		(124) ja sen itekukin näkee,	alisteinen lause rinnastus lause	parataksis
131	(125) ette ilmassa on rakennettu maanteitä hänen kulkia.		hallitseva lause	hypotaksis
132		(126) Ja eipä meidän maanpiiri aino ole.	alisteinen lause rinnastus lause	parataksis
133	(127) Liikkuvatpa samaten kuin sekin auringon ympäri kymmenen muuta maanpiirtä, muutamat terävämmästä, muutamat hitaamasti.		hallitseva lause	hypotaksis
134		(128) Mutta näistä asioista vielä vastakin puhutaan,	alisteinen lause rinnastus lause	parataksis
135		(129) ja silloin vielä kuvauksella paremmin selitetään	alisteinen lause rinnastus lause	paratksis
136		(130) mitä tässä on jo juteltu.	alisteinen lause	hypotaksis

³³ Snellman kirjoitti *hän* viitaamaan *maanpiirin*.

Liite 10. MY23:ssa käytetty rinnastus- ja adverbiaalikonjunktiot.

- 1 Ei tuota taida kukaan uskoa,
2 joka näkee auringon nousevan **ja** ADDITIIVINEN₁ laskevan joka aamu **ja** ADDITIIVINEN₂ ilta.
- 3 Eipä sitä taho helposti ees uskoa,
4 että tämä maanpiiri, joka niin tasaselta näyttää,
5 on ymmyrkäinen **kuin** VERTAILEVA₁ lanka-kerä.
- 6 Niin sano muinen merimieskin Turusta,
7 **kuin (kun)** TEMPORAALINEN₁ kuuli muiden tästä asiasta haastelevan:
8 «ei totta olekkaan ymmyrkäinen;
9 olen hän minä purjehtinut ympäri koko maanpiirin,
10 **ja** ADDITIIVINEN₃ oli se joka paikassa tasanen **kuin** VERTAILEVA₂ tämä pöytyä!»
11 siinä hän löi kämmenensä pöytään
12 että kopsahti.
- 13 Jopa tuo olisi tätä tajunnut,
14 että maanpiiri täytyy olla ymmyrkäiseen,
15 **koska** KAUSAALINEN₁ hän oli sen ympäri purjehtinut.
- 16 Vieläpä sen asian merellä parahittain omilla silmää keksii
17 **koska** KAUSAALINEN₂ siellä laivasta aina maston nenät ensimmäiseksi näkyvät niin **kuin**
18 VERTAILEVA₃ vuoren taka
19 **vaikka** KONSESSIIVINEN₁ kyllä luulis meren olevan aivan tasanen
20 Tämä luulo tulee siitä,
21 että maapiri on niin iso
22 **ja** ADDITIIVINEN₄ joka paikalla niin vähitellen pyöriäksi kääntyy.
- 23 Missä Matti on?
24 se joka niin selvästi lukuja laskettelee?
25 Tuleppas tänne!
26 Otappas villanen lankakerä
27 **ja** ADDITIIVINEN₅ pistä sukkuuikko se läpitte.
28 Pidä sitten sen kerä maanpiirinä **ja** ADDITIIVINEN₆ päreen tuli aurinkona.
29 **Kuin** VERTAILEVA₄ nyt pidät kerän tulta vastaan
30 **ja** ADDITIIVINEN₇ kierrät sen **niinkuin** ADDITIIVINEN₈ rattaan sukkuuikon ympäri,
31 **niin** KAUSAALINEN₃ havaittet sinä,
32 että toinen puoli kerää aina on pimiässä, toinen valistettu.
33 **Jos** KONDITIONAALINEN₁ näin kerää pyörität länneestä itään päin,
34 **niin** KAUSAALINEN₄ näit
35 kuinka se valosa puoli muuttaa ittensä itästä länteen päin.
36 Samaten nyt maanpiiri pyörii ympäri **niin** KAUSAALINEN₅ **kuin** VERTAILEVA₅ ratas
37 kerran vuorokauessa,
38 **ja** ADDITIIVINEN₉ tästä tulee yö **ja** ADDITIIVINEN₁₀ päivä.
39 Maanpiirillä asuvaisille siltä näkyy
40 että aurinko kulkis itäältä länteen,
41 **mutta** KONTRASTIIVINEN₂ se on totuus,
42 että maanpiiri itte pyörii itäälle päin.
43 Aurinko pysyy aina paikallaan. **Niin** KAUSAALINEN₆ myös kaikki tähet;
44 **vaikka** KONSESSIIVINEN₂ nekin, samaten **kuin** VERTAILEVA₆ aurinko näkyvät kulkevan maanpiirin ympäri itäältä länteen päin.
- 45 Tästä sen ymmärtää.
46 ettei kaikilla maanpiirin asukkailla ole yhtä haavaa päivä taikka yö.

45 Kuopiossa esimerkiksi aamu koitta liki neljännän osan tiimaa ennen **kuin TEMPORAALINEN₂** Vaasassa,
46 **ja ADDITIIVINEN₁₁** Amerikassa on meidän puolenpäivän aikana aivan pimiä yö.
47 **Mutta KONTRASTIIVINEN₄** eipä vielä tämä kyllä ole.
48 Vieläpä maanpiiri näin pyörimällä kulkee vuodessa auringon ympäri,
49 samalla tavalla kuin esimerkiksi seinäkellossa viisarin nenä kulkee navan ympäri.
50 **Ja ADDITIIVINEN₁₂** tästä tulevat erinäiset vuoden ajat.
51 Tiedät hän sinä Matti,
52 missä pohjan tähti on
53 se joka ympäri olet nähnyt otava pyörivän?
54 – Noh se on hyvä,
55 että sen tiedät!
56 **mutta KONTRASTIIVINEN₅** teeppä nyt
57 **niin kuin ADDITIIVINEN₁₃** Maamiehen Ystävä sinulee sanoo
58 Pane palava kynttilä pöydälle seisomaan.
59 Ota sitten se lanka kerä,
60 **ja ADDITIIVINEN₁₄** pistä sen läpi pitkän puisen puikon.
61 Pane tämän puikon alapää pöydälle
62 **ja ADDITIIVINEN₁₅** kallista se,
63 **niin että KAUSAALINEN₇** ylipää tulee osottamaan pohjan tähteen päin.
64 Sais se puikko olla **niin KAUSAALINEN₈** pitkä,
65 että kerän keskipuoli on kynttilän tulen kohalla,
66 **kuin TEMPORAALINEN₃** pidät sen puikon niin kallistettuna kynttilän länsipuolella.
67 **Jos KONDITONAALINEN₂** sen nyt, siitä kynttilän eteläpuolelle siirrä, kynärän verran pois kynttilästä,
68 **niin KAUSAALINEN₉** näet puikon ylipuolen olevan kynttilään päin käännetyn,
69 **ja ADDITIIVINEN₁₆** kerän ylipuoli omi paremmin valaistu **kuin VERTAILEVA₇** alapuoli.
70 **Jos KONDITONAALINEN₃** nyt kynttilä olisi aurinko,
71 **ja ADDITIIVINEN₁₇** kerä olis maanpiiri **ja ADDITIIVINEN₁₈** sen ylipuoli pohjapuoli,
72 **niin KAUSAALINEN₁₀** totta han tällä puolella olisi lämpymämpi olla, **kuin VERTAILEVA₈** ala- taikka etelä- puolella.
73 **Kuin TEMPORAALINEN₄** panet kerän kynttilän itäpuolelle,
74 **niin KAUSAALINEN₁₁** on, samaten kuin **VERTAILEVA₉** länsipuolella,
75 koko kerä yhtä liki kynttilän tulta **ja ADDITIIVINEN₁₉** yhtä valaistu,
76 eikä mahtais,
77 **jos KONDITONAALINEN₄** kynttilä aurinkona olis, yläpuoli olla alapuolta lämpymämpi.
78 **Mutta KONTRASTIIVINEN₆** **jos KONDITONAALINEN₅** kerän pohapuolelle kynttilä viet,
79 **niin KAUSAALINEN₁₂** on nyt puikon alapää kynttilää lähempänä,
80 **ja ADDITIIVINEN₂₀** kerän alapuoli on enemmän valaistu kuin **VERTAILEVA₁₀** yläpuoli.
81 **Niin KAUSAALINEN₁₃** on se myös ymmärrettävä,
82 että, **jos KONDITONAALINEN₆** tämä puoli olis maanpiirin eteläpuoli
83 **niin KAUSAALINEN₁₄** olis täällä lämmin **ja ADDITIIVINEN₂₁** ylipuolella taikka pohjapuolella maanpiiriä kylmempi.
84 Ette sitä mahda uskoa,
85 **mutta KONTRASTIIVINEN₇** on se totuus,
86 että maanpiiri näin kulkee auringon ympäri,
87 **kuin KAUSAALINEN₁₅** on Matti kerää kynttilän ympäri kuletellut.
88 Se on aina kallellaan,
89 että pohjapuoli osottaa pohjan tähteä **ja ADDITIIVINEN₂₂** otovata

90 **ja** ADDITIIVINEN₂₃ kulkee tämän matkan yhdessä vuodessa.

91 Maanpiirin ollessa länsipuolella aurinkoa, on meillä pohjan poikasilla ihana kevät,
92 **kuin** TEMPORAALINEN₅ hän eteläpuolella on, samaten **kuin** TEMPORAALINEN₆ länsi-
puolella,

93 **niin** KAUSAALINEN₁₆ on meillä lämmin ja kesä, itä puolella taas syksy.

94 **Mutta** KONTRASTIIVINEN₈ **kuin** TEMPORAALINEN₇ hän enättä auringon pohja-puo-
lella,

95 silloin on meille tullut kova talvi **ja** ADDITIIVINEN₂₄ pakkanen

96 Ymmärtää sen tästä,
97 ettei joka maan paikassa yhtä aikaa kesä ole, eikä talvi, eikä muut vuosiajat.

98 **Silloin** **kuin** TEMPORAALINEN₈ pakkanen meidän nenämme valkasee,
99 **silloin** TEMPORAALINEN₉ eteläpuolella maanpiiri asuivaiset hiessä ovat;
100 **silloin** **kuin** TEMPORAALINEN₁₀ me avonjalon käveskelemme,
101 **silloin** TEMPORAALINEN₁₁ siellä pistetään jalat ulkosaappaisiin.

102 **Mutta** KONTRASTIIVINEN₉ maanpiirin keskipaikolla eletään aina hyvässä lämpymässä.
103 Vikapäänä tähän erinäiseen lämpyyteen **ja** ADDITIIVINEN₂₅ kylmään on se asia,
104 että aina on sitä kylmempi
105 jota liusummasti laskevat auringon säteet maata vasten.

106 **Niin** KAUSAALINEN₁₇ on aurinko kaksi kertaa vuodessa maanpiirin keskipaikalle asuvai-
sille pään ylitte,

107 **ja** ADDITIIVINEN₂₆ tästä on heillä hyvin lämmin.

108 Meidän maissa niin **kuin** VERTAILEVA₁₁ myös maanpiirin etelä-puolella asuvaisen ma-
kunnassa tama
ej tapahu millinkaan.

109 **Jos** tahot Matti ruveta kulettamaan kerää kynttilän ympäri niin hiitasti,
110 **että** KAUSAALINEN₁₈ vuoensiinä viivyt,
111 **ja** ADDITIIVINEN₂₇ jos yhtä aikaa pyörivät kerää kerran päivässä puikon ympäri
112 että myös näet,
113 kuinka päivä ja yö vuoroteleen kulkevat yli koko maanpiirin,
114 **niin** KAUSAALINEN₁₉ tiedät sinä sitten, mitä matkat
115 tämä maanpiiri teke **sekä** ADDITIIVINEN₂₈ vuosittain että päivässä,
116 **mutta** KONTRASTIIVINEN₁₀ eipä sinä taida tähän tumaan ruveta.

117 Houkan työpä se oliskin,
118 **koska** KAUSAALINEN₂₀ asian ilman tätä hyvästi ymmärtää.

119 Taitaispa vielä joku kysyä,
120 minkä päällä sen maanpiiri makaa,
121 **koska** KAUSAALINEN₂₁ hän on niin luja **ja** ADDITIIVINEN₂₉ pysyvä?
122 **mutta** KONTRASTIIVINEN₁₁ semonen kysymys ei maksais mitään,
123 **koska** KAUSAALINEN₂₂ jo on sanottu,
124 että maanpiiri pyörii auringon ympäri **niin** **kuin** ADDITIIVINEN₃₀ ratas,
125 **ja** ADDITIIVINEN₃₁ sen itekukin näkee,
126 ette ilmassa on rakennettu maanteitä hänen kulkia.

127 **Ja** ADDITIIVINEN₃₂ eipä meidän maanpiiri aino ole.
128 Liikkuvatpa samaten **kuin** KAUSAALINEN₂₃ sekin auringon ympäri kymmenen **muuta**
KONTRASTIIVINEN₁₂ maanpiirtä, muutamat terävämmästä, muutamat hitaamasti.

129 **Mutta** KONTRASTIIVINEN₁₃ näistä asioista vielä vastakin puhutaan,
130 **ja** ADDITIIVINEN₃₃ silloin vielä kuvauksella paremmin selitetään
131 mitä tässä on jo juteltu.

Liite 11. MY23:n tekstin Teeman paikka ja informaation rakenne

	Avaus	Alkukenttä		Loppukenttä	Lopetus
		Esikenttä	Teemapaikka		
1				Ei tuota taida kukaan uskoa,	
2			joka	näkee auringon nousevan ja laskevan joka aamu ja ilta.	
3				Eipä sitä taho helposti ees uskoa, että tämä maanpiiri,	
4				joka niin tasaselta näyttää,	
5				on ymmyrkäinen kuin lanka-kerä.	
6	Niin			sano muinen merimieskin Turusta,	
7	kuin			kuuli muiden tästä asiasta haastelevan:	
8				«ei totta olekkaan ymmyrkäinen;	
9				olen hän minä purjehtinut ympäri koko maanpiirin,	
10	ja			oli se joka paikassa tasanen kuin tämä pöytyä!»	
11			siinä hän	löi kämmenensä pöytään	
12		että		kopsahti.	
13	Jopa		tuo	olisi tätä tajunnut,	
14		että	maanpiiri	täytyy olla ymmyrkäiseen,	
15	koska		hän	oli sen ympäri purjehtinut.	
16			Vieläpä sen asian merellä parahittain omilla silmää	keksii	
17	koska		siellä laivasta aina maston nenät ensimmäiseksi	näkyvät niin kuin vuoren taka	
18	vaikka	kyllä		luulis meren olevan aivan tasanen	
19			Tämä luulo	tulee siitä,	
20			että maanpiiri	on niin iso	
21	ja		joka paikalla niin vähitellen pyöriäksi	kääntyy.	
22		Missä	Matti	on?	
23			se joka niin selvästi lukuja	laskettelee?	
24				Tuleppas tänne!	
25		Otappas	villanen lankakerä		
26	ja			pistä sukkaupikko se läpitte.	
27				Pidä sitten sen kerä maanpiirinä ja päreen tuli aurinkona.	
28	Kuin	nyt		pidät kerän tulta vastaan	
29	ja			kierrät sen niinkuin rataan sukkaupikon ympäri,	
30	niin			havaittet sinä,	
31			että toinen puoli kerää aina	on pimiässä, toinen valistettu.	
32	Jos näin		kerää	pyörität lännestä itään päin,	
33	niin			näit	
34			kuinka se valosa puoli	muuttaa ittensä itästä länteen päin.	
35			Samaten nyt maanpiiri	pyörii ympäri niin kuin ratas kerran vuorokauessa,	
36	ja		tästä	tulee yö ja päivä.	
37			Maanpiirillä asuvaisille siltä	näky	
38			että aurinko	kulkis itäältä länteen,	
39	mutta		se	on totuus,	
40			että maanpiiri itte	pyörii itäälle päin.	

Avaus	Alkukenttä		Loppukenttä	Lopetus
	Esikenttä	Teemapaiikka		
41		Aurinko	pysyy aina paikallaan. Niin myös kaikki tähet;	
42	vaikka	nekin, samaten kuin aurinko	näkyvät kulkevan maanpiirin ympäri itäältä länteen päin.	
43		Tästä sen	ymmärtää .	
44		kaikilla maanpiirin asukkailla	ole yhtä haavaa päivä taikka yö.	
45		Kuopiossa esimerkiksi aamu	koitta liki neljännes osan tiimaa ennenkuin Vaasassa,	
46	ja	Amerikassa	on meidän puolenpäivän aikana aivan pimiä yö.	
47	Mutta	vielä tämä kyllä	ole .	
48		Vieläpä maanpiiri näin pyörimällä	kulkee vuodessa auringon ympäri,	
49		samalla tavalla kuin esimerkiksi seinäkellossa viisarin nenä tästä	kulkee navan ympäri.	
50	Ja		tulevat erinäiset vuoden ajat.	
51			Tiedät hän sinä Matti,	
52		pohjan tähti	on	
53		se joka ympäri	olet nähnyt otava pyörivän?	
54		– Noh se	on hyvä,	
55		että sen	tiedät!	
56	mutta	nyt		
57	niin kuin	Maamiehen Ystävä sinulee	sanoo	
58			Pane palava kynttilä pöydälle seisomaan.	
59			Ota sitten se lanka kerä,	
60	ja		pistä sen läpi pitkän puisen puikon.	
61			Pane tämän puikon alapää pöydälle	
62	ja		kallista se,	
63	niin	että ylipää	tulee osottamaan pohjan tähteen päin.	
64			Sais se puikko olla niin pitkä,	
65		että kerän keskipuoli kynttilän	tulen kohalla,	
66	kuin		pidät sen puikon niin kallistettuna kynttilän länsipuolella.	
67		Jo sen nyt, siitä kynttilän eteläpuolelle	siirrä t, kynärän verran pois kynttilästä,	
68	niin		näet puikon ylipuolen olevan kynttilään päin käännetyn,	
69	ja	kerän ylipuoli	ompi paremmin valaistu kuin alapuoli.	
70	Jos	nyt kynttilä	olisi aurinko,	
71	ja	kerä	olis maanpiiri ja sen ylipuoli pohjapuoli,	
72	niin	totta han tällä puolella	olisi lämpymämpi olla, kuin ala- taikka etelä- puolella.	
73	Kuin		panet kerän kynttilän itäpuolelle,	
74	niin		on , samaten kuin länsipuolella,	
75		koko kerä yhtä liki kynttilän tulta ja yhtä	valaistu ,	
76			eikä mahtais ,	
77	jos	kynttilä aurinkona	olis , yläpuoli olla alapuolta lämpymämpi.	
78	Mutta jos	kerän pohapuolelle kynttilä	viet ,	
79	niin		on nyt puikon alapää kynttilää lähempänä,	
80	ja	kerän alapuoli	on enemmän valaistu kuin yläpuoli.	
81	Niin		on se myös ymmärrettävä ,	

	Avaus	Alkukenttä		Loppukenttä	Lopetus
		Esikenttä	Teemapaikka		
82	että, jos		tämä puoli	olis maanpiirin eteläpuoli	
83	niin			olis täällä lämmin ja ylipuolella taikka pohjapuolella maanpiiriä kylmempi.	
84				Ette sitä mahda uskoa,	
85	mutta			on se totuus,	
86	että		maanpiiri näin	kulkee auringon ympäri,	
87	kuin			on Matti kerää kynttilän ympäri kuletellut.	
88			Se	on aina kallellaan,	
89			että pohjapuoli	osottaa pohjan tähteä ja otovata	
90	ja			kulkee tämän matkan yhdessä vuodessa.	
91			Maanpiirin ollessa länsipuolella aurinkoa,	ompi meillä pohjan poikasilla ihana keväät,	
92	kuin		hän eteläpuolella	on, samaten kuin länsipuolella,	
93	niin			on meillä lämmin ja kesä, itä puolella taas syksy.	
94	Mutta kuin		hän	enättä auringon pohja-puolella,	
95		silloin		on meille tullut kova talvi ja pakkanen	
96				Ymmärtää sen tästä,	
97				ettei joka maan paikassa yhtä aikaa kesä ole, eikä talvi, eikä muut vuosijat	
98		Silloin	kuin pakkanen meidän nenämme	valkasee,	
99		silloin	eteläpuolella maanpiiri asuivaiset hiessä	ovat;	
100		silloin kuin	me avonjalon	käveskelemme,	
101		silloin	siellä	pistetään jalat ulkosaappaisiin.	
102	Mutta		maanpiirin keskipaikolla	eletään aina hyvässä lämpymässä.	
103			Vikapäänä tähän erinäiseen lämpyyteen ja kylmään	on se asia,	
104			että aina	on sitä kylmempi jota liusummasti laskevat auringon säteet maata vasten.	
105	Niin			on aurinko kaksi kertaa vuodessa maanpiirin keskipaikalle asuvaisille pään ylitte,	
106					
107	ja		tästä	on heillä hyvin lämmin.	
108			Meidän maissa niin kuin myös maanpiirin etelä-puolella asuvaisen makunnassa tama	ej tapahu millinkaan.	
109	Jos			tahot Matti ruveta kulettamaan kerää kynttilän ympäri niin hiitasti,	
110			että vuo en siinä	viivyt,	
111			ja jos yhtä aikaa	pyorität kerää kerran päivässä puikon ympäri	
112			että myös	näet,	
113		kuinka	päivä ja yö vuorotellen	kulkevat yli koko maanpiirin,	
114	niin			tiedät sinä sitten, mitä matkat	
115			tämä maanpiiri	teke sekä vuosittain että päivässä,	
116	mutta			eipä sinä taida tähän tumaan ruveta.	
117			Houkan työpä se	oliskin,	
118			koska asian ilman tätä hyvästi	ymmärtää.	
119				Taitaispa vielä joku kysyä,	

Avaus	Alkukenttä		Loppukenttä	Lopetus
	Esikenttä	Teemapaiikka		
120		minkä päällä sen maanpiiri	makaa,	
121		koska hän	on niin luja ja pysyvä?	
122	mutta	semonen kysymys	ei maksais mitään,	
123		koska jo	on sanottu,	
124		että maanpiiri	pyörii auringon ympäri niin kuin ratas,	
125	ja	sen itekukin	näkee,	
126		ilmassa	on rakennettu maanteitä hänen kulkia.	
127	Ja	eipä	ole.	
128			Liikkuvatpa samaten kuin sekin auringon ympäri kymmenen muuta maanpiirtä, muutamat terävämästi, muutamat hitaamasti.	
129	Mutta	näistä asioista vielä vastakin	puhutaan,	
130	ja	vielä kuvauksella paremmin	selitetään	
131		mitä tässä	on jo juteltu.	